మైన సులభసాధనము గావలసియున్నది. ఆ సులభసాధనము ఖద్దరురాట్నములందు గోచరంబగుచున్నది. ఖద్దరు ధారణము, రాటము స్వరాజ్యచిహ్నములుగ గ్రహింపబడుచున్నవి. ప్రజాసామాన్యమునకు స్వరాజ్యప్రయోజనము చేతలవలన గ్రాహ్యమైనటులు సిద్ధాంతముల మూలమున గ్రాహ్యము గాజాలదు. తంతుకారసంఘము ఖద్దరుమూలమున ప్రజలయందు స్వరాజ్యలక్ష్యమును వ్యాపింపజేయుచున్న విధమును ఖద్దరువ్యాపనము తెలుపుచున్నది.

తంతుకారసంఘము

తంతుకారసంఘము ఖద్దరునిర్మాణవ్యాపనములకు వ్యవహారదక్షులను నియమించి, దూది నూలు నేత సాధనములను సంస్కరించుటకును, వృద్ధిచేయుటకును యత్నించుచున్నది. వివిధప్రాంతములందు 50,000 రాటములమీద నూలు తయారగుచు, సంవత్సరమునకు 16 లక్షల రూప్యముల ఖద్దరు తయారగుచున్నది. తంతుకారసంఘమునందు నూలుచందాను చెల్లించెడి సభ్యులసంఖ్య యభివృద్ధిని బొందుటలేదు. దేశమునందు 1925 వ సంవత్సరమునందు 337 బట్టలయంత్రములందు 200 కోట్లగజములబట్ట తయారైనను 82 కోట్ల రూప్యముల వస్త్రములు, నూలు మున్నగు దూదిసరకులు దిగుమతి చేయబడినవి. దూదియంత్రములందు సగటున 3,67,877 మంది పనిచేయుచున్నారు. బట్టలయంత్రములు రెండురెట్లు పెరిగినను గ్రామవాసులకు జీవనోపాధిని గల్పించుటకును, స్వదేశవస్త్రములను సమకూర్చుటకును సరిపోవు. పనిపాటులు లేక గర్భదారిద్ర్యమును ననుభవించుచున్నవారికి రాటము కామధేనువుగ నున్నది. ప్రజలయందు 100 కి 75 మందికి వ్యవసాయము జీవనోపాధియై వారు గ్రామసీమలందు నివసించుచున్నారు. దేశపరిస్థితుల నెరుగని సకలత్వాలాగారు చేసినయాక్షేపణలు నిరర్థకములు. కార్మికసంఘములు పారిశ్రామికదేశములందువలె వ్యవసాయదేశములందు ప్రయోజనకరములు గావు. పురుషార్థమునకు త్యాగమువలె రాగభోగములు సాధనములు గావు.

నాగరకత్వమునకు ధర్మాభ్యుదయము పరిమాణముగాని వాంఛాభ్యుదయము పరిమాణముగాదు. భగవద్గీతయందు దైవాసురసంపద్విభాగయోగమునందు

శ్లో. దైవీ సంపద్విమోక్షాయ నిబంధాయాసురీ మతా,
మాశుచ స్సంపదం దైవీ మభిజాతోఽసి పాండవ!

శ్లోకమునందు వ్యక్తముచేయబడినభావము జీవయాత్రయందు గాంధిమహాత్మునకును, సకలత్వాలాగారికిని గల లక్ష్యభేదమును విశదముచేయుచున్నది. సకలత్వాలాగారికి చార్వాకసిద్ధాంతములందు గల నమ్మకము భక్తియోగమునందు లేదు. పాశ్చాత్యవిజ్ఞానము వ్యాపింపజేయుచున్న యంత్రాలయములు సంపన్నులకును, కార్మికులకును వైరమును వృద్ధిచేయుచు, మహాసంక్షోభమును గలుగజేయుచున్నవి. సంపన్నులకును, కార్మికులకును సాహచర్యము సమాధానము మానవ వికాసమునకు ప్రయోజనకరములుగాని సంరంభము ప్రయోజనకరము కాదు. యంత్రములు మానవులను దాసులను చేయుటకు బదులు మానవులకు దాస్యముచేయుట ధర్మము. యంత్రయుగమునందు యంత్రములను నిర్మూలముచేయుటయసాధ్యమైనను యంత్రములవాడుకయందు మానవలక్ష్యము పరిగణించుట పురుషార్థమునకు ప్రయోజనకరము. ప్రపంచప్రవృత్తియందు భౌతికాధ్యాత్మికధర్మములకు జరుగుచున్న సంరంభములందు మానవలక్ష్యమును ఆధ్యాత్మికపరము చేయుటకు గాంధిమహాత్ముడు చేయుచున్న హితోపదేశములు ప్రపంచాదరణమును క్రమముగ బడయుచున్నవి. ప్రపంచమున భిన్నావస్థలయందు దుఃఖవేదన ననుభవించుచున్న ప్రజలకు సుఖసాధనముల నుపదేశించెడి మానవులు స్వీయసంస్కారావరణము నతిక్రమించి విశ్వావరణమును సందర్శించి మహాత్ములగుచున్నారు. మానవకల్యాణలక్ష్యము గల సహాయనిరాకరణోద్యమము దురారాధ్యమై ఫలప్రదము గాకపోయినను ధర్మనాశనమునకు గాక ధర్మాభ్యుదయమునకు వినియోగపడుచున్నది.

అహింసాధారభూత మైన సహాయనిరాకరణోద్యమ మసిధారావ్రతము వలెను దురారాధ్యముగ నున్నది. గాంధిమహాత్ముడు చేసిన

సహాయ నిరాకరణోద్యమము

బార్డోలినిర్ణయము దురభిప్రాయములకు మూలమైనను ధర్మనిర్ణయముగ నున్నది. త్రికరణశుద్ధిగ నహింసాధర్మమును గ్రహింపనివారలు సహాయనిరాకరణతత్త్వమును గ్రహింపజాలరు. సహాయనిరాకరణోద్యమము క్షీణించుటకు గారణము ప్రజలయజ్ఞానముగాని ధర్మలక్ష్యలోపము గాదు. అజ్ఞానులు ధర్మలక్ష్యమును విస్మరించి దౌర్జన్యములకు బూనినపుడు గాంధిమహాత్ముడు నిర్భయముగ నుద్యమవిరామమును ప్రకటించి ధర్మ సంరక్షణమును జేయగలిగెను. దేశవ్యవహారములును మహాత్ముని యాచరణమును సమర్థించుచున్నవి. శాసనసభల బహిష్కరణముతో నారంభమైన సహాయనిరాకరణోద్యమము శాసనసభల ప్రవేశమునందు బరిణమించినది. దేశబంధు దాసుగా రుపక్రమించిన ప్రతిష్టంభము యథోచితసహాకారముగ మారినది. యథోచితసహకారము క్రమముగ సహకారముగ మారుచున్నది. శాసనసభయందు సహకారనిరాకరణములకు హద్దులను నిర్ణయించుట దుస్తరము. స్వరాజ్యపక్ష ముపక్రమించిన శాసనసభాప్రవేశమును కాంగ్రెసుపక్ష మామోదించినది. శాసనసభలయందు కాంగ్రెసు సభ్యుల ప్రవేశము సహాయనిరాకరణోద్యమమును నిరర్థకము చేసినది. ఎన్నికల ఫలము కాంగ్రెసుపలుకుబడిని దెలుపుచున్నను కాంగ్రెసు లక్ష్యమును పాడుచేసినది. ప్రజలలక్ష్యము విశాలమైన స్వరాజ్యమునుండి స్వల్పము లైన స్థానికప్రయోజనములకు మరలి విన్నపముల విధానము తిరిగి ప్రబలినది. విద్యావంతులలక్ష్యము స్వయంసహాయమార్గమును విడిచి ప్రభుత్వాధికారులు కోరునటులు ప్రభుత్వావలంబనమార్గము నందు లగ్నమై, నిస్సహాయస్థితిని జెందినది. రీడింగు ప్రభువు, బర్కెనుహెడు ప్రభువు, ఇర్విను ప్రభువు శాసనసభావ్యవహారములు విశ్వాసోదయమునకు నిదర్శనములని యానందించుచున్నారు. కాంగ్రెసుసంస్థలకు గలిగిన నిస్సహాయస్థితి శాసనసభలనిరుపయోగమును చాటుచున్నది. శాసనసభలు స్వరాజ్యసాధనములు గావని చాటుచు, నాయకులందఱును శాసనసభలయందు జేరి వాదప్రతివాదములతో గాలయాపనము జేయుచున్నారు.

కాంగ్రెసునాయకులయం దేర్పడిన భేదాభిప్రాయములు ఎన్నికలయందు కాంగ్రెసుబలమును చెడగొట్టినవి. లజపతిరాయి, నెహ్రూగారులు ప్రకటించిన

సామ్రాజ్య శాసనసభ

యాగ్రహాపూరితము లైన భావములు కాంగ్రెసు ప్రతిభకు కళంకమును గలుగజేసినవి. హిందూమహమ్మదీయవిభేదములు కాంగ్రెసు బలమును తగ్గించినవి. సామ్రాజ్యశాసనసభయందు శ్రీనివాసయ్యంగారు నెహ్రూగారులు కాంగ్రెసుపక్షమును, లజపతిరాయి, మాలవ్యా, జయకరుగారులు జాతీయపక్షమును, జిన్నాగారు స్వతంత్రపక్షమునునడపుచు, పరస్పరసంయోగము లేక నిరంకుశవర్గమునకు పోషణము నొసంగుచు, దౌర్భాగ్యస్థితిని విశదముచేయుచున్నారు. ఆర్థికస్థితికి బీజములైన మారకపుపరిమాణశాసనమును, ఉక్కుసంరక్షణశాసనమును స్వతంత్రపక్షసహాయముతో ప్రభుత్వము నెగ్గించినది. నిర్బంధితుల విమోచనము, సైన్యవ్యయము, రైల్వేబోర్డు, రైల్వేస్టోర్సు మొదలగువిషయములందు ప్రభుత్వ మోడిపోయినది. కాంగ్రెసుపక్షము బడ్జెటును నిరాకరింపజాలక ప్రతినిధుల విభేదములను విశదము చేసినది. భారతీయుల కోడుటయును, గెలుచుటయును సమానప్రయోజనమును గలుగజేయుచున్నవి. భారతీయులహృదయము నావరించిన పరమవిషాదమును జయకరుగారి సంభాషణము వ్యక్తముచేసినది. “నిరంకుశదేవతలను ప్రసన్నులను జేయుట దుర్లభము. స్వారాజ్యాంగతీర్థయాత్ర నిరర్థకముగ నున్నది. భారతీయుల హృదయములందు నిరాశ జనించినది. నిరాశ పుట్టినపుడు పరమదుర్బలులకును పట్టరానియాగ్రహముగ్గలుగగలదు. గత్యంతరము గనబడనపుడు వేఱుమార్గము శరణ్యము గాగలదు.” అని పరమసాధువైన జయకరుగారు సెలవి

నపుడు ప్రజాహృదయమునందు గలిగిననిరాశ విశదమగుచున్నది. జయకరుగారు సహాయనిరాకరణోద్యమమునందు జేరిరి. తదనంతరము స్వరాజ్య పక్షమునందును, ఇపుడు యధోచితసహకారపక్షమునందును జేరి సహకారమార్గమునవలంబించుచున్నారు. ఇంతకన్నను పాదాక్రాంతులు గాగలవిధమును బర్కెను హెడు ప్రభువు వ్యక్తముచేసిన బాగుండును. బర్కెను హెడు ప్రభువునావరించినసామ్రాజ్యదురభిమానమును వారి ప్రసంగములు విశదము చేయుచున్నవి. భారత రాజ్యాంగసమస్యను బర్కెను హెడు ప్రభువు సమాలోచన చేయుచున్న విధమును వారివిశ్రాంతి, దేశసంచారము, ప్రసంగములు విశదము చేయుచున్నవి. బర్కెను హెడు ప్రభువుగారి మాటలతో భారతీయులకడుపు నిండకపోయినను పత్రికలునిండుచున్నవి. సర్ అలెగ్జాండరు మూడిమనుగారు వారి నిస్సహాయస్థితి నంగీకరించుచున్నారు. బ్లాకెటు మూడిమనుగారులు స్వార్థపరాయణులను వశంవదులను జేసికొని, బొమ్మలనువలె నాడించుట రాజ్యాంగముల దుర్దశను తెలుపుచున్నది. ఆత్మగౌరవము గల భారతీయులు శాసనసభలయందు కీలుబొమ్మలవలె నాడజాలరని జిన్నా, జయకరు, శ్రీనివాసయ్యంగారు, లాలాజీగారల ప్రసంగములు విశదముచేసినవి, నిరంకుశవర్గము తెగువఱకును బిగబట్టక రాజ్యాంగ సంస్కరణముల విమర్శనమునకు బూనుకొనుట వివేకము. అట్టియాశ లడియాసలని బర్కెను హెడు ప్రభువు మూడిమనుగారులు తెలిపినభావములును, లండను విలేఖరులు వ్రాసెడివ్రాతలును విశదము చేయుచున్నవి. సంస్కరణవిచారణసంఘము 1929 వఱకును నియమింపబడనియెడల రాజ్యాధికారులమాటలు బూటకములని యును, శాసనసభావ్యవహారములు ప్రహసనములనియును విస్పష్టము గాగలదు. నాయకులు వారి శక్తిసామర్థ్యములను అరణ్యరోదనమునకు వినియోగింపక గాంధిమహాత్మునివలె ప్రజాసేవకై వినియోగించుట యాత్మగౌరవమునకును స్వరాజ్యమునకును సాధనము గాగలదు.

ఇర్విను ప్రభువు

శ్రీరీడింగు ప్రభువుయొక్క నిర్గమనముతో న్యాయవాదివాదములు గంభీరోపన్యాసములు తగ్గినవి. రీడింగు ప్రభువుయొక్క పరిపాలనమునందు దేశమునకు నిర్బంధఫలములు ఫలించినవిగాని స్వాతంత్ర్యఫలములు లభింపలేదు. గతసంవత్సరము ఏప్రిలుమాసమునందు ఇర్విను ప్రభువు గవర్నరు-జనరలు పదవిని స్వీకరించిరి. ఇర్విను ప్రభువు రీడింగు ప్రభువువలె దంభోక్తులను ప్రకటింపక సాధుస్వభావమును వారిసంభాషణములయందు విశదముచేయుచు ప్రశంసలకు పాత్రులగుచున్నారు. ఇర్విను ప్రభువు శ్వేతభవనమునందు గల దేవతలబలమును దాపరికములేక అంగీకరించుచున్నారు. బర్కెను హెడ్డు ప్రభు దేవతను గాని, భారత ప్రభుత్వమునందుగల యుపదేవతలనుగాని ప్రసన్నులను జేయుట దుస్తరమని ఇర్విను ప్రభువు గ్రహించినటులు వారి ప్రసంగములు విశదము చేయుచున్నవి. దేశమునందు హెచ్చుపెరిగినసాంఘికకుల భేదములను నిరసించుచు రాజప్రతినిధిచేసిన హితోపదేశములు ప్రశంసనీయములుగనున్నవి. హిందూమహమ్మదీయ విజ్ఞాపనములకు, బ్రాహ్మణేతర ప్రయోజనములకు, యూరపియనుసంఘపు విన్నపములకు, మహారాజుల సన్మానపత్రములకు ఇర్విను ప్రభువు చేసినహితోపదేశములు ధర్మబద్ధములై, దేశారాధనవిధానమును విశదము చేసినవి. హిందూమహమ్మదీయవిభేదములు గతసంవత్సరమునందు విపరీతాకారమును దాల్చినను ఇర్విను ప్రభువు సాంఘిక ప్రయోజనములను, స్వార్థప్రయోజనములను [illegible]నంతరింపజేయుటకు జేయుచున్న ప్రయత్నములు ఫలోన్ముఖము లగుచున్నవి. బహుళప్రయోజనములకును వివిధజాతి మతములకును నిలయమైన దేశమునందు సకలజనులును, వివిధసంఘములును వారి స్వప్రయోజనములను దేశార్పణమునకు వినియోగింపవలసిన యవసరమును గ్రహించుట, దేశమోక్షమునకు పరమసాధనముగనున్నది. ఇర్విను ప్రభువువారి ప్రజ్ఞాధికారముల నీమహాత్కార్యమును సాధించుటకైనను వినియోగించి వారి యధికారమును సార్థకముచేయుదురు గాత!

ద్వంద్వప్రభుత్వము శాసనసభలు మంత్రిపదవులు హిందూమహమ్మదీయవిభేదములను విస్తరింపజేసిన వని మూడిమనుగారు సయితము మంగీకరించుచున్నారు. మోంటుఫర్డు సంస్కరణవిధానము హిందూమహమ్మదీయులప్రాతినిధ్యమును లక్నో యొడంబడిక ననుసరించి నిర్ణయించినది. మహమ్మదీయులకు ప్రత్యేకనియోజకవర్గము నేర్పాటుచేసి సాంఘికవిభేదములను స్థిరతరము చేసినది. ఉత్తరదేశమునందు హిందువులు మహమ్మదీయులు దేశక్షేమమును మాటుపఱచి స్వీయసంఘప్రాబల్యమునకు పెనగులాడుచున్నారు. రాష్ట్రీయసభలయందును, సామ్రాజ్యసభయందును హిందూమహమ్మదీయుల ప్రాతినిధ్యపరిమాణమును తిరిగి నిర్ణయింపవలసిన యవసరమేర్పడినది. జనపరిమాణమునుబట్టి ప్రాతినిధ్యమును నిర్ణయించుట ధర్మమైనను అవసరమునుబట్టి హెచ్చుతగ్గులు గలుగవచ్చును. ఢిల్లీయందు మార్చి 20వ తేదిని గూడిన మహమ్మదీయనాయకులు కొన్నిషరతులతో సామాన్య నియోజకవర్గము నంగీకరించుట శుభసూచకముగనున్నది. సింధురాష్ట్రనిర్మాణమును, పశ్చిమోత్తరసీమాంత రాష్ట్రములందు సంస్కరణప్రవేశమును, సామ్రాజ్యశాసనసభయందు మూడవవంతు ప్రతినిధులను జనాభా ననుసరించి ప్రాతినిధ్యమును మహమ్మదీయనాయకులు కోరిరి. కాంగ్రెసునాయకులును హిందూ సభానాయకులును మహమ్మదీయుల నిర్ణయముల నామోదించుచు సామాన్య నియోజకవర్గమును స్థాపించి భారతజాతీయనిర్మాణమును సార్థకము చేయుట కంగీకరించుచున్నారు. ఈపనిని నిర్వహించుట కేర్పడిన సరోజినిదేవి, మహమ్మదాలి, శ్రీనివాసయ్యంగారు, మోతీలాలు నెహ్రూగారులు సమదృష్టితో హిందూ మహమ్మదీయుల ప్రయోజనములను నిర్ణయించి ధర్మసంవర్ధనమునకు దోడ్పడుదురు గాత! బ్రాహ్మణేతర నాయకులును మహమ్మదీయ నాయకుల మార్గము నవలంబించి స్వసంఘారాధనమును, దేశారాధనమును యథార్థముగను జేయుదురు గాత!

హిందూమహమ్మదీయ సంయోగము

రాజ్యాదాయము 81 కోట్లరూప్యములనుండి 133 కోట్ల రూప్యములకును, వ్యయము 77 కోట్లనుండి 130 కోట్లకును 12 ఏండ్లలో పెరిగినవి. వ్యయమునందు 60 కోట్లు సైన్యమునకు వ్యయ మగుచున్నది. సైన్యవ్యయము 12 ఏండ్లయందు రెట్టింపు పెరిగినది. సైనికులందు బ్రిటీషుసైనికులు 58,614, భారతీయసైనికులు 1,34,742 గలరు. సైన్యమునందు భారతీయుసంఖ్య బ్రిటీషుసైనికుల సంఖ్యకు రెట్టింపున్నను వ్యయము బ్రిటీషు సైనికులకు రెట్టింపగుచున్నది. ఐరోపా సంగ్రామసమయమునందు 14,57,000 భారతీయులు సైనికులుగను పరిచారకులుగను పనిచేసి భారతీయులకు సహజమైన శౌర్యప్రతాపములను వ్యక్తముచేసిరి. మహాసంగ్రామసమయమునందు పనికివచ్చిన భారతీయులు స్వదేశసంరక్షణమున కేల పనికిరారో తెలియకున్నది. దేశసంరక్షణమునకు సైన్య మవసర మని కేకలు వేసెడి యధికారులు భారతీయసైనికుల నేల తయారుచేయరో తెలియకున్నది. ఒక మనిషినిగాని ఒకరూపాయిని గాని తగ్గించుటకు వీలు లేదని సేనాధ్యక్షుడు తెలుపుచున్నాడు. సైనికులసంఖ్యను తగ్గింపకపోయినను బ్రిటీషుసైనికులసంఖ్యను తగ్గించుటకు వీలున్నపుడావని నేలచేయగూడదో తెలియకున్నది. సైన్యస్థితి యిటులున్నపుడు నౌకాదళస్థితిని వాయుబలస్థితిని యోచింపవలసిన యవసరము గనుపట్టదు. సైన్యవ్యయమును చర్చించునపుడు భారతీయనాయకులు చేసినప్రసంగములు భారతీయుల నిస్సహాయస్థితిని విశదము చేసినవి. మాఱకపుగారడిని చేసి సర్ బేసిల్లు బ్లాకట్టుగారు రాష్ట్రీయ దత్తాంశములను తొలగించి కలుగజేసిన సంతృప్తి కృత్రిమము గాని యథార్థము గాదు. దేశమునకు తీఱరాని నష్టమును గలుగజేయుచు రాష్ట్రముల కప్పములను తగ్గించుట నిరర్థకము.

దేశాదాయ వ్యయములు

స్వదేశమునందు స్వాతంత్ర్యము, గౌరవము లేని భారతీయులకు పరదేశములందు గౌరవము, స్వాతంత్ర్య

పరదేశస్థ భారతీయులు

ము గలుగజాలవు. యూరపియనులు వారి గనులను, భూములను, తోటలను బాగు చేయించుకొనుటకు భారతీయులను వలస రాజ్యములకు గొనిపోయి వారిని నిర్బంధములపాలుచేయు చున్నారు. బ్రిటీషు వలసరాజ్యములందు 20,31,241 మందియును, నితరదేశములందు 1,00,525 మందియును భారతీయులు నివసించుచున్నారు. వలస రాజ్యములందు యూరపియనులకుగల పౌరత్వస్వత్వములు భారతీయులకు లేకపోవుటయె కాక మీదుమిక్కిలి నిర్బంధములు గల్పింపబడుచున్నవి. దక్షిణాఫ్రికాయందు నివసించుచున్న 1,60,000 భారతీయులు దుర్భరమైన నిర్బంధముల నను భవించుచున్న విధమును గాంధిమహాత్ముని దక్షిణాఫ్రికా సత్యాగ్రహము విశదముచేసినది. గతసంవత్సరమునందు దక్షిణాఫ్రికాయందు భారతీయసమస్యను నిర్ణయించుటకు హబీబుల్లారాయబారము చేసిన యొడంబడిక సంతృప్తిని గలుగజేయజాలకున్నను పరిమిత పరిస్థితులందు మహాత్ముని యామోదమువలెను ప్రజామోదమును బడసినది. శ్వేతాభిమానులు మాలనుగారిని నిందించుటయును యొడంబడికను నిరసించుటయును రాయబారుల కష్టములను విశదముచేయుచున్నవి. ఒడంబడిక యుద్దేశము భారతీయులను వెడలగొట్టుటగాని వారి ప్రతిబంధకములను తొలగించుట కాదు. నల్లవారిని తెల్లవారివలె జీవయాత్రను గడపుటకు శిక్షించుట యసాధ్యము. నల్లవారికి తెల్లవారికిగల విద్యాసౌకర్యములు గల్పించుటయును దుర్లభము. దక్షిణాఫ్రికానుండి వెడలినవారు మూడేండ్లలోపల తిరిగి వచ్చుటకు వీలున్నను దరిద్రభావముచే సాధ్యము కాదు. ఆఫ్రికాప్రభుత్వమును, భారతప్రభుత్వమును భారతీయుల విద్యాభివృద్ధికి జేసెడి ప్రయత్నములును విశేషవ్యాపకమును గలిగియుండజాలవు. ఆఫ్రికాయందు రాయబారిని నియమించుటవలన విశేషలాభము గలుగజాలదు. ఆఫ్రికాయందు చిరకాలమునుండియును నివసించుచు దేశాభివృద్ధికి పాటుపడిన భారతీయులకు పౌరత్వస్వత్వములనొసంగుట పరమధర్మముగ నున్నను శ్వేతజాత్యభిమానము ప్రతిబంధకముగనున్నది. దక్షిణాఫ్రికాయందు అనుభవించుచున్న నిర్బంధములనే మలయా, సింహళము, బ్రిటీషుగయానా, ఫిజీద్వీపములు, కెనియా మొదలగు ప్రదేశములందును భారతీయు లనుభవించుచున్నారు. పరాధీనస్థితియందున్న భారతీయులు పరదేశవాసులైన స్వదేశస్థులకు సహాయము చేయుటకు శక్తిసామర్థ్యములు లేక పరితపించుచున్నారు. భారతీయుల సహాయమును బొంది బాగుపడిన బ్రిటీషుద్వీపములును, వలసరాజ్యములును న్యాయమార్గము నవలంబించుటకు పూనుకొనజాలకున్నవి. భారతీయులకు స్వరాజ్యము గలుగనంత వఱకును స్వదేశమునందును, పరదేశములందును నిర్బంధము లనుభవించుట నిశ్చితముగ నున్నది. దక్షిణాఫ్రికారాయబారమును యథాశక్తిని సఫలముచేసిన శ్రీనివాస శాస్త్రిగారు, హబీబుల్లా సాహేబుగారు మొదలగువారు ప్రజలకృతజ్ఞతకు పాత్రులు. ఆఫ్రికాయందలిభారతీయుల క్షేమమునకు నిరంతరము కృషిచేసిన ఆండ్రూసుగారు ధన్యులు. భారతీయసమస్యలను ఏప్రాంతములందవలోకించినను నిరాశ గలుగుచున్నదిగాని సదాశ గలుగుట లేదు.

చెన్నరాష్ట్రము

సామ్రాజ్యశాసనసభయందు సంప్రాప్తమగుచున్న నిస్సహాయస్థితియే రాష్ట్రీయ సభలయందును ప్రత్యక్షమగుచున్నది. వంగరాష్ట్రసభయందు నిర్బంధితుల విమోచనము విషయమై చేసినతీర్మానము నిరర్థకముగ నున్నది. వివిధరాష్ట్రములందు ప్రభుత్వములకు కొన్ని సందర్భములందు పరాజయము గలిగినను ద్వంద్వప్రభుత్వము నిరభ్యంతరముగ సాగుచున్నది. గౌహాతికాంగ్రెసు ద్వంద్వప్రభుత్వమును నిర్మూలము చేయవలయునని నిర్ణయించినది. కాంగ్రెసుపక్షము మంత్రిపదవులను నిరాకరింపవలయుననియును, మంత్రివర్గ మేర్పడకుండ జేయవలయుననియును నిర్ణయించినది. కాంగ్రెసుపక్షము వంగ, మద్రాసు రాష్ట్రములందు మంత్రివర్గము నేర్పాటుచేయుటకు నిరాకరించినను మంత్రు లేర్పడి పనిచేయుచున్నారు. అన్ని రాష్ట్రములందును మంత్రి

వర్గము లేర్పడి పనిజేయుచున్నవి. ఎన్నికలయందు కాంగ్రెసుపక్షమునకు కొంతవిజయము గలిగినను ప్రతిష్టంభమును జేయుటకు దగినంతబలము లేకున్నది. చెన్నరాష్ట్ర శాసనసభయం దారంభమునందు 46 కాంగ్రెసు సభ్యులున్నను వారిసంఖ్య క్రమముగ తగ్గుచున్నది. చెన్నరాష్ట్ర శాసనసభయందు గల 132 సభ్యులందును కాంగ్రెసు పక్షమువారు 41, జస్టిసు పక్షమువారు 16, స్వతంత్ర పక్షమువారు 14, ప్రభుత్వపక్షావలంబనులు 61 మందియును గలరు. ప్రభుత్వేతరపక్షములందు స్వల్పపక్షమైన స్వతంత్ర పక్షము మంత్రివర్గము నేర్పాటుచేయుట విచిత్రముగ నున్నది. ఇట్టి విచిత్రస్థితికి జస్టిసుపక్షము గలుగజేసిన బీభత్సము గారణముగ నున్నది. పానుగల్లు ప్రభుత్వ మారేండ్లయందు జేసినబీభత్సము ద్వంద్వప్రభుత్వమును మించిన భయభ్రాంతులను గలుగజేసినది. జస్టిసు పక్షము కాంగ్రెసునిర్బంధముల కభయము నొసంగినది; ఖద్దరును నిరసించినది; గాంధిమహాత్ముని పరిహసించినది; కులాభిమానమును పెంచినది; అధికారపిశాచము నుచ్ఛిష్ట సాధనములతో నారాధించినది; స్థానికసంస్థలను కులాభిమానదుర్గములను జేసి పరిహాసపాత్రములను జేసినది. స్వార్థారాధకులకు దుస్తంత్రములు సహజములైనను ప్రజలు తంత్రములను సహింపజాలరు. ప్రజాహృదయమునందు ధర్మదేవత సూక్ష్మరూపమున నుపస్థితయైయున్నను, ఆవాహన చేయబడినపుడు భయంకరాకృతిని దాల్చి ప్రత్యక్షమగుచుండును. నిరంకుశత్వము అస్థిరమైన భాగ్యభోగాధికారవ్యామోహమునందు మునిగి తేలుచు, స్థిరమైన ధర్మవిసర్జనము చేయుచు, దుఃఖభూయిష్ఠ మగుచున్నది. అధికారలాభమున కాత్మగౌరవమును విడిచి నిరంకుశవర్గమునకు సమయాసమయములు లేక జయమంగళములను పాడిన జస్టిసుపక్షమునకు ఎన్నికలయందు సహజముగ ప్రజలు మంగళములను పాడి జ్ఞానోపదేశమును జేసిరి. బ్రాహ్మణేతరుల నుద్ధరించుటకు దీక్షను బూనిన బ్రాహ్మణేతరనాయకులు బ్రాహ్మణేతరసంఘములందు సంక్షోభమును గలుగజేసి జస్టిసు పక్షాశయములను స్వరాజ్యప్రస్థానమును దుస్తరమును చేసిరి. పరాజయానంతరము జస్టిసుపక్ష మవలంబించుచున్న వ్యవహారక్రమము ప్రజాహృదయమునందు విశ్వాసమును గలుగజేయజాలదు. అధికారకాలమునందు ఖద్దరుపేరునే పరిహసించిన మంత్రులు ఖద్దరునిధికి ద్రవ్యము నిచ్చియును ఖద్దరు తీర్మానమును జేసియును ప్రజలను వంచింపజాలరు. ద్వంద్వప్రభుత్వమును కొనియాడి సేవించిన మంత్రులు ద్వంద్వప్రభుత్వసంహారమునకు దోడ్పడుట విశ్వాసపాత్రము గాదు. ప్రధానమంత్రిత్వమును వహించి యారేండ్లవిచ్ఛిన్నముగ నధికారలాభమునుబొందిన పానుగల్లురాజాగారిసిద్ధాంతాచరణములను ప్రజలు విస్మరింపజాలరు. ప్రజలసంస్తవములను బడసిన హైందవ న్యాయవిచారణ కర్తలమీద పానుగల్లు రాజాగా రారోపించిన దోషములు రాజాగారి యాశాభంగమును దెలుపుచున్నవి గాని యథార్థస్థితిని దెలుపుటలేదు. మునిస్వామినాయుడుగారు ప్రతిపాదించిన విశ్వాసరాహిత్యతీర్మానమును జస్టిసుపక్షమువారుచేసిన ప్రసంగములును నక్కద్రాక్షపండ్లకథను బోలియున్నవి. శాసనసభయందు జస్టిసు పక్షమునకును, కాంగ్రెసుపక్షమునకును సంయోగము ధర్మాధర్మములకు సంయోగమువలె నుండగలదు. చెన్నరాష్ట్ర శాసనసభయందు కాంగ్రెసుపక్షము పూనిన నిరపేక్షా విధానమునకు జస్టిసుపక్షము గారణముగనున్నది. కాంగ్రెసుపక్షము గౌహతితీర్మానమున కనురూపముగ లాభాలాభములతో నిమిత్తములేక మంత్రుల నిర్గమనమును చేయుట ధర్మముగ నున్నది. కాంగ్రెసుపక్ష మవలంబింప దలచిన రాజ్యాంగవిధానమును పక్షనాయకుడు సామి వెంకటాచలము శ్రేష్ఠిగారు విశదముచేసిరి. కాంగ్రెసు అధికారులకు కాంగ్రెసునిర్ణయముల నాచరణమునందు బెట్టుటకు గల యపకారాధికారములు సంకుచితముగ నున్నవి. సహాయనిరాకరణోద్యమారంభమునందు కాంగ్రెసునకు గలిగిన నైతికార్థికబలము లంతఃకలహములమూలమున క్షీణించినవి. అంతరంగమునందు యథోచితసహాకారము బాహ్యమునందు సహాయనిరాకరణము సంరంభ

మునకు సాధనము లగుచున్నవి గాని కార్యసిద్ధికి సాధనము లగుటలేదు. శాసనసభా ప్రవేశముతో సహాయనిరాకరణము రూపపరిణామమును బొందినది. కాంగ్రెసు ప్రాబల్యము తగ్గి తిరిగి శాసనసభల ప్రాబల్యము హెచ్చినది. కాంగ్రెసుఅధ్యక్షుడు, కార్యదర్శి, శాసనసభాసభ్యులు శాసనసభలను నిరసించుచున్నను, వారి లక్ష్యము శాసనసభలయందు లగ్నమగుచున్నవిధమున కాంగ్రెసునందు లగ్నము గాజాలదు. కాంగ్రెసు తిరిగి మూడునాళ్ల ముచ్చటగను పరిణమించుచున్నది. శాసనసభ్యులను సమావేశముచేసి, కన్వెన్షను పార్లమెంటును స్థాపించుటకు శ్రీనివాసయ్యంగారు చేయదలచిన ప్రయత్నములును శాసనసభల ప్రాబల్యమును విశదము చేయుచున్నవి. శ్రీమతి బెజంటుగారి కన్వెన్షను పార్లమెంటు నాక్షేపించిన నాయకులు తిరిగి ఆమార్గము నవలంబించుట విచిత్రము. అఖిలభారత కాంగ్రెసుకమిటిప్రతిభ యంతరించుచున్నది. శాసనసభల వ్యవహారములను నిర్ణయించుటకుసభాధ్యక్షులు కార్యదర్శి కాంగ్రెసుకమిటీని సమావేశము చేయలేదు. చెన్నరాష్ట్ర శాసనసభయందు కాంగ్రెసుపక్ష మవలంబించిన తటస్థభావమును శాసనసభా ప్రాబల్యమును విశదము చేసినది. కాంగ్రెసునాయకులు ద్రావిడ ప్రాణాయామమును విడిచి యథార్థస్థితిని నిర్ణయించుట ధర్మముగ నున్నది. అఖిలభారతజాతీయోపసంఘము వెంటనే కూడి గౌహాతితీర్మానమునకును, శాసనసభావ్యవహారములకును గల సంబంధమును నిర్ణయించి సంశయ విచ్ఛేదమును జేయుట యవసరమై యున్నది. ఈకార్యమును వెంటనే నిర్ణయించి భేదాభిప్రాయములను అంతఃకలహములను నాపి కాంగ్రెసుప్రతిష్ఠను గాపాడుట కాంగ్రెసుఅధ్యక్షుని ధర్మముగ నున్నది.

చెన్నరాష్ట్ర శాసనసభ

చెన్నరాష్ట్రాదాయమున 1925-26 సంవత్సరములందు రూ. 16,92,95,536 రాష్ట్రాదాయము, రూ. 11,62,00,385 కేంద్రప్రభుత్వాదాయము సమకూడినది. వ్యయము రాష్ట్రమునకు రూ. 13,72,07,303, కేంద్రప్రభుత్వమునకు రూ. 2,88,69,135 చేయబడినది. ఆదాయమునం దరణ్యాదాయము తగ్గినను మిగిలిన శాఖల యాదాయము పెరిగినది. మద్యాదాయము 490 లక్షల నుండి 494 లక్షలకు పెరిగినది. ఎన్నికల సందర్భమునందు మద్యపాన నిషేధమును కాంగ్రెసు అభ్యర్థులు బోధించిరి. ఆబోధల కనురూపమైన యాచరణమునకు కాంగ్రెసు సభ్యులు పూనుకొనకుండుట యన్యాయము. అభివృద్ధిశాఖయందు గతసంవత్సరమున విశేషమైన పని జరిగియుండలేదు. వర్తమాన సంవత్సరమునందు శాఖామంత్రి రంగనాథము మొదలియారుగారు చేతిపనులు, గృహపరిశ్రమలు వృద్ధిబొందదగిన సాధనముల నన్వేషించుట కధికారిని నిర్ణయించిరి. ఆయధికారి వెంటనే పనిని పూర్తిచేసి కార్యానుకూలము చేయునని నమ్ముచున్నాము. రంగనాథము మొదలియారుగారు రెడ్డినాయడుగారివలె రాటమును నిరసింపకుండుట ప్రశంసనీయమైనను కార్యనిర్వహణమునందు సాహసధైర్యములను జూపుదురని నమ్ముచున్నాము. కేంద్రప్రభుత్వము 348 లక్షల రూప్యములను త్రోసివేసినందున నభివృద్ధి శాఖలకు వ్యయమును జేయుటకు గల యవకాశములను మంత్రులు సార్థకము చేయుదురుగాక! శాసనసభ గ్రామోద్యోగుల జీతములను హెచ్చించి చిరకాలమునుండియును వారు చేయుచున్న న్యాయమైన విన్నపమును సఫలము చేసినది. శాసనసభకు శ్రీమతి ముత్తులక్ష్మమ్మగారిని నియమించుటయును, నామెను నుపాధ్యక్షపదవి కేకగ్రీవముగ నెన్నుకొనుటయును స్త్రీలస్వాతంత్ర్యాభ్యుదయమును వెల్లడిచేయుచున్నవి.

ఆంధ్రోద్యమము

ఆంధ్రోద్యమారంభమున నీయుద్యమముపట్ల నెట్టి యపోహలు గలిగినను దేశమంతయును నీయుద్యమతత్త్వము నిపుడు గ్రహించుట సత్యప్రకాశమునకు లక్ష్యముగ నున్నది. బొబ్బిలియందుగూడిన నాయకాగ్రేసరుల ప్రతిఘటనమును, నేటి నాయకుల సానుభూతిని సంస్మరించు

సపుడు మహోద్యమ నిర్వహణమునందుగల కష్టములు విశదమగుచున్నవి. ప్రథమాంధ్రమహాసభ కధ్యక్షులుగ నున్న సర్ బయ్యా నరసింహేశ్వర శర్మగారు ప్రభుత్వ సంస్కారమునుబొంది ఆకాలము నందువలెనే లాభ నష్టములను గణనము చేయుచు జీవయాత్రను చేయుచున్నారు. ఆహ్వానసంఘాధ్యక్షులుగ నుండిన దేశభక్త కొండ వేంకటప్పయ్యపంతులుగారు గాంధి సంస్కారమును బొంది త్యాగపరాయణులై దేశసేవను జేయుచున్నారు. ఆంధ్రోద్యమాదర్శములు సంస్కారభేదమువలన నవరోధమును పొందుచున్నను పురోగమనము చేయుచున్నవి. భౌతికాధ్యాత్మికములు, భోగత్యాగములు, రాగవిరాగములు, స్వధర్మపరధర్మములు, స్వదేశపరదేశములు, పాశ్చాత్య ప్రాచ్యసంస్కారములు జీవయాత్రయందు గలుగజేయుచున్న సంక్షోభము నవజీవనసంభావనను విశదము చేయుచున్నవి. భరతఖండమునందు ప్రాచ్యపాశ్చాత్య సంస్కారములకు గలిగిన సంసర్గ మనర్ఘఫలమును సమకూర్చుచున్నది. చిరకాలము పరాధీన వ్యామోహమునందు లగ్నమైన ప్రజాహృదయమునందు ప్రబోధోదయము గలిగినది. ప్రబోధోదయకాంతులు సర్వత్ర వ్యాపించి నవవికాసమును గలుగజేసినవి. ప్రాచ్యపాశ్చాత్య విజ్ఞానముల సంయోగసాహచర్యముల కవకాశము గలిగినది. కర్మయోగ జ్ఞానయోగముల ఏకస్వభావము విశదమైనది. గాంధీ రవీంద్రనాథులు, వివేకానంద జగదీశచంద్ర బోసులు, విద్యాసాగర రామకృష్ణ పరమహంసలు, వీరేశలింగము హనుమంతరావులు, రాధాకృష్ణయ్య ముకర్జులు, అరవింద్రనాథ తాతాలు వెలసి జాతీయప్రత్యభిజ్ఞానమును పరిస్ఫుటము చేసిరి. దేశావృతమైన ప్రత్యభిజ్ఞాన మాంధ్రోద్యమమునకు బీజముగ నున్నది.

ఆంధ్రవ్యక్తిత్వము

భారత జాతీయేతిహాసమునం దాంధ్రవ్యక్తిత్వము చిరకాలాగతంబై నేటికిని సజీవమై యున్నది. ఈ దేశమున కనేకములైన యవాంతరములు సంప్రాప్తమై ఆంధ్రత్వము కాలాంతరమునందు వృద్ధిక్షయములకు బాల్పడినను నేటికిని వీర్యవంతమై నిలిచి యున్నది. భరతఖండమునందు వాడుకయందున్న 222 భాషలయందును హిందిభాషను 10 కోట్లు బంగాళిని 492 లక్షలు, ఆంధ్రభాషను 2,36,01,000 జనులు మాటలాడుచున్నారు. ఆంధ్రభాష భారతీయ భాషలందు మూడవభాషగ నున్నది. పదేండ్ల కాలమునం దాంధ్రభాషను మాటలాడువారి సంఖ్య 100 కి 2 వంతునను వృద్ధిని బొందినది. చెన్నరాష్ట్రమునం దాంధ్రదేశము 83,000 చదరపుమైళ్ళ వైశాల్యమును, 170 లక్షల ప్రజలను గలిగి వర్ధిలుచున్నది. భారతసామ్రాజ్య సౌభాగ్యమునకు వ్యక్తిత్వముగల జాతులవికాస మాధారముగ నున్నది. ఆంధ్రోద్యమ మీ ప్రకృతిసిద్ధమైన ధర్మమును సఫలము చేయుట కవతరించినది. స్వదేశ స్వభాషా స్వధర్మములు మానవ వికాసమునకు మూలాధారములని పండిత పామరు లంగీకరించుచున్నారు. మానవులకు తాము తరించుటకుగల సాధనములను వికసింపజేయుటయే తమకును లోకమునకును తరణోపాయముగ నున్నది. ఆంధ్రభాష, ఆంధ్రదేశము, ఆంధ్రస్వభావము వికాసమును బొందుట కాంధ్రరాష్ట్రనిర్మాణ మవసరంబని ప్రపంచానుభవము, ఆంధ్రుల స్థితి విశదము చేయుచున్నవి. కాంగ్రెసు ప్రయోజనముల కేర్పాటుచేసిన ఆంధ్రరాష్ట్ర సంఘము ఆంధ్రుల వ్యక్తిత్వమును సువ్యక్తము చేసినది విజయవాడయందు నిర్ణయింపబడిన కాంగ్రెసు కార్యవిధాన మాంధ్రనామమును దేశమునందంతటను ప్రతిబింబింపజేసినది. సహాయనిరాకరణోద్యమమునం దాంధ్రులు చూపిన త్యాగోత్సాహము లాంధ్రుల సహజశీలములను బహిర్గతము చేసినవి. ఆంధ్రులకు ప్రత్యేకాంధ్రరాష్ట్రసంఘ మేర్పడి యుండని యెడల సహాయనిరాకరణోద్యమమునందును, ఖద్దరు ఉద్యమమునందును ఆంధ్రులకు నామరూపములు లేకగతించిన యారేండ్ల చరిత్రమును శూన్యముగ నుండి యుండెడిది. శాసనసభయం దాంధ్రమంత్రు లాంధ్రరాష్ట్ర విషయమున చూపిన నిరాదరణకును కాంగ్రెసు వ్యవస్థలందు కాంగ్రెసు చూపిన యాదరణమునకును గలిగిన

ఏలవుపయోగింపరాదు?

ఈక్రింద పేర్కొనిన అద్భుతమైన ఔషధములను వుపయోగింపుడు.

నేత్రరోగములకు—"అఖ్యాకుర" ను ఉపయోగింపుడు.

తామరకు "కురెఝున్"ను ,,

శ్వాసకాసరోగములకు—

"ఆస్మాక్యూర్"ను ,,

బలమునకు—స్కాట్సు ఎమల్షన్ ఆఫ్ కాడ్‌లివర్ ఆయిలు"ను ,,

టానిక్‌లకు—"నర్వైన్ టానిక్ మాత్రల"ను "పారిష్ కెమికల్‌ఫుడ్"ను "ఈస్టన్సు సిరప్"ను,"హైపోఫాస్ఫైట్సు ఆఫ్ లైము"ను ,,

గనేరియాకు—"జినో"ను, "లికర్ శాంటల్‌ఫ్లావా సి. కొపెయి బాకంబుసు"ను ,,

మా ఔషధము లన్నియు, శాస్త్రోక్తముగా మా ఆధునిక ఔషధశాలలో తయారు చేయబడినవి. గనుక చాలా శ్రేష్టమైనవి, కోరిన వార్లకు కేటలాగు పంపబడును.

N. POWELL & Co.,
CHEMISTS, BOMBAY.

ముఖ్యగమనింపు.

	రూ	అ
వైద్యచింతామణి 2 సంపుటములు	8	0
బసవరాజీయము	7	0
అష్టాంగహృదయము సూత్రస్థానము	6	0
,, శారీరస్థానము	1	8
,, నిదానస్థానము	2	0
,, చికిత్సాస్థానము	4	8
,, కల్పస్థానము	0	12
,, ఉత్తరస్థానము	6	0
అనుపానమంజరి ప్రాచీనము మేలు	0	8
అనుపానరత్నాకరము	0	12
,, మేలుప్రతి	1	0
అనుపానతరంగిణి	0	12
,, మేలుప్రతి	1	0
సద్వైద్యజీవనము, లోలంబరాజీయము ప్రాచీనము	0	8
చికిత్సారత్నము, స్త్రీ బాలరోగ చికిత్స	1	4
చికిత్సాసారము	2	8
సుశ్రుతము శారీరస్థానము ప్రాచీనము సపరణప్రతి కలిగి	2	8
శారంగధరసంహిత ,,	3	0
వైద్యామృతము మేలు	1	4
సర్వౌషధీగుణకల్పము	2	8
రసగుణ్యనము వ్యయము	2	0
వాజీకరణకల్పద్రుమము, శరీరపుష్టివిధానము	1	8
వైద్యకాలజ్ఞానము, ప్రాచీనము	0	4
ధన్వంతరి నిఘంటువు	2	8
వస్తుగుణపాఠము ద్రవ్యగుణము గలది	2	8
,, మేలుప్రతి	3	0
నాడీనక్షత్రమాల ప్రాచీనము	0	4
నాడీజ్ఞానము ,,	0	3
యవనజాతకము (జ్యోతిషము)	0	8
జాతకాలంకారము ,,	0	6
జ్యోతిషార్ణవనవనీతము ,,	1	8
,, మేలుప్రతి	2	0
ఆరూఢరత్న సిద్ధాంతము	0	8
,, మేలుప్రతి	0	10

దరఖాస్తులను పంపుడు!

చిలకపాటి వెంకటరామానుజ శర్మగారి గ్రంథములు అచ్చగుచున్నవి. త్వరలో వెలువడును.

పోకల శేషాచలము నాయునివారి గ్రంథములు కూడా లియారగుచున్నవి

పిడుగు వెంకటకృష్ణారావు పంతులు,
2/40 పెద్దినాయనివీథి, మద్రాసు.

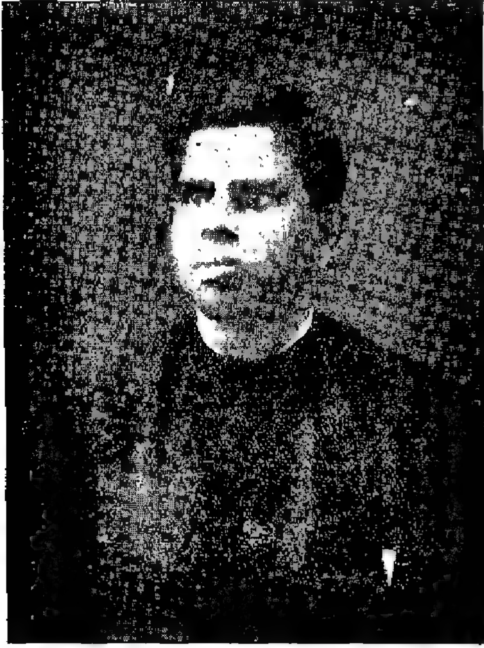
చెన్నపురి శాసనసభ - కాంగ్రెసుసభ్యులు

శ్రీ యస్ సత్యమూర్తిగారు

శ్రీ కే యస్ శివసుబ్రహ్మణ్యఅయ్యంగారు

శ్రీ కే. ఆర్ కరంతుగారు

శ్రీ పరవాకామేశ్వరరావునాయడు గారు

శ్రీ కే. మాధవన్ నాయరు గారు

అబ్దుల్ హమీదుఖాను గారు

చెన్నపురి శాసనసభ కాంగ్రెసుసభ్యులు—సకలత్వాలాగారు

ఫలము ఆంధ్రరాష్ట్ర ప్రయోజనములకు ప్రత్యక్షప్రమాణముగ నున్నది. ఆంధ్రరాష్ట్ర నిర్మాణము సిద్ధాంతావస్థను దాటి కార్యాచరణావస్థయందు చేరినవిధమును దేశ వ్యవహారములు విశదము చేయుచున్నవి.

భ్రాంత రాజ్యాంగము

కాంగ్రెసు నిర్ణయించిన భాషాప్రయుక్తరాష్ట్ర విభాగములు ప్రజాప్రబోధమునకు దోడ్పడి భరతఖండమునందు రాష్ట్రముల పునర్నిర్మాణావసరమును ధ్రువపరచినవి. సర్ శంకరం నాయరుగారు, రామారావుగారు, రామదాసు పంతులుగారు రాజ్యసభయందు తమిళకర్ణాటకాంధ్రరాష్ట్రముల నిర్మాణమును చేయవలయునని తీర్మానములను ప్రతిపాదించిరి. సామ్రాజ్యసభయందు ఉత్కలరాష్ట్రనిర్మాణమును జేయుటకు తీర్మానములు ప్రతిపాదింపబడినవి. సర్ అలెగ్జాండరు మూడిమనుగారు భాషాప్రయుక్తరాష్ట్రనిర్మాణముల ప్రయోజనము నంగీకరించిరి. మోంటుఫర్డు సంస్కరణశాసనమునందలి 52-ఏ. నిబంధన భాషాప్రయుక్త రాష్ట్రనిర్మాణ విధానమును నిర్ణయించుచున్నది. ఆనిర్ణయమున కినుగోపమున చెన్నరాష్ట్ర శాసనసభ ఆంధ్రరాష్ట్రతీర్మానము నామోదించినది. ఆంధ్రప్రబోధము వలన లాభమును బొందిన పానుగల్లు రాజాగారు తీర్మానమునకు వ్యతిరేకాభిప్రాయమును దెలిపి వారి రాజ్యాంగజీవితమును స్తంభితము చేసికొనుట శోచనీయముగనున్నది. అనుకూల ప్రతికూలాభిప్రాయములు కాలము పరిపక్వమైనప్పుడు నిరర్థకము లగును. రాజ్యాంగసంస్కరణ విచారణ సంఘము భాషాప్రయుక్తరాష్ట్ర విషయమును, సాంఘాతిక రాజ్యాంగ విధానమును రానున్న విచారణయందు విమర్శించునని శ్రీనివాసగారు, మూడిమనుగారు, ఫ్రెడరికు హైట్వుగార్లు తెలిపిన భావములు విస్పష్టముచేయుచున్నవి. కోటుమన్నుగారి ధ్యాజమాన్యము క్రిందను ప్రభుత్వము ప్రచురించిన 1925-26 నివేదికయందు రాష్ట్రముల పునర్నిర్మాణావశ్యము సూచింపబడినది. బర్మారాష్ట్రము గాక శేషించిన రాష్ట్రములన్నియును స్వపరిపాలనాసౌకర్యమునకు సాధనములైన జాతిదేశభాషలతో నిమిత్తము లేక పరిపాలన నిమిత్తము నిర్మింపబడినవని కోట్మనుగారంగీకరించుచున్నారు. భరతఖండమునందు 662 స్వదేశ సంస్థానము లున్నను 200 సంస్థానములు ప్రముఖములు. సంస్థానములు బ్రిటీషు రాజ్యాధికారము క్రిందను స్వతంత్రపరిపాలనము ననుభవించుచున్నవి. బ్రిటీషు ప్రదేశమునందు గల 10 రాష్ట్రములు రెండువంతుల ప్రదేశమును, 662 సంస్థానములును మూడవవంతు ప్రదేశమును నాక్రమించుకొనుచున్నవి. కేంద్రప్రభుత్వాధికారము క్రింద రాష్ట్రములు, సంస్థానములు స్వపరిపాలనమును గలిగియుండవలసిన విధానమును సంస్కరణవిచారణసంఘము నిర్ణయింపవలసియున్నది. సర్ ఫ్రెడరికు హైట్వుగారు భరతఖండమునందు సంయుక్త సాంఘాతిక విధానమును స్థాపించి రాజ్యాంగ నిర్మాణమును చేయవలసిన విధమును విశదము చేసిరి. సంస్కరణ విచారణా సంఘమునకు సాధనసామగ్రిని సమకూర్చుచున్న శ్రీనివాస గారును భాషాప్రయుక్త రాష్ట్రవిభాగమునకు సుముఖులు. కాంగ్రెసు విధానము భాషాప్రయుక్తరాష్ట్రవిభాగము నంగీకరించుచున్నది. స్వపరిపాలనము గల రాష్ట్రముల నిర్మాణమునకు దేశభాషాసాంప్రదాయ బద్ధములైన రాష్ట్రముల పునర్నిర్మాణము శరణ్యముగ నున్నది. ఆంధ్రరాష్ట్రనిర్మాణమునకు కాలము పరిపక్వమై ప్రజానాయకుల వ్యవసాయపరాయణత్వమును గోరుచున్నది. ఆంధ్రనాయకు లీలబ్ధావకాశముల నాంధ్రోద్యమమునకు మూలాధారమైన ఆంధ్రరాష్ట్రనిర్మాణమునకు వినియోగించి కామితార్థములను బడయుదురు గాత!

ఆంధ్రోద్యమ వికాసము

దేశావృతమైన స్వరాజ్యసంరంభమునం దాంధ్రరాష్ట్రాందోళనము మందగతిని బొందినను సాహిత్యకళావికాసము నిరాటంకముగ గలుగుచున్నది. ఆంధ్రవిశ్వవిద్యాలయము స్థాపితమై వ్యవహారవిధానమును నిర్వహించుచున్నది. ఆంధ్రభాషా మూలమున విద్యాభ్యాసమును చేయుట కేర్పాటులు జరుగుచున్నవి. విజయవాడయందు

విశ్వవిద్యాలయముయొక్క కార్యాలయ నిర్మాణమునకును, గ్రంథాలయనిర్మాణమునకును ప్రయత్నములు జరుగుచున్నవి. ఆంధ్రవిశ్వవిద్యాలయశాసనము నిర్మాతల సంకల్పమును సఫలము చేయజాలకపోవుట శోచనీయము. వైసుఛాన్సెల్లరు శ్రీయుత కట్టమంచి రామలింగారెడ్డిగారు నిర్మాతల సంకల్పమును సఫలము చేయుటకు చేయుచున్న ప్రయత్నములు ప్రశంసాపాత్రములు. విద్యావిధానమును విశ్వవిద్యాలయాధికారుల వశముచేయుటయును, ప్రత్యేక శాస్త్రకళాభ్యాసమునకు ప్రత్యేకకేంద్రముల నేర్పరచుటయును ప్రయోజనకరములు. ఆంధ్రదేశమునకు నడుమనున్న విజయవాడ కార్యస్థానముగ నుండుటకును, కేంద్రస్థానముగ నేర్పడుటకును సకలవిధములను తగియున్నది. అధికారులును నాయకులును పక్షపాతాభిమానములను విడిచి విజయవాడ నాదరించి ఆంధ్రోద్యమ వికాసమునకు దోడ్పడి కృతార్థులగుదురు గాక! ఆంధ్రత్వవికాసమున కధికారాదరణము లేకపోయినను స్వయంసహాయమున ప్రవర్ధమానం బగుచున్న విధమును సాహిత్య శిల్పరచనలు విశదము చేయుచున్నవి. ఆంధ్రమునందు 1925-26 సంవత్సరమునందు 1090 గ్రంథములును, 1926-27 నందు 1100 గ్రంథములును ప్రచురింపబడినవి. ఈ గ్రంథములందు చాలభాగము పునర్ముద్రణములు గిలవు. ప్రచురితములైన గ్రంథములందు నాటకములు ప్రధానములు. శతకములును, స్తోత్రములును, నవలలును ప్రముఖములుగ నున్నవి. గేయకావ్యము లాంధ్రసాహిత్యమునకు సహజమైన శక్తిని విశదము చేయుచున్నవి. గత సంవత్సరమునందు ప్రచురితములైన భావగీతములందు యెంకి పాటలు వాదప్రతివాదములకు గారణములైనను ఆంధ్ర సాహిత్యము నడచుచున్న నవీనమైన పోకడలను విశదము చేయుచున్నది. హనుమంతరాయ చిత్రకళామందిరమునందును, రామారాయ చిత్రకళామందిరమునందును చిత్రింపబడిన చిత్రములు శిల్పమునం దాంధ్రశిల్ప మవలంబించుచున్న స్వతంత్రవిధానమును విశదము చేయుచున్నవి. అజంతాశిల్పము భావకల్పమునందును, రూపనిర్మాణమునందును, వర్ణవిక్షేపమునందును ప్రాచ్యశిల్పమునకు మాతృకమై, ఆంధ్రశిల్పమునకును మాతృకగనున్నది. ప్రభుత్వాదరణము లేకపోయినను స్వయంసహాయమున నాంధ్రులు పొందుచున్న వికాస మాంధ్రోద్యమ ఫలమును, ఆంధ్రరాష్ట్రనిర్మాణావసరమును విశదము చేయుచున్నది. గతించిన ఆరేండ్లయందును, ఆంధ్రరాష్ట్రవిషయమున రాజకీయపక్షములందు భేదాభిప్రాయము లేర్పడినను నిపుడాస్థితిపోయి భావైక్యము గలిగినది. భారతరాజ్యాంగము నవీనాకృతిని దాల్చనున్నది. ఈశుభసమయమునందు నాయకులును ప్రజలును వారి శక్తిసామర్థ్యముల నాంధ్రరాష్ట్ర నిర్మాణమునకు వినియోగించి భగవత్కటాక్షమునకు పాత్రులగుదురు గాత!

గ్రామ పునర్నిర్మాణము

భరతఖండమునందు 100 కి 76 మందికి వ్యవసాయము జీవనాధారముగ నున్నది. ప్రజలు విశేషభాగము గ్రామసీమలందు నివసించుచున్నారు. బ్రిటీషుపరిపాలనము గ్రామసీమలందు జీవనమును శిథిలము చేసి పట్టణవాస జీవనము నాకర్షించినను దేశసౌభాగ్యమునకు గ్రామము లాయువుపట్టులుగ నున్నవి. పంటలను గ్రామములు పండించుచున్నవి. పన్నులను గ్రామములు చెల్లించుచున్నవి. ప్రజలను గ్రామములు పోషించుచున్నవి. ప్రాచ్యవిజ్ఞానమును గ్రామములు రక్షించుచున్నవి. భారతసౌభాగ్యమునకు నిలయములైన గ్రామసీమలు దుర్దశకుపాలై పట్టణములకు దాస్యమును చేయుచున్నవి. ప్రాజ్ఞులు, సంపన్నులు స్వగ్రామములను విడిచి ఉద్యోగములకును, విద్యాధనోపార్జనమునకును, సౌఖ్యమునకును నగరవాసమును జేయుచున్నారు. గ్రామములకు నీటివసతులు, బాటలు, ధనాగారములు, విహారస్థలములు, వైద్యాలయములు, విద్యాలయములు, గ్రంథాలయములు, తపాలాఫీసులు లేక ప్రజలు కష్టముల ననుభవించుచున్నారు. గ్రామములందు చేతిపనులు నశించినవి. కూలిపని జీవనాధారముగ నున్నది. పాశ్చాత్యవ్యాపారము, గృహపరిశ్రమ

లను పాడుచేయగలిగినటులు భాగ్యాభివృద్ధిని చేయుటకు వినియోగపడలేదు. ప్రజలయందు భోగ్యభోగాభిలాష వృద్ధిని పొందినటులు భాగ్యాభివృద్ధి గలుగలేదు. వాంఛ లభివృద్ధిని పొందినటులు వృత్తులు, పరిశ్రమలు వృద్ధిని పొందలేదు. పారతంత్ర్యస్థితియందధికారమునకు గల పరువుప్రతిష్ఠలు వ్యవసాయవ్యాపార పరిశ్రమలకు గలుగ లేదు. మూలాధారచక్రమునందు బలములేక ఆజ్ఞా చక్రము మందగమనమును జేయుచున్నది. వ్యాధిగ్రస్తమైన దేశమునకు వైద్యులు గ్రామవాసచికిత్సను నిర్ణయించుచున్నారు. నాయకులు గ్రామపునర్నిర్మాణమును ప్రశంసించుచున్నారు. ప్రభుత్వము వ్యవసాయ విచారణ సంఘమును రోగనివారణార్థము నియమించినది. నివేదిక నిర్ణయించెడి వ్యవసాయ క్షేత్రములు, ఎరువులు, పరపతి సంఘములు, పంచాయతులు జీవనోద్ధరణమునకు సామాన్యానుకరణములుగాని యథార్థసాధనములు గావు. పునరుద్ధరణమునకు పరమార్థము ప్రయోజనముగ నున్నది. స్వయంపోషణము, స్వాతంత్ర్యము పునరుద్ధరణమునకు బీజములు. స్వయం వ్యక్తిత్వముగల రాష్ట్రమువలె స్వయం వ్యక్తిత్వముగల గ్రామములును ప్రజాక్షేమమున కవసరముగ నున్నవి. స్వాతంత్ర్య సంరంభ భారమును గణించిన 40 ఏండ్లయందును పట్టణవాసులైన ఆంగ్ల విద్యావంతులు వహించుచుండిరి. గాంధిమహాత్ము డాభారమును గ్రామవాసులపరము చేయుటకు జేయుచున్న ప్రయత్నములు సర్వతోముఖమైన గ్రామపునర్నిర్మాణమునకు సాధనములుగ నున్నవి. గ్రామపునర్నిర్మాణమునకు ప్రాచీన నవీనసంస్కారముల సాహచర్యమువలె విశ్లేషము ప్రయోజనకరముగాదు. విశ్వసాహచర్య యుగమునందు గ్రామపక్షపాతము, సామ్రాజ్య పరిపాలనము స్వాతంత్ర్యానుభోగమునందు సమానప్రతిపత్తిగల సంస్థాపనలుగ నున్నవి. స్వపరిపాలన నిర్వహణమునందు గ్రామవాసులకును పట్టణవాసులకును దశావకాశములందును, నిర్వహణ విధానమునందును భేదమున్నను స్వయం వికాసాభివృద్ధియందు భేదములు గనుపడవు. వ్యవసాయ విచారణ సంఘనిర్ణయములు, రాజ్యాంగసంస్కరణ విచారణ సంఘనిర్ణయములు గ్రామములకును, పట్టణములకును ప్రతిఘటనమును గలుగజేయుచు సరంకుశత్వ పోషణమునకు సాధనములు గాకుండుటకుగాను ప్రజానాయకులు పాటుపడి గ్రామపునర్నిర్మాణమునకు దోడ్పడుట యవసరము. ఆంధ్రమహాజను లీపరమార్థమును గ్రహించి గ్రామపునర్నిర్మాణోద్యమమును సార్థకము చేయుదురు గాక!

భగవదనుగ్రహము వలనను, ఆంధ్రమహాజనుల యాదరణము వలనను ప్రభవ సంవత్సరాదిసంచికను ప్రచురింపగలిగినందులకు కృతార్థులము. సాధారణసంవత్సరమునందు ప్రచురించిన మొదటిసంచికను, ప్రభవసంవత్సరమునందు ప్రచురించిన పదునెనిమిదవసంచికను చూచినపుడు కాలప్రవాహము గలుగజేయుచున్న మహాపరివర్తనము గోచరం బగుచున్నది. మొదటిసంచికకు వ్యాసములను వ్రాసి సహాయముచేసినపండితు లిపుడును వ్యాసములను వ్రాయుచు చేయుచున్న దేశసేవ, భాషాసేవ ప్రశంసనీయములుగ నున్నవి. మొదటిసంచికను ప్రచురించుటకు సహాయభూతులైన లక్ష్మణరావు పంతులుగారు స్వర్గవాసమును గైకొనిరి. కోటంరాజు పున్నయ్యగారు సింధు ఆబ్జర్వరుపత్రికకు సంపాదకులుగ నున్నారు. ఆంధ్రప్రపంచమునందును, లోకమునందును ప్రవర్ధమానంబగుచున్న స్వయంవికాసమును సంచికలయందలి వ్యాసములు, పటములు, ప్రచురణవిధానము విశదము చేయుచున్నవి. ప్రభవసంచికయందుగల వ్యాసములు, చిత్రములు సాహిత్యమునందును, శిల్పమునందును, శాస్త్ర పరిశోధనలందును ఆంధ్రహృదయావృతమైన స్వాతంత్ర్య వికాసమును గోచరింపజేయుచున్నవి. తెలుగుకైతల క్రొత్తతెన్నులు తెలుగుకావ్యములందు గలుగుచున్న పరిణామమును విశదము చేయుచున్నవి. నవీనత ప్రాచీనతా నవీనతల ప్రభావమును తెలుపుచున్నది. కావ్యానందము- శోకరసము- నటులు, నాటకౌచితి నాటకరంగములందు రసోదయవిధానమును విశదముచేయుచున్నవి. ప్రాచీన హిందూగ్రామ పరిపాలనము పరిశోధనాశక్తిని తెలుపుచున్నది. కామకవి,

నాగరం, నరపతి, ఉగాదికానుకలు నవయుగసాహిత్యనిర్మాపథానములను తెలుపుచున్నవి. సమాలోచనము, ప్రభవ, వివేకోపాసనము, విహారివిహారము, జన్మభూమి మొదలయిన పద్యవ్యాసములు రసవంతములై కల్పనాచాతుర్యముగలిగి యలరారుచున్నవి. రాటపుసందేశము సరస్వతి, స్నానానంతరము, కథలయాదలిబొమ్మలు, శిల్పవికాసమును దెలుపుచున్నవి. చిత్రపటములందు జాతీయ మహాసభల యధ్యక్షులు, శాసనసభాసభ్యులు, వీణానాయకులు, అజంతాచిత్రములు, సాంవత్సరికసమావేశములు, సాహిత్యవిశారదులు, మంత్రులు మొదలగు పటములు చాలగలవు. పటములందుగల యువతీమణులపటములు గమనార్హములుగ నున్నవి. శ్రీమతి ముత్తులక్ష్మమ్మగారు చెన్నరాష్ట్రశాసనసభ కుపాధ్యక్షులుగ నున్నారు. శ్రీమతి లక్ష్మీదేవమ్మగారు, డాక్టరు పరీక్షయందుత్తీర్ణులైరి. శ్రీమతి రుక్మాబాయమ్మగారు సింహబలమును గలిగి మోటారునకారు నడపగలిగిరి. ఆంధ్రయువతుల యభివృద్ధికి వీరు నిదర్శనముగ నున్నారు. శ్రీమతి కౌసల్యాకన్యకగారును జకరయగారును సెనేటునందు సభ్యురాండ్రుగ నెన్నుకొనబడిరి. సంచికయందుగల వ్యాసములు, పద్యములు, చిత్రములు, సంచికను ప్రచురించుటకు నిర్వాహకులుపడిన శ్రమను విశదముచేయుచున్నవి. ప్రచురణమునకు పంపిన వ్యాసములనన్నిటిని ప్రచురింపజాలనందులకు నిర్వాహకులు చింతిలుచున్నారు. సంచికను ప్రచురించుటకు పాటుపడినవారి నందరిని పేర్కొనుటయు, కృతజ్ఞతను తెలుపుటయు దుర్లభము వ్యాసలేఖకులు, చిత్రకారులు, పరిశీలకులు, ముద్రాపకులు మొదలగు వారందరును ప్రచురణమునకుసాధకులై కృతజ్ఞతకు పాత్రులగుచున్నారు. ప్రచురణమునం దవలంబించిన క్రొత్తపద్ధతి సంచిక ప్రయోజనమును వృద్ధిచేయుననినమ్ముచున్నాము. పదునెనిమి దేండ్లనుండియును ఉగాదిసంచికలకు వ్యాసములను వ్రాసియును, చిత్రపటములను పంపియును, నితరవిధములను సహాయముచేసియును సంచికల ప్రచురణమునుసాధ్యముచేయుచున్న మహాజనులకును, ముఖ్యముగ ప్రభవ సంవత్సరాదిసంచికకు సహాయముచేసిన మహాజనులకును కృతజ్ఞతాంజలుల నర్పించుచున్నాము. పరమేశ్వరానుగ్రహమున ప్రభవసంవత్సరము శాంతిప్రదమై సకలజనులకును కామితార్థముల నొడగూర్చుగాత!

శ్రీ వేంకట పార్వతీశ్వర కవులు

ప్రేమించి పక్షుల పేరులొక్కని కిచ్చి
వికచప్రసవపరాగ మొకని కొసంగి
మేలెంచి నీలాలచేల లొక్కని కిచ్చి
కనకాంబరంబు లొక్కని కొసంగి
మన్నించి యొకనికి మాపుఁదోడుగ నంపి
యింకొక్కనికి రేపు నెదురు కొల్పి
దీవించి పడమటితెర యొక్కనికిఁ దీసి
ప్రాగ్ద్వార మొకనికి బయలుపఱిచి
క్షయుని సాగనంపు స్వాగతంబును దెల్పి
ప్రభవు నాదరింపఁ బోలుగొన్న
సుప్రభాత సంధ్య సోలుచుఁ దూలుచుఁ
బొడుపుమలలఁ దేలిపోవుచుండె.

గీ. పోయినది క్షయ నిన్నటి ప్రొద్దుతోన,
ప్రభవవచ్చిన దీనాఁటి పగటిపూట
ప్రళయసర్గ క్రియాపరంపరలె కాని
కానఁబడదేమి తుదిమొదల్ కాలమునకు?

గీ. అఱువ దేండ్లకు మొదటియేఁడైన ప్రభవ
అఱువదవయేఁటఁబుట్టిన యట్టి క్షయకు
వెనుక నుదయించె నిదియేమి వింత యనుచు
నవ్వుచున్నది తొలితారు పువ్వుగుత్తి.

ఆ.వె. నిన్నఁ జన్నవాఁడు చిన్నవాఁడై నేఁడు
కన్నవాఁడు వాని కన్నయగుటఁ
గన్నవిన్నవార లున్నారొ "కో" యంచుఁ
గొనరి కూయుచుండెఁ గోకిలంబు.

ఆ.వె. సకల మెసని చన్నక్షయను నవ్వలికిఁ ద్రోసి
సహజవిభవుఁ బ్రభవు సరసఁ జేరి
కులుకుచుండెఁ దీగఁ వెలబోడి యని చిల్క-
పండ్లు కొఱికికొనుచుఁ బలుకుచుండ.

ఆ.వె. మాఱుపేరె కాని మఱి క్షయప్రభవల
గతులు భేదమేమి గలదటంచు
మల్లెతీవలందుఁ మాధవీ లతలందు
తేఁటి యొక్కలాగె చాటుచుండె.

సీ. గిరిగహ్వరముల నిర్ఝరులు పొంగెడిచోటఁ
గొలఁకుల దగు లొడ్డు గిలెడినోటఁ
గఱికలౌ నేలలు కందళించెడిచోట
నడవుల దావాగ్ని మడఁగుచోటఁ
నలరులఁ దేఁటి పిండెలు గ్రమ్ముకొనుచోట
వాలుగొమ్మలఁ బండ్లు రాలుచోట
ప్రాఙ్ముఖంబున మణిప్రభలు తోఁచెడి చోటఁ
గడఁగఁ జీకటితెరల్ సడలుచోట
జగతిఁ బ్రభవక్షయక్రీడల్ జరగుచుండఁ
గనియు క్షయపోయెఁ బ్రభవ వచ్చినదటంచుఁ
దలఁచి యాకాశపంచాంగములు గుణించి
పలుకుచుండుట వట్టి విభ్రాంతి కాదె!

సమాలోచనము

సీ. అలరుఁ జెమ్మొరల రవ్వంతైన నిట్టూర్పు
పొదరు చేరకయుండఁ బోయినదియొ!
అమృతవాహినుల గోరంతైనఁ గన్నీటి
బొట్టు జాఱకయుండఁ బోయినదియొ!
అలము వెన్నెలలఁ గాసంతైనఁ జీకటి
చాయ దేఱకయుండఁ బోయినదియొ!
అచలగర్భములఁ బూసంతైన మిణుఁగురు
పొరక దూరకయుండఁ బోయినదియొ!
ప్రాఁతసంవత్సరము కంటె నూతనముగ
నిపుడు వచ్చిన దేమి? పోయినది యేమి?
ఇంతలోఁ బేరుమాఱిన దంతెకాని
నిన్న నేటికి భేద మేమున్నదయ్యా!

సీ. ఆకాశసరసీ సముంచితావర్తముల్
కన్నుంచి లెక్కింపఁ గలుగువారు
రోదసీప్రాసాద రుచిర సోపానముల్
కాన్పించి యెక్కింపఁ గలుగువారు
పవమానసాగరాభ్ర విమాన మార్గముల్
తిలకించి వెలయింపఁ గలుగువారు
జలపటాంచల సముజ్జ్వల సువర్ణాకృతుల్
గ్రహియించి చదివింపఁ గలుగువారు
శూన్యమున నంకములఁ దేర్చి చూపువారు
ఘటకులై గంటములఁ దీర్చి కవిలెఁ గూర్చి
వ్రాసి చూపించి రేగాని వాస్తవముగఁ
గాలమునకును బరిణామగతులు గలవె?

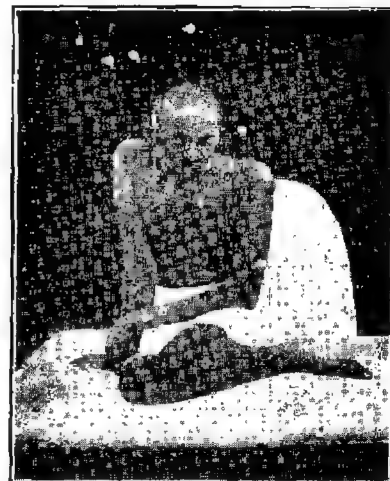
శ్రీమాన్ యస్. శ్రీనివాసయ్యంగారు.

నలుబదియొకటవ భారతజాతీయ మహాసభాధ్యక్షులు, గౌహతి.

సామ్రాజ్యశాసనసభాసభ్యులు.

కీ. శే. శ్రద్ధానందస్వామిగారు

శ్రీ గాంధీమహాత్ముడు,
ఖద్దరుప్రవర్తన ప్రారంభకులు, గౌహాతి

సర్ పి. శివస్వామి అయ్యరుగారు,
సాంఘికమహాసభాధ్యక్షులు, గౌహాతి

శ్రీ టి. ఆర్. ఫూకన్‌గారు,
41 వ జాతీయమహాసభాహ్వాన సంఘాధ్యక్షులు, గౌహాతి

౧. రాజకీయము

౪౧-వ భారతజాతీయమహాసభ - గౌహతి

శ్రీమాన్ యస్. శ్రీనివాసయ్యంగారి అధ్యక్షోపన్యాసము

మిత్రులారా!

ఆవిముక్తమగు భారతదేశము నాకొసంగిన యీమహాగౌరవమునకు నేను మిక్కిలి కృతజ్ఞుడనుగా నున్నాను. గాంధి మహాత్ముడు నుడివినట్లు నిరుపమానమగు కష్టదశలో సుప్రసిద్ధ నాయకు లగువారిచే అధిష్ఠింపబడిన యీస్థానసంబంధమగు బాధ్యతనువహించుట కంగీకరించుటలో యిందువలన దక్షిణ రాష్ట్రమునకు అధికమగు గౌరవము కలుగుననియును మీరందరును మనఃపూర్వకముగ నాకు సహాయము చేయుదురనియును నాకుగల నమ్మకమే కారణము.

ప్రజాప్రతినిధులకోరిక దానిఫలితము

ప్రజాప్రతినిధులు ప్రభుత్వమువారిని కోరిన సమస్యను గూర్చి మనమందరమును పట్టుదలతో పనిజేయుట రానున్న వత్సరమునందలి కార్యక్రమమున ముఖ్యతమమై యున్నది. 1924 సం. ఫిబ్రవరి నెలలో భారతశాసనసభలో స్వరాజ్య స్వతంత్రపక్ష సమ్మేళనమువలన ఏర్పడిన జాతీయపక్షమువారి అనుమతి ప్రకారము పండిత మోతీలాలు నెహ్రూగారు ఈకోరికలను దొరతనమువారి కెరిగించిరి. "భారతదేశమునందు సంపూర్ణ బాధ్యతాయుతప్రభుత్వమును నెలకొల్పుట కనువగునట్లు భారత ప్రభుత్వచట్టమును మార్చుటకు ఏర్పాటులు చేయవలెను, ప్రాముఖ్యముగల అల్పసంఖ్యాక సంఘముల హక్కులకు భంగము కలుగని పద్ధతిని భారతదేశరాజ్యాంగవిధానమునుగూర్చి సూచించుటకు శీఘ్రముగ అఖిలపక్షప్రతినిధిసభను జరుపవలెను. అట్లు సిద్ధపరుపబడిన విధానమును ఇపుడున్న భారతశాసనసభను ముగించి క్రొత్తగ ఎన్నుకొనబడిన సభ్యులు గల భారతశాసనసభవారియొద్దనుంచి వారియామోదమును బడయవలెను. పిమ్మట చట్టముల పొత్తమున చేర్చుటకు దానిని బ్రిటిషుదేశపు పార్లమెంటువారికి పంపవలెను" అని ఆసభలో నెహ్రూగారుపపాదించిన తీర్మానమునకు 76 గురు అనుకూలురుగను 48 మంది ప్రతికూలురుగ నుంటచే ఆతీర్మానము అంగీకరింపబడెను. ఈ రీతిగ భారతశాసనసభలో స్వరాజ్యపక్షమువారు ఆత్మగౌరవముతో గూడిన సహకారమును సూచించుచు నే పనిని ప్రారంభించిరి; కాని, దొరతనమువారు దురభిమానముతో ఆ సూచనను తృణీకరించిరి. ఈ ప్రధానాంశమువంకనుండి ప్రజలదృష్టిని మరల్చుటకు వారు సంస్కరణలవిచారణసంఘమునేర్పాటు చేసిరి. భారతప్రభుత్వచట్టముయొక్క నిర్మాణమునకును, పద్ధతికిని అనుగుణమగు రీతిని దాని ననుష్ఠానమునకు తెచ్చుటలోగల యిబ్బందులను, లోపములను తొలగించుటకు ఆవశ్యకతను, అవకాశములను గూర్చి విచారించుటకు ఆసంఘమును నియమించిరి. భక్తిశ్రద్ధలతో ద్వంద్వపరిపాలనమును కొనసాగించినవారు ఆ సంఘమునెదుట నొసంగిన సాక్ష్యమును బట్టియును, విచారణసంఘములో అల్పసంఖ్యాకులు ప్రత్యేకముగ వ్రాసిన నివేదికనుబట్టియును ద్వంద్వపరిపాలనము బాధ్యతాయుతప్రభుత్వమునకు సోపానముగనుండు విషయమునను, ఇతరవిషయములందునుగూడ విఫలమయ్యెనని స్పష్టముగ వెల్లడియయ్యెను. విచారణసంఘమువారిలో హెచ్చుమంది వ్రాసిన నివేదికను భారతశాసనసభవారు ఆమోదించునటులు చేయుటకు ఇండియా దొరతనమువారు మరల ప్రయత్నించినపుడుకూడ, 1924 ఏప్రిలులో ఆమోదింపబడిన తీర్మానమునందలి విషయములనే 1925 సెప్టెంబరులో జరిగిన భారతశాసనసభలో గూడ సభవారు విపులముగ, మరియొక తీర్మానరూపమున నుపపాదించిరి. ఆ తీర్మానమునకు స్వరాజ్యస్వాతంత్ర్య పక్షములవారు 72 మంది అనుకూలముగ సమ్మతులను దెలిపిరి. 45 మంది మాత్రమే ప్రతికూలురగుటచే రెండవసారి కూడ ఈ తీర్మానము ఆమోదింపబడినది. రెండవసారి కూడ దొరతనమువారు దానిని తృణీకరించిరి.

1925 డిసెంబరులో కాన్పూరునందు జరిగిన కాంగ్రెసు మహాసభవారు గూడ శాసనసభలో నామోదింపబడిన తీర్మానమునే స్థిరపరచిరి. దొరతనమువారు దానిని తృణీకరించినయెడల దానిని నిలువబెట్టుటకును, స్వరాజ్యసమరమును సాగించుటకును శాసనసభలలోను, దేశమునందును జరుగవలసినవిధానమును గూడ కాంగ్రెసువారు నిర్ణయించిరి. కాంగ్రెసు మహాసభయొక్క పద్ధతిని దేశీయులకందరకును బోధింపవలెననిరి. భారత రాష్ట్రీయ శాసనసభలలోని స్థానముల నన్నింటిని కాంగ్రెసువారు ఆక్రమించుటకు ప్రత్యేకప్రయత్నములను గావించి ఎన్నికలకు నిలువవలెనని ఆజ్ఞాపించిరి.

1926 మార్చిలో దొరతనమువారు ప్రజల కోర్కెలను నిరాకరించినపుడు కాంగ్రెసువారి ఉత్తరువుప్రకారము స్వరాజ్య పక్షమువారందరును భారతరాష్ట్ర శాసనసభ లన్నింటి నుండియు ఏకకాలమున వెడలిపోయిరి. "దొరతనమువారు

నిష్కారణముగ ప్రజల కోర్కెలను నిరాకరించినందులకు దేశీయులు తగినప్రత్యుత్తరమును ఇయ్యగలరనియు,నింతకంటెనుబలవత్తరమగు ఆజ్ఞ నొసగి మరల మమ్ములనే యింత హెచ్చుమందిని శాసనసభలకు పంపగలరనియు, భగవదనుగ్రహమున ప్రజల ఆజ్ఞలను నెరవేర్చుటకు అవసరమగు ఉత్తరువులు గూడ నీయగలరనియు మేము ఆశించుచున్నాము" అని భారతశాసనసభనుండి స్వరాజ్యపక్షమువారు వెడలిపోవునపుడు వారినాయకులగు పండిత మోతీలాలు నెహ్రూగారు నుడివిరి.

శాసనసభల ఎన్నికలు - హానిభావము

ఈ రీతిగ ప్రారంభింపబడిన ఉద్యమఫలితమును పిమ్మట జరిగి యిపుడు ముగిసిన శాసనసభల యెన్నికల ఫలితములనుబట్టి జూడ భారతరాష్ట్రీయశాసనసభలలో స్వరాజ్యపక్షమువారవలంబించినట్టియు, కాన్పూరులో కాంగ్రెసు మహాసభవారు స్థిరపరచినట్టియు గొప్పప్రయత్నము సహేతుకమని నిర్ధారణ యయినది. ఎన్నికల సందర్భమున కాంగ్రెసువారు దేశమునందొనరించిన ప్రచారమువలన ప్రజలలో రాజకీయవిజ్ఞానము అత్యధికముగ వ్యాపించినది. కేవల మతసాంఘికాది విషయములకు సంబంధించిన ప్రతిఘటనము అత్యధికముగ చెలరేగినను కాంగ్రెసువారి విధానము చాల శ్రేష్ఠతమ మనియు, ప్రజలకు కాంగ్రెసుపట్లగల యభిమాన మత్యధికమనియు స్పష్టపడుటకే యదికారణమైనది. మదరాసు వంగ బీహారు ఉత్తరరాష్ట్రములు అత్యధికముగను, పంజాబు మున్నగు ఇతరరాష్ట్రములు కొంత వఱకును కాంగ్రెసువారి ఉత్తరువును నెరవేర్చి కాంగ్రెసు నియమములకు బద్ధములై యుండెను.కొన్ని రాష్ట్రములలో కాంగ్రెసువారికి సంపూర్ణవిజయము కలుగక పోవుటకు కారణము ఆయారాష్ట్రములలో కాంగ్రెసువారలలో పరస్పరవివాదములు కలుగుటయే కాని యితర రాజకీయపక్షములవారు శ్రేష్ఠమగు విధానముల నేర్పరచుటగాదు. కాంగ్రెసువారు భారతదేశమునందంతటను శాసనసభల ఎన్నికల విషయమున పని చేయుట కిదియే తొలిసారి. దానికి తోడుగ కాంగ్రెసునాయకులలోను, అనుచరులలోను ప్రబలములగు నభిప్రాయభేదములుగూడ కలిగినవి. ఇట్టిపరిస్థితులలో ఎన్నికలలో ఎన్నుకొనబడినవారి సంఖ్యబట్టియు, సామర్థ్యమును బట్టియుగూడ కాన్పూరు మహాసభవారి యుత్తరువుప్రకారము కల్గిగిన యీవిజయము మహత్తరమనియే చెప్పవలసియుండును.ఇట్టి విజయమువలన మనకు వింతకలుగలేదు. కాని నిరంకుశాధికారులకు, వారిమిత్రులకు ప్రతిరాష్ట్రమునందును చాల మనస్తాపము మాత్రము కలిగినది. కాంగ్రెసు అభ్యర్థులకు పోటీగానిలిచి ఎన్నుకొనబడినవారిలో చాలమందిగూడ యిపుడు కాంగ్రెసు ప్రమాణములకు ఆమోదము తెలుపకపోయినను వారుగూడ కాంగ్రెసువారేయని ప్రజలు భావించుటవలననే వారు విజయమును బడయగల్గిరి. మొత్తముమీద ఎన్నికల ఫలితములను బాగుగ గమనించినచో రాజకీయాకర్షణకేంద్రము నిరంకుశోద్యోగ వర్గమును, వారియాశ్రితులను త్యజించి జాతీయమహాసభయందు స్థిరపడినదని స్పష్టము గాకమానదు.

శాసనసభల ఎన్నికలలో మనకుగలిగిన విజయము—అనగా కాన్పూరు కాంగ్రెసుమహాసభవారి యాజ్ఞల ననుసరించిన వారికి కలిగిన విజయముయొక్క భావమును—మనము సామాన్యముగ విస్మరింపజాలము. భారతశాసనసభలో ప్రజాప్రతినిధులు వెల్లడించినప్రజాభిమతమును,దానిని దొరతనమువారు తృణీకరించుటచేశాసనసభాసభ్యులు సభనువదలిపోవుటను దేశీయులు మనఃపూర్వకముగ నామోదించిరనియే ఎన్నికలఫలితము స్పష్టపరచుచున్నది. రాజకీయ విషయములందు మతసాంఘికాభిమానము ప్రధానముకాదనియు, గాఢమగు జాతీయాభిమానమే ప్రధానమనియుకూడ ఎన్నికలవలన స్పష్టమయినది. చెన్నపురియందు ఇప్పటివరకును బ్రాహ్మణబ్రాహ్మణేతర వివాదములు విదేశీయ నిరంకుశాధికార వర్గమునకు మూలాధారమై యుండెను; కాని యిపుడవి తొలగిపోయినవి. ద్రవిడ బీహారు రాష్ట్రములందు కాంగ్రెసుపక్షమునజేరి ఎన్నికలలో విజయమొందుటగూడ సంతోషకరమగు విషయమై యున్నది. అన్నిటికంటె ముఖ్యముగ ద్వంద్వపరిపాలనమును,సంస్కరణముల చట్టమువలన ఏర్పడిన యితర రాజకీయయంత్రజాలమును నిరుపయోగమని దేశీయులు నిస్సంశయముగ ప్రకటించిరి. ప్రతి శాసనసభలోను గల వివిధపక్షముల సంఖ్యను బట్టిచూడ తక్కిన ఒక్కొక పక్షమువారికంటె అన్ని రాష్ట్రములందుగూడ కాంగ్రెసువారే హెచ్చుగానున్నారని మీరందరు నెరిగియేయున్నారు; కొన్ని శాసనసభలలో కాంగ్రెసువారిసంఖ్య మిక్కిలి హెచ్చుగాకూడ నున్నది. "భారతశాసనసభలో ప్రజాప్రతినిధులు కోరిన కోర్కెలకు ప్రభుత్వమువారు సరియగు ప్రత్యుత్తరము నిచ్చువరకును మేము మంత్రిపదవుల నంగీకరింపజాలము" అని ఎన్నికలకు నిలిచినపుడు కాంగ్రెసు పక్షమువారు స్పష్టముగ తెలిపియేయున్నారు. ఎన్నికలసందర్భమున ఎన్నియో కష్టములు మనల నెదుర్కొనినను, స్వరాజ్యమునకు మనకుగలసామర్థ్యమునకు కఠినమగు పరీక్ష జరిగినదని మనము గ్రహింపవలెను. ఓర్పు నైపుణ్యము, శాంతముతోగూడిన ఆత్మవిశ్వాసము, దేశమునందంతటను సంఘోపసంఘనిర్మాణము, స్వపక్షమునకు విధేయత, సంపూర్ణమగు ప్రజాధికారపరత్వము మున్నగునవి ఎన్నికలవలన మనకు లభించినవి.

ద్వంద్వపరిపాలనము సాగించుట

మనమిపుడు కార్యమును ప్రారంభించుటకుగల అభ్యంతరములన్నింటిని చాలవరకు నివారించితిమి. ఇటుపైని ప్రజలకోర్కెలను కొనసాగించువిషయమున ప్రభుత్వమువారు నిర్బంధించుటలో అధికమగు శ్రద్ధను జూపవలసియున్నది. మనగౌరవమునకు భంగములేకుండను, న్యాయముగను వారు సమాధానమును చేయదలచినచో అందులకు మనము అవకాశము గలుగజేయుట ప్రస్తుతము అవసరము. అట్లు భారతీయులకోర్కెలను నెరవేర్చుటకుగాని ఆవిషయమున రాయబారముల జరుపుటకుగాని భారత బ్రిటను ప్రభుత్వములు సుముఖములుగ నున్నవని భావించుట పట్టి భ్రాంతియే. వారికి తీయనిమాటలు చెప్పుటలో మంచి ప్రజ్ఞ గలదు. ఫలితముమాత్రము శూన్యము. కాలయాపనము చేయుటకుతగిన చమత్కారములన్నింటిని వారు చూపుచుందురు. "మీరిపుడు స్వరాజ్యమును కోరగూడదు; మనఃపూర్వకముగను వివేకముతోను ద్వంద్వపరిపాలనమును సాగింపవలెను" అను ప్రత్యుత్తరమునే దొరతనమువారు పలుసారులు పటుత్వముతో మనకొసంగియున్నారు. మొదటి శాసనసభలలో మితవాదులు మున్నగు రాజకీయనాయకులు మనఃపూర్వకముగను, వివేకముతోను ద్వంద్వపరిపాలనమును సాగించియేయున్నారను విషయమును తమసదుపాయముకొరకు దొరతనమువారిపుడు మరుగుపరచుచున్నారు. కాంగ్రెసువారు శాసనసభల బహిష్కరించుటవలన సంస్కరణములను చక్కగ కొనసాగించుటకు సౌలభ్యమేర్పడెనేకాని నిరోధము లెంతమాత్రము కలుగలేదు. ఏలయనగ ప్రభుత్వమువారి విశ్వాసమునకు పాత్రులైనట్టియు, ప్రభుత్వమునందు విశ్వాసము కలిగినట్టియు నితర రాజకీయపక్షములవారు మనఃపూర్వకముగ సంస్కరణములను కొనసాగించుటలో దొరతనమువారికి తోడ్పడియేయున్నారు. రెండవసారి శాసనసభలలో పెక్కు రాష్ట్రములందును — ముఖ్యముగ మదరాసు బొంబాయి రాష్ట్రములందును — కొన్ని తెగల రాజకీయవేత్తలు దొరతనమువారు కోరినరీతినే సంస్కరణములను కొనసాగించియున్నారు. ఈరీతిగ దొరతనమువారితో మనఃపూర్వకముగను, వివేకముతోను సహకారమొనరించుటకు పూనుకొనిన భారతీయులు గత ౮ సంవత్సరములలోను ద్వంద్వపరిపాలనమును సరిగ పరీక్షింపలేదని యెప్పుడు దొరతనమువారెట్లు చెప్పగలరు? రెండవ శాసనసభలలో వంగ, మధ్యరాష్ట్రములందుతప్ప తక్కిన రాష్ట్రములలో స్వరాజ్యపక్షమువారు చేసిన ప్రతిఘటనము పార్లమెంటు పద్ధతిని కొంచెమైన నతిక్రమించియుండలేదు. ద్వంద్వపరిపాలనమును కాంగ్రెసువారు కొనసాగించినను, మితవాదులు కొనసాగించినను దొరతనమువారికి సమానమేయగును. కావున నిపుడు దొరతనమువారు కోరునది కాంగ్రెసువారు స్వరాజ్యమును కోరుటమాని నిరంకుశోద్యోగులలో చేరవలెననియే.

మనమింకను మనభావముల కనుగుణములైన పోలికలను భావించుకొనుచుండుటగాని, పత్రికావిలేఖకులు తెలిపెడు చిత్రములగు సూచనలందును, పెద్దయుద్యోగులతో పరిచయము గల్గియుండువారు తెలిపెడి వార్తలందును, బ్రిటిషుదేశీయులయొక్కయు, అచటి రాజకీయ పక్షములయొక్కయు భావములను మార్పజాలకపోయినను మనకు సలహాచెప్పుటలోమాత్రము చాల సమర్థులగు పార్లమెంటుసభ్యుల వాక్యములలోను హృదయపరివర్తనమునకు నిదర్శనములను కనుగొనుటయందు కాలమును వృథచేయుట వివేకమని మనమింకనుదూహింపవచ్చునా? కావున ఇండియా దొరతనమువారుగాని, ఇంగ్లాండు దొరతనమువారుగాని సంగ్రహముగను, బహిరంగముగను, స్పష్టముగను, సంతృప్తికరముగను, అనుకూలమగు ధోరణిలోను తమభావములు వెల్లడింపవలెనని మనము గట్టిగకోరుట విధియైయున్నది. ఈలోగా మనకు కలిగిన విజయములను ఉపయోగించుకొని, మనదళములను బలపరచుకొని శాసనసభలలోను, దేశమునందును దొరతనమునకు అధికముగ ఒత్తిడిని కలిగించుచుండవలెను. మనకు సాహాయ్యకములగు సంపదలనన్నింటిని మనము కేంద్రీకరించి, అసహాయపద్ధతిని అవలంబించిన నిరంకుశోద్యోగులను గట్టిగా నెదిర్చి మనకొసంగ నిష్టములేనివారిచెంతనుండి స్వరాజ్యమును బలవంతముగ స్వీకరింపవలెను. ఈరాజకీయసంస్కరణములు వచ్చి ఆరేండ్లయినందున వాని మిథ్యాస్వరూపమునుగూర్చి దేశీయులకు మరపుకలిగి యుండదనియు, సహవాసదోషమున వానిపై నేడు క్రొత్తగ ప్రేమ గలిగి యుండదన్నియు నేను నమ్మెదను. సంస్కరణములవలన ప్రజాప్రతినిధులకు నిజమగు నధికారమెంతమాత్రమును కలుగలేదు. స్వపరిపాలనమాటయటుండ, సత్పరిపాలనమైనను కలిగించుటకు ఈసంస్కరణములం దవకాశములేదని మన యనుభవములవలన మనకు స్పష్టముగ తెలిసియే యున్నది. సంస్కరణముల చట్టముయొక్క ముఖ్యలక్షణములను సంగ్రహముగను, నిష్పాక్షికముగను పరీక్షించినచో, మన మిపుడు వానిపైని క్రొత్తనమ్మకమును కలుగజేసికొనినచో మనఅభివృద్ధిని నిరోధించినవారమగుదుమని నిశ్చయముగ మనము గ్రహింపగల్గుదుము.

ద్వంద్వపరిపాలనమును సాగించుట సాధ్యమా?

బాధ్యతాయుతప్రభుత్వము నమర్చుటకుగాని, సత్పరిపాలనమైనను నేర్పరుచుటకుగాని ద్వంద్వపరిపాలనము సాహాయ్యపడు ప్రథమసాధనము కూడ కాజాలదని అనుభవజ్ఞులందరును ఏకగ్రీవముగ దెలిపియేయున్నారు. ఇపుడందరునుగూడ ఈవిషయము నామోదించియేయున్నారు. ద్వంద్వపరిపాలనమును భారతీయులు సాగించవలెనని బర్కెన్‌హెడుప్రభువు పట్టుపట్టుచున్నను అది లోపభూయిష్ఠమని అతడుగూడ పెక్కుసారులు ఒప్పుకొనక తప్పినదికాదు.

ద్వంద్వపరిపాలనము ననుసరించి రాజకీయశాఖలలో కొన్నిటిని పరిపాలించుటకు గవర్నరుకును అతని కార్యనిర్వాహకసంఘము నకును సంపూర్ణాధికారము గల్గుటయేకాక మంత్రులయధికారము నుతగ్గించుటయును, ప్రజాయత్తశాఖలపై శాసనసభవారి పరిశీల నము కొరంతజేయుటయును గూడ ఏర్పడుచున్నది.

ఈవిపరీతపద్ధతి ననుసరించి మంత్రులు ఎల్లప్పుడును ఉద్యోగుల చెప్పుచేతలలో వారి యధీనులయ్యే యుండవలసి వచ్చు చున్నది. వారు స్వాతంత్ర్యప్రాణవాయువు నాఘ్రాణించు టకే అవకాశములేదు. మంత్రులును కార్యనిర్వాహకసంఘసభ్యులును కలసి ఆలోచించెదరని విల్లింగుడనుప్రభువు గొప్పగా చెప్పుకొనెనుగాని అది ప్రభుత్వాయత్తశాఖల లాభమునకే యని స్పష్టమయినది. మరియును ప్రజాయత్తశాఖలనుగూర్చి కూడ ప్రభుత్వాయత్త శాఖాధికారులు ఆలోచించవలసియుండును. అందువలన వారియభిప్రాయానుగుణ్యముగనే యీశాఖల పరిపాలనముగూడ జరుగుచుండును. సంస్కరణల విచారణసంఘముహారియెదుట నీయబడిన సాక్ష్యములలో ఈ విషయము స్పష్టముగ దెలుపబడెను. సివిలుసర్వీసు ఉద్యోగులందరును ప్రభుత్వమునకు చెందినవారేయగుటచే సివిలుసర్వీసు ఉద్యోగస్థులతో మంత్రులకుగల సంబంధములందు మంత్రు లేమియును చేయజాలకున్నారు. ధనసంబంధములైన నిరోధములనుగూర్చిన నిబంధనల వలనను, ప్రభుత్వాయత్తశాఖాధికారియగు ఆర్థికసభ్యుడే ప్రజాయత్తశాఖలనుగూడ పరిశీలింపవలసియుండుటవలనను, మంత్రుల యధికారము కేవలము నామమాత్రమే యగుచున్నది. వారు కీలుబొమ్మలగుచున్నారు. రాజకీయ శాఖలను విభజించుటలో గూడ ముఖ్యమైనవాని నన్నింటిని ప్రభుత్వమువారే వశపరచుకొన్నారు. మంత్రులకును కార్యనిర్వాహకసంఘమువారికిని ఏవిషయమునందైన చర్చ గలిగినచో గవర్నరు ఉత్తరువే కడపటి తీర్పయియున్నది. గవర్నరు అధికారమునుబట్టియే ద్వంద్వ పరిపాలనము సాగవలసియున్నది. శాసనసభవారు చేసిన తీర్మానమునకు వ్యతిరేకముగ స్వతంత్రించి చట్టముజేయుటకుగూడ గవర్నరుకు అధికారముగలదు. సంస్కరణములు రాకపూర్వముండెడి శాసనసభలకుండిన అధికారముగూడ ఇప్పటి శాసనసభలకు లేదనుటకు యిదియే ముఖ్యనిదర్శనము. శాసనసభ్యులందరును కలసిచేయునట్టి తీర్మానములను రద్దుపరచి వారందరును కాదనుచున్ననుగూడ తానొక్కడే చట్టమును జేయుటకు గవర్నరు కధికార మొసంగుటవలనను, ఆచట్టము దేశమునందు అమలు జరుగుననుటవల్లను సంస్కరణముల చట్టముప్రకారము ప్రభుత్వాయత్తశాఖలలో బాధ్యతలేని నిరంకుశత్వ మేర్పరుపబడెనను టకు మనకు గట్టియాధారము లభించుచున్నది.

సంస్కరణముల చట్టమునందు ద్వంద్వపరిపాలన యొక్కటియే అపభ్రంశమనియు, దానిని తొలగించినచో మనకు కష్టములన్నియు నివారణయగుననియు తరుచుగ పలువురు నుడువుచుందురు; కాని ప్రజాయత్తశాఖలస్థితిగూడ నెంతమాత్రము బాగుగ లేదు. ప్రజాయత్తశాఖలవిషయమున బాధ్యతాయుత ప్రభుత్వమే లేదు. ఇపుడు మంత్రులకు వశపరుపబడిన శాఖలను గూర్చి జరిగిన యేర్పాటులప్రకారమే యితరశాఖలనుగూడ మరికొందరు మంత్రులకు వశపరచినను ఎట్టిలాభమును కలుగదు. ప్రతిశాసనసభలోను ప్రజాయత్తశాఖలనుగూర్చి నియోజితసభ్యు లందరును ఒకవిధముగ తీర్మానించినను నిరంకుశోద్యోగులపద్ధతిని భావములను బలపరచుటకు అధికారసభ్యులును, నియమితసభ్యులును హెచ్చుమంది యుండనేయుందురు. ఈరీతిగ నియమితసభ్యులు, ప్రత్యేకసంఘ ప్రతినిధులు, నోరువిప్పజాలనివారు దేశహితమునకు ప్రతికూలురు, నిరోధకులు మున్నగువారు శాసనసభలలో హెచ్చుమంది యుండుటవలన మంత్రులు గవర్నరుపైనను కార్యనిర్వాహక వర్గముపైనను ఆధారపడుట విధియే అయియున్నది. శాసనసభలలో నియోజితసభ్యులు పెక్కుమంది గలయొకపక్షముండినను ఆపక్షమునుండిగాక అల్పసంఖ్యాకులు గలమరియొకపక్షమునుండి మంత్రుల నియమించుటకు గవర్నరు కెట్టి కష్టములేదు. నియమితులు, ఉద్యోగులు మున్నగుసభ్యులు ఈయల్పపక్షమునకు తోడ్పడుచునే యుందురు. ప్రతిశాసనసభలోను ఈపద్ధతిని చాలసారులు దొరతనమువారు అవలంబించియేయున్నారు. శాసనసభలనిర్మాణమునందు సహజముగ ఈ యనర్థకముండుటచే శాసనసభలకు నిజమయిన ప్రాతినిధ్యమును నియోజితసభ్యులకు సరియైన అధికారమును లేకుండ పోవుచున్నది. గవర్నరు మంత్రులను నియమించవచ్చుననుఅధికారము అధికసంఖ్యాకముగు పక్షముయొక్క నాయకులను నియమించుటమాత్రమే కాదు. గవర్నరుపద్ధతిని కొనసాగింపగల యే అనామకునినైన ఒకనాయకునిగ నేర్పరచి ప్రభుత్వమును సాగింపగల అధికారముగూడ గవర్నరుకు గలదు. ప్రజాయత్తశాఖలలో సుపీరియరు సర్వీసుకు చేరిన ఉద్యోగుల జీతములు బత్తెములు మున్నగు వ్యయములనుగూర్చిగూడ శాసనసభల కెట్టి పరిశీలనాధికారము లేదు. ప్రజాయత్తశాఖ లన్నింటిలోను గూడ యీవ్యయములు చాలహెచ్చుగనే యున్నవి. ప్రజాయత్తశాఖలలో ఉద్యోగులుగనుండు సివిలుపబ్లికు సర్వీసు వారి నందరిని నియమించు నధికారముగూడ గవర్నరుకే కలదు కాన మంత్రులకు వారిపై నధికార మేమియును లేదు. ఇండియను సివిలుసర్వీసు వారి స్వాతంత్ర్యమే, సంస్కరణముల చట్టముయొక్క ముఖ్య లక్షణము. శాసనసభ్యులందరును ఎన్నుకొనబడినవారే కావలెను. మంత్రులు శాసనసభలకు బాధ్యులుకావలెను. సివిలుసర్వీసు మున్నగు ఉద్యోగులందరు మంత్రులకు విధేయులుకావలెను. అట్లు

జరుగనిచో బాధ్యతాయుత ప్రభుత్వ మను పేరుతో నేర్పరుప బడిన పార్లమెంటుపద్ధతిగల అధికవ్యయప్రద మగు ఈపరిపాలకవర్గ మంతయును నిరర్థకాడంబరమే యగును. ప్రజాయత్తశాఖలలోగూడ మంత్రిచేసిన నిర్ధారణను రద్దుజేయుటకును తన యిష్టప్రకారము మంత్రిచే పనిచేయించుటకునుగూడ గవర్నరు కధికారముగలదు. ప్రజాయత్తశాఖలవ్యయమునుగూర్చి శాసనసభవారొకవిధముగ నిర్ధారణచేసినను దానిని రద్దుపరచి తన యిష్టానుసారము వ్యయము జరిపించుటకు గవర్నరుకు అవసరాధికారము గూడ గలదు. ఆ అవసరాధికారమును నిర్ణయించు అధికారము గూడ గవర్నరుకే విడిచిపెట్టబడినది. ప్రజాయత్తశాఖలను గూర్చి శాసనసభవారు చేయు చట్టములను ఆపివేయుటకు గూడ గవర్నరు కధికారము గలదు. ప్రజాయత్తశాఖలను గూర్చి శాసనసభవారొక చట్టమును జేసి గవర్నరు కంపినపుడు గవర్నరు తన అభిప్రాయమును వానిపైన వ్రాసి మరల శాసనసభ కంపవచ్చును. అప్పుడు శాసనసభవారు గవర్నరు యిష్టానుసారము చేయవలసినవారే యగుదురు. చెన్నపురి శాసనసభలో హిందూధర్మాదాయములగూర్చి గవర్నరుగానుండిన విల్లింగుడనుప్రభువు యీయధికారమును విజృంభణముతో జూపించియేయున్నాడు. మంత్రులద్వారా గవర్నరు శాసనసభను సంతృప్తికరముగ సాగించలేనపుడు మంత్రులతో పనిలేకుండ తానే ప్రజాయత్తశాఖల పరిపాలించుటకు గూడ గవర్నరు కధికారముగలదు. మధ్యరాష్ట్రములలో గవర్నరు ఈరీతిగనే చేసెను. ఒకవ్యక్తి గవర్నరు అనుగ్రహ మున్నంతకాలమే మంత్రిగ నుండగలడు. శాసనసభవారి యిష్టముతో నెంతమాత్రము పనిలేదు. వంగరాష్ట్రమున లిట్టనుప్రభువు దీనిని స్పష్టపరచియే యున్నాడు. ప్రజాయత్తశాఖలను గూర్చి కూడ అవసరమగు విషయములను చర్చించుటకు, ఇతరకార్యక్రమముల నిలిపివేయుడని శాసనసభాసభ్యు లెవరైన నుపపాదింప గోరినచో ఆ తీర్మానమును తిరస్కరించుటకునుగూడ గవర్నరుకు కధికారము గలదు. ప్రజాయత్తశాఖలకు సంబంధించిన ఆదాయమును నిర్ణయించు నధికారము గూడ గవర్నరునకును, కార్యనిర్వాహక సంఘమునకును మాత్రమే కలదు కాని శాసనసభల కెంతమాత్రమును లేదు.

వీనినిబట్టి చూచినచో ద్వంద్వపరిపాలనము పోయినను గవర్నరు అనుమతించినపుడు తప్ప ఎల్లప్పుడును ప్రజాయత్తశాఖలపై శాసనసభలకు అధికారముండదని స్పష్టముకాగలదు.

"ద్వంద్వపరిపాలనము. చాలచిక్కులతోగూడిన పద్ధతియైయున్నది. దీనికి సహేతుకమగు ఆధారమేదియు గనపడదు. ఎల్లపుడును సామరస్యముపైననే ఆధారపడవలసియుండును. తాత్కాలికప్రయత్నమను కారణముననే యిది సమర్థింపబడదగియున్నది" అని సంస్కరణములనుగూర్చి విచారణజేసిన వారలలో హెచ్చుమంది వ్రాసిననివేదికయందే యున్నది. స్వరాజ్యమునొసంగుటకును, లేక స్వరాజ్యమునకు సాధకములగు మంచి సంస్కరణములను చేయుటకును కాలవిలంబమును కలిగించుటకు ఈద్వంద్వపరిపాలనము సాధనమగునేకాని మరెటుల నిది తాత్కాలిక సాధనమగునో, యెటుల సమర్థనీయమో దురూహ్యముగనున్నది. "ద్వంద్వపరిపాలనము సరిగ నెరవేరినదని నిర్ధారణగ జెప్పుటకు ఈపద్ధతి అమలులోనికి వచ్చి చాల స్వల్పకాలమమాత్రమే అయినది. కాని దేశీయులు మాకెరిగించిన విషయములనుబట్టి చూడ ఈపద్ధతి విఫలమైనదని మాత్రము మేమంగీకరించుటకు మా కెట్టియాధారమును కనబడదు" అనికూడ ఆ నివేదికయందు వ్రాయబడెను. ఈసంఘమువారి వచోనైపుణ్యముతోగూడిన యీపరిష్కారము చాల విచిత్రమైనదికాని దీనివలన నెవరును మోసపోజాలరు. సంకరములగు కార్యనిర్వాహకవర్గములును, నియోజిత నియమితసభ్యులతో గూడిన శాసనసభలును, మరి పెక్కు కృత్రిమపద్ధతులును కలవనియు, వానివలన వివాదలు కలుగుట కవకాశము కలదనియు ఈసంఘమువారే యొప్పుకొనియున్నారు. కావున వారి నివేదికయే సంస్కరణములచట్టమునకు బలవత్తరమగు ఖండన యగుచున్నది. "సంస్కరణములచట్టము విఫలమైనది. ఇకముందుగూడ దీనివలన మంచి ఫలితములు కలుగవు" అని విచారణసంఘమునందలి అల్పసంఖ్యాకులు తమ నివేదికయందు స్పష్టముగ వ్రాసియున్నారు.

భారతప్రభుత్వము

భారతప్రభుత్వము భారతశాసనసభకు బాధ్యమైయున్నదని చెప్పుట కెంతమాత్రము వీలులేదు. భారత శాసనసభకు ఆదాయవ్యయములపై నెట్టియధికారము లేదు. వ్యయములో రైల్వేల వ్యయము గాకుండ మొత్తములో ముప్పాతికవంతుపైని శాసనసభకెట్టి అధికారమును లేదు. మిగిలిన నాల్గవవంతులోనైనను శాసనసభవారు నిరాకరించిన దానినిగూడ మరల వ్యయపరచుటకు దొరతనమునకు అధికారమున్నది. ఏ వ్యయమునైనను అనుమతించుటకు గవర్నరు జనరలుకు వ్యక్తిరీత్యా ప్రత్యేకాధికారముగూడగలదు. ఏ చట్టమునుగాని, మరతునుగాని, సవరణనుగాని నిలిపివేయుటకుగూడ నతనికి అధికారముగలదు. తాత్కాలిక నిబంధనలను (ఆర్డినెన్సులు) జేయుటకుగూడ గవర్నరు జనరలు కిప్పుడు క్రొత్తగ అధికారము లభించినది. సంస్కరణములచట్టము రాకముందు గవర్నరు జనరలు కిట్టి అధికారములేదు. శాసనసభవారు తిరస్కరించినయే చట్టమునైనను సర్టిఫికెటు ద్వారా స్థిరమగు చట్టముగ జేయుటకు గూడ గవర్నరు జనరలుకు స్థిరమగు నధికారమీయబడినది. ఏ విధముగ జూచినను భారత శాసనసభకు

పూర్తిగగాని కొంతవరకుగాని ప్రజాప్రాతినిధ్యమును ప్రజాధికారమునుగూడ లేదు. ఆ సభలో నాల్గవవంతుకు హెచ్చుగను మూడవవంతుకు తక్కువగను నియమిత సభ్యు లుందురు. ఎన్నుకొనబడిన సభ్యులలో ముప్పాతికమంది ఏకీభవించినగాని దొరతనమువారిని ఓడింప వీలులేదు. దొరతనమువారికి నలుబది ఓట్లు నికరముగ నున్నవి. ఇవిగాక రాష్ట్రీయసభలందువలె భారతసభలోగూడ ప్రత్యేకసంఘముల ప్రతినిధులుగూడ దొరతనము పక్షమునే చేరుచుందురు. ఇవన్నియునుగాక స్టేటు కౌన్సిలు ఇండియా దొరతనమునకు పెట్టనికోటయైయున్నది. ఆసభ ప్రాతశాసనసభకు అంకుశప్రాయముగ నున్నది. ఆసభ యొక్క అంగనిర్మాణము ఆరీతిగ నేర్పాటుచేయబడెను. అది ప్రభుత్వమునకు అభేద్యస్థాన మే. చాలసారులు శాసనసభవారా మోదించిన ముఖ్యతీర్మానములును స్టేటుకౌన్సిలువారు త్రోసివేసియున్నారు. ఉప్పుపన్నును హెచ్చించుటకు వారు సమ్మతించిరి. ఆర్థిక చట్టమునుగూర్చి శాసనసభవారు చేసిన తీర్మానమును రాజప్రతినిధి రద్దుపరచినపుడు స్టేటుకౌన్సిలువారు రాజప్రతినిధి చర్యనే సమర్థించిరి. క్రిమినలు లా సవరణ చట్టమును సవరించుటకు శాసనసభవారు చేసిన చట్టమునుగూడ స్టేటుకౌన్సిలువారు త్రోసివేసిరి. వంగదేశనిర్బంధితులవిషయమున దొరతనమువారి చట్టమును శాసనసభవారు తిరస్కరింపగ స్టేటుకౌన్సిలువారు దాని నామోదించిరి. లీ కమిషను సూచనల విషయమునగూడవారటులనే సమర్థించిరి. సంస్కరణల విచారణసంఘములో హెచ్చుమంది వ్రాసిన నివేదికను శాసనసభవారు నిరాకరించినను స్టేటుకౌన్సిలువా రామోదించిరి.

కావున యెట్లుచూచినను ప్రాత శాసనసభలోను, రాష్ట్రీయ శాసనసభలలోను, ప్రజాయత్త శాఖలలోను ప్రభుత్వాయత్తశాఖలలోను, క్రియలలోను, సూత్రములలోను గూడ అధికారము ప్రభుత్వమునందే అనగా నిరంకుశ వర్గమునందే కేంద్రీభూతమైయున్నది. ఇట్టికృత్రిమ ప్రభుత్వయంత్రమున స్వపరిపాలన బీజాణువుల కొరకు మన మింకను వెదుకగోరినచో అది వ్యర్థప్రయత్నమే యగును.

దేశబంధు దాసుగారి సూచన

భారతశాసనసభలో ప్రజాప్రతినిధుల తీర్మానము తిరస్కరింపబడుటయేకాక యోధమూర్తియగు దేశబంధుదాసుగారు చేసిన సూచనకుగూడ ఎట్టిప్రత్యుత్తరము రాలేదు. సమాధానమును కోరుచు ఫరీదుపూరులో దాసుగారు చేసిన మనసులను కరగింపజాలునట్టి గంభీరోపన్యాసమునందు గోచరించిన సూచనకంటె న్యాయమైనదేదియు నుండజాలదు. "బ్రిటిషు సామ్రాజ్యమున (కామనువెల్తులో) త్వరలో స్వరాజ్యమును స్థాపించుటకు మాకుగల అధికారమును దొరతనమువారు పూర్తిగా ఆమోదించినట్లు మాకు నిదర్శనములను జూపవలెను. స్వరాజ్యము నచ్చులోగా స్వరాజ్యమునకు నిమ్మకమైనట్టియు అధికమైనట్టియు ప్రారంభప్రయత్నములను జరుపవలెను. ఇపుడు దొరతనమువారికి ప్రజాప్రతినిధులను నిరోధింపగల అధికారము అపారముగ నున్నది. దొరతనమువారు ఆ యధికారమును పూర్తిగ వదలివేయవలెను. మరియును రాజకీయ ఖైదీలనందరినిగూడ వదలివేయవలెను" అని దేశబంధు దాసుగారప్పుడు సూచించిరి. మనము స్వరాజ్యముకొరకుజేయుచున్న ప్రయత్నముగూర్చి చిరకాలమునుండి దొరతనమువారు రాజకీయనాయకులను దారుణశిక్షలకు పాలుచేయుచునేయున్నారు. ఈరీతిగ కఠినశిక్షలును సంస్కరణములును లంకెగానే వచ్చుచున్నవి. కఠినశిక్షలకు మెరుగుగ సంస్కరణములును, సంస్కరణములను శుష్కింపజేయుటకు కఠినశిక్షలును కలిగియేవచ్చుచున్నవి. ప్రజల ప్రధాన హక్కులను నిర్లక్ష్యముగ దొరతనమువారు తృణీకరించిరనుటకు వంగనాయకులను, సిక్కువీరులను కారాగృహములకంపుటయే నిదర్శనము. వంగరాష్ట్రమునందలి కఠినచట్టముల దారుణచరిత్రయును, ఇంటర్ను జేయబడిన యితరుల వృత్తాంతమును, పంజాబునందలి సంతాపయుతమగు ప్రాచీనచరిత్రమును పరికించిచూడ అవమానమును అగౌరవమునే మనకు చిహ్నములుగ కనబడుచున్నవి. స్వరాజ్యము మనకు జన్మహక్కుగ కనబడుటలేదు. విషాదకరమగు నీచక్రభ్రమణమున మనము చిక్కుకొని యున్నాము. ఇపుడున్న కఠినశాసనములన్నియును పూర్తిగ రద్దుపరచుటయును, ఇకముందు మరల నిట్టి శాసనముల జేయకుండుటకును దొరతనమువారు పూచీ పడవలయెడల ఆత్మగౌరవమునకు అనుగుణ్యము, న్యాయమునగు సమాధానము దొరతనము వారితో కలుగ నవకాశములేదు.

నిర్ణీతకాలము వచ్చువరకు ఇండియా ప్రభుత్వమును మార్చవీలులేదని జెప్పుచున్నవార లీసంఘమువారి సూచనల ప్రకారము చట్టమునుమార్చుటకు నిరభ్యంతరముగ్గ సాహసింపగల్గిరి. ఉన్నతప్రభుత్వశాఖల జీతములలో 1 కోటి 25 లక్షల రూపాయలను ప్రతిసంవత్సరము హెచ్చించుటకు దొరతనమువారి కెట్టినిరోధమును కలుగలేదు.

భారతదేశ గౌరవస్థితి

భారతదేశమునకు స్వరాజ్యమును వారిచ్చుటలేదు. కాని అధినివేశనములు బ్రిటిషు సామ్రాజ్యమున సంపూర్ణస్వపరిపాలనముగల స్వతంత్రదేశములనియును, బ్రిటిషు సామ్రాజ్యమున సమానాధికారముగలమిత్రదేశములనియును దేశీయవిషయములందున్ను, విదేశవిషయములందునుగూడ ఈ దేశములలో ఒక.

దేశము మరియొకదేశమునకు లొంగియుండ పనిలేదనియును, ఐకమత్యమునకు మైత్రియేకారణమనియును, అన్నిదేశములును బ్రిటనుదేశపురాజులపట్ల భక్తికల్గియుండుననియును సామ్రాజ్య ప్రధానమంత్రుల అన్యోన్యసంబంధసంఘమువారు స్పష్టముగ మరల ప్రకటించియున్నారు. ఏదేశము ఎంతవరకు ఇతరదేశములకు నేవిధముగ సహాయము చేయగల్గునదియును నిర్ణయించు నధికారముకూడ ఆయాదేశములకే ఈయబడినదనికూడ వారు ప్రకటించిరి. ఇట్టి ప్రత్యేక హక్కులను గలిగిన దేశములలో భారతదేశమును మాత్రము వారు చేర్చలేదు. ఇతరదేశములవలె భారతదేశము స్వాతంత్ర్యమును సమానగౌరవమును కలిగియుండ వీలులేదటగాని మనక్కల్యముగనుండు సామ్రాజ్యవ్యయమును మాత్రము భారతదేశము భరించుచుండవలెనట. భారతదేశము చేయవలసిన సహాయమును నిర్ణయించునధికారముగూడ ఇతరదేశములవారే నిర్ణయింతురట. కావున మనము మనయభిప్రాయములను స్పష్టముగ దెలుపవలసిన తరుణమువచ్చినది. భారతదేశము బ్రిటిషుసామ్రాజ్యమునందే యుండవలెనని ఆంగ్లేయులు కోరెదరేని పైనవివరింపబడిన స్వాతంత్ర్యములన్నియుగూడ నిచ్చిననేకాని అదిసాధ్యముగాదు. భారతదేశ స్వాతంత్ర్యమునుగూర్చి యితరులు మితిని ఏర్పరుపగూడదు; ఏర్పరుపజాలరు.

ద్వంద్వపరిపాలనమును తొలగించినంత మాత్రమున ప్రత్యేకాధికారమును గవర్నరులు వదలుకొందురా? భారతప్రభుత్వము బాధ్యతాయుతముకానపుడు రాష్ట్రప్రభుత్వములు బాధ్యతాయుతములయినమాత్రము ఏమిలాభము? భారతప్రభుత్వము పూర్తిగా బాధ్యతాయుతము కానంతవరకును ప్రదర్శనస్వరూపము మారినను సంకల్పమును భావమును మాత్రమూమారవు. భారతప్రభుత్వమును రాష్ట్రీయప్రభుత్వములునుగూడ బాధ్యతాయుతములే యయినను సివిలుసర్వీసు శాఖాధికారము చెక్కు చెదరకుండనున్నచో స్థితి యెప్పటివలెనే యుండును. యజమానులలో మార్పేమియును కల్గదుగాని విదేశీయ నిరంకుశవర్గము వారి అనుచరులకు భారతప్రతినిధుల సంఖ్య చాలహెచ్చగును. మంత్రిపదవులకు పోటీగూడ చాలమిక్కుటమగును. కావున సివిలుసర్వీసు మున్నగుశాఖల ఉద్యోగులను నియమించుట, పరిశీలించుట మున్నగు విషయములందు మన మెంత మాత్రము చొటీయగూడదు. ఈశాఖలపై నిరంకుశవర్గమునకును, ప్రజాప్రతినిధులకునుగూడ పరిశీలనాధికారముండుటయును లాభకరముగాదు. సైన్యము, నౌకాదళము, భారతదేశపు సంస్థానములు—వీనినిగూర్చి శాసనసభలకు సంపూర్ణాధికార మొసంగిననే కాని స్వపరిపాలనము సార్థకముగాజాలదు. విదేశప్రభుత్వముల సంబంధముపై పరిశీలనాధికారము నీయకపోయినను భారత సంస్థానములపై మాత్రమట్టియధికారమును ముఖ్యముగ ఇచ్చితీరవలెను. అట్టియధికారము నీయనిచో భారతప్రజలపైనను, సంస్థానాధిపతులపైనను స్వరాజ్యప్రభుత్వమునకు ఆర్థిక రాజకీయ పరిపాలనాధికారము సమగ్రముగ లభింపజాలదు. మరియును సేన విదేశీయుల అధికారముక్రింద నున్నచో స్వపరిపాలనమునకు అది హానికరమగును. స్వపరిపాలనమునకు లోబడని సంస్థానములు ప్రక్కలో బల్లెములే యగును. ఈశాఖలిపుడు అధినివేశాధికార నిర్వచనమునందు చేర్చబడినవి. ఒకటిమొదలు నాలుగువరకును ప్రస్తుతము భారతప్రభుత్వమువలన పరిపాలింపబడుచున్నను యథార్థమగు స్వరాజ్యప్రభుత్వ మేర్పడుటకు ఇవి ముఖ్యమైనవిగా నున్నవి.

సైనికదళము-నౌకాదళము

మనలో కొందరు సేనను నౌకాదళమును పరిపాలింపమనకిపుడు శక్తిలేదని సూచనగ నుడువుటచే సేనను నౌకాదళమును లేకుండ మీరెటుల రాజ్యముచేయగలరని ప్రతిపక్షులు మనలనడుగుట కవకాశముగలుగుచున్నది. మనము సేనను నౌకాదళమును పాలింపలేమని తలచుటవలన మన చిత్తవృత్తియందుగల వైకల్యము వెల్లడియగుచున్నది. ఇది యెంతమాత్రము విజముగాదు. ఇపుడున్న భారతసైన్యము చాలసుప్రసిద్ధమైనది. ప్రపంచమునందు అనేకయుద్ధములలో విజయమును బడసియున్నది. ప్రాచీనకాలమున అప్పటియేర్పాటుల కనువగురీతి మహమ్మదీయులును మహారాష్ట్రులును సైన్యములేర్పరచి విజయయాత్రల సాగించియున్నారు. కావున సేనలను పరిపాలించు విషయమున భారతీయులకు సామర్థ్యము లేదనుటకు చారిత్రక నిదర్శనమేమియును అగుపడదు. ప్రాచీనచరిత్రలు భారతవీరుల శౌర్యాతిరేకమునే వేయివిధముల బ్రకటించియున్నవి. ప్రాచీనకాలమందు భారతీయులు నౌకలనునిర్మించి, సముద్రప్రయాణముల నొనర్చి, దూరదేశములలో భారతజనస్థానములను నిర్మించియున్నారు. మనకు స్వాతంత్ర్యము లభించినచో మనము క్రొత్తపద్ధతిని శ్రేష్ఠమయిన నౌకాదళమును సైన్యమును నేర్పరుచుటకు నెట్టిసంశయములేదు; ధనవిషయమునను, సైనికశిక్షావిషయముననుగూడ నెట్టి సంశయమును లేదు. జపాను, చీనా మున్నగు స్వపరిపాలనగల చిన్నదేశము లన్నియును గూడ స్వతంత్రముగ సేనలను నౌకాదళములను నేర్పరచియేయున్నవి. అట్టిచో భారతీయులుమాత్రము వాని నేర్పరుపజాలరనుటకు ఆధారమేమియును లేదు. కావున స్వరాజ్యమనగా నేమో మీరు బాగుగ విచారణచేసి దాని అంగములను కోరుటలో లేశమైన సంశయింపగూడదని నేను నొక్కి చెప్పుచున్నాను.

ఇటులోగా దొరతనమువారి శుభసూచనలకొరకు మనమెంతమాత్రము నిరీక్షింపగూడదు. దేశీయులందరును స్వరాజ్యమును మనఃపూర్వకముగ కోరుటకుతగిన ప్రచారమును వెనుకటికంటె వేయిరెట్లధికముగ మనమిపుడు చేయవలెను.

శాసనసభలో జరుగవలసిన పని

జాతీయాభివృద్ధికి సాధకములగు అన్ని విషయములందును ఆత్మ విశ్వాసమును, జాతీయాభివృద్ధికి నిరోధకములగు అన్ని విషయములలోను ప్రతిఘటనమును మనకు ముఖ్యాధారములుగ నుండవలెను. అసహాయోద్యమము ప్రబలముగనున్న రోజులలో ఈ రెండు సూత్రములే ప్రజలకందరికిని ముఖ్యాధారములుగ నుండెను. ఈ విషయమున ప్రస్తుతము దేశమునందును శాసనసభలలోను జరుగవలసిన పనినిగూర్చి కాన్పూరులో కాంగ్రెసు మహాసభవారు చేసిన యేర్పాటులలో ముఖ్యమైనవానిని మార్చుటకు నెట్టి అవకాశమును గనుపడదు.

భారతశాసనసభలలోను ఇతర శాసనసభలలోను దొరతనమువారును ఇతరులును స్వరాజ్యప్రాప్తికి నిరోధకములగు కార్యములను చేసినపుడు ప్రతిఘటనమే కర్తవ్యము. మరియును

(1) ప్రజాప్రతినిధుల కోర్కెలకు దొరతనమువారు సరియగు ప్రత్యుత్తర మొసగువరకును దొరతనమువారిచ్చు ఉద్యోగములను వేనినిగూడ కాంగ్రెసువారు స్వీకరింపగూడదు.

(2) భారత కాంగ్రెసు కార్యసంఘమువారు మరియొక రీతిగ నిర్ణయించినపుడు తప్ప సాధారణముగ సప్లయిలను త్రోసి వేయవలెను.

(3) ఆర్థికపత్రములను నిరాకరింపవలెను. నిరంకుశోద్యోగులు తమ అధికారములను బలపరచుకొనుటకు చేసెడిసూచనల నన్నిటిని తిరస్కరింపవలెను.

(4) జాతీయత సరియగుపద్ధతిని అభివృద్ధినొందుటకును, ఆర్థికవ్యవసాయ పరిశ్రమ వాణిజ్యాది విషయముల యభివృద్ధికిని సాధకములగు చట్టముల నుపపాదించుచు బలపరచుచు నుండవలెను.

(5) జమీందారుల హక్కులకు భంగము కలుగకుండ వ్యవసాయవిషయమున రయితులస్థితిని బాగుచేయుటకు పెర్మనెంటు సెటిల్ మెంట్లు మున్నగువానిని జేయుటకు తగినప్రయత్నములను జేయుచుండవలెను.

(6) భూస్వాములకును రయితులకును, పరిశ్రమల యజమానులకును పనివాండ్రకును, పరస్పరము సద్భావమును కలిగించుచు మొత్తముమీద వ్యవసాయపుపనులం చేయు పనివాండ్రయొక్కయు, యంత్రశాలలలో పనిచేయు కార్మికుల యొక్కయు హక్కులను కాపాడుచుండవలెను.

అను నీయేర్పాటు లనుభవముమీద రాజకీయము లందు దేశసేవచేయువారిలో హెచ్చుమందికి సంతృప్తియగునటుల కాన్పూరు మహాసభలో ఆమోదించబడెను. మనయుద్యమము సఫలమగుటకు ఇదియే కనీసపక్షముగు ప్రతిఘటనము.

పదవులను స్వీకరించుట

ఈ విషయమునుగూర్చియే యిపుడు చాల వివాద మేర్పడినది. నిరంకుశోద్యోగులతో మనకు కలిగియున్న సంఘర్షణము నకు నిజముగు నుద్దేశమేమని బాగుగ నాలోచించినచో నీ సమస్యను సులభముగనే పరిష్కరింపగల్గుదుము. కాంగ్రెసువారు పదవులను స్వీకరించి తమ సంకల్పమును గవర్నరును, కార్యనిర్వాహకవర్గమువారును నెరవేర్చునట్లు చేయుటకు శాసనసభలలో కాంగ్రెసువారిసంఖ్య మిక్కిలి హెచ్చుగ నుండవలెను. ఇప్పుడు ఒక రాష్ట్రమునందుగూడ కాంగ్రెసు వారి సంఖ్య అంత హెచ్చుగ నుండియుండలేదు. ఇపుడు కాంగ్రెసువారు మంత్రిపదవులను స్వీకరింపవలెననిన తమ వ్యక్తిత్వమును వదలుకొని తమ పతాకమును క్రిందకు దింపి యితరపక్షములవారితో చేరవలసి వచ్చును. ప్రస్తుత పరిస్థితులలో ఏపక్షమువారు మంత్రివర్గము నేర్పరచినను దొరతనమువారిసహాయత లేకుండ పరిపాలనమును సాగింపజాలరు. ఇతరపక్షములవారు మంత్రిపదవులను స్వీకరించి చేయగలదానికంటె కాంగ్రెసువారును హెచ్చుగా నేమియు చేయగల్గియుండరు. అట్టి స్థితిలో మంత్రిపదవులకు రాజీనామాసైన నియ్యవలెను; లేక తమ పరాజయమునైన దీనముగ ప్రకటింపవలెను. దృఢచిత్తుడగు మంత్రి పరిపాలనావివరములలో కొన్ని చిన్నమార్పులను చేయగల్గునేమో కాని గొప్ప గొప్పమార్పుల నేమియును చేయజాలడు. ఇక ప్రభుత్వపద్ధతిని మార్చుట అసంభవము. ఈ రీతిగ చిన్నచిన్న మార్పులను చేయుటవలన ఈ నిరంకుశప్రభుత్వమునకు మంత్రులు మరింతబలమును కలిగించినవారే యగుదురు. ఆయా రాష్ట్రములలో మంత్రులు చేసిన పనిని శ్రద్ధగ గమనించినచో స్వపరిపాలనావిధానము చక్కగ నేర్పడిననేకాని మంత్రులు సత్పరిపాలనను కలుగజేయజాలరని స్పష్టము కాకపోదు.

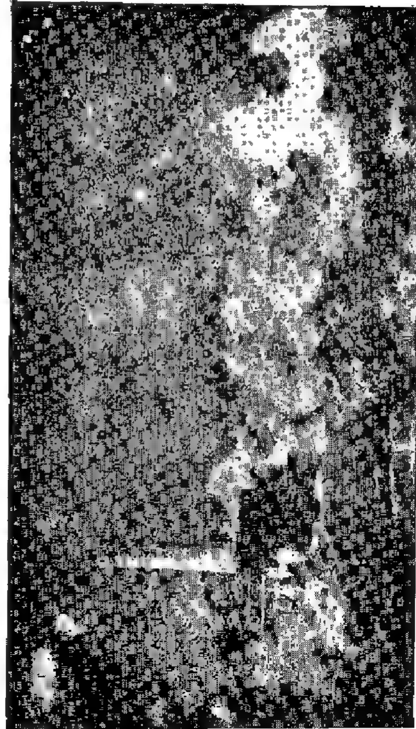
ఒక శాసనసభలో ప్రతికూలపక్షమువారి సంఖ్య హెచ్చుగానుండి వారు కట్టుదిట్టముగ నున్నచో వారికిగల సౌకర్యములు మంత్రులకెంతమాత్రమును లేవు. వారి అధికారము నిజమయినది. వారు తమపద్ధతిని సులభముగ కొనసాగింప గలరు.

దొరతనమువారు తగినప్రత్యుత్తర మిచ్చువరకును పదవులను స్వీకరింపకుండుటలో దొరతనమువారు లొంగివచ్చుటకు తగినంత ఒత్తిడిని కలిగింపవలెనను భావము ఇమిడియున్నది. కాంగ్రెసువారు పదవులను స్వీకరించినచో అప్రయత్నముగ వారు నిరంకుశవర్గమునకు తోడ్పడినవా రగుదురు. ప్రబలమగు కాంగ్రెసుపక్షము ఇట్లు చేసినచో నిక దేశమునందు ద్వంద్వ పరిపాలనమును నిర్మూలించుటకును, స్వరాజ్యము బడయుటకును శాసనసభలలో ప్రతిఘటింపగల పక్షము మరేదిగలదు? మంత్రు

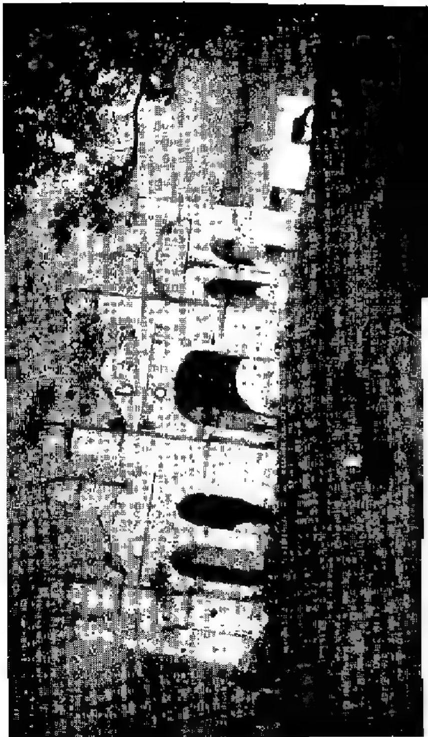
౪౧-వ జాతీయమహాసభ - గౌహతి

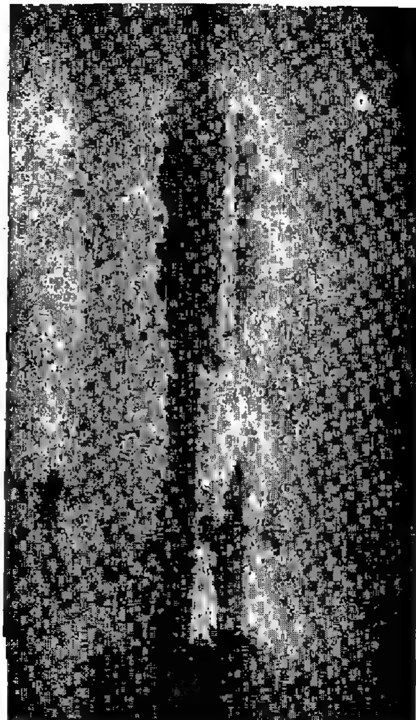
నార్త్‌బ్రూకు ద్వారము - మరియొకదృశ్యము
కుడివైపున శుక్రేశ్వర దేవాలయ మున్నది

ఊర్వశిపర్వతము - ఈకొండపైన దీపస్తంభ మున్నది

నార్త్‌బ్రూకు ద్వారము

ఉమానందద్వీపము లేక నెమలి

చెన్నపురిరాజధాని నూతన మంత్రివర్గము.

ప్రధానమంత్రి
శ్రీ డాక్టరు సుబ్బరాయన్‌గారు

రెండవమంత్రి
శ్రీ ఎ. రంగనాథమొదలియారుగారు

మూడవమంత్రి
దివాన్ బహద్దర్ శ్రీ ఆర్. యన్. ఆరోగ్యస్వామి మొదలియారుగారు

లను పాలకపక్షమువారును శాసనసభలలో ప్రజాయత్త శాఖలను గూర్చి ప్రతికూలముగ మాటలాడగూడదు; ఓటు చేయగూడదు. మనకోరికను ప్రభుత్వమువారు ప్రత్యుత్తర మీయుట లేదు. రాజకీయఖైదీలను, ఇంటర్నీలను విడలలేదు. ఈ సందర్భములలో మనము మంత్రిపదవులను స్వీకరించినచో మనము పూర్తిగ లొంగితిమనియే ప్రపంచవాసులు గ్రహించెదరు కాని మరి యెట్లు గ్రహింపగలరు? మనము లొంగియున్నచో మనకు విజయము నిశ్చయమైయున్నపుడు ఆత్మగౌరవమునకు భంగకరమగు ఈదైన్యమునకు మన మేల ఒడంబడవలెను?

మనము వెంటనే శాసనోల్లంఘనమును ప్రారంభింపజాలనపుడు మనము లొంగిపోతిమని ఒప్పుకొని పదవులను స్వీకరించుటయే మంచిదని కొందరనుచున్నారు. ఇది వట్టిభ్రాంతి. మనపద్ధతి చాల సముచితమైనది. పట్టుదలతో కొంతకాలము సాగించినచో విజయము నిశ్చయము. సంస్కరణముల చట్టమును వేలకొలది సభలలో నాయకులు పూర్తిగ నిరసించియున్నారు. పదవులను స్వీకరించుటవలన లాభము లేదని స్పష్టపరచియున్నారు. అట్టిచో నిపుడు మనము మంత్రిపదవులను స్వీకరింపవలె ననుట యెదరోటివర్రి? పవేశముతోను, సహకారపూర్వకముగను నిరంకుశవర్గమునకును, కార్యనిర్వాహకవర్గమునకును సహాయము చేయగోరిన నే కాంగ్రెసువారు మంత్రిపదవుల స్వీకరింపవలెనని దొరతనమువారి అభిప్రాయమని నేను దలంచుచున్నాను. స్వార్థత్యాగము లేకుండ మన మేదియును సాధింపజాలము. నిరంతరప్రతిఘటనము సాగించుటయు మన యుద్యమమునకు నూతనోత్సాహము అత్యవసరము. ఎప్పటికిని మేము పదవులను స్వీకరింపము అని మేము చెప్పుటలేదు. ఫరీదుపూరులో దేశబంధు దాసుగారు చేసినసూచనలకు గాని, యెంతమంచిగ నట్టిదానికిగాని దొరతనమువారు అంగీకరించినచో మనపద్ధతిని మార్చుట కెట్టి యాక్షేపణయును లేదు.

కడచిన మూడేండ్లలో శాసనసభలలో నిరుప్రతిఘటనము సాగించినను అందువలన నట్టిలాభమును కలుగలేదని కొందరనుచున్నారు. కాని యిది నిజముగాదు. కేంద్రశాసనసభలోను రాష్ట్రీయసభలలోను మనపక్షమువారు చాల సత్కార్యముల చేసియున్నారు. ఎన్నికల ఫలితముగూడ దీనికి ప్రబలనిదర్శనముగా నున్నది. దేశమునందును, శాసనసభలలోను ప్రజలలోను ప్రతిఘటనశక్తిని వృద్ధినొందించుటకే మనము శాసనసభలకు వెళ్లియుంటిమి. మనము వెళ్లిన పిదప శాసనసభలలో అద్భుతమగు మార్పు కలుగనే కలిగినది. ప్రతిఘటనశక్తి మనకింకను పూర్తిగా కలుగనేలేదు. కావలసినదానికి [illegible] నది కలుగనేలేనో అంత అధికముగ దానిని మనము [illegible] కొనవలెను. ఈసారి మనము దేశమునందు గూడ అధికముగ పని చేయవలెను. అపుడే ప్రతిఘటన శక్తి అత్యధికముగా వృద్ధినొంది సర్వమును లోబరుచుకొన గల్గును.

భారతదేశ చరిత్రలో కాన్పూరుకాంగ్రెసు నూతనశకారంభ మనదగును. ఆసభలో స్వరాజ్యపక్షమువారి విధానము కాంగ్రెసు స్వీకరించి ఆపక్షమును తనలో నిముడ్చుకొనగల్గెను. దొరతనమువారిచే నేర్పరుపబడిన శాసనసభలను కూడ వశపరచుకొని వానిని జాతీయసంస్థలుగ జేయవలెనని కూడ సంకల్పించెను. కాంగ్రెసువారు ఈరీతిగా శాసనసభలను గూర్చి తీర్మానించినందులకు పెక్కు సంఘములవారు తీవ్రముగ విమర్శించిరి. శాసనసభలపై కాంగ్రెసువారు పరిశీలనాధికారమును పొందుట యనుచితమనిరి. కాని యది సముచితమైనహక్కే యగును. సహాయనిరాకరణోద్యమము ప్రబలముగ నున్నరోజులలో శాసనసభలు ప్రజాయత్తను నిర్మూలించుటకు సాధనములైనవి. కాంగ్రెసువారి ప్రయత్నములకు ఆటంకములను కలిగించినవి. కావున దొరతనమువారును ప్రజలును ఏర్పరచిన సంస్థలన్నియును జాతీయసంస్థలుగమారి ఏకరీతిని పనిచేయుట అత్యావశ్యకమైయున్నది.

జాతీయప్రభుత్వము

స్వరాజ్యమును గూర్చియే మన మెల్లప్పుడును ధ్యానించుచుండవలెను. స్వరాజ్యమన నేమి? దానికొరకు మన మేమి చేయవలెను? ఏమి చేయగూడదు? అను విషయములనుగూర్చి తలపోయుచుండవలెను. ప్రజలపైని కాంగ్రెసునకు సంపూర్ణాధికారముండవలెను. గాఢమగు నైకమత్యమును, అనేకమగు దేశాభిమానమును, స్వార్థత్యాగమును గల దేశాభిమానులు వేలకొలదిగను, లక్షలకొలదిగను జీవించి నిరంతరము దేశసేవ చేయుచుండవలెను. కాంగ్రెసునకు ప్రజలపై నధికారమెంత అధికమగునో దానిపైననే మన మేర్పరుపగల స్వరాజ్యమాధారపడియుండును. భారతీయు లొనర్చునట్టి సకలకార్యములకును కాంగ్రెసు మహాసభయే కేంద్రస్థానముగ నుండవలెను. కాంగ్రెసునందును, కాంగ్రెసుసహాయముననే మనము స్వరాజ్యమును స్థిరపరచుకొనవలెను. కావున శాసనసభలకును, స్థానికసంఘములకును ప్రతినిధుల నెన్నుకొనుటకు అధికారముగల ప్రజలందరిని వశపరచుకొని వారిలో తగిన కట్టుబాటును కలిగించుట కాంగ్రెసువారి కర్తవ్యమైయున్నది. కాంగ్రెసు మహాసభవారి యాజ్ఞలే [illegible] జాతీయప్రభుత్వమువారి యాజ్ఞలను భావముతో ఆయాజ్ఞలనునడుగుదాటకుండునట్లు నియోజనాధికారము కలిగినవారును, లేనివారును అగు భారతీయులందరిని కాంగ్రెసు [illegible] పద్ధతిలోనికి దీసికొని రావలసియున్నది. అసహాయోద్యమముప్రకారము రాజకీయ పరిపాలకవర్గములను ప్రభుత్వమునకు వదలివేసి ప్రత్యేకముగ జాతీయపరిపాలనము నేర్పరుచుటకు ప్రయత్నింపబడెను. ఇపుడు రాజకీయ పరిపాలకవర్గ

ములను చేరనివారిని, వారివిషయమున శ్రద్ధగ పనిచేయుచున్న వారినిగూడ కాంగ్రెసు పరిశీలనక్రిందకు తెచ్చుటకే ప్రయత్నింపవలసినది. దేశీయులలో హెచ్చుమందికి కాంగ్రెసుపై ప్రేమగలదనియు,వారు కాంగ్రెసుఆజ్ఞలకు బద్ధులు కాగోరుచున్నారనియు మొన్నటి యెన్నికలవలన స్పష్టమైనది. కాంగ్రెసు భోపిమునకు ననుకూలమైన భావమునే శాసనసభలకును, స్థానికసంఘములకును నియోజితులకు వారందరును కలిగియుండునట్లు ప్రచారముచేయుట ముఖ్యతమము. గ్రామసంఘములు, స్థానికసంఘములు, శాసనసభలు మున్నగు వానికన్నిటికిని కాంగ్రెసువారే ఆజ్ఞల నీయవలెను గాని దొరతనమువారు కాదు. అట్లుజరిగినచో దేశమునందును,శాసనసభలలోను జరుగు పనికి మిక్కిలి సన్నిహితసంబంధ మేర్పడును. అందువలన దొరతనమువారి కత్యధికముగు ఒత్తిడి కలుగును. నియోజక వర్గములును, శాసనసంఘములును, కాంగ్రెసును ఏకసంఘముగ పనిచేయగల్గినపుడు ప్రజలహక్కులను, కోరికలను అమలు జరుపుటకు ఉత్తరువులు సహజముగనే లభించగలవు.

ఇపుడు ప్రజల ముఖ్యమగుహక్కులెన్నియో నిరాకరింపబడుచున్నవి. తమకట్టి హక్కులు గలవను విషయముగూడ చాలమందికి తెలియదు. కావున నీవిషయమున కాంగ్రెసువారు శ్రద్ధ పూనవలసియున్నది. దేశమునందు అన్నిరాష్ట్రీముల శాసనసభలందు సభ్యులుగ నుండు కాంగ్రెసువారు ప్రత్యేకజాతీయ చట్టనిర్మాణసభగా నేర్పడి ప్రజ లనుసరింపదగిన ఆదర్శకచట్టములను జేయవలెను. ఇబ్బందులను తొలగించుటలో ఆత్మవిశ్వాసమును ప్రతిఘటనమునే మూలసూత్రములుగ నుండవలెను గాని ప్రభుత్వముతో సహకారము మూలసూత్రముగ నుండగూడదు. ప్రజలు తమహక్కులను ప్రకటించి ఆత్మవిశ్వాసముతో ప్రతిఘటించుటకు తగిన శక్తిని ప్రజలలో కల్గింపవలెను. మద్యపాననిరసనము, భూములపై పన్ను, నిరుద్యోగ సమస్య మున్నగు సమస్యలను మనము పరిష్కరింపగలిగినచో మన కధికమగు నభివృద్ధి చేకూరగలదు.

శాసనసభాసభ్యులు, నిపుణులగు కాంగ్రెసువారందరును శ్రద్ధబూని గ్రామములలోను,పట్టణములలోను నిరంతరము ప్రచారమునుసాగించి దేశసేవలో నొండొరులకు తోడ్పడుచు ప్రజలకు అధికమగు ఇబ్బందిని కలిగించుచున్న సమస్యలనుగూర్చి ప్రజలలో కట్టుబాటును కలిగింపగల్గినచో త్వరలోనే ఫలసిద్ధి కలుగగలదు.

కాంగ్రెసువారి ఉత్తరువుప్రకారము స్వరాజ్యమునకు శాశ్వతోపశాఖగానుండి గ్రామపరిపాలనమును సాగించగల గ్రామసభలను మనమేర్పాటుచేయవలెను. ఈవిషయమున చాల కష్టములు మనల నెదుర్కొనునని మనము నిరుత్సాహమును చెందకూడదు. వానినన్నిటిని అతిక్రమించగల ఉత్సాహమునే కలిగియుండవలెను. దీక్షతోగూడిన మిత్రత్వమువలననే కార్యసిద్ధి చేకూరును. స్వరాజ్యముకొరకు గ్రామములలో కట్టుబాటును జేసి గ్రామనాయకత్వమును వహించుటకు ఆశలను జయించి దీక్షపూనుటయందే భారతీయనాయకుల దేశాభిమానమును నిర్మాణకౌశలమును ప్రస్ఫుటము కావలసియున్నవి. గ్రామపునర్నిర్మాణము నెరవేరుటకు సమర్థులగు నాయకులను అన్వేషించుటయే పరమరహస్యము. ఈరీతిగ జేయగల్గినచో కాంగ్రెసు త్వరలోనే జాతీయప్రభుత్వము కాగలదు.

స్థానికసంఘములను వశపరచుకొనుట

అటుపిమ్మట జేయగల్గిన ముఖ్యకర్తవ్యము స్థానికసంఘములను వశపరచుకొనుటయే. నిర్మాణ విధానమునుగూర్చియు, ఇతరకార్యముగూర్చియు ఇది అత్యంతావశ్యకము. స్థానిక కాంగ్రెసుసంఘముల సలహాప్రకారము నిర్మాణకార్యమును సాగించుటకు దీక్షబూనిన కాంగ్రెసువారు మునిసిపాలిటీలలోను, లోకలుబోర్డులలోను అధికమగు స్థానములను వశపరచుకొనగల్గినచో జాతీయోద్యమమునకు అపారమగుశక్తి లభింపగలదు. ముఖ్యముగ మద్యపాన నిర్మూలమునకు ఘనమగు సహాయము చేయగల్గుదుము. స్థానికసంఘముల క్రిందనున్న విద్యాశాలలలో జాతీయవిద్యను నెలకొల్ప వీలగును. ఆ పాఠశాలలలోని విద్యార్థులలోను, ఉపాధ్యాయులలోను, స్థానికసంఘముల ఉద్యోగులలోను, నియోజకులలోను ఖద్దరును బాగుగ వ్యాపింపజేయ వీలగును. ప్రజలలో చాలమందికి జీవనాధారమును కలిగించుటకుగూడ అవకాశము లభించును. స్థానికసంఘములు కాంగ్రెసువారి పరిపాలనకు వచ్చినచో ఆయుద్యోగులందరునుగూడ జాతీయవాదు లగుదురు. స్థానికసంఘములు ప్రజల కెట్టి సదుపాయములు చేయనుద్దేశింపబడినవో అట్టిసదుపాయముల నిపుడాసంఘములు చేయజాలకున్నవి. ఆలోపమునుతీర్చుటకును, ఇంకను అధికమగు సహాయము చేయుటకును కాంగ్రెసువారు వానిని వశపరచుకొనవలెను. అందువలన ఆస్థానికసంఘములకు సంబంధించిన కాంగ్రెసునకు ప్రజలుగూడ వశులగుదురు. కాంగ్రెసు నాయకుల నాయకత్వమునకు వారు సమ్మతింతురు. ప్రస్తుతము ఈప్రజలు కొన్నిచోట్ల జాతీయవాదులు కానివారికే వశంవదులైయున్నారు. కొన్నిచోట్ల మనకును, అట్టివారికిగూడ పలుకుబడి విభజింపబడియున్నది. ప్రస్తుతము స్థానికసంఘములపైని నిరంకుశోద్యోగులకును, వారిమిత్రులకునుగల పలుకుబడిని తొలగించి ప్రజలపై కాంగ్రెసుయొక్క పలుకుబడిని చాల వృద్ధిపొందించవలెను. అందువలన మీలో గాఢముగనుండు దేశభక్తిని ఇతరులలోగూడ మీరు వ్యా

పింపజేయ గల్గుదురు. కాంగ్రెసువారిలో అన్ని తెగలవారును ఏకీభవించి కాంగ్రెసుసంఘముల సంఖ్యల వృద్ధినొందింప గలరు. అందువలన స్వరాజ్యసమరమును అధికముగ కొనసాగింప వీలగును. గ్రామపునర్నిర్మాణమును జరుపుటకు స్థానికసంఘముల సహాయము లేకుండ పూనుకొనునప్పటికంటె స్థానికసంఘముల సహాయముతో పూనుకొనినచో సౌలభ్య మధికమగును. స్థానిక సంఘములను జాతీయసంఘములుగ జేయు ప్రయత్నమునందు మన కిదివరకే కొంత జయము సిద్ధించియున్నది. అది సాధ్యమనికూడ జూపించగల్గియున్నాము. ఒకపుడు మనకు విజయము కలుగక పోయినందువలనను, కేవల శాస్త్రాధారములగు ప్రతిపక్షాల వాదములవలనను, పక్షములను యేర్పాటుచేసి సాగించుటలోను యెన్నికలకు ప్రయత్నించుటలోను కలుగు మితిలేని యిబ్బందుల వలనను మనపట్టుదలను పరిత్యజింపగూడదు. స్థానికసంఘములలో సభ్యులను నియమించుపద్ధతిని పూర్తిగ తొలగింపవలెను, కాంగ్రెసుసంఘములు జాతీయసంఘములు గావలెను.

నిర్మాణవిధానము

శాసనసభలలోను, స్థానికసంఘములలోను పని యెంతముఖ్యమో నిర్మాణవిధానముగూడ అంతముఖ్యమైనదియగును. ఖద్దరు, మద్యపాననిర్మూలనము, అస్పృశ్యతానివారణము మున్నగు నిట్టినిర్మాణకార్యములు అత్యంతముఖ్యములని అందరు గ్రహింపవలెను. రాజకీయములు మున్నగు ఇతరకార్యముల భారము ఎంతహెచ్చుగనున్నను నిర్మాణవిధానమును మాత్రము అశ్రద్ధచేయకూడదు.

ఖద్దరు

పూజనీయుడగు గాంధిమహాత్ముని ప్రోత్సాహమువలనను, దృఢమగు దీక్షవలనను దేశమునందు రాట్నముల పవిత్రధ్వనులు మరల అధికమయినవి. విదేశవస్త్రబహిష్కరణము చాలవరకు నెరవేరినది. దేశమునందు దేశీయపరిశ్రమలన్నిటియందు ప్రజల కభిమాన మధికమయినది. జాతీయభావము వృద్ధిచెందినది. స్త్రీలకును, పురుషులకును ఆత్మగౌరవము పెంపొందినది ప్రపంచమునందు భారతదేశ విఖ్యాతి విస్తరించినది. మొదట కేవలము ప్రతికూలురుగనుండి నిరసించినవారుగూడ ఇపుడు దాని నామోదించియున్నారు. దేశములో చాలమంది పనులు లేక అల్లాడుచుండగ దొరతనమువారేమియు చేయజాలకున్నను అట్టివారికి పనులను కల్పించుటకు ఖద్దరు ఉద్యమము ఆధారమయినది. ఈయుద్యమమునకు ప్రేమయే జీవనము. ప్రేమవలననే పలుకుబడి కలుగును. విదేశవస్త్రబహిష్కారమువలన కలుగునట్టి రాజకీయమగు ఒత్తిడి [illegible]ను నిలచియేయున్నది. కాంగ్రెసువారు ఖద్దరుశాఖాపరిశీలనమును ఒకనిపుణులసంఘమునకు వశపరచుటవలన ఆశాఖకు స్థైర్య మేర్పడినది. కాంగ్రెసులో కలుగునట్టి రాజకీయసంబంధములగు మార్పులవలన తంతుకారకసంఘమున కెట్టి చలనమును కలుగదు. దేశమునకు ఈ సంఘమువలన కలుగులాభ మపారము. గ్రామపరిపాలనమునకును, గ్రామపునర్నిర్మాణమునకును ఈ సంఘము అధికముగ సహాయము చేయగలదు. 1925-26 లో 19 లక్షల వెలగల ఖద్దరు బట్టలు తయారయినవి. 1926-27 లో ఆమొత్తముపై నూటికి 25 వంతున హెచ్చుగగూడ తయారగును. బట్టల నాణ్యము అందమునుగూడ వృద్ధియయ్యెను. ధరగూడ చాలతగ్గినది. కాని అమ్మకము మాత్రము జరుగవలసినంత హెచ్చుగ నింకను జరుగుటలేదు. ఆ విషయమై దేశీయులును నాయకులును గూడ చాలశ్రద్ధగ పనిచేయవలెను. గాంధిమహాత్ముడు సాధింపగల్గిన ఘనకార్యములు రెండు: ఒకటి – అసహాయోద్యమము, రెండు–ఖద్దరు. ఈరెంటిలో నేది ప్రధానమగునను విషయ మిపుడు నిర్ధారణచేయజాలముకాని ఖద్దరు మాత్రము ఆత్మవిశ్వాసమునకు, ప్రతిఘటనశక్తికి ప్రకాశవంతమగు చిహ్నమగుటకు మాత్ర మెట్టి సంశయములేదు.

మద్యపాన నిర్మూలనము

ఈవిషయమున ఇటీవల మనమంతగా శ్రద్ధ బూనుటలేదు. ప్రజలకు ఈ సమస్యయందు అధికమగు శ్రద్ధను మనము కలిగించినచో మనయుద్యమమునకు నైతికమగు వైభవము హెచ్చగును. అసహాయోద్యమము ప్రబలముగనున్న రోజులలో పలువురు ఘనమగు త్యాగమునుజేసి అధికోత్సాహముతో పనిచేసినమాట నిజమే. కాని యది తాత్కాలికోద్రేకమగుటవలన స్థిరమగు లాభమేమియు గలుగలేదు. మద్యమును పూర్తిగ బహిష్కరింపవలెనను చట్టము నుపపాదించుటకును, దాని నుపపాదింపగూడదనినను లేక తిరస్కరించినను తన పదవికి రాజీనామానిచ్చుటకును ధైర్యసాహసములుగల మంత్రి యిదివరకు రేండ్లలోను ఎవరును కనబడలేదు. ఇకముందైన కనుపడుదురనుట సంశయాస్పదమే. స్వరాజ్యముకొరకు దేశమునందును, శాసనసభలలోను ఆందోళనము జరుపుచుండియు ప్రజల దారిద్ర్యమును వృద్ధిచేయుటకు ముఖ్యకారణమగు త్రాగుడును అడచివేయుటకుగూడ గట్టిశ్రద్ధను పూనవలెను. మదరాసు రాష్ట్రమున శాసనసభలోని కాంగ్రెసుపక్షమువారు స్వరాజ్యసమస్యతో సమానమగు ప్రాముఖ్యమును మద్యపాన నిర్మూలన సమస్యకుగూడ నొసంగుటకు దీక్షపూనియున్నారు. అట్టి మదరాసు రాష్ట్రములో మొత్తము ఆదాయము 16 కోట్లలో త్రాగుడువలన వచ్చు ఆదాయమే 6 కోట్లయియున్నది. మద్యమువలన [illegible] వచ్చు ఆదాయమునకు కనీసము [illegible] రెట్లధికముగ ప్రజలకు నష్టముకల్గుచున్నది. మద్యపానమును

నిర్మూలించినచో దొరతనమునకునష్టముకలుగుననువాదము నిరాధారము. మద్యపానమును నిర్మూలించినచో దేశమునందైశ్వర్యమధికమగుట నిశ్చయము. కావున ఈవిషయమున మనము గట్టిశ్రద్ధపూనుటకు సంశయింపరాదు. ప్రస్తుతము ఈ విషయమున ప్రజలలో సంపూర్ణోత్సాహము ఇంకను కలుగలేదు. కాని మనము శ్రద్ధపూనినచో హిందూమతమును మహమ్మదీయమతమునుగూడ మనకు తోడ్పడగల్గును.

అస్పృశ్యతానివారణము

అస్పృశ్యతా నివారణమునుగూర్చి చాలకాలమునుండి వేదికలపై నుపన్యసించుటతప్ప మరేమియు జరుగలేదు కాన ఈ విషయమై యభివృద్ధి యేమియు అగపడలేదు. వెనుకటిరోజులలో సంఘసంస్కరణసభలయందు మాత్రమే ఆవిషయమునుగూర్చి చర్చలు జరుగుచుండెను. ఇపుడు గాంధిమహాత్ముని నాయకత్వముక్రింద ఈవిషయమునుగూడ నిర్మాణవిధానమునందొక ముఖ్యాంశముగ చేర్చుటచే విద్యార్థులలోను, జనసామాన్యములోను గూడ అత్యల్పకాలములోనే అత్యధికమగు భావపరివర్తనము కల్గినది. ఇక చేయవలసినది అస్పృశ్యుల ఆర్థికస్థితిని బాగుచేయుటే. ఈసమస్య త్వరగ పరిష్కరింపబడుటకు అధికమగు శ్రద్ధను పూనవలసిన సమయమువచ్చినది. ఇందుకు ఈవిషయమున ప్రత్యేకముగ నిపుణులసంఘమునకు పరిశీలనాధికారమిచ్చినయెడల అస్పృశ్యతానివారణవిషయమున అత్యుత్సాహముగల సంఘసంస్కర్తలకు తగిన ప్రోత్సాహమొసంగినచో కాంగ్రెసువారిచే ప్రశంసనీయముగ ప్రారంభింపబడిన యీసమస్య సఫలముకాగలదు. కాని యీసమస్య స్వరాజ్యమునకు ప్రబల నిరోధమనియు, ఇదిపూర్తియైన తత్క్షణమే స్వరాజ్యమువచ్చుననియు విదేశీయులలోను, స్వదేశీయులలోను కొందరుచేయు వాదము ఎంతమాత్రము సరియైనదికాదు. వర్ణభేద మంతరించువరకు మన మెట్లు తాళజాలమో అటులే అస్పృశ్యత తొలగువరకు గూడ మనము స్వరాజ్యముకొరకు వేచియుండజాలము. అమెరికా సంయుక్తరాష్ట్రములలో దాస్యసమస్య అత్యధికముగ నుండినను గూడ దానిని తొలగించకపూర్వమె వారు స్వరాజ్యమును ఏర్పాటుచేయగల్గిరి. అరువది యేండ్లకుకాని యీసమస్య అచట తొలగలేదు. మనదేశమునను స్వరాజ్యమువచ్చినను రాకున్నను అస్పృశ్యతను అంతరింపజేయుటకు మనమందరము పూనికొనితీరవలెను. తొలగునంతవరకు విదేశప్రభుత్వమే యుండవలెననువాదమును నేనునిరసించుచున్నను హిందూమతహృదయమునకును, అస్పృశ్యతావిజృంభణమునకును నెట్టిసంబంధమును లేదని నేను ధైర్యముగ చెప్పగలను. ప్రజలలోకొందరిని అస్పృశ్యులనిబహిష్కరించుట మాత ధర్మమునకు, దేశాభిమానమునకు, భగవద్భక్తికి, భూతదయకు, హేతువాదమునకు, ప్రజాసత్తాకమునకు గూడ విరుద్ధమైనది. కావున అస్పృశ్యత స్థిరముగ నుండవలెనను వాదమును మన మెంతమాత్రమును సమర్థింపగూడదు. ఈదురాచారమువలన మనదృష్టికి మాంద్యమును, అనుభవమునకు పరిమితియును, హృదయమునకు కాఠిన్యమును, బాధ్యతావ్యాప్తికి సంకోచమును తటస్థించును. అందువలన న్యాయము, ప్రేమ, నిష్కాపట్యము మున్నగు ఆశయములు సమగ్రములు కాజాలవు. హిందూ మతసిద్ధాంతము ప్రకారము ప్రతిమానవుని హృదయకమలమందు భగవంతుడు నివసించుచుండును. అట్టిచో మానవులలో కొందరు జన్మవలననే పరమపూజ్యులనియు, మరికొందరు పరమనీచులనియు, నిట్లు భగవంతుడు నిర్ణయించెననియు భావించినచో ప్రతిమానవుని హృదయమందును భగవంతుడున్నాడను సత్యమెట్లు నిలువగలదు? ఇందువలన సవర్ణులకును అసవర్ణులకునుగూడ లాభములేదు. "ఎద్దుకును దున్నపోతుకును భేదమును జూడగల్గినటులు మనుష్యునకును మనుష్యునకును భేదము నెవరైన జూడగలరా? పంకమునందు జనించిన ఎఱ్ఱకలువవలె వసిష్ఠుడు బ్రహ్మకు ఒకనీచస్త్రీయందు జనించెను. వసిష్ఠునకు ఒక చండాలస్త్రీవలన శక్తియనుకుమారుడు కల్గెను. శక్తికి పుల్కసస్త్రీవలన పరాశరుడు పుట్టెను. పరాశరునకు పల్లెదానివలన వ్యాసుడు పుట్టెను. వీరందరును వేదముల నభ్యసించి పరమ పవిత్రులైరి" అని మహారాష్ట్రమునందు కపిలవాక్యము గలదు. "మాలలోనున్నటువంటి మాలవానియందుగూడ రక్తమును మాంసమునుగూడనుండుటలేదా? మాలవాని హృదయకమలమందు వ్యాపించియున్న మత మేది"యని వేమన్న ప్రశ్నించియుండెను.

కావున అస్పృశ్యతయనునది మానవనిర్మితమగు నాచారమేకాని దైవనిర్మిత మెన్నటికినికాదు. ఈదురాచారమువలన హిందూమతము ప్రపంచమందంతటను వ్యాపించి మానవకోటిని ఉద్ధరించుటకుగూడ అభ్యంతరమగుచున్నది.

కావున నిట్టి విషయములలో - అనగా నిర్మాణకార్యక్రమమునందలి విషయములలో శాసనసభలలోని కాంగ్రెసు సభ్యులు అధికముగ శ్రద్ధను పూనవలెను. దొరతనమువారి పాఠశాలలలోను, వారి సహాయమును పడయుచున్న పాఠశాలలలోను దేశభక్తి, స్వార్థత్యాగము, జాతీయాభిమానము మున్నగు సుగుణములను వృద్ధిపొందించు గ్రంథములు నిర్బంధముగ బోధించునట్లు చేయవలెను.

కార్మికసమస్య

కార్మిక సమస్యనుగూడ నిర్మాణవిధానములో చేర్చునట్లు గౌహతిలో కాంగ్రెసు మహాసభవారు తీర్మానించిరి. 1927 లో ఈ విషయమునుగూర్చి మన మధికమగు శ్రద్ధను

పూనవలెను. కార్మికుల సౌఖ్యము, వారియిండ్లు, వారి భీమా కంపెనీలు, (ప్రావిడెంటుఫండు, ఇండస్ట్రియలు ఇన్షూరెన్సు) వారి స్థితిగతులు, యజమానులవలన వారికిగల్గు ఆదరణ మున్నగు వానినిగూర్చి కూడ మనము చాల శ్రద్ధ వూనవలెను. కార్మికులతో ప్రభుత్వమున కంటె ప్రజలకే యెక్కువ సంబంధ మున్నను కార్మికవిషయము ప్రభుత్వాయత్తశాఖలలో చేర్పబడినది. కార్మికులనుగూర్చిన చట్టములు(రిజిస్ట్రేషను, ట్రేడుయూనియన్సులు మున్నగు విషయములు) ఎంతమాత్రమును సంతృప్తికరముగ లేవు. ఇప్పు డున్న నియోజకవర్గములు అమితములును, అధికవ్యయమూలములు నగుటచే కార్మికులే శాసనసభలలో సభ్యులుగ నుండుటకు అవకాశము లేకున్నది. కార్మికులకుగాని, నిమ్న జాతులకుగాని, మరియే తెగకుగాని శాసనసభలలో ప్రవేశము కల్గించుటకు వారిని సభ్యులనుగ నియమించుపద్ధతి యెంతమాత్రమును సరియైనదికాదు. కావున కార్మిక సమస్యనుగూర్చి కాంగ్రెసువారు ఎక్కుడు శ్రద్ధ వూనవలెను. ప్రతిశాసనసభలోను కాంగ్రెసు సభ్యులు కార్మికులలాభము, వారి ఆదాయము మున్నగువానిగూర్చి గట్టి కృషి సలుపవలెను. ప్రస్తుతము మనదేశమునందు కార్మికవర్గములు క్రమక్రమముగ బలపడి సంఘముల నేర్పరుచుకొని వివ హక్కులను స్పష్టముగ ప్రకటించు చుండుట సంతృప్తికరము. జాతీయోద్యమమునకును కార్మికోద్యమమునకును సమానాశయములు మెండుగనున్నవి. ధనికులకు లాభముకలిగించుటకుకార్మికులకు నష్టము కలిగింపబడునను భయము భారతదేశమున నెవరికి కలుగగూడదు. ధనికులకును కార్మికులకును కాంగ్రెసువారు సమాధానము కలిగింప జాలరనియు ఈ రెండు తెగలకును సమమగు న్యాయము చేయజాలరనియు నెవరును జడియపనిలేదు.

నిరుద్యోగసమస్య

భారతదేశమునందు ప్రజలలో దారిద్ర్యమును, పనిలేకుండుటయును అధికమగు అనర్థమును కలిగించుచున్నవి. అనేక కారణములచే నీరెండు అనర్థములును చాలమెండయినవి. దామాషాను ఒక భారతీయునకు ఆదాయము సాలుకు రూ 68 మాత్రమే అయియున్నది. అందువలన ప్రజలలో చాలమంది తిండి లేక మాడుచున్నారు. దుర్భరకష్టములకు పాలైయున్నారు. కావున నా యనర్థములను తొలగించుట దొరతనమువారికి ముఖ్యకర్తవ్యమైయున్నది. ప్రస్తుతమున నున్న దొరతనమువారు ఈవిషయమునుగూర్చి యేమియును జేయరు. దొరతనమువారు పెద్దయెత్తున ఓడలనునిర్మించు పరిశ్రమను ప్రారంభించి దొరతనమువారే స్టీమరులు నడిపింప నారంభించినచో వానివలన దేశమునకు అధికమగు ఆదాయమువచ్చుటయేకాక, నిర్వేలయుండువలె లక్షలకొలది ప్రజలకు పనులుకూడ లభింపగలవు. కాని దొరతనమువా రటులు చేసెదరా? ఎంతమాత్ర మటులుచేయరు. భారతీయ ప్రాచీనవిజ్ఞానము ననుసరించి యిది మన ప్రధాన కర్తవ్యముగావున దీని నెరవేర్చుటకే మనము స్వరాజ్యమును కోరుచున్నాము. స్వరాజ్యము లభించిననేకాని పెద్దపెద్ద పరిశ్రమలను మనము ఏర్పరుపజాలము; వానినేర్పరచిననేకాని ప్రజలకు పనులు లభింపవు; పనులు లభించిననేకాని దారిద్ర్యము తొలగదు. కావున ఈలోపుగ కాంగ్రెసుపక్షమువారు శాసనసభలలో దొరతనమువారికి చాల ఒత్తిడిని కలుగజేయవలెను. దొరతనమువారు క్రొత్త పరిశ్రమల నేర్పరుచునట్లును, ఇదివరకు వ్యవసాయము జరుగనట్టి తావులలో వ్యవసాయమును జరుపుటకు వసతులను కల్పించునట్లును శాసనసభలలో కృషిసలుపవలెను. ప్రజలకు సకలవిషయములను బోధించి నిరుద్యోగసమస్యను స్వరాజ్యసమస్యను చేర్చివేయవలెను. అట్లు చేసినచో దొరతనమునకు ఒత్తిడి అధికమగును.

దొరతనమువారి కరెన్సీపద్ధతి

దొరతనమువారి నాణెములు మారకము పద్ధతినిగూర్చి ఇటీవల దేశీయులకు అధికమగు కష్టమేర్పడినది. కరెన్సీసంఘమువారు చేసిన సూచనలను దొరతనమువారు అవలంబించుటచే భారతీయులకు నష్టమే కల్గుచున్నదకాని భారతదేశమైశ్వర్యభరితమగుటకు కావలసిన బంగారు నాణెములకు సంబంధించిన లాభకరమగు గోల్డుస్టాండర్డు ఏర్పడుట తటస్థింపదు. ఒకరూపాయికి 18 పెన్నుల చొప్పున దొరతనమువారు నిర్ణయించుటచేతను, ఆర్థికసభ్యుడు చేసిన వాగ్దానమునకు భిన్నముగ వారు రివర్సు కౌన్సిలు బిల్లులు అమ్ముచుండుటవలనను మనదేశీయులకు అధికమగు ఆగ్రహము కలిగియున్నది. ఇందువలన మనదేశమున పరిశ్రమాధికారులకు, వ్యవసాయము చేయువారికిని, ఎగుమతులు జేయువారికిని అధికమగు నన్యాయము జరుగుట నిశ్చయము. దేశీయులకగు మొత్తము వ్యయములో విదేశీయులనుండి వచ్చుసరకులకగు వ్యయము చాల కొద్దిగానే యుండునుగాన నుండినను మనకెట్టి లాభమును లేదు. మనదేశమునుండి యెగుమతిచేయబడుచున్న పంటవస్తువులధరలో నూటికి $12\frac{1}{2}$ తగ్గిపోవుటవలనను, విదేశవస్తువులకు స్వదేశవస్తువులకు జరుగుచున్న పోటీలపలెనను, వ్యవసాయదారులకు ఋణబాధ అధికమగుచుండుటవలనను గూడ మనదేశమునకు నష్టమధికముగుచునే యున్నది. రూ 1 కి 16 పెన్నుల చొప్పున ఏర్పరచినచో అధికముగ పన్నులు వేయవలసిన అవసరమే కలుగదు. ఈవిషయమును నిపుణులేకాని యితరులు చర్చింప వీలులేదని భావింపగూడదు. మరియును ముందెప్పుడో దీనిని సవరింపబోయినను ప్రస్తుతము సుధికమగు నష్టము కలుగక తప్పదు. ఎటులు చూచినను ఈకరెన్సీ పాలిసీవలన మనదేశమునకు అధికమగు నష్టము కలుగుట నిశ్చయము. భారతదేశమునందలి ధనికుల

లోనే కొందరు ప్రజలధనమును హరింప జూచుచున్నారనుట విశ్వసనీయము గాదు. అది మనలోమనకు విరోధములు కల్పించుటకొరకు కల్పింపబడినది. భారతదేశమునకు అధికనష్టమును, ఆంగ్లదేశమునకు లాభమును కలిగించుటకును, విదేశీయులగు ధనికులు మనధనమును హరించుటకును మన మెంతమాత్రమును సంగీకరింపగూడదు. మనదేశమునందు అనేకమతములవారున్నను మన మెట్లు సామరస్యమును కలుగజేయదలచుచున్నామో అటులే వేరువేరు ధనికవర్గముల విషయమునగూడ సామరస్యమును మనము కలుగజేసుకొనగలము. మనదేశమునందు ఇండియను కరెన్సీలీగును ఏర్పరచుట నాకు సంతృప్తికరముగ నున్నది. ఈసంఘమువారు ప్రజలకీ విషయములను బాగుగ బోధించెదరని నమ్మెదను. ఈసంఘమువారు, కాంగ్రెసువారు ఏకీభవించిననే కాని శాసనసభలలో చర్చించుటవలనను, దేశములో నిరసనసభలను జేయుటవలనను ఎట్టిలాభమును కలుగదని నానమ్మకము.

భారతసంస్థానములు

స్వరాజ్యసంపాదన ప్రయత్నముల సందర్భమున సంస్థానములవిషయమై ఆలోచించుట అవసరము. సంస్థానములందు ఒకవిధమగు అసంపూర్ణమగు స్వరాజ్యమున్నది. మనము పూర్వము ఎట్టిదశయందున్నది ఇప్పుడు ఎట్టి అధోగతిపాలైనదియు ఈ సంస్థానములస్థితి తెలుపుచున్నది. ఆధునిక పరిస్థితుల ననుసరించి సంస్థానాధీశులు తమకుగల నిరంకుశాధికారము వదలుకొనిన తమకును, తమప్రజలకును లాభము కలుగును. సంస్థానములందు ప్రజాయత్త పరిపాలన ప్రతిష్ఠాపనలు స్థాపింపబడవలెను. అప్పుడే సంస్థానాధీశులకు ఎక్కుడు గౌరవ మేర్పడును. బ్రిటిషు ప్రభుత్వమువారి సహాయము అనవసరమగును. సంస్థానములందు 7 కోట్లమంది ప్రజలున్నారు. రాజకీయ సాంప్రదాయములందు భేదమున్నది కాని బ్రిటిషు ఇండియా ప్రజలకును, సంస్థానములందలి ప్రజలకును ఇతరవిషయములందు ఎట్టి భేదము లేదు. మనము బ్రిటిషు భారతదేశమున సలుపుచున్న స్వరాజ్యాందోళనమునకు ప్రతిధ్వనులు సంస్థానములందు వినబడుచున్నవి. మనకు స్వరాజ్యము లభించుటకు పూర్వము సంస్థానములందలి పరిస్థితులు కూడ చక్కబడుట అవసరము. వారినికూడ మనము దగ్గరచేర్చుకొని, ఈ స్వాతంత్ర్య సంగ్రామమును జరుపవలయును. కేంద్రశాసనసభయందు సంస్థానపు ప్రజలకుకూడ ప్రాతినిధ్య ముండవలెను.

విదేశములందలి భారతీయులు

పూర్వము ప్రపంచమున భారతీయు లెంత అధికముగ గౌరవింపబడుచుండిరో నేడు అన్ని దేశములందు అంత నిరాదరింపబడుచున్నారు. దక్షిణాఫ్రికా, కెన్యా, ఫిజి, మలేలయందు మనవారు అవమానకరమగు విధమున జీవితములను గడపుచున్నారు. భారతీయులే ఈదేశములకు ఐశ్వర్యము కలుగజేసిరి; కాని తాముచేసిన కష్టమువల్ల ఏర్పడిన ఐశ్వర్యమునందు పాలుగైకొనుటకు భారతీయునకు అధికారము లేకున్నది. స్వాతంత్ర్యము, సమానములగు హక్కులు అట్లుండ గౌరవకరముగ జీవించుటకు కూడ వీలులేకున్నది. భారతీయులు కూలివారని ఈదేశములందు పిలువబడుచున్నారు. మనము స్వాతంత్ర్యము పొందినగాని విదేశములందలి మన సోదరులస్థితి చక్కబడదు. ఇంగ్లండుకు విదేశములందు ప్రచారము సల్పి అంతర్జాతీయసానుభూతిని సంపాదింపవలయును. దక్షిణాఫ్రికాకు పోయిన రాయబారమువల్ల కొంత లాభము కలుగునని నమ్ముచున్నాను.

ఆసియాఖండపు జాతులసమితి

ఆసియాఖండపు జాతులన్నియు తమ స్థితిని అభివృద్ధి పరచుటకై ఒకసమితి నేర్పరచు విషయమై తీవ్రముగ ఆలోచించు టావశ్యకము. ఆసియాఖండమునందలి దేశములలో ముఖ్యమైనవి ఇంతవరకు నిరంకుశాధిపతులచే పరిపాలింపబడుచుండెను. కాని నేడు పరిస్థితులు మారినవి. అంగోర, పర్షియా, చైనా, సైబీరియాలయందు ప్రజాయత్త పరిపాలన ప్రతిష్ఠాపన లేర్పడి యున్నవి. కావున ఆసియా ఖండపు జాతుల సమితి యేర్పడుట అసంభవమని చెప్పు సమయము పోయినది. మన చుట్టుప్రక్కల నున్న రాష్ట్రములవారు మనదేశపు వ్యవహారముల విషయమై ఎక్కువశ్రద్ధ పుచ్చుకొనుచున్నారు. కావున మనముకూడ ఇతరదేశములవిషయమై ఎక్కువశ్రద్ధ వహించుట అవసరము. ఆసియాఖండమునందలి వివిధజాతుల వారికి అన్యోన్యత ఏర్పడుటకు అప్పుడప్పుడు ఒకదేశమువారు మరియొక దేశమునకు రాయబారముల నంపుట లాభకరము.

సాంఘికాభిమానముల జాతీయత

సాంఘికాభిమానమునకును జాతీయతకును ఏర్పడుచున్న సంఘర్షణమును గుర్తెరుగుట అవసరము. ఇటీవల దేశమునందంతటను వ్యాపించిన అల్లరులవల్ల, జాతీయదురభిమానమువల్ల ఎట్టి విపరీత నష్టములు కలుగునో తెలిసికొనవచ్చును. ప్రజలయందు జాతీయతాభిమానము క్రమముగ వృద్ధియగుచున్నదనియు, సాంఘికదురభిమానము క్షీణించుచున్నదనియు చెప్పుటకు పెక్కు నిదర్శనములు కనుపడుచున్నవి. పంజాబు సంయుక్త రాష్ట్రములందు ఈఎన్నికలలో కాంగ్రెసు పక్షమువారు ఓడిపోవుటకు కాంగ్రెసు పక్షమునం దేర్పడిన విభేదమేకాక వివిధ సంఘముల సంఘర్షణము కూడ కారణమని చెప్పవచ్చును. కాని ఈరెండు రాష్ట్రములవారు సాంఘికవాదమును

ఆమోదించుచున్నారని చెప్పుటకు వీలు లేదు. ఏలయన హిందూ మహాసభవారు నియమించిన అభ్యర్థులకన్న కాంగ్రెసువారిచే నియమింపబడిన అభ్యర్థులే అధికముగ విజయముగాంచిరి. భారతదేశమునందలిఇతరరాష్ట్రములందును—అందుముఖ్యముగ బెంగాలు బీహారు మద్రాసులయందు—సాంఘికవాదము ఎంతమాత్రము పనికిరాదని ప్రజలుతమనిశ్చితాభిప్రాయమును ప్రకటించిరి. విలింగ్డనుప్రభువుగారి ఆదరణమువలన ఈయారేండ్లనుండి వృద్ధిగాంచి బ్రాహ్మణులకును, బ్రాహ్మణేతరులకును విభేదములను వృద్ధిచేయుచున్న జస్టిసుపక్షమును మద్రాసు వోటర్లు సంపూర్ణముగ మూలకు నెట్టిరి. జాతీయతకును, వివిధసంఘముల ఐకమత్యమునకును నెలవగు కాంగ్రెసు ప్రతిష్ఠాపనము పట్ల ప్రజలు నిరుపమానమగు భక్తివిశ్వాసములను ప్రకటించిరి. బ్రాహ్మణేతరులగువోటరులతో నిండిన నియోజకవర్గములు జాతీయతాభావముగల బ్రాహ్మణులను బ్రాహ్మణేతరులనే ఎన్నుకొనినవి. బీహారులో కాంగ్రెసు భక్తి అత్యధికముగ ప్రకటింపబడినది. వంగరాష్ట్రమున కాంగ్రెసుపక్షము బలపడినది. పూర్వమువలెనే బెంగాలు రాజకీయవిషయములందు ఇతరరాష్ట్రములకు దారిచూపగలదని నమ్ముచున్నాను.

సాంఘికదురభిమానము జాతీయతాభివృద్ధికి ఆటంకమను సత్యమును ప్రజలు ఇప్పుడిప్పుడు గుర్తెరుగుచున్నారు. చక్కని ప్రచారము జరిగి సాంఘిక దురాభిమానమువల్ల కలుగు నష్టములు వివరింపబడిన, ప్రజలు సాంఘికాభిమానమును విడనాడి జాతీయాభిమానమును ప్రకటింపగలరని అనుభవమువల్ల చెప్పుచున్నాను. వివిధసంఘములవారు తమలో తాము తగవులాడుకొనుచున్నంతకాలము విదేశీయులమధ్యవర్తిత్వము తప్పనిసరియగును. జాతీయైక్యతను ఆదర్శముగ నుంచుకొనవలెను. హిందువులు, మహమ్మదీయులు కేవలము తమ సంఘముల ప్రతినిధులమని తలపక తాము భారతీయుల ప్రతినిధులమని తలపవలయును.

గ్రేటుబ్రిటనులో ఇంగ్లీషువారు, స్కాచ్ వారు, వెల్షులు భిన్నసాంప్రదాయములు గలవారు. భాష వేరు, జాతి వేరు అయినను ఈమూడుజాతులవారు కలసి రాజకీయస్వాతంత్ర్యము ననుభవించుచున్నారు. ఇంగ్లండు ఫ్రాన్సు కనడాలయందు ప్రాటెస్టాంటులకు, రోమను కాథలికులకు ఎన్నియో తగవులు అల్లరులు జరిగినను ఈదేశములు స్వాతంత్ర్య మనుభవించుచున్నవి. దక్షిణాఫ్రికా తెల్లవారియందు ఎన్నియో భేదములున్నను, వారు స్వాతంత్ర్య మనుభవించుచున్నారు. ఏవిషయమునందు తగవున్నను జాతికంతకు సంబంధించిన విషయములందును, స్వాతంత్ర్య సంరక్షణవిషయములందును కలసి పనిచేయుట అవసరమగుసమస్యయని ఇతరదేశములచరిత్రవల్ల మనము తెలిసికొనవలెను.

ఒక్కొక్క మతమునకు ప్రత్యేక సాంప్రదాయములు, ప్రత్యేకమతప్రతిష్ఠాపనలు నున్నవి. ఇట్టి ప్రతిష్ఠాపనల హక్కులను, గౌరవమును కాపాడుట అవసరము. స్వరాజ్యము లభించినను మతసాంప్రదాయముల గౌరవమునకుగాని, వ్యక్తిమత స్వాతంత్ర్యములకుగాని ఎట్టిభంగ ముండగూడదు. సాంఘిక సంఘర్షణమును అంతమొందించి అల్పసంఖ్యాకులహక్కులను సంరక్షించుటకై ఈక్రింది నిబంధన అవసరమని కాంగ్రెసు కార్యసంఘమువారు తీర్మానించినారు:

"ఒక శాసనసభయందు మతసంబంధమైనబిల్లును, ఆమతమునకు చేరిన వారిలో నాలిగింట మూడు వంతులు సభ్యులు బిల్లును ఆక్షేపించిన అట్టిబిల్లును కాంగ్రెసు సభ్యులు ఉపపాదింపకూడదు. శాసనసభయందలి సభ్యులందరు ఇట్టి నిర్ణయమును ఆచరించునట్లు కాంగ్రెసు పక్షమువారు పనిచేయవలయును."

పరమతసహనము

ఇతరమతములవారిని తమ మతమునందు చేర్చుకొనుటకై మతబోధకులు పలువురు ప్రయత్నించుట సాంప్రదాయమైనది. కాని ఈకాలమున ఇట్లుచేయుట అవసరమా అను విషయమై ఆలోచించవలయును. ఒక్కొక్క సంఘమునందలి ఉత్కృష్ట పురుషుల పవిత్రజీవితమువల్లనే ఇతర మతస్థులకు ఆమతముపై గౌరవము అభిమానము ఏర్పడవలయును గాని మతబోధకుల ప్రచారమువల్ల లాభము కలుగుట అసంభవము. మతబోధకులు కూడ బహిరంగముగ క్రమపద్ధతుల ననుసరించి ప్రచారము సలుపవలయును గాని రహస్యముగ కుట్రచేసి ఇతర మతములవారిని తమమతమునందు చేర్చికొన ప్రయత్నించకూడదు. కేవలము అనుచరుల సంఖ్యను బట్టి మతగౌరవము ఏర్పడ దనియు, తత్సాంప్రదాయముల ఉత్కృష్టత ననుసరించియే మతమునకు గౌరవము ఏర్పడుననియు గుర్తెరుగవలయును.

ఇతరమతములను గాని, ఇతర మతస్థులవారిని గాని ద్వేషించుటవల్ల స్వమతము వృద్ధిచెందునని తలచుట అవివేకము. పరమతసహనమును బోధించుచు అశోకుడు ఈక్రింది శాసనమును ప్రకటించెను:— "తన మతమునకు గౌరవము కలుగునను ఉద్దేశముతో ఎవడు తన మతమును గౌరవించుచు ఇతర మతములను దూషించునో వాడు నిజముగ స్వమతమునకు కళంకము తెచ్చుచున్నాడు."

సాంఘిక ప్రాతినిధ్యము

జాతియంతయు ఒకటియని భావించి, ఏసంఘమువారు వృద్ధిచెందినను, ఇతరసంఘములవారు సహించుచున్న గాని జాతి వృద్ధిచెందజాలదు. అన్ని సంఘముల అభివృద్ధికి పాటుపడుట అవసరము. ఒక్కొక్క సంఘమువారు తీవ్రమగు సాంఘికాభిమాన

మును ప్రకటించుచుండుట నష్టప్రదము. స్వసంఘాభివృద్ధిని కోరుట తప్పుకాదు గాని ఇతరసంఘముల ఆధిక్యమును వృద్ధిని సహింపజాలకుండుట నష్టప్రదము. ఒక సంఘమునకు చేరిన వ్యక్తి ఒక ఉన్నతోద్యోగముపొందినను, ఎన్నికలలో జయము గాంచినను ఆసంఘమునకు లాభముకలుగునని తలచుటకు వీలు లేదు. గొప్పఉద్యోగమునందున్నవారు తమధర్మమునకు విరుద్ధముగ తమచేతియందుండు ఉద్యోగములన్నియు తమసంఘము వారికే ఇచ్చుట అసంభవము. ఒకనే సంఘమునకు చేరిన ఇరువురు ప్రతినిధులు పలువిషయములందు భిన్నాభిప్రాయులై పోరాడుచుండుటను మనము చూచుచునే యున్నాము. కావున సాంఘికప్రత్యేకప్రాతినిధ్యము అర్థములేని మాట. దేశమునకుసంబంధించిన అన్ని సమస్యలు, తత్పరిష్కారవిధానము అన్ని సంఘములవారికి సమానముగ ముఖ్యమైనవి. పన్నులబరువు, ప్రభుత్వమువారి నిరంకుశపరిపాలనము అన్ని సంఘములవారికి దుస్సహమైనవే. లెక్కపెట్టిఒక్కొక్క సంఘమువారికి ఇన్నిన్ని ఉద్యోగముల నొసగిన న్యాయముగ ప్రవర్తించినట్లగునని చెప్పుటకు వీలులేదు. అన్ని సంఘముల వారికి సమానమగు హక్కులు, గౌరవములు అభివృద్ధిచెందుటకు సమానమగు అవకాశము లుండవలయుననుట కాంగ్రెసు ఆదర్శమైయున్నది. భారతజాతీయవాదులు ఈ ఆదర్శము ననుసరించియే ప్రవర్తించుచున్నారు.

మతము_రాజకీయములు

మతవిషయములకును రాజకీయములకును ముడిపెట్టుట ఎంతమాత్రము సరికాదు. ఇట్టి సంబంధము మతమునకు రాజకీయములకును కూడ నష్టప్రదము. రాజకీయముతో మతమునకు సంబంధము లేకున్న హిందుమహమ్మదీయమతములు రెండును ఎక్కుడుపవిత్రముకాగలవు. అన్ని మతములందును సత్యము ఒకటే. కాని మతోద్రేకము నష్టప్రదమని చరిత్రవల్ల స్పష్టముగ తెలియుచున్నది. మతావేశముగల దేశములందు సక్రమపరిపాలన ముండుట అసంభవము. ఇట్టిదేశములు ఐశ్వర్యవంతము లగుట అసంభవము.

హిందుమతము_ఇస్లాము

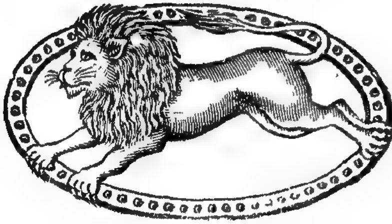
హిందూమతమువల్ల మహమ్మదీయమతమునకుగాని, మహమ్మదీయమతమువల్ల హిందూమతమునకుగాని నష్టముకలుగునన్ని తలచుట అవివేకము. ఈరెండుమతములు అతిప్రాచీనమైనవి; వివిధసాంప్రదాయికుల సంఘర్షణములను సహించి పవిత్రమై ఇంతకాలము నిలిచియున్నవి. నాగరికతలు నశించినను, సామ్రాజ్యములు అంతరించినను ఈమతములు నిలిచియున్నవి. భిన్నమతములకు చేరిన రాజుల పరిపాలనమునందుకూడ ఈమతముల బలము తగ్గలేదు. ఈకాలపురాజులు మతవిషయములందు జోక్యము పుచ్చుకొనుటలేదు. పరమతసహనము అవసర మను సిద్ధాంతమును అందరు ఆదరించుచున్నారు. అట్టి ఈకాలమున ఒకమతమువల్ల మరియొక మతమునకు నష్టముకలుగునని తలచుట పిచ్చిభ్రమ. అధికసంఖ్యాకులగు మహమ్మదీయులున్న రాష్ట్రమున హిందూమతము అపాయకరమగు స్థితియందుండునని తలచుట కెట్టి ఆధారములేదు. ఒకమతమునుండి మరియొకమతమునకు చేర్చుకొను ప్రచారము ఎంత వ్యాపించినను మతములకు నష్టము కలుగజాలదు. మహమ్మదీయమతమును రూపుమాప యత్నించు హిందూ సంస్థానము ఒకక్షణములో అంతరించును. హిందూమతమును అంతరింపజేయు మహమ్మదీయ సంస్థానమునకు కూడ ఇట్టి గతియే పట్టును.

మతమునకుగల బలము ప్రభుత్వములమీదను, వ్యక్తులమీదను ఆధారపడియుండదు. మతవిశ్వాసముగల మహాపురుషుల ఆత్మబలముపై మతగౌరవము ఆధారపడియుండును. స్వరాజ్యము తత్ప్రయత్నములు వేరు, మతము మతగౌరవము వేరు. ప్రహ్లాదులవంటి వారు మతగౌరవమునునిలువబెట్టినరు. విదేశప్రభుత్వములుగాని, స్వదేశ ప్రభుత్వములుగాని, ప్రజాయత్తపరిపాలనావిధానములుగాని, నిరంకుశాధికారవర్గమువారుగాని మతవిశ్వాసమును నిర్మూలింపజాలరు. ఇహలోకమున జీవించుటకును. పరలోకమున సుఖించుటకును మతవిశ్వాసము అవసరము. ప్రపంచ జీవితమునకు మతమే పునాది కావున వ్యావహారికజీవితమున అన్ని విషయములందును మతవిషయికముగ లేక లౌకికముగ ప్రవర్తించుట సులభము. కావున హిందువులు మహమ్మదీయులు తమ విభేదములను విడనాడి దేశభక్తికై పాటుపడుట అవసరము.

ఐకమత్యము అవసరము

మనలో మనము తగవులాడుకొనుచుండుటచే స్వరాజ్య సంపాదనవిషయమై మనము అశ్రద్ధవహించి వ్యక్తివైషమ్యములను పెంచుకొనుచున్నాము. వ్యర్థవివాదములతో కాలము గడుపక కలసి పనిచేయుట అవసరము. వ్యక్తులు తమ పౌరుషమును, స్వార్థమును విడనాడి దేశీయస్వాతంత్ర్యమునకై పాటుపడుట అవసరము. అనవసరమగు ఆలోచనలతో కాలముగడపక తననిర్మాణము నేర్పరచుకొని కాంగ్రెసుకార్యక్రమమును కొనసాగించు విషయమై పట్టుదల వహించుట అవసరము. భారత దేశమున రెండుపక్షములు మాత్రము ఉండుటకు అవకాశమున్నది: ప్రభుత్వపక్షమొకటి, ప్రజాపక్షమొకటి; ప్రజల ఆశయములను నిరోధించు పక్షమొకటి, స్వరాజ్య సంపాదనమునకై కృషిచేయు పక్షమొకటి. ఒకసేనలో పలు అంగము లుండవచ్చును. కాని ఒకసేనకు చేరినవారే తమలో తాము తగవు

సరసమైన ధరలు ! న్యాయమైన సరకులు !!

LION.

TRADE MARK.

MOTHER & BABY.

ప్రియమైన సహోదరులకు,

మన రంగుపనిశాలలో, ఇండియాదేశసహోదరులను గురించి రంగుపనిలో సమర్థులయిన పనివాండ్లనుంచి చాయారంగు కలరునూలు తయారుచేయడమునకు శాస్త్రవిధులు, మిక్కిలిగ తెలిసిన మా రంగుపని కంపెని, పండితులు రంగుకలరు గ్యారంటిగా, తయారుచేస్తూవున్న కలరు అందు చాయనూలు దినుసులు, బుకు నిమ్మకాయపళి, ఆరంజి, పొడిమాదిరి, కలరు బ్రౌను, ఆరంజిబ్రౌను, కాకి, ఆకుపచ్చ, పయిలట్టు, రోజు, యెరుపు, తొగురు, మరుచాయం, నీలి, ఇంకా అనేకవిధములయిన కలరునూలుదినుసులు, మేలైన రేషంజవుళి, దినుసులకున్ను, పూరిదనుసులకున్ను, నమ్మకముగా ఉపయోగించుమనటుల సరసమైన మంచిరఖం పడుగనూలు అనిన్ని, ఒకసారి మనకంపెని కలరునూలు రఖం కొన్ని తీసి పరీక్ష జేసిన పిమ్మట గ్యారంటి అయిన మేలుకలదుగా వుండేది అని జరూరులో తెలిసి యికమీద మన కంపెనిమాత్రము కావలసిన కలరు నూలు రకాలకు బారిగా ఆర్డర్లు క్రింద వ్రాసియున్న అడ్రసుకు వ్రాయించి పంపిస్తురని మిక్కిలి నిశ్చయముగా యిందునుంచి తెలియజేసి యున్నాము. కావలసిన వ్యాపారస్థులకు కలరు నూలు సాంపిలున్ను, ధరలు సహా పంపడమునకు మేము సిద్ధముగా నున్నాము.

N. B:— ఆర్డర్లు వెంటనే గమనించబడును. వ్యాపారస్థులు లాభమును అనుసరించి మనకంపెనికి కలరునూలు రకాలు ధరలున్ను తెల్లనూలు ధర్లున్ను ప్రతిదినము ఉండే క్రమముగా మనకంపెనికి కావలసిన వ్యాపారస్థులకు వ్రాయించి పంపిస్తూ యున్నాము.

కనుక అన్ని నంబరుల నూలులోనున్ను, డైమన్ సిల్కు రేషంలోనున్ను అన్ని గ్యారంటి కలరు దినుసులు తయారగుచున్నది.

కృష్ణమూర్తి అండ్ కంపెని,

నూతనమైన కలరునూళ్లు రంగుపని శాల, 157, దక్షిణ మాశివీథి, మధుర.

సర్వజనోపయోగకర మగు

ఆంధ్రపత్రిక

ప్రతిదినము ప్రకటింపబడును

దినపత్రిక		వారపత్రిక	
చందా సం॥కు	రు. 24-0-0	చందా సం॥కు రు.	4-0-0
,, 6 నెలలకు	,, 12-0-0	సంచిక సహా ,,	5-0-0
,, 3 ,,	,, 6-4-0	ప్రత్యేక సంచిక ,,	2-0-0
,, 1 ,,	,, 2-2-0		

ఆంధ్రపత్రికాకార్యాలయము, పోస్టుబాక్సు నెం: 212, మదరాసు.

ఆంగ్లభాషాపరిచయము లేనివారలకు బహుసులభముగ
నేర్చుకొనుటకు తెలుగు అర్థములతో నుండు

ఆనంద ఆంగ్లభాషా బోధిని

అను గ్రంథము మిక్కిలి సహకారిగ నుండును.

ఇది 700 పేజీలును, చక్కని కాలికోబైండును, భ్రాంత కథలును, ఆకథలకు సంబంధించిన 16 ఆఫ్‌టోను పటములును గలిగియున్నది.

దీనియందు ప్రతి పదమునకు తెలుగు ఉచ్చారణ, ఇంగ్లీషుపదము, అర్థము చేర్చి నేర్చుకొనువారలకు బహుసులభముగ తెలియునట్లు ముద్రించినారము. ఇంగ్లీషు పాఠశాలలో 10 సంవత్సరములు వేలకొలది రూపాయలు ఖర్చుచేసి సంపాదించిన జ్ఞానమును ఇంటియందుండియే సంపాదింపవచ్చును. ఉపాధ్యాయుల సెడక పనిలేదు. గ్రామోద్యోగులు, కరణములు, దొరలతో సంబంధముగల బట్లర్లు, వంటవారలు, మరి యితర సిబ్బందులు వీరలకును, ఆంగ్లభాషాపరిచయము లేని వారలకును మా ఆనంద ఆంగ్లభాషాబోధిని చాల ఉపకారిగ నుండును. ప్రతి కుటుంబమునకును ఇది ముఖ్యావశ్యకము.

పుస్తకము వెల రు. 2-0-0. ఒక పుస్తకమే కొను వారికి పోస్టుఖర్చులు అణాలు 0-8-0 అగును. రెండుప్రతుల నొకేసారి కొనువారికి పోస్టుఖర్చులు మేమే భరించెదము.

ఆనందబోధిని ఆఫీసు,

పోస్టు బాక్సు నెం. 167, మద్రాసు.

రిజిష్టరుబడ్డ **సర్వవృశ్చికవిషసంజీవిని** రిజిష్టరుబడ్డ

ప్యాకెట్టు 1-కి వెల అ 8. 1 డజను ప్యాకెట్లు వెల రు 5. పోస్టేజి వేరు. ఒకేసారి 4 ప్యాకెట్లు కొనువారలకు పోస్టేజి ఇనాం. వర్తకులకు 100-కి 25 రూ. కమీషను ఇవ్వబడును.

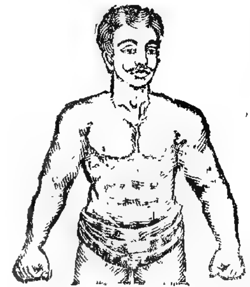
ఇది ప్రతిగృహంబునను గూడ వలసిన మహౌషధము. ఎన్నిదినము లుంచినను మందుగుణము మారదు.

తేలునకు మాత్రమేగాక ఎలుక, కుక్క, పాము, జెర్రి మొదలగు విషజంతువుల కాటుల కుపయోగింపవచ్చును.

గుణము లేదని రుజువుచేయువారలకు 100 రూపాయలు ఇనా మివ్వబడును.

అయఃతంగ ద్రావకము

ధాతువృద్ధికి సేవింపదగిన లోహము ఇనుము. ఇనుము తిన్నవారికి ముసలితనము లేదని అగస్త్యాదులు వచించియున్నారు. దీనిని సేవించుటచే నెనుబదేండ్ల వయస్సు వచ్చినవారు కూడ బలముగ నున్నవారుగ నుందురని మూచుకొని పరీక్షింపవచ్చును. ఈద్రావకమును తీసి సేవించి గుణముల గ్రహింపుడు.

ద్రావక సేవనముచే గలుగు గుణములు

1. ఉష్ణము చేరనీయదు వెండ్రుకలు పెరుగును. 2. కాలు చేతులు కండ్లమంటలు పోవును. 3. ముఖమునకు తేజస్సునిచ్చును. 4. వాతమును ఉష్ణమును పోగొట్టును. 5. కాళ్లుచేతుల దుర్బలము నరముల నొప్పులను పోగొట్టి బలము నిచ్చును. 6. ఆకలిని జీర్ణశక్తిని కలిగించును. 7. సడలిన నరములు బిగువుగ జేయును. 8 పచ్చకామిలా, పాండువు, గుల్మము, కాళ్లుచేతుల వాపు, గుండెనొప్పికలవారు 8 రోజులు సేవించిన జాలును. నెత్తురుపుష్టి లేనివారు 40 రోజులు దీనితప్పక సేవించిన జాలును. రోగములు పోయి సుఖమును పొందుదురు.

(అర్థమండలం) 20 రోజులకు వచ్చు ద్రావకం సీసా 1కి 1-0-0
(ఒకమండలం) 40 రోజులకువచ్చు ద్రావకం సీసా 1కి 1-12-0

ధనలక్ష్మీ అండు కంపెని

6 వెంకటేశమేస్త్రీవీధి, సౌకారుపేట మదరాసు.

లాడుకొనుట ఆత్మవినాశకరముకదా! కావున మనశత్రువు ఎవరో గుర్తెరిగి శత్రువును సాధించుటకై స్వరాజ్యసంపాదనాభిలాషగల వారందరు స్వల్పభేదములను విడనాడి ఐకమత్యముతో కలసి పనిచేయుట కర్తవ్యము.

మన ప్రతిపక్షులు గొప్పబలముగలవారు; నేర్పు, సామర్థ్యముగలవారు. ఇట్టిపరిస్థితులలో వ్యక్తుల స్పర్థావేగుణము ప్రకటించుచు జాతీయైక్యతను భంగముకలుగజేయ ప్రయత్నించుట విచారకరమగు విషయము. తన అభిప్రాయమే ప్రమాణమని తలచుట ఎంతమాత్రము సరికాదు. మత నైతిక ఆత్మగౌరవమునకు సంబంధించినవిషయమై ఎవరి అభిప్రాయములు వారికి ప్రమాణములు. కాని దేశీయ వ్యవహారములందు వ్యక్తులు తమ సొంత అభిప్రాయములే ప్రమాణములని తలచి దేశీయుల నిర్ణయము నుల్లంఘించి తద్వ్యతిరేకముగ ప్రవర్తించుట సరికాదు. భిన్నాభిప్రాయములున్నను ప్రజానిర్ణయమును ఆదరించి తదనుగుణ్యముగ ప్రవర్తించుట అవసరము; ఇట్టి క్రమశిక్షకు మనము లోబడకున్న మనము వృద్ధిచెందజాలము; స్వరాజ్యము సంపాదింపజాలము. ఒక యుద్ధమునందు పోరాడు ప్రతిసైనికుడు తన కిష్టమువచ్చిన విధమున యుద్ధవిధానము నిర్ణయింపబడవలయునని కోరిన ఆసేన కెట్టిగతి పట్టునో వేరుగ చెప్పవలయునా? మనము స్వాతంత్ర్యము కోరుచున్నాము. స్వాతంత్ర్యము పొందుటకు కొంత త్యాగము చూపక తప్పదు.

సమయము వచ్చినప్పుడు వెనుతీయుట ఆర్యధర్మము కాదు. నిర్ణయము ననుసరించి పనిచేయకుండుట అగౌరవకరము. ప్రజలయందు నూతనోత్సాహము పురికొల్పి స్వరాజ్య సైనికుల సంఖ్యను బలమును వృద్ధిచేయుటకు మార్గములన్వేషింపవలయును. పట్టుదల విడనాడి, ప్రభుత్వనిరోధమును శాంతముగ భరించుచు, హ్రస్వదృష్టి గలవారమై, సత్యమును విడనాడి, తాత్కాలిక లాభము కొరకు దేవులాడుటకు మొదలిడిన అధోగతిపాలయ్యెదము.

ప్రస్తుతము భారతదేశమునంతయు పరిపాలించుచున్నది భారతీయులే కదా! పేరునకు ఆంగ్లేయులు పెద్ద ఉద్యోగములందున్నారు. ప్రభుత్వనిర్మాణమును నిర్వహించుచున్నది మనవారేకదా. ఇట్టి స్థితిలో మనము స్వరాజ్యము ననుభవింప నర్హులముకామని చెప్పుట ఎంతమాత్రము సరికాదు.

మనలను బంధించియున్న సంకెళ్లను త్రెంచివైచికొనుట అవసరము. విదేశీయుల సమ్మోహనాస్త్రమునకు మనము లోబడి వ్యక్తి స్వాతంత్ర్యములేనివారమైయున్నాము. మనము నిజముగ పట్టుదలతో పనిచేసిన సులభముగ స్వరాజ్యముపొందగలమను నమ్మకము నాకున్నది. ఒక్కొక్క గ్రామమునందును, ఒక్కొక్కనగరమునందును ఒకరు లేక ఇరువురు నాయకులేర్పడి ప్రజలను సరియగు దారికి త్రిప్పిన మనదేశము విముక్తిగాంచగలదు. సత్సంకల్పము, నిష్కళంకమగు దేశభక్తి, ధైర్యసాహసములున్న చేయజాలని పనిలేదు. పైపూతలతో ఇంతవరకు మనము తృప్తిచెందుచుంటిమి. పునాది ఏర్పడినగాని పై నిర్మాణము రమ్యముగను స్థిరముగను నిలువజాలదు. ప్రతి గ్రామమునందును ప్రబోధమువ్యాపించి, నాయకులు, నాయకులందు విశ్వాసముగలప్రజలు ఏర్పడినగాని మనము స్వరాజ్యము పొందజాలము. ప్రతిగ్రామమునందును పంచాయతీలు ఏర్పడి గ్రామనాయకునిపై గ్రామమునందలి ప్రజలకు విశ్వాసము ఏర్పడినగాని మనము స్వరాజ్య మనుభవింప నర్హులము కాజాలము.

కావున నాయకులు, ప్రచారకులు, ప్రజలు అందరు ఒక సంవత్సరకాలము తమ విభేదములను మరచి స్వరాజ్యరణరంగమున కలసి పోరాటము జరుపవలయునని వినయముతో ప్రార్థించుచున్నాను. అన్ని పక్షములవారు ఐకమత్యము కుదురవలయునని కోరుచున్నారు. విభేదములు వృద్ధిగాంచవలయునని ఎవ్వరు కోరుటలేదు. అందరు స్వరాజ్యసంపాదనారతులైయున్నారు. కాని స్వరాజ్యకాంక్షయే ప్రధానముగ గైకొని స్వల్ప విభేదములను పాటింపక ఐకమత్యముతో కలసి పనిచేసి ఈ సందిగ్ధసమయమున బ్రిటిషు ప్రభుత్వమునకు ఆశ్చర్య సంభ్రమములను కలుగజేయవలయునని కోరుచున్నాను. ఒకరిపైఒకరికి విశ్వాసము ఏర్పడిన మనబలము అధికమగును. 1922 సంవత్సరమున ప్రపంచమునకు అచ్చెరువు కలుగజేసిన నిర్మాణబలము క్రమశిక్ష మరల మనము ప్రకటింపవలయునని కోరుచున్నాను.

స్వరాజ్య సంపాదనకు వివేకసంపదకన్న మన సత్త్వమే ముఖ్యము. సంపూర్ణవిశ్వాసముతో మన మీఆదర్శమును పూజింపవలయును. పరుల దూషణభూషణములుగాని, మిత్రుల ప్రోత్సాహములుగాని, శత్రువుల తిరస్కార ఆగ్రహములుగాని, ప్రతిపక్షుల నిందలుగాని, దేశభక్తి ఉత్సాహమును క్షీణింపచేయకూడదు; కార్యదీక్షకు భంగముకలుగజేయకూడదు. స్వరాజ్యమే తారకమంత్రముగ భావించి, తత్ప్రయత్నమునందు ఏర్పడు ఆటంకములను పాటింపక, నిష్కళంకమగు దేశభక్తితోను, పరాజయమను చింతలేని కార్యదీక్షతోడను, కారాగృహాది నిర్బంధముల భయములేని సాహసముతోడను కృషిసలుపవలయును.

తస్మాదసక్తః సతతం కార్యం కర్మ సమాచర, అసక్తో హ్యాచరన్ కర్మ పరమాప్నోతి పూరుషః;
కర్మణైవహి సంసిద్ధి మాస్థితా జనకాదయః, లోకసంగ్రహమేవాపి సంపశ్యన్ కర్తుమర్హసి;
యద్యదాచరతి శ్రేష్ఠ స్తత్తదేవేతరో జనః, స యత్ప్రమాణం కురుతే లోక స్తదనువర్తతే.

తీర్మానములు

౧
శ్రీ శ్రద్ధానందస్వామి దారుణహత్య

"శ్రీ శ్రద్ధానందస్వాములవారిని వంచనతోను పిరికితనముతోను ఒకహంతకుడు హత్యజేసినందులకు కాంగ్రెసువారు తమ హాహాకారమును, ఆగ్రహమును వెల్లడించుచున్నారు. స్వామిజీ దారుణమరణమువలన భారతదేశమునకు అపారమగు నష్టము సంభవించినది. ధీరుడును ఉదారుడును దేశభక్తుడును అగు స్వామిజీ ఘనమగు తనపాండిత్యమును జీవితమునుగూడ దేశమాతకు సమర్పించి పతితులను బలహీనులను ఉద్ధరించుటకు అసమానధైర్యముతో గూడిన ప్రేమతో ఘనమగు సేవ జేసెనని యీమహాసభవారు తీర్మానించుచున్నారు."

౨
ఉమరు సోభనీగారి మరణమునకు సంతాపము

"అసహాయోద్యమము ప్రబలముగానున్న రోజులలో కాంగ్రెసునకును దేశమునకును అత్యధికమగు సేవచేసిన ఉమరుసోభనీగారు అకాలమరణమునకు పాల్పడినందులకు కాంగ్రెసువారు సంతాపమును వెల్లడించుచున్నారు."

౩
దక్షిణాఫ్రికా తీర్మానము

"ఇపుడు దక్షిణాఫ్రికాలో భారతీయుల సౌకర్యములనుగూర్చి ఆలోచించుటకు నాయకులసభజరుగుటకు కాంగ్రెసువారు ఆమోదించుచున్నారు. భగవంతుడు వారికి మంచిప్రేరణ జేయుగాక యని ప్రార్థించుచున్నారు.

ఈ విషయమున అధికమగుశ్రద్ధను బూనుచున్నట్టియు అచట శాంతి నెలకొల్పుచున్నట్టియు సాధుపుంగవుడును ఆంగ్ల ప్రముఖుడును అగు సి. ఎఫ్. ఆండ్రూసుగారికి ఈసభవారు మరియొకసారి వందనము లర్పించుచున్నారు."

ఈతీర్మానములోని విషయములను జనరలు హార్టజాగు, సర్ హబీబుల్లా, సి. ఎఫ్. ఆండ్రూసుగార్లకు తంతివార్తలమూలమున తెలియజేయుటకు అధ్యక్షున కధికారమియ్యబడమైనది.

౪
కెన్యాలో భారతీయుల తలపన్ను

"దక్షిణాఫ్రికాలో కెన్యాలో దొరతనమువారు ఇటీవల భారతీయులు చెల్లింపవలసిన తలపన్నును హెచ్చించిరి. అది మొదట 20 షిల్లింగు లుండెను. తరువాత నాటేవుల మారకపు మిషతో 30 షిల్లింగులుచేసిరి. ఇపుడది 50 షిల్లింగులు చేయుటకు చట్టముచేసిరి. ఈరీతిగా వారు పాశ్చాత్యుల అభిమతానుసారము భారతీయుల లాభమును స్వాతంత్ర్యమును వాంఛలను భంగపరచుచున్నారు."

౫
శాసనసభలలో కార్యక్రమము

(1) "ప్రజాప్రతినిధులకోర్కెలకు దొరతనమువారొసంగు ప్రత్యుత్తరము సంతృప్తికరముగనున్నదని కాంగ్రెసుమహాసభవారుగాని స్థాయిసంఘమువారుగాని నిర్ణయించువరకును మంత్రిపదవులను దొరతనమువారీయగల యితరఉద్యోగములను దేనినిగూడ శాసనసభలోని కాంగ్రెసువారు స్వీకరింపగూడదు. ఇతరులు మంత్రివర్గముల నేర్పరుపగోరినచోగూడ నెదరించుచుండవలెను."

(2) "దొరతనమువారట్టిప్రత్యుత్తర మిచ్చువరకుగాని, కాంగ్రెసు స్థాయిసంఘమువారు వేరొకవిధముగ నిర్ణయించువరకుగాని యీదిగువ 4 వ క్లాజులోని మినహాయింపునకు లోబడి శాసనసభలోని కాంగ్రెసువారు సప్లయిలను త్రోసివేయుచుండవలెను. బడ్జెటుల నిరాకరించుచుండవలెను."

(3) "నిరంకుశోద్యోగులు తమఅధికారములను బలపరచుకొనుటకు ఉపపాదించెడి చట్టముల నన్నింటిని తిరస్కరించుచుండవలెను."

(4) "జాతీయత సరియగుపద్ధతి నభివృద్ధి నొందుటకును ఆర్థిక వ్యవసాయ పారిశ్రామిక వాణిజ్యాది విషయముల యభివృద్ధికిని సాధనములగు చట్టముల బలపరచుచు తీర్మానముల నుపపాదించుచుండవలెను."

(5) "వ్యవసాయమునందు రయితులస్థితిని శీఘ్రకాలమున వృద్ధి నొందించుటకు పెర్మనెంటు సెటిల్‌మెంటు సౌకర్యములను జేయుటకు సాధనములగు తీర్మానముల నుపపాదించుచు చట్టములను బలపరచుచు నుండవలెను."

(6) "భూస్వాములకును రైతులకును, పరిశ్రమల యజమానులకును రయితులకును నిష్పాక్షికమగు న్యాయము కలుగునటులు పరస్పరము సద్భావమును కలిగించుచు మొత్తముమీద వ్యవసాయపు పనులను జేయు పనివాండ్రయొక్కయు యంత్రశాల

లలో పనిజేయు కార్మికులయొక్కయు హక్కులను కాపాడు చుండవలెను."

౬

నిర్మాణవిధానము

"దేశమునందు ప్రజలకుగల రాజకీయహక్కులనుగూర్చి వారికి బాగుగ బోధించుటయును ఆహక్కులను బడయుటకు ప్రజలు నిర్మాణవిధానమును ముఖ్యముగ నూలువడుకుట, ఖద్దరుకట్టుట, అన్నికులములవారికి ఐకమత్యము కుదుర్చుట, అస్పృశ్యతనుతొలగించుట, నిమ్నజాతుల నుద్ధరించుట, ప్రజలు నిషావస్తువులను వాడకుండజేయుట, స్థానిక సంఘములకు విశేపరముకొనుట, గ్రామసంఘములను విశేపరముకొనుట, జాతీయవిద్యను వ్యాపింపజేయుట, యజమానులకును కార్మికులకును, భూస్వాములకును, రయితులకును, సామరస్యముకలిగించుట, పారిశ్రామిక వ్యావసాయిక కార్మికసంఘముల నేర్పరచుట, జాతీయార్థిక పారిశ్రామిక వాణిజ్యాది సౌకర్యములను వృద్ధిపొందించుట మున్నగు కార్యములను నెరవేర్చుచు తమహక్కులను బడయుటకు కావలసిన ప్రతిఘటనశక్తిని బలముగ ప్రజలు పడయగల్గునట్లు వారిని సిద్ధపరచుట మున్నగుశాఖలకు సంబంధించిన నిర్మాణవిధానమును దేశమునందు కొనసాగింపవలెనని కాంగ్రెసు సభవారు నిశ్చయించిరి."

౭

విదేశములందు ప్రచారము

"(1) భారతదేశస్వాతంత్ర్యమునుగూర్చి విదేశీయులకుగూడ అభిమానమును కలిగించుటకు యథార్థములగు విషయములను విదేశములలో ప్రకటించుచుండవలెను. (2) 1927 జనవరి 20 వ తేదిని బ్రుసెల్సునగరమందు జరుగనున్న పరాధీన జాతుల సభలో కాంగ్రెసు ప్రతినిధిగ నుండవలెనని ప్రస్తుత మచ్చట నున్న పండిత జవహరిలాలు నెహ్రూగారిని నియమించుటైనది."

౮

వంగరాష్ట్రపు ఆర్డినెన్సుఖైదీలు

"1818 మూడవ రెగ్యులేషను అక్రమమని కాంగ్రెసు మహాసభలవారును నితరసభలవారును చాలసారులు నిరసించియున్నారు. శాసనసభలలోని నియోజితసభ్యులు ఏకగ్రీవముగ నిరసించినను గూడ 1925 బెంగాలు క్రిమినలు లాసవరణచట్టమును గూడ ఆమోదించియున్నారు. ఈరెండవచట్టము ప్రకారము శాంతముగ ప్రజాసేవ జేయుచున్నవారు పెక్కుమందిని అరెస్టుజేసి వారిపైన నేరముల మోపకుండను న్యాయస్థానములందు విచారణ జేయకుండను ఇప్పటికిని కారాగృహములందు నిర్బంధించియున్నారు. వారుచేసిన నేరమేమో యిప్పటికిని వారికి దెలుపబడలేదు. ఇట్టి అవసరచట్టములను అమలులోబెట్టుట దొరతనమువారి కెంతమాత్రమును న్యాయముగాదు. వారి నింకను చెరసాలలనుండి వదలకుండుటయు, వంగరాష్ట్రమునుండి యితరరాష్ట్రముల కంపుటయు అక్రమమని కాంగ్రెసువారు ఖండితముగ నిరసించుచున్నారు."

౯

హిందూమహమ్మదీయసఖ్యము

"ప్రస్తుతము దేశమునందు హిందువులకును మహమ్మదీయులకును మిక్కిలి సంతాపకరములగు కలహములు జరుగుచున్నవి. కాన ఈ విరోధభావమును అంతరింపజేయుటకు తగిన సాధనములను కనిపెట్టుటకు హిందూమహమ్మదీయ నాయకులతో ఆలోచించి భారత కాంగ్రెసు కార్యసంఘమువారు వెంటనే పనిబూనవలెనని యీ మహాసభవారు కోరుచున్నారు. కార్యసంఘమువారు నివేదికను పంపగానే స్థాయిసంఘమువారు ఆవిషయమునుగూర్చి కాంగ్రెసువారి కందరికి తెలియజేయవలెను. అవసరమగు ఇతరప్రయత్నములను గూడ చేయవలెనని యీసభవారు కోరుచున్నారు."

౧౦

కరెన్సీ విషయము

"కరెన్సీనిగూర్చి రాయలుకమిషను విచారణవలన చాల ముఖ్యాంశములు ఏర్పడగలవని మహాసభవారు గ్రహించుచున్నారు. కావున అవసరమైనచో ప్రవీణుల సహాయముతోగూడ కార్యసంఘమువారు ఈ సమస్యను సాకల్యముగ పరిశీలించి భారతీయులకు నష్టము కలుగకుండుటకు తగిన ఏర్పాటులను జేయుటకొరకు శాసనసభలలోని కాంగ్రెసువారికి సలహానొసంగవలెను."

౧౧

కార్యదర్శుల నియామకము

"ఎ. రంగస్వామి అయ్యంగారు, వల్లభాయి పటేలు, డా. యం. ఏ. అన్సారిగార్లను మరల కార్యదర్శులుగ నియమింపవలెను.

సేటు జమునాలాలు బజాజు, సేటు ఆర్. వి. జవెరిగార్లను కోశాధిపతులుగా నియమింపవలెను.

౧౨

ఆడిటరులు

దలాలుగారిని షాగారిని (బొంబాయి) 1927 వ సంవత్సరమునకు ఆడిటరులనుగా నియమింపవలెను.

౧౩

సర్వదా ఖద్దరుధారణము

ఏడవ ఆర్టికిలులో మార్పు

"ఎల్లప్పుడును శుద్ధ ఖద్దరును ధరింపనట్టి కాంగ్రెసు సభ్యులు మహాసభకు ప్రతినిధులను, భారత కాంగ్రెసు సభకు సభ్యులను ఎన్నుకొనునపుడును, ఏకాంగ్రెసుసంఘములోను,ఏఉపసంఘములోను కూడ ఓటు చేయకూడదు. అట్టివారిని ప్రతినిధులుగను, సభ్యులుగను ఎన్నుకొనగూడదు. అట్టివారు ఏకాంగ్రెసు సభలోను,సంఘములోను,ఉపసంఘములోను పాల్గొనగూడదు. ఈ తీర్మానమును సరిగ అమలుజరుపుటకు అవసరమగు నిబంధనలను కార్యసంఘమువారు చేయవలెనని యీ మహాసభవారు కోరుచున్నారు."

౧౪

1927 లో కాంగ్రెసు మహాసభ

1927 లో కాంగ్రెసు మహాసభను జరుపవలసిన స్థలమును భారతకాంగ్రెసు స్థాయిసంఘమువారు నిర్ణయింపవలెను.

౧౫

శిక్కు ఖైదీలు

"(1) గురుద్వారాఉద్యమమునుగూర్చి శిక్కుల యాందోళనము ధర్మయుతమును, న్యాయమైనదియునని దొరతనమువారంగీకరించి గురుద్వారా చట్టమును చేసెరి కాని సర్దారు ఖారకు సింగుగారు మున్నగు గురుద్వారా ఖైదీలను నింకను వదలియుండలేదు. గురుద్వారముల యుద్యమముసంబంధమున ఖైదు జేయబడిన వారినందరిని ఎట్టి షరతులను కోరకుండ విడుదల జేయవలెను. శిక్కులను గూర్చి చేయబడిన కఠినశాసనమును రద్దు పఱచవలెను. శిక్కులకు గల యిబ్బందులన్నిటిని తొలగించవలెను. అటులుచేసినగాని శిక్కుల సమస్య పూర్తిగ పరిష్కరింపబడదు. (2) దొరతనమువారితో శిక్కులకు జరుగుచున్న సంఘర్షణము నందు కాంగ్రెసువారికి సంపూర్ణమగు సానుభూతి యుండుటయే కాక శిక్కులు తమహక్కులను బడయుటకు అహింసావిధానమున జరిగించునట్టి సక్రమములగు కార్యములన్నిటియందు వారికి కాంగ్రెసువారు మనఃపూర్వకముగ సహాయము చేయుదురని కూడ కాంగ్రెసువారు శిక్కులకు అభయమిచ్చుచున్నారు."

౧౬

కాంగ్రెసు నిబంధనలమార్పు

ఎనిమిదవ ఆర్టికిలులో రెండవ పేరా

"(1) ఏసంవత్సరమున గాని అక్టోబరు 1 వ తేది నాటకి కాంగ్రెసుసభ్యులుగ నుండనివారిని ఆసంవత్సరము డిశెంబరులో జరుగు కాంగ్రెసుమహాసభకు ప్రతినిధులుగ ఎన్నుకొనగూడదు.

మూడవ పేరా

భారతకాంగ్రెసు స్థాయిసంఘసభ్యులు అధికారరీత్యా (ఎక్సుఅఫీషియో) మహాసభలో ప్రతినిధులగుదురు. వీరినిగాకుండ రాష్ట్రీయ కాంగ్రెసుసంఘములు ఆరాష్ట్రమునందలి జనసంఖ్యనుబట్టి 50 వేలమంది కొకనిచొప్పునమాత్రమే ప్రతినిధులనెన్నుకోవలెను. (50 వేలకు తక్కువగానున్నను ఒక్కనినే ఎన్నుకొనవలెను) జనసంఖ్యను నిర్ణయించుటలో రాష్ట్రమునందుండు స్వదేశసంస్థానముల జనసంఖ్యనుగూడ చేర్చుకొనియే ప్రతినిధుల నెన్నుకొనవలెను. 1921 జనాభాపై నాధారపడవలెను. సంస్థానముల జనసంఖ్యను ప్రతినిధుల ఎన్నికకుమాత్రమే రాష్ట్రీయకాంగ్రెసు సంఘములవారు స్వీకరింపవలెనుగాని సంస్థానముల పరిపాలనాదివిషయములందెంతమాత్రమును కల్పించుకొనగూడదు.

నాల్గవ పేరాను కొట్టివేయవలెను.

ఏడవ పేరాలో రెండవలైనులో "జరుగనున్న మహాసభ సన్నాహసంఘము" అను వాక్యమునకు బదులుగా "భారతకాంగ్రెసు సంఘకార్యాలయము" అని చదువవలెను. పేరా చివర నున్న మాటలలో "అట్టినిబంధనలు" అను మాటలు మొదలు తీసివేసి యిటుల చదువవలెను:"అట్టినిబంధనలు ముందుగా భారత కార్యసంఘమువారిచే నామోదింపబడిననే కాని అవి చెల్లవు". 'అట్టి' అనుమాటలకుముందు ఫులుస్టాపు పెట్టవలెను.

పదకొండవఆర్టికిలు నిటుల చదువవలెను:

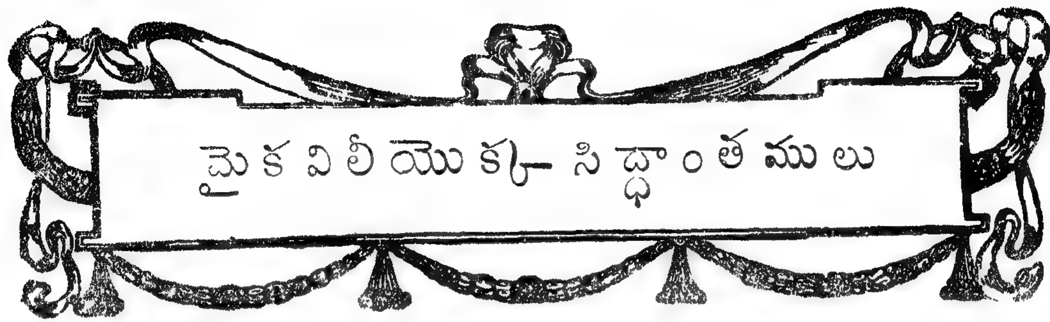
"ప్రతి ప్రతినిధియును మహాసభ జరుగుచోట శిబిరములలోనుండు భారత కాంగ్రెసు సంఘ కార్యాలయమువారికి అట్టి సర్టిఫికటును చూపించి ఒక రూపాయిని చెల్లించినచో ప్రతిప్రతినిధిని కాంగ్రెసు మహాసభలకు రానిచ్చుటకొకటికెట్టు ఇయ్యబడును."

తాత్కాలిక నిబంధన

గౌహాతీ మహాసభకు ప్రతినిధిరుసుము అయిదు రూపాయిలుగా ఏర్పరుపబడెను. ప్రతినిధిరుసుమువలనవచ్చిన ధనము నంతను సన్నాహసంఘమున కిచ్చివేయవలెను.

17 వ ఆర్టికిలులో మొదటిక్లాజు నిట్లు చదువవలెను.

"మహాసభ ముగిసిన పిమ్మట 15 రోజులలోగా భారత కాంగ్రెసు సంఘమువారు ప్రతినిధిరుసుమునలనవచ్చిన మొత్తములో సగము మొత్తమును సన్నాహసంఘమున కిచ్చివేయవలెను.

వి. బాపిరాజు గారు, బి. ఏ., బి. యల్.

యుద్ధానంతరమునుండియు, కౌటిల్యుని యర్థశాస్త్రమందలి నూతనవిషయప్రబోధము పాశ్చాత్యపండితుల నాకర్షించిననాటినుండియు మైకవిలీయొక్క సిద్ధాంతములయం దాధునికవిమర్శకుల కొక నూతనాదరము కలుగ జొచ్చెను. చంద్రగుప్తునినాటి చాణక్యుడెక్కడ; ఐరోపామహాసంగ్రామపుమూలకలను పెంచి యభివృద్ధిచేసిన బిస్మార్కు యెక్కడ; నవయుగాదినాటి ఫ్లారెన్సుదేశపు మైకవిలీ యేడ? ఇట్టి సంబంధములేని వారి చర్యలు చరిత్రకారులకు క్రొత్తయుత్సాహ మెట్లు కలుగజేయు నను సందేహము కలుగవచ్చును. కాని యొక్కవిషయము మాత్రము గ్రహించినచో నిది స్పష్టము కాగలదు. మానవస్వభావ మెల్లెడల నొక్కటియే కాన మానవచరిత్ర కూడ భిన్నభిన్నములుగా నగపడుచున్నను నది యొక్కటిగనే పరిణమించుచున్నది. ఈయేకత్వమును నిరూపించుటయే చరిత్రకారుని ముఖ్యోద్దేశమై యున్నది.* ఈయేకత్వమే పైన పేర్కొనబడిన మువ్వురివ్రాతలయందును క్రియలయందును నగపడుచున్నది. ఇదియే పండితుల నాకర్షించుచున్నది. దీనినే వీరు మువ్వురు దృఢపరచుచున్నారు.

మైకవిలీసిద్ధాంతములనే దేశకాలానుచితముగ మగధదేశసంస్థాపకు డనబరగు చాణక్యుడు వెల్లడిచేసెను. లివి యను చరిత్రకారుని నాధారముగ గైకొని మైకవిలీ తన సిద్ధాంతములను నవయుగాదియందు స్వదేశస్థితిగతుల కనుగుణ్యముగ వెల్లడిచేసెను. ఈసిద్ధాంతములనే యాధారభూతములుగ జేసికొని బిస్మార్కు జర్మనీదేశమును సంగ్రామమునకు సిద్ధపరచెను. ఇట్టి యీమువ్వురిసందేశ మొక్కటియై వీరలను రాజకార్య నిర్వాహకులలో గొప్పవారుగ పరిగణింపబడునట్లు కావించినది.

ఈమువ్వురిలో మధ్యస్థుడైన మైకవిలీ 1469 సం. జన్మించి 1527 సం.న కాలధర్మము నొందెను. 1513 సం. ప్రాంతమునందు తన వ్రాతలలో ముఖ్యమైన "ప్రిన్సును" సంపూర్ణము చేసెను. 1520 సం. మతగురువు సందేశానుసారముగ తన ఫ్లారెన్సు చరిత్రను ప్రారంభింపగలెను. అంత్యకాలమందు "మాండ్రగోలా" యను నాటకమును రచించెను. ఈమూటియందును ముఖ్యముగా తన "ప్రిన్సు"నందు తన రాజకీయసిద్ధాంతములను వెల్లడిచేసెను.

ఈసిద్ధాంతములను గమనించినయెడల నివి యనుభవమునుండి వ్రాయబడినవి కానట్లును, కేవలము కల్పితములై మనస్సృష్టిమాత్రమైనట్లును, న్యాయపరుల కాచరణలోనికి తే నసమర్థములైనట్లును, ధర్మవిరుద్ధములుగా నున్నట్లును చదువరులకు తోచకమానదు. కాని యథార్థమేమన: ఇవి యాచరణీయములనియు, మైకవిలీకాలమునాటికి ఇటలీదేశ మనుభవించుచున్న ఘోరసంగ్రామావస్థనుండి విముక్తినొందుటకు ప్రయత్నముల కనుగుణ్యముగు ననుభవజ్ఞానముతో వ్రాయబడినవి కాబట్టి యివి యనుసరణీయములనియు ననేకవిమర్శకు లిటీవల వ్రాయుచున్నారు. తత్కాలమందలి ఇటలీదేశపు సంక్షోభము బాహ్యమునకు రక్తపాతకమైనను సంక్షోభమే కావచ్చునుగాని దీని

* ఇందువలననే చరిత్రకారులకు పితామహు డనబరగు హెరోడోటస్ వ్రాసిన చరిత్రలు పిట్టకథలవలె గాన్పించుచున్నవే కాని యీ చరిత్రాత్మకసందేశమును వెల్లడిచేయుటయందు 'థూకిడైడిస్' వ్రాతలకు సరి కాకున్న వని కొందఱి యభిప్రాయము.

యంతరార్థము వేరొండుగలదు. ఆయాపరిస్థితుల ననుసరించి పెంపొందిన చిన్నచిన్న ప్రజారాజ్యములయొక్క ప్రవృద్ధి శాంతిదాయకమా? లేక వీనినన్నిటిని కలిపి ప్రజల సౌఖ్యభారమును వహించిన యేకచ్ఛత్రాధిపత్యము శాంతికరమా? యను రెండువాదనల సంక్షోభమే దీని యంతరార్థము. ఈసంక్షోభమే చంద్రగుప్తుని కాలమందును బిస్మార్కుకాలమందునుగూడ పొడసూపినది. మరియు చంద్రగుప్తునినాటినుండియు కలత గలుగజేయుచున్న రాజకీయ మతవిషయసమ్మేళనముయొక్క యనర్థకములుగూడ "ప్రిన్సు"నందు చర్చింపబడెను. కాబట్టి రాజకీయవిషయములకు మతవిషయములు ప్రధాన మనువాదన నిది ఖండించుచున్నట్లు తేలుచున్నది. ఇట్టివిషయములను చర్చించుటలో మైకవిలీ చూపించిన విశేష మేమన తనచర్చలను సమకాలికవిషయప్రాముఖ్యముతో గాక, మానవచరిత్రకు సంబంధమైన విశాలదృష్టితో గమనించియున్నాడు. మానవచరిత్ర శతాబ్దిమాత్రము గలది కాదని స్థూలదృష్టితో చరిత్రకారులకు చూపించవలసిన యేకత్వముతో నిరూపించియున్నాడు. అరిస్టాటిల్ నాటినుండియు నాచరణలో లేని యీచరిత్రరచన పద్ధతిని పునర్నిర్మాణముగావించెను. ఇదేరీతిని గావింపబడిన జాతీయసేనాదళములను గూర్చిన చర్చలు కూడ చంద్రగుప్తునినాటియు, జర్మనీవిజృంభణకాలమునాటియు జాతీయదళములను జ్ఞాపకపరచుచున్నవి. వీని యావశ్యకత నేటి ప్రతిహైందవునకును స్పష్టమై యున్నది. ఈకారణములచేత నింతవరకు ధర్మవిరుద్ధము లనబడిన మైకవిలీసిద్ధాంతములు కొంతకాలమునుండియు విశేషప్రాముఖ్యమును వహించుచున్నవి.

ఇక "ప్రిన్సు" నందలి విషయములను సూక్ష్మముగా విచారింతము. దీనియందు ధర్మవిరుద్ధమైన రాజ్యారిగతంత్రము బోధింపబడెనని చాలమంది యభిప్రాయము. ఇది మానవధర్మము నణగద్రొక్కి తాత్కాలికావశ్యకతనే ప్రధానముగ గైకొని నీతిబాహ్యముగ ప్రవర్తింపవలెనని బోధించుచున్నది. కాని యిదియంతయు వక్రోక్తిని వ్రాయబడినదే కాని యథార్థముగా నట్టి విషయములను బోధించుటలేదని కొందఱి యభిప్రాయము. సమకాలికచరిత్రను దాని కనుకూలమగు నిరంకుశాధికారముయొక్క యావశ్యకతను గమనించినయెడల నిది వక్రోక్తితో వ్రాయబడలేదని స్పష్టము కాగలదు. చాణక్య బిస్మార్కులవలెనే "ఆవశ్యకత నీతిమార్గము నెరుంగజాల" దను సారాంశమునే 'ప్రిన్సు'కూడ బోధించుచున్నది. అట్లు కానిచో రాజకార్యనిర్వహణము కాజాలదని వీరిమతము. కావుననే మైకవిలీ "తాను గావించిన వాగ్దానము తనకు లాభకరము గాదని తోచినయెడల వివేకియైన రాజకార్యధురంధరుడు వాగ్దానభంగము గావించుటకు జంకకూడ" దని వ్రాయుచున్నాడు. దేశసంరక్షణభంగము కానున్నయెడల, దానిసంరక్షణమునే ప్రధానముగ జేసికొని, యవమానమునకుగాని, యవినీతికిగాని వెఱవగూడదని వ్రాయుచున్నాడు. "జనసామాన్యము నీచమైనదియు స్వలాభాపేక్షను కోరునదియుగా నున్నది. వారికి స్వలాభసిద్ధి యగునంతవరకు వారు రాజునకు మిత్రులే కాని యట్లు కానిపక్షమందు వారు శత్రువులై రాజునకు హాని చేయజూతురు. కాబట్టి రాజు మెలకువగల్గి న్యాయశాస్త్రమును, బలమును ఆధారము చేసికొని పరులనునమ్మకుండ ప్రవర్తింపవలెను. ఇట్లు ప్రవర్తించుచు నెల్లకాలములయందును యుద్ధసన్నద్ధుడైయుండవలెను." ఇట్టివ్రాతలతో 'ప్రిన్సు'నిండియున్నది. నేటి డిస్ఆర్మమెంటు సభల పర్యవసానము దీనినే దృఢపరచుచున్నది. మరియు మానవులయందు జంతుస్వభావమిమిడి యున్నది కాబట్టి జంతువులపట్లనుపయోగింపబడు పశుబలమును మానవులపట్ల నుపయోగించుటకు పాలకుడు జంకకూడదు. దేశముకొరకు లాభకరమేయైనగాని రణరంగమందుచావకూడదని వ్రాయుచున్నాడు. దేశక్షేమము కాదనితోచినయెడల నెంతఘనకార్యముకొఱకునైనను చావకూడదనియు, యుక్తిచేత కార్యమును సాధింపవలెననియు మైకవిలీ యభిప్రాయము. ఇట్టిమతమే సామ్రాజ్యసంస్థాపకులగు కొందఱు మొగలాయిచక్రవర్తులను, శివాజీనికూడ నావహించియున్నట్లు తోచుచున్నది. ఇట్టిమతము నవలం

బింపకపోవుటచేతనే కొన్ని రాజపుత్ర సంస్థానములు క్షీణించినట్లుకూడ చరిత్రలయందు విశదీకరింపబడినది. "మార్గాన్వేషణమునకు మంచిచెడ్డలు, గౌరవాగౌరవములును సమానమే" యనికూడ 'ప్రిన్సు' సూచించుచున్నది. తుద కన్నిటిలోను ప్రధానమైనది దైవఘటనమేయనియు, నిది స్వశక్తిని బంధించుచున్న దనియు మైకవిలీ నమ్ముచున్నాడు.

మైకవిలీ కడు స్వతంత్రాభిలాషి; కావుననే యితడు ప్రజారాజ్యపక్షపాతి. కాని యితని మతమందు ప్రజాస్వాతంత్ర్యము దేశక్షేమంకరము. అట్టిపక్షమందే యితడు గ్రీకుప్రజాపాలితరాజ్యములవంటివానినభిలషించును. కాని యెడల దేశమందు శాంతిని స్థాపింపగల్గు నిరంకుశాధికారమే యీతనికి ప్రియమగును. ఇట్టిశాంతిస్థాపకుడు నిరంకుశాధికారియైనను తనజీవితకాలమందు బాగుగ పరిపాలించుటయేకాక, తనయనంతరమందుగూడ నట్లు పరిపాలింపబడు నేర్పాటులను గావించి గతించినచో నట్టినిరంకుశాధికారియే మైకవిలీకి ప్రియుడగును. ఇక ప్రజాస్వాతంత్ర్యమన్ననో అది వ్యక్తిగతమైనదిగానుండక, సాంఘికస్వాతంత్ర్యమై యంత్యమందు రాష్ట్రమునకు శ్రేయోదాయకమైనదిగా నుండవలెను. కావున మైకవిలీకి ప్రధానమైనది రాష్ట్రము, దాని యభివృద్ధియేకాని దానిని సమకూర్చువిధానము ప్రధానముగాదు.

పదునారవ శతాబ్దమున నిట్టివిషయములతో మైకవిలీయిటలీదేశమునుసంక్షోభమధ్యమునుండితప్పించి ప్రజారాజ్యసంస్థాపనకుబూనుకొనెను. ఇట్టిసిద్ధాంతములతోడనే బిస్మార్కు నిరంకుశాధికారభూయిష్ఠమైన సామ్రాజ్యస్థాపనకుగడంగెను. యుద్ధానంతరమున తేలినవిషయమేమనగా ఇట్టిసిద్ధాంతములయందు ప్రపంచమున కసహ్యతగల్గి శాంతినిగోరుచున్న దని కొంద అభిప్రాయపడుచున్నారు; కాని మరికొంద ఱీసిద్ధాంతములయొక్క ప్రాముఖ్యము హెచ్చైనదని చెప్పుచు మానవులు నమ్మదగినవా రనియు, స్వాభిలాషాపరులు కారనియు తలచి యేదేశపురాజనీతినిపుణుడైనను కార్యసాధనము చేయగల్గినాడా, చేయగలడా యనియు; రక్తపాతము కాకుండగను, నిరపరాధులనుసమర్పణచేయకయు, నిష్కాపట్యముతో యుద్ధము చేయగల్గుదురా యనియు; యేదోయొకమానవుడు నీతిమార్గముతో ప్రవర్తించినట్లుగా రాజు ప్రవర్తించినచో రాష్ట్రమునకు కీడుమూడక యుండునా యనియు; ఇట్లు సంకోచించుచున్నారు. ఈసంకోచముయొక్క భావమేమనగా నేటిరాజ్యపాలనలకు విజయమును చేకూర్చునవి మైకవిలీ యుదాహరించిన సారాంశములేకాని, శత్రువు చేతజిక్కినచో మేలుగూర్చి పొమ్మనుటే చాలునను బద్ధనీతులు రాజ్యసంస్థాపనలకు లాభకరముగావనియు, అట్లయ్యెనేని మధ్యయుగమందలి రాజపుత్ర సంస్థానములవలె రాజ్యములు కీటకములట్లునశించి రూపుమాయుననియునే తాత్పర్యము. పరిస్థితు లిట్లున్నపుడు యుద్ధసన్నాహములను మూలద్రోక్కి శాంతిని నెలకొల్పుయత్నము లెట్లు కొనసాగగలవు?

విహారీవిహారము

జంధ్యాల శివన్నశాస్త్రి గారు

కృష్ణుడు

నల్లకల్వల చాయను నవ్వుమేనఁ
బసిఁడిపుట్టము వింత శోభను నొసంగ
బాలభానుసువర్ణ ప్రభాలలామ
నీలమణి బాదరంబటు గ్రాలు శౌరి.

హృదయదుర్గమ్ముఁ జొచ్చుచు మదనవిభుఁడు
ద్వారమున నుంచిపోయిన ధ్వజము లనఁగ
యదుకిశోరుని కర్ణములందుఁ గ్రాలు
మకరకుండలములఁ గాంచుమా లతాంగి!

హరితరుచిగల్గు వంశిక నల్లకృష్ణుఁ
డధరమునఁ దాల్చినంతనె యధర నయన
వసనసుందరకాంతి శబలిత మగుచు
నభ్రగతశక్రచాపము ననుకరించు.

నెమలిపింఛమ, కృష్ణుమూర్ధమున నెకి
తనుచు నిటు మిడిసిపడెద వెందనుక నీవు?

వింటివో లేదో రాధ కోపించె నంట
యాపె పదధూళి దుడువగానగును నీకు.

విరహిణీ సమాశ్వాసము

గగనమున మేఘపటలము గానఁబాదు
బొలఁతి! యల్లదె కాంచుము పురులువిప్పి
నెమళు లాడుచు నున్నవి నిక్కమమ్మ
కృష్ణుఁ డీయెడ నీ కడ కేగుదెంచు.

అభిసారము

ఇరువు రాశ్లిష్టులై నిశి నేగుచుండ
రాధికామాధవుల శరీరములు వరుసఁ
గౌముదీఛాయలందునఁ గానరాక
యభిసరణజయమునకు సాయ మొసఁగె.

వయస్సంధి

శైశవచ్ఛాయ యింకను జనఁగలేదు
యౌవనజ్యోతి యొడలెల్ల నలముకొనియె
రమణిగాత్రమ్ము [1]తాపితారంగువిధము
మెరయుచున్నది మెచ్చులబరఁగియగుచు.

యౌవనము

యౌవనోద్వేగమంగము లావరించ
దానివేగునఁ గాఁబోలు తరుణినడుము
జవ్వజవ్వన నూఁగుచు జనులకనుల
కమితమోదమ్ము గూర్చుచు నలరుచుండె.

వేణి

జారుపయ్యెదఁ గుచములు చవుకళింప
వెనుకకు నొమ్మెచ్చుకరముల వెండ్రుకలను
బట్టి వేణిని బంధించు భాసురాంగి
యెవని మనసును బలిమి బంధింపలేదు?

నీలములు గోమలమ్ములౌ నిడుదకురులు
విడినఁ జూపఱ ధైర్యమ్ము వీడఁజేయు
జడగ బంధింపఁబడియుండు నెడలనింక
నెట్టిమనసులనేని బంధించు బళిర!

వేణి యెవ్వతె పదము చుంబించుచుండు
నెపుడధోగతి నెవ్వతె యిచ్చగింపె
దట్టి కాంతయుండఁగ హృదయమ్మ! నీకు
జడమయంబగు తీర్థంపుగొడవ యేల?

తిలకము

సొగసు మీరవగు మగువ నెమ్మొగమునందుఁ
గ్రాలు రతనంపుబొట్టును గంటె సఖుఁడ!
చంద్రమండలమునఁజేరి సాంద్ర తేజ
మినుమడించెడు దినకరు ననుకరించు.

పసిమిమిన్గులు దేలెడు వదనమందు
కప్పురము, కుంకుమమ్మును, కస్తురియును
తిలకముగఁజేరి కరము శోభిలు మనుండు
సుందరస్థానముల నన్నె నొందరెవరు?

[2]బిందుసంయోగమున జగమందు సంఖ్య
దశగుణాధిక గరిమమ్ము దాల్చునండ్రు
బిందుసంయోగమున నీవెలందిముఖము
బాపురే! యసంఖ్యగుణప్రభావము వహించు.

రవిసహాయతఁ గాలరాహువును జీల్చి
సమధిక ప్రభ వెల్గెడు చంద్రుఁడనఁగ
విడువడిన నల్లకురులు గప్పినను నాపె
కుంకుమాంకితముఖము వెల్గొందుఁ గరము.

చాల వెలగల్గియును మణి చానపాద
కటకమున జటితమయ్యెడు గతివహించె
గవ్వచేయని ముచ్చెబంగారు బళిర!
కామిని లలాటమున కలంకారమయ్యె.

కలికి గోరోజనపుఁ దిలకమ్ముపైన
నిడిన ధవళాక్షతలు గాంచితే వయస్య!
రాహుభయమునఁ గుజమండలమున దూరు
నిందుకళలన శోభ వహింపుచుండె.

కలితమధుపానజనిత రాగమ్ము పర్వి
గుట్టుతెలుపనిదనుక నాకోమలాంగి
పసిఁడివన్నె మొగంబున నెసఁగుపీత
చందనముబొట్టు నయనగోచరముగాదు.

కనుబొమలు

మొగ్గరమ్మును, గనుబొమల్, ముంగురులును,
గానమవును, విల్లు, తూపులు, గామినియును
వక్రతాగుణ మెంతెంత వఱలుచుండు
గౌరవాతిశయమ్మును గాంచుఁ గాదె.

నేత్రములు

మరుఁడు కౌతుకపరుఁడయి మచ్చరమ్ము
గొలుప నన్యోన్య జయమునకును గడంగి
నాతిచాతుర్యమును నయనములు నంత
కంతకును బెరుగుచున్నవి పంతమునను.

1. ఎఱుపు నలుపు రంగుల మిశ్రణము. 2. సున్న, తిలకము.

పసిడిపతకము బహుమతిపొందినట్టియు రిజిష్టరుకాబడిన

ఓటో దిల్ బహారు అత్తరు నేకొనుడు

మరల బంగారు పతకముచే బహుమానింపబడుటయే దాని ప్రాముఖ్యమును చాటుచున్నది.

ప్రసిద్ధిలోనుండు ప్రతివస్తువు, సహజముగ అనుకరింపబడుచుండును. ఇప్పు డనేక అనుకరణములు బయలువెడలినవి. ఇవి యెల్ల ఒకే మాదిరి పెట్టె ఒకేమాదిరి సీసా, గలిగి యుండును. కాని అందుండు పదార్థముమట్టుకు ఓటోదిల్ బహారు యిచ్చునంతటి ఆనందమును, సౌఖ్యమును గూర్పజాలదు. ఇటీవల జరిగిన బెంగుళూరు ప్రదర్శనోత్సవ సందర్భమున కూడిన ఎక్సపర్టులు తిరిగి ఓటో దిల్ బహారున కే వారిమోదమును సూచించిరి.

ఈ అనుకరణమాత్రమైన అత్తరుబుమీద వ్యర్థముగ నీపైకము నేలవెచ్చించెదవు? శ్రేష్ఠమైన, అసలు ఓటోదిల్ బహారు ఎల్లప్రదేశములందును దొరకగలదు. నీవు దానికొఱకై వెచ్చించు పైకమునకు తగిన తృప్తి పొందగలవు. దానియొక్క సౌరభము మంచి తోటయందలి సుమములసారము నొకబుడ్డిలో నెక్కించినటులు ఆనంద మొందగలవు.

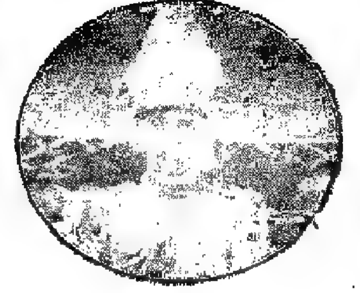
అరడౌన్సు రు: [illegible], పావుడౌన్సు రు. 1-4-0, ఒకడ్రాము 0-12-0, తపాలుచార్జి రు 0-6-0

ది ఆంగ్లోయిండియన్ డ్రగ్గు & కెమికల్ కంపెనీ

తపాలు పెట్టె, నెం. 2082 బొంబాయి.

జనరల్ ఫ్యాంగు యుసియాంగు

జనరల్ యాంగు సెను

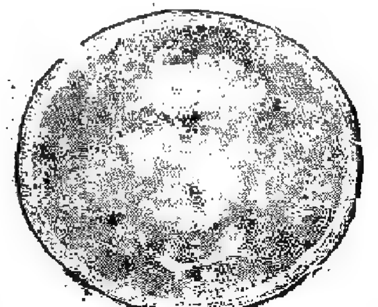
యుజన్ చెను గారు,
౦ శ చీనా జాతీయప్రభుత్వ ప్రధానమంత్రి

ఓ. సి. ఓమల్లె గారు,
చీనాలోని బ్రిటిషుప్రభుత్వ ప్రతినిధి

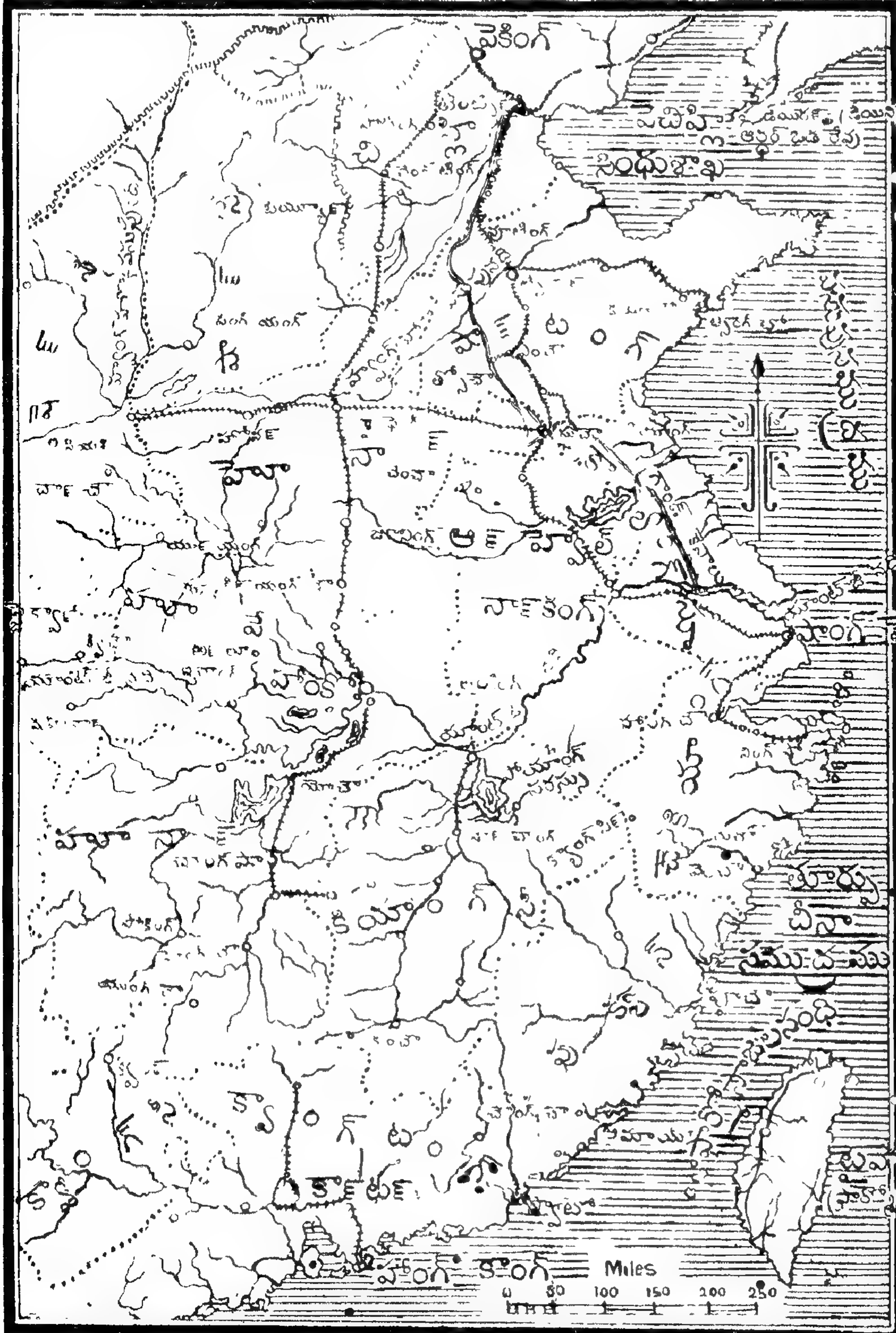

మార్షలు చాంగ్‌ట్సొలిను

మార్షలు ఊ పే ఫూ

తూర్పు చీనా దేశపు నూతన పటము.

ప్రస్తుతము యుద్ధసన్నాహములు జరుగుచున్న ముఖ్యస్థానము లిందు గనుపరుపబడినవి.

REGISTERED TRADE MARK
MINSARA RASAM

చీనా స్వాతంత్ర్య సంరంభము

జయంతి వెంకటకిరీటిరావు గారు

దేవభూమియని ప్రసిద్ధికెక్కిన చీనాదేశ మిప్పుడు అన్యోన్య సమరసంకులములకాకరమై, ప్రపంచ రాష్ట్రములకు భయము గొల్పుచున్నది. తత్సమర ఫలితము లొక్క చైనీయులకు మాత్రమే సంబంధించినవి కావు. కొన్నివత్సరములుగా, బలవంతములగు ప్రపంచ రాష్ట్రముల చర్యలవలన, చీనాయందు ప్రతివిషయము అంతర్జాతీయ ప్రాముఖ్యమును వహించుచున్నది. ప్రస్తుతము చీనాయందు జరుగుచున్న సమరము ప్రాక్పశ్చిమ విజ్ఞాన సంఘట్టనము, పాలకపాలితజాతుల సహజవైరము, ఖామందులకు కార్మికులకునుండు నిరంతరమగు పోటీ యని చెప్పవచ్చును. కడచిన యిరువదేండ్లనుండియు చీనా చారిత్రమును గమనించినవారు చీనాజాతీయోద్యమము విదేశీయ నిరంకుశ దాస్యమును తిరుగద్రోసి ప్రాగ్దేశముల విజ్ఞానభాస్కరుని స్వచ్ఛకాంతులతో ప్రకాశింపజేయుట కెట్లు యత్నించుచున్నదియు, ఎట్లు విజయము కాంచుచున్నదియు దెలిసికొనగలరు.

సామ్రాజ్యకాంక్షకు గురియగుట

చీనా సంరంభమునకు రాజకీయసాంఘిక ప్రాముఖ్యముగలదు. సామ్రాజ్యకాంక్షను తృప్తిపరచుకొను నిమిత్తము, "వెనుక బడియున్న" దేశములలోనికి వ్యాపార మిషపై ప్రవేశించి దేశమునం దార్థికసంపర్క మేర్పరచుకొని, మత ప్రచారకులను ప్రవేశపెట్టి, వారిద్వారా జనవశీకరణ తంత్రముల బన్నుటయు, క్రమేణ యీగుట్టు బయల్పడి దేశీయులు తిరుగబడెదరని భయముతోచగనే మతసంరక్షణము, వర్తకపుహక్కులసంరక్షణ మనుకారణముల జూపి, సైన్యములదెచ్చి దేశము నాక్రమించుకొనుటయు, ఆధునిక రాజనీతియైయున్నది. ఈపద్ధతి చీనాలో విక్టోరియాకాలమునందు ప్రారంభమయినది. అప్పటికి చీనావారికి ఇతరదేశములతో రాజకీయసంబంధము లేదు. పాశ్చాత్యులు పలుదేశములవారు వచ్చి వర్తకము చేసికొని పోవుచుండిరి. చీనాప్రభుత్వమువారికి ఎట్టి ఆక్షేపణయు లేకుండెను.

బ్రిటీషువారు విదేశములనుండి నల్లమందు చీనాలోనికిదిగుమతి చేయ మొదలిడిరి. విషతుల్యమగు ఈమందును చీనాప్రభుత్వమువారు నిషేధించియుండిరి. బ్రిటీషువారు తమవర్తకపు హక్కులను నిలబెట్టుకొనుటకై పోరాడిరి. 1840 సం. నల్లమందు యుద్ధములు ప్రారంభమయినప్పటి నుండి ఆర్థికసంపర్కమంతయు రాజకీయముగ మారెను. ఒకదానివెనుక నొకటి రేవుస్థలములను బ్రిటీషువారాక్రమించుకొనిరి. హాంకాంగు, కౌటూను వీరివశమయ్యెను. చీనావారియొద్ద నష్టపరిహారముగొని, మతప్రచారపు హక్కునుగూడ బడసిరి. చీనా భూగర్భమున లోహపు గనులు, బొగ్గుగనులు గలవని పాశ్చాత్యులు త్వరలో గుర్తించిరి. ప్రత్తి, పట్టు, తేయాకేకాక, రైళ్లు, స్టీమర్లు నిర్మించుటకు వలయు సామగ్రిగూడ గొంపోవచ్చునని తలంచిరి. అందుచే బలవత్తరమగు రాజ్యములన్నియు నెవరిమట్టునకు వారు వేర్వేరు భూభాగములను స్వాధీనపరచుకొనిరి. వీటికి "కన్సెషన్సు" అనిపేరు. ఇంగ్లాండు, జర్మనీ, ఫ్రాంసు, అమెరికా, రషియా, జపాను దేశములకు ఇట్టి భూవిభాగము లేర్పడియున్నవి. ఫలవంతమును, ప్రజాసమృద్ధమునగు యాంగ్ట్సులోయ బ్రిటీషువారిదయ్యెను. షాంటూంగు రేవుస్థలము అందరి కన్నిభాగములుగా విభజింపబడియున్నది.

ఈ పద్ధతిలో నున్న చిత్రమేమన, ఈ ప్రాంతములందుండు విదేశీయులు చీనాదేశపు చట్టములకు లోబడి యుండరు. వారిపై చీనాప్రభుత్వమున కెట్టి యధికారము లేదు. ఎవరిసుంకములను వారే విధించుకొందురు. అందలి నగరములలో మునిసిపాలిటీలు ఐరోపియనుల వశమై యుండును. అందుండు చీనావారు పన్నులు చెల్లింపవలెను గాని ఓటు చేయరాదు. ఈ 'కన్సెషన్సు'లో అధికారులు తమసైన్యములను తెచ్చియుంచుకొని యిష్టము వచ్చినరీతిని పరిపాలించుచుండిరి. వర్తకపు ఖాసాలను తామే యుంచుకొనుటగాక, రైల్లు తంతివార్తల నిర్మాణముగూడ స్వాధీనపరచుకొని తమకనుగుణ్యముగ నుపయోగ పరచుకొనుచుండిరి. మిలిటరీవారి దౌర్జన్యములు సామాన్యకృత్యము లయినవి. చీనాయందలి బ్రిటీషువారి ప్రవర్తనగూర్చి ఒక ఆంగ్లేయప్రముఖుడే (ప్రఫెసరు పెపర్డుగారు) యిట్లు వ్రాసియున్నారు: "హాంకాంగును బలాత్కారముగ లాగికొంటిమి. బ్రిటీషు శతఘ్నిగోళములచే బెదరించి చీనా నౌకాలయముల ప్రవేశించితిమి. చీనాయందు నివసించుచును చీనాశాసనములను న్యాయస్థానములను ధిక్కరించి స్వేచ్ఛాప్రవర్తనకు గడంగితిమి. చీనా సముద్రతీరములందు నదులలోను మన యుద్ధనౌకలను పహారాద్రిప్పుచు అనేక సంవత్సరములుగ నిరంతరము చీనాదేశీయుల ఆత్మగౌరవమును కాలమట్టుచుండుట విషాదకరమగు కాలవైపరీత్యముగాక వేరేమనదగును. ఈ చర్యలవలన చీనాజాతీయౌన్నత్యమునకు ఇంతవరకు మనమే (బ్రిటీషువారు) ప్రబలశత్రువులుగ నున్నాము."

ఐరోపా యుద్ధానంతరము మార్పులు

ఐరోపా యుద్ధానంతరము వాషింగుటను సంధిషరతుల ప్రకారము అందు పాల్గొనిన తొమ్మిది ప్రభుత్వములు గూడ చీనావారి స్వాతంత్ర్యాభిలాషను పోషించుటకును, తామెవ్వరు చీనాదేశ పరిపాలన విషయమునందు జోక్యము కలుగజేసికొన కుండుటకును, తమదేశీయుల సంరక్షణార్థము మాత్రము కొలదిగ సేనలనుంచుటకును, అట్టి సంరక్షణ చీనాప్రభుత్వమువల్లనే చేకూరునను నమ్మకము తోచినవెంటనే సేనల తీసివేయుటకును అంగీకరించి యుండిరి. కాని చీనాలోని పరరాజ్యస్థానములందు యథారీతి చర్యలు జరుగుచునే యున్నవి. జర్మనీవారుమాత్రము ప్రత్యేకసౌకర్యములను వదలుకొనవలసివచ్చెను. ఈషరతుల ననుసరించుచు పరరాజ్యములన్నియు చీనాయెడల అనుకూలముగనుండినట్లే యుండి, చీనాలో తమకుగల పలుకుబడినంతను నుపయోగించి యెవరిబలము వారభివృద్ధిచేసికొనుటకును, ప్రజాభిప్రాయమును తమవైపు త్రిప్పుకొనుటకును, మిషనరీలద్వారాను, విద్యాసంస్థలద్వారాను యత్నించుచుండిరి. దీనిబట్టి యీసంరంభముయొక్క ఆర్థిక సాంఘిక ప్రాముఖ్యమునుగూడ గుర్తింపవచ్చును. ఇట్లు చేయుటలో రష్యాసోవియటు ప్రభుత్వము వారిసేవ చీనాజాతీయవాదులకు సహాయకరముగనున్నది. రష్యావారు తమ ప్రత్యేకహక్కులను వదలుకొనిరి. తమకు సహజముగు సాంఘికదృష్టితో పరిస్థితులపరికించి, చీనాదేశము ధనాతిశయము సామ్రాజ్యకాంక్షగల విదేశీయులచే పీల్చి పిప్పిచేయబడుచున్నదని తలంచి, యీయుపద్రవమునుండి తప్పించుటకై 1925 సం॥న సంధి చేసుకొనిరి. అంతకుముందే కాంటనీసు ఉద్బోధనవలన విదేశీయులయెడ ద్వేషభావము ప్రజలలో ప్రబలియుండెను.

జాతీయోద్యమ ప్రారంభము

మూడుతరముల క్రిందటి చీనావారికి పాశ్చాత్య వర్తకముయొక్క గూడార్థము తెలియకపోవచ్చును. అంతేకాక విదేశీయవర్తకులకు ప్రత్యేకసౌకర్యము లొసంగుట ప్రాగ్దేశములందాచారమయియుండెను. భారతదేశమునందేమి జరిగెను? ఈసౌకర్యములనిచ్చుట తమకే ముప్పు కలుగునని దేశీయులెరుంగకుండిరి. ఇట్టి పరిస్థితులను చీనా యువకులు భరింపజాలకుండిరి. చీనాలో జాతీయోద్యమము బయలుదేరెను. 1911 సం॥నకు పూర్వము చీనాదేశము "మంచు"యను రాజకుటుంబమువారిచే పరిపాలింపబడుచుండెను. పాలకుల అశ్రద్ధచేతను, నానాటికి స్వాతంత్ర్యేచ్ఛ పెరుగుచుండుటచేతను, పాశ్చాత్యనాగర

కతా సంపర్కమువల్లను, ప్రజలలో యేకవ్యక్తిపరిపాలన తొలగించి ప్రజాస్వామిక ప్రభుత్వమును స్థాపింపవలెనను కోర్కె ప్రబలియుండెను. పెక్కండ్రు సేనానాయకులు సైన్యముల గూడదీసికొని ఒకరినొకరు మించయత్నించుచున్నారు. అనేక వత్సరములనుండి స్థాపితమయియున్న రాజ్యమును పడగొట్టి నూతనాధికారమును స్థాపించులో పుస దేశములో అరాచకము ప్రబలుట యొకవింతగాదు. దీనికితోడుగ వర్తకవ్యాపారములకై వచ్చిన పాశ్చాత్య జాతులు తమలో తమకుగల యీర్ష్యచేత స్వాధికారమును పెంపొందించుకొనుటకో, లేక యితరుల యధికారము వృద్ధిపొందకుండ జూచుటకో, చీనాయొక్క అంతఃకలహములందు పాల్గొనుచు అచ్చటి పరిస్థితుల మరింత కలవరపెట్టుచున్నవి. విదేశీయులవలన గలుగు నిరంతర నిర్బంధములచే దేశీయులలో జాతీయభావము పెంపొందుచున్నది.

దక్షిణదేశమందు డా. సనుయటుసేనుగారి నాయకత్వముక్రింద జాతీయోద్యమము బయలుదేరి, హాంకోలో గొప్ప తిరుగుబాటు జరిగెను. చీనాప్రభుత్వస్థానమగు పెకింగు నాక్రమించుకొని రాజవంశమువారిని వెడలగొట్టి, జాతీయపక్షమువారు ప్రజాస్వామిక ప్రభుత్వము నేర్పరచిరి. డా. సనుయటుసేనుగారు అధ్యక్షులుగ నెన్నుకొనబడిరి. వారి తరువాత అధ్యక్షుడుగ నుండిన యాంగుషికైకాయిగారు నిరంకుశముగ నేలిరి. పాశ్చాత్యుల ప్రోద్బలముచే వీరు జాతీయప్రభుత్వ పద్ధతిని ధ్వంసము చేసిరి. వీరి మరణానంతరము పెక్కుమంది నాయకులు, సేనాధిపతులు బయలుదేరి వివిధరాష్ట్రములను ఎవరికి వశమయినదానిని వారు ఆక్రమించుకొనిరి.

కాంటను ప్రభుత్వము

దక్షిణమున డా. సేనుగారి పక్షముమాత్రము జాతీయదృష్టిని విడునలేదు. కాంటను కేంద్రస్థానముగ గల వేరొక ప్రభుత్వమును స్థాపించి, అదియే న్యాయమగు చీనాప్రభుత్వమని ప్రకటించెను. దేశమంతటిపై కాంటను ప్రభుత్వాధికారము స్థాపించుటకు ఈ జాతీయపక్షము వారు యత్నించుచున్నారు. కాంటను ప్రభుత్వమునకు ఆదినుండియు విదేశీయులన్న సరిపడదు. విదేశీయ బహిష్కారమును గూర్చి తీవ్రమగు ప్రచారమును సలుపుచుండును. సనుయటుసేనుగారి మరణానంతరముగూడ (1925) కాంటనుప్రభుత్వమువారు వారి యుద్దేశ్యములను నెరవేర్చుచుండిరి. యాంగుకాయిషేకుగారు సేనానాయకులుగను, యుజనుచేనుగారు విదేశాంగమంత్రిగను నుండి దేశమంతను ఆక్రమించుచున్నారు. చేనుగారు స్వాతంత్ర్యప్రియులు; ధీరులు; రాజనీతినిపుణులు; ధర్మగుణము గలవారు. విదేశీయుల నిరంకుశనిర్బంధముల నుండి తొలగిపోవ నిరంతరకృషి వీరు సలుపుచున్నారు.

దేశహితముకన్న స్వార్థపరత్వము నెక్కువపాటించు ఉత్తరదేశ సేనానాయకులు ఇట్టి కాంటను ప్రభుత్వమును అణచివేయ జూచుచున్నారు. వివిధ సేనానాయకుల మధ్య అంతఃకలహములు జరుగుచునే యున్నవి. వారికి పట్టుదలలేదు. కలసికట్టుగా ఒక్కమారు కాంటనుపైబడుటకు వారిలో వారికి సఖ్యములేదు. కాంటనుకుగల కట్టుదిట్టములు, ప్రోద్బలము వారిలో నెవ్వరికిని లేవు. బ్రిటీషు వర్తకులు వీరికి ధనసాహాయ్యము, ఆయుధసాహాయ్యము చేయుచున్నారు.

ఇతర నాయకులు

ఉత్తరదేశమందు అంతస్సంగ్రామమున పాల్గొనుచున్న సేనానాయకులలో ముఖ్యులగువారు నలుగురు గలరు. (1) చాంగ్‌ట్సొలినుగారు—మంచూరియా, యీశాన్యదిక్కునందలి నాయకుడు. ఇతర సేనాధిపతులకన్న ధనికుడు. గడచిన మూడు నెలలలో వీరిబల మధికమయినది. పెకింగు ప్రభుత్వము వీరిపై నాధారపడియున్నదని చెప్పవచ్చును. వీరు హోనానువైపునుండి కాంటనుపై దాడి వెడలుచున్నారు.

(2) ఫెంగుయుశియాంగు గారు— పశ్చిమోత్తర భాగమునందు నాయకుడు; క్రైస్తవుడు. ఈయన జాతీయవాది. విదేశీయులకు తీవ్రమగువిరోధి. కాంటనువలెనే విదేశబహిష్కారములందు, బ్రిటీషు ప్రతికూలాభిప్రాయము

వ్యాపింప జేయుటయందు ఉత్తరభాగమున మిక్కిలి పాటుపడుచున్నారు. కాంటను ప్రభుత్వమునకువలెనే వీరికిని జయము కలుగుచున్నది.

(3) ఉపేఫూసేనాని— వీరు మధ్యభాగమునందు ఎక్కువ అధికారము గలిగియుండిరి. ఆధునిక సైనిక విద్యలందు ఆరితేరినవారు. ధనసాహాయ్యమట్టేలేదు. 1926 సం.న వీరి ప్రభ వెలుగుచుండెను గాని రెండు మూడు నెలలనుండి వెనుకబడి యున్నారు.

(4) సనుచెంగుఫాంగుగారు— యాంగ్ ట్సీ లోయను షాంటాంగును ఆక్రమించుకొనిరి. అవైపునుండి కాంటను పైకి దాడి వెడలజూచిరి. షాంగేయందలి విదేశీయులు తమసంరక్షణ కార్యమునందు వీరు ప్రబలసాహాయ్యమొనర్చగలరని ఆశపడియుండిరి. కాని వీరు ఫిబ్రవరిలో పూర్తిగ ఓడిపోయిరి. వీరిసేనలు కాంటను సేనల జేరుచున్నవి.

హాంకో నగరాక్రమణము

కాంటను జాతీయపక్షమునకు ప్రజల ఆర్థిక నైతిక ప్రోద్బలము మెండుగగలదు. విదేశీయుల నిరంకుశాధికారమును పడగొట్టి వారిని చీనాశాసనముల నంగీకరింపజేయుటయే వారి ముఖ్యోద్దేశమగుటచే ప్రజలు, విద్యార్థులు, కార్మికులు వారికి తోడ్పడెదరు. విదేశబహిష్కారములు, సమ్మెకట్టులే వారి ఆయుధములు. అందుచే నెట్టి దౌర్జన్యము లేకయే అన్నిపట్టణముల నాక్రమించుకొనుచున్నారు. శత్రుపక్షమువారి స్వాధీనమునందున్న పట్టణములలో ముందుగ కార్మికులు, విద్యార్థులు వీరిపక్షమున జేరుచుందురు. నగరిలోనుండి వీరు సమ్మెకట్టుగట్టి, నగరపాలకుల పనుల కాటంకము గలిగింప, కాంటను సేనలు వెలుపలనుండి ముట్టడిచేయుటచే నగరము సులభముగ వీరివశమగుచున్నది. ఆరీతిగనే 1927 జనవరి 3 వ తేదీన బ్రిటీషువారి స్వాధీనమునందున్న హాంకోనగరమును, కియుకాంగు నగరమును ఆక్రమించుకొనిరి. బ్రిటీషువారు ఎట్టిప్రతీకారమును చేయజాలక వెడలిపోయిరి. హాంకో నగరపాలనము పూర్తిగ చీనావారికి విడిచిపెట్టిరి. అందు బ్రిటీషువారికిగల ప్రత్యేక హక్కులన్నియు గూడ వదలుకొనిరి. ఇందు కనుగుణ్యముగ బ్రిటీషుప్రతినిధియగు ఓమల్లెగారు, యుజనుచెనుగారు ఒడంబడిక గావించుకొనిరి. అది యీమార్చి 15 నుండి అమలునకు వచ్చెను.

ప్రస్తుత పరిస్థితులు

షాంగేలోను, తదితరచోట్లనుతమకుగల ప్రత్యేక సౌకర్యముల కేమిభంగముకలుగునో యని తలచి బ్రిటీషువారు తమదేశీయుల సంరక్షణార్థము ఇంగ్లాండునుండి, ఇండియానుండిఅధికముగ సేనల దెప్పించిరి. అమెరికా జపానువారలకుగూడ తమదేశీయులనుగూర్చి యిట్టిభయమే యుండుటచే వారిసేనలు గూడ దెచ్చిరి. అన్నిసేనలు షాంగే రేవులందు విడిసియున్నవి. కాంటనీసు దీనిని లక్ష్యము చేయువారు గారు. హాంకోనుండి షాంగేపైనే వారి రెండవమెట్టు. ఆవిషయము సూచించుటకుగాను ఈ ఫిబ్రవరినెలలో అప్పుడే షాంగేయందు సమ్మెకట్టు జరిగెను. చిన్నయుద్ధమునందు షాంగేను కాపాడుచున్న జనరలు సనుచంగుఫాంగుగారిసేనలు తరుమగొట్టబడెను. చాంగ్ ట్సొలిను మొదలగు ఉత్తరరాష్ట్రనాయకులు జాతీయోద్యమము నరికట్టుటకు దక్షిణప్రభుత్వముపై దండెత్తివచ్చుచున్నారు. ఈవ్యాసరచనాసమయమునకు, యుద్ధరంగము న్యాకింగ్ ప్రాంతములకు మరలినది. జపాను రాజనీతిజ్ఞులు సూచించినటులు కాంటను ప్రభుత్వమునకు విజయము తథ్యము. ఉత్తరప్రభుత్వమువారికిని, దక్షిణప్రభుత్వమువారికిని సఖ్యము కుదురగలదని వదంతి పాశ్చాత్యదేశములలో వ్యాపించుటచే ప్రజలాందోళనపడుచున్నారు. అదియే సత్యమగునో చీనా స్వాతంత్ర్యము బడసినదని చెప్పవచ్చును.

"ప్రస్తుతవిప్లవము ఇంతటితో ముగియవలసినది కాదు. సామ్రాజ్యకాంక్షాపరులచే బాధింపబడు ఇతరదేశములు గలవు. అడుగంటియున్న జాతులన్నియు స్వాతంత్ర్యమును బడయువరకు నిట్టి విప్లవములు జరుగుచునే యుండును. ఇతరదేశములలో గూడ సామ్రాజ్య

కాంక్ష వచ్చినగాని ప్రపంచము శాంతిని బడయజాలదు." అని కాంటను సేనానాయకుడగు చంగుకాయిషేకుగా రొకపత్రికా ప్రతినిధికి దెలిపియుండిరి.

బ్రిటిషు తంత్రము

చీనాయెడల సానుభూతి యెక్కువచూపుచు, నూతన జాతీయోద్యమవిజృంభణము ననుసరించి అధికారరాజ్యములు తమ సంధిషరతులను మార్చుకొనవలసియుండుననియు, చీనాతో సంప్రతించువిషయమున, పన్నులు వసూలుచేయు విషయమున విదేశప్రభుత్వములన్నియు కలిసి ఒకే ప్రభుత్వమువలె పనిచేయవలెననియు గోరుచు, బ్రిటీషువారు జనవరిలో నొక మెమోరాండమును ప్రకటించిరి. దానికి అమెరికావారుగాని జపానీయులుగాని అంగీకరించలేదు. అమెరికా తనంత తానే చీనాతో సంప్రతించుకొనెద ననెను. పరరాజ్యములను సమష్టిగా నేర్పాటుచేసికొనుట యెప్పుడు యోగ్యముగ నుండును ? ఒకే శత్రువును అందరు నెదిర్చినపుడు. ఇట్టి సమష్టిచర్య కవసరములేదు; చీనాను తమతోపాటు సమానగౌరవముతో జూడవలెను; ప్రత్యేకముగ నే ప్రభుత్వమున కనుకూలమగు నేర్పాటుల నాప్రభుత్వమువారు చేసికొనవచ్చునని చీనావారు మెమోరాండమునకు ప్రత్యుత్తర మిచ్చిరి.

ఈయెత్తు విఫలమగుటచే బ్రిటీషువారు వేరొక యెత్తు సాకుచెప్పిరి. చీనా అంతఃకలహములతో తమకు జోక్యములేదనియు, ఎవరికిని సహాయము చేయమనియు పైకి ప్రకటించిరి. షాంగేలో తమ దేశీయులకు, తమ మతస్థులకు ప్రాణాపాయమువచ్చినదని సేనాపరంపరను అచ్చటికి గొంపోవుచున్నారు. దౌర్జన్యము,అన్యాయచర్య మాపద్ధతి కాదని కాంటనీసు చాటుచున్నను వీరికి నమ్మకము లేకపోయినది. సమ్మెకట్టులందు, చిన్నకొట్లాటయందు పట్టువడు జాతీయపక్షము సిపాయిలను తాము శిక్షింపకున్నను, ప్రతికూలపక్షమువారి కొప్పగించి చిత్రవధల జేయించుచున్నారు. కార్మికులు కాంటనీసుకు తోడ్పడుచుండుట చేతను, వారి పద్ధతులన్నియు సాంఘికవాదపద్ధతులుగ నుండుటచేతను, రషియాబొల్షివిజము ప్రోద్బలము వారికెక్కువగ నున్నదని ఇంగ్లీషువారి భయము. బ్రిటీషు-రషియాసంఘటనమునకు చీనాను రంగస్థలముగ జేయుచున్నారు.

చీనాజాతీయోద్యమము నణచివేయుటకు బ్రిటీషు రాజనీతిజ్ఞులు త్రివిధముల యత్నించుచున్నారని పార్వర్డు పత్రిక పారిసులేకరి వ్రాయుచున్నాడు: చాంగ్‌ట్సులిను, ఉపెఫూ మున్నగు సేనానాయకులకు వస్తుధనసహాయము చేయుట; కోమింగుటాంగు (జాతీయ)పక్షమునందలి మితవాదపక్షమును తమవైపునకు మరల్చుకొన జూచుట; ప్రత్యక్షముగ సేనల హాజరుచేయుట. 75 యుద్ధనౌకలు, అనేకవేలమంది సిపాయిలు, మోటారులు చీనాకు గొంపోయిరి. ఇండియానుండికూడ కొన్ని సేనల నంపుట భారతీయులకు లజ్జాకరముగ నున్నది. ఆసియావాసులును, తమవలెనే స్వాతంత్ర్యసాధనకై పాటుబడుచున్నవారును అగు చీనావారిపై తమసేనల నంపరాదని భారతీయులు వేయివిధముల నిరసనలు దెలిపియుండిరి. కాని యేమి లాభము ? భారతదేశము బానిసయైయున్నది.

చీనాజాతీయోద్యమము చీనాతో నంతమొందవలసినదికాదు. అందు కార్మికులు, విద్యార్థులు, సామాన్యప్రజ యెక్కువ పాల్గొనుచున్నారు. దానికి రాజకీయముకన్న ఆర్థిక, సాంఘిక ప్రాముఖ్య మెక్కువగ నున్నది. సామ్రాజ్యాధికారులు సామాన్యప్రజల అణచివేయుచున్నారు. నిరుడు జరిగిన షాంగే వాన్షియాను దుర్ణయములిందుకు నిదర్శనములు. పాలితరాజ్యములను, వలసరాజ్యములను కాపాడుటకై గొప్ప ఉద్యమము బయలుదేరవలెను. పైదేశపు గొడవతో మనకేమని భారతీయు లశ్రద్ధచేయరాదు. చీనాజాతీయోద్యమమునకు భారతీయులు సానుభూతి జూపుచు నైతికప్రోద్బలమొసంగి, చేతనైన సహాయము చేయవలెను. చీనాసంరంభము భారతదేశమునకు గుణపాఠము కాగలదు.

అసహాయోద్యమ ప్రచారకుని యనుభవములు

ఇంద్రకంటి సుబ్రహ్మణ్యశర్మగారు, బి. ఏ.

1921 సంవత్సరము హిందూదేశ చరిత్రలో ప్రసిద్ధికెక్కినది. ఏలయన హిందూదేశము తనకు స్వతంత్రతకావలెనని కోరినసంవత్సరమే యిది. గాంధీమహాత్మునిచే నిర్మింపబడిన సహాయనిరాకరణోద్యమము ప్రజలందరిచేతను ఆమోదింపబడి, దేశమును మహోన్నతదశకు గొనితెచ్చెను. ప్రజలు సంపూర్ణముగా దీని నాచరణలో పెట్టి పనిచేసిరి. కాని తగినంతదౌర్జన్యరాహిత్యము ప్రజలకు ఇంకను పట్టుబడలేదని గాంధీమహాత్ముడు గ్రహించి శాసనోల్లంఘనము ప్రవేశపెట్టుటకు సమయమురాలేదనియు, నిర్మాణకార్యక్రమము ముందుగా ప్రజలు కొనసాగింపవలయుననియు, తగినపునాదులు లేనిదే స్వరాజ్యసౌధము నిలువదనియు, నిర్మాణకార్యక్రమమే పునాదియనియు బార్డోలీసభలో తీర్మానించెను. కాని ఈక్రొత్తతీర్మానముచే ప్రజలలో నుత్సాహము కొంత తగ్గినది. అట్లయ్యును మరల వెనుకటియుత్సాహము ప్రజలలో కలుగుటకు తగినయవకాశము లున్నవని చెప్పవచ్చును. ఏలయన, ఆరోజులలో నుద్యమ మంతమహోన్నతదశలో నుండుటకు కారణముల నుబట్టి చూడ, తగినసమయమువచ్చిన రెట్టించిన యుత్సాహముతో ప్రజలు విజృంభించెదరని చెప్ప వీలగును. ఆరోజులలో ప్రజలయుత్సాహము, పల్లెలలోని ప్రచారము, అప్పటి అనుకూలపరిస్థితులు మొదలగునవి విచారించిన నిది బోధపడును. అందులకు ప్రచారకుని యనుభవములు అనునీవ్యాసము కొంతవరకు సాయపడగలదు.

ప్రచారము—ప్రచారకులు

1920 సం. డిసెంబరులో నాగపురజాతీయమహాజనసభలో గాంధీమహాత్ముని సహాయనిరాకరణతీర్మాన మామోదింపబడినతరువాత దేశములో గొప్పసంచలనము కలిగెను. ఉద్యమమూలపురుషుండగు గాంధీమహాత్ముడు కొన్నిముఖ్యసూత్రముల గల్పించి అవి దేశీయు లాచరణలో పెట్టినయెడల త్వరలో స్వరాజ్యము పొందవీలగునని వాక్రుచ్చెను. ఆసూత్రములు:—ఖద్దరుఅభివృద్ధి, మద్యపాననిరసనము, కోర్టులబహిష్కారము మొదలగునవి. ఇవియన్నియు జయప్రదముగా కొనసాగించుటకు గ్రామములలోను, పట్టణములలోను నీయుద్యమసూత్రములను ప్రజలకు బోధించుట యావశ్యకమైనది. దీనికే ప్రచారమని పేరు. ఈసందేశమును ప్రజలకు బోధించినవారే ప్రచారకు లనబడిరి.

ప్రచారక్రమము

ప్రచారకులు ప్రతిపట్టణమందును, పల్లెయందును కాంగ్రెసుసంఘములను 5 గురు సభ్యులకు తక్కువగాకుండ నేర్పరచవలసియున్నది. పావలాచందా నిచ్చిన ప్రతివాడును సభ్యుడుగానుండ నర్హుడు. ఈసంఘములే మహాత్ముని సందేశమును వ్యాపింపజేయుటకు, తన్మూలమున స్వరాజ్యమును సంపాదించుటకు మూలస్థానములు. యావద్భారత కాంగ్రెసుసంఘమువారు ఎప్పటికప్పుడు ప్రజ లవలంబింపవలసిన విధానమును ఈసంఘములద్వారా తెలియపరచు చుండెడివారు. స్వరాజ్యసాధనమునకు గ్రామనిర్మాణమే పునాదికావున నీసంఘములను స్థాపించుటకు, అభివృద్ధిచేయుటకు కాంగ్రెసువారు కృషిచేసిరి.

పట్టణములు—పల్లెలు

పట్టణములలో ప్రచారమునకును, పల్లెలలో ప్రచారమునకును చాలభేదము కలదు. పట్టణములలో భోజనాదిసదుపాయములు హెచ్చు. హోటలులలో భోజనము దొరకును. కాని పల్లెలలో భోజనసదుపాయములు తక్కువ. కావున పల్లెలలోని ప్రచారకులు అప్పుడప్పుడు చిక్కులకు లోనగుచుండువారు.

పట్టణములలో చాలమంది విద్యాధికులు. ఉపన్యాసమన్న వారెరుగుదురు. కావున ప్రచారము సులభము. పల్లెలలో నట్లుగాదు. ఇట చాలమంది విద్యలేనివారు; సభలన్న నెరుగరు. కావున వీరి నొకచో కూర్చుటయే కష్టముగా నుండెడిది. చెప్పునది శీఘ్రముగ గ్రహింపలేరు. అందుచే మొండిప్రశ్నలను వేయు ప్రచారకులు సమాధానము చెప్పుసరికి కష్టమయ్యెడిది. అదిగాక వీరికి గవర్నమెంటన్న భయము. కావున కాంగ్రెసుసభ్యుడుగ చేరుటకే జంకెడివారు. ప్రచారకులు మోసముచేయునుద్దేశముతో వచ్చిరేమోయని వారికనుమానము. చివరు తీరెడివరకు నిట్టిచిక్కు లుండెడివి. పట్టణములలోని ప్రచారకులు ఎక్కువగా రాజకీయజ్ఞానముకలవారు, పెద్దవారు, విద్యావంతులు వేయుప్రశ్నలకు జవాబు చెప్పవలెను. పల్లెలలోని ప్రచారకులు ఎక్కువగా రాజకీయజ్ఞానము లేకపోయినను, ప్రజలప్రశ్నలకు జవాబుచెప్పుటకు తగిన శక్తిగల్గి, వారిని ఆకర్షించుకంఠము కలవారుగ నుండవలయును. వీరిలో చాలమంది విద్యార్థులే; బాగుగ విద్యనభ్యసించినవారు.

పట్టణములలో సభలు సాయంకాలమున జరుగును. కాని పల్లెలలో రాత్రి భోజనానంతరము మాత్రమే జరుగును. పగ లెవ్వరును అగపడరు: పొలములలో నుందురు. రాత్రి భోజనముచేసి రామునికోవెల యొద్ద కూడుచుందురు. కావున అప్పుడు సభ జరుపవలెను. గట్టిగ మాట్లాడువాడుత్తముడు.

పల్లెలలోని ప్రచారము

పట్టణములలోని ప్రచారమున కనేకసౌకర్యము లుండుటచే సంతగ చెప్పనక్కరలేదు. పల్లెలలోని ప్రచారమునుగురించి మాత్రము చర్చింతము. ప్రచారకుడు ముందుగా గ్రామప్రవేశముచేసి, కరణముగారింటికో, మునసబుగారింటికో, ఆయుద్యమమునం దిష్టమున్న మరే గృహస్థునింటికో వెళ్లుట మామూలు. మొట్టమొదట నెరుగకపోయినను, ప్రజలు క్రమముగా నెదురువచ్చి ప్రచారకులకు స్వాగతము చెప్పెడివారు.

భోజనసదుపాయము

సాధారణముగా కరణముల ఇండ్లలోగాని మరియేభాగ్యవంతునియింటిలోగాని భోజనము చేయుచుండెడివారు. ప్రచారకుడు వచ్చినాడని తెలియుటతోడనే గ్రామమంతయు సంచలనము కలిగెడిది. చీకటిపడినకాలది మీటింగుకు వేగిరపడుచుందురు. ఈలోపుగ కొంతమంది వచ్చి ప్రచారకునితో కొంచెము ముచ్చటించి పోవుచుందురు.

ఉపన్యాసపద్ధతి

ఉద్యమప్రారంభదినములలో ప్రచార మింతక శ్రమగా నుండెడిది. సభయన నేమో ప్రజ లెరుంగరు. మీటింగనకు అని పిలిచిన తెలియరు. కావున డప్పువానిసహాయముతో రామకోవెలయొద్ద గాంధిగారి హరికథ యనికాని, ఏదో కథయని కాని ప్రజలను చేర్చి ఉపన్యసించెడివారు.

సభ—ప్రజలు

సమగ్రమైనప్రచారకుడు ఉపన్యాసమిచ్చుచుండ ప్రజలముఖములయం దాశ్చర్యమును, సంతోషమును అగపడుచుండెడివి. అందునను రాటము పూర్వమున్నందిరియు నుపయోగించుచోట్ల ప్రజలు రాటముయొక్క మాహాత్మ్యమును విని 'మహాత్మాగాంధికీ జై' అని అందరు ఒక్కసారిజయజయధ్వానములు చేయుచుండువారు. అందులకు కారణము అదివరకు రాటము యొక్క ప్రయోజనము పూర్తిగా తెరుగకపోవుటే. త్రాగుడును గురించికాని, కోర్టులబహిష్కారమునుగురించికాని చెప్పునపుడు ప్రజలలో మిగులసంచలనము కలిగెడిది. ఇందులకు ఫలితముగ కొన్నిపంచాయతీసభ లేర్పడి త్రాగినవారిని కులములోనుంచి వెలివేయుట, జరిమానాలు, కోర్టులకు పోనక్కరలేకుండ గ్రామములలోనే విచారణలు కావించుట జరిగినవి. ఈప్రచారమువలన ఖద్దరు విరివిగా దేశమునందు వ్యాపించెను. శుభసమయములందు ఖద్దరుతప్ప ఒండుమని పట్టుపట్టి అల్లరిచేయుచుండిరి. త్రాగుడు మొదటిలో చాలవరకు తగ్గినదికాని, ప్రభుత్వమువారి జోక్యముచే నంతగా నిలువలేదు. సాధ్యమైనంతవరకు కోర్టులకు పోకూడదని అందరు నెరింగి అందులకు తగినకట్టుదిట్టములు చేసిరి.

అధ్యక్షుడు

సాధారణముగా సభలకు అధ్యక్షుడుగా ఆగ్రామములో గౌరవముగల పెద్దనే యేర్పరచువారు. అందువలన సభలో అల్లరి జరుగకుండ ఆగెడిది. ఒకప్పుడు గాంధీమహాత్మునిపటము కుర్చీలో నుంచువారు. లేక గ్రామస్థులకోరికపై ప్రచారకులలో నొకరు అధ్యక్షుడుగా నుండెడివారు.

గ్రామ భజనసంఘములు

ఈప్రచారమునకు ఫలితముగ కొన్ని గ్రామములలో 'గాంధిభజనసంఘములు' బయలుదేరినవి. వీరిపని యేమన, ఏదైన నుపన్యాసము జరుగవలసినపుడు ప్రజలను వీధులవెంట బయలుదేరి పిలుచుట, అప్పుడప్పుడు ప్రబోధముచేయుట, ఖద్దరుప్రదర్శనము, ఉషఃకీర్తనము చేయుట. కడపటిది ప్రతిదినము జరుగుచుండెడిది. ఉషఃకాలమున లేచి వీధులవెంట నూరేగుచు నూరిబయటస్నానమునకు వెడలి తిరిగి వచ్చుచుకూడ "మరువకుడార్యులారా!" అనియు "నూలువడికేవిధము తెలియండీ" అనియు, "జగద్రక్షకుడు గాంధిమహాత్ముడు" అనియు పాడుచున్నపుడు ప్రజలదేహములు పులకరించి కార్యదీక్షయందు పట్టుదలకు కారణములగుచుండెడివి.

గ్రామ పరిస్థితులు

ప్రతిగ్రామములోను ఉద్యమమునం దభిమానముకలవా డొక్కడైన నుండెడివాడు. అందువలన ప్రచారకునికి చాలసుళువుగనుండెడిది. తిన్నగా ఆయనఇంటికి ప్రచారకుడు పోగానే మిగిలినపనులన్నియు వారే చూచుకొనెడివారు.

రాత్రి 8 కంటలగుసరికి, రామకోవెలవద్దనో, కరణముగారియింటివద్దనో సభకు వందలకొలదివచ్చువారు. ప్రచారకుడు ప్రార్థనాదిపద్యముల జదివి, యిదివరలో చెప్పినది సంక్షిప్తపరచి ముందు చెప్పబోవునది సూచించి గాథలోనికిదిగును. ఒక్కొక్కడు సభలోనుండి తనకు తోచినసందేహములను తీర్చుకొనును. కాని అల్లరిజరుగకుండ వారిలో పెద్దలు జాగ్రత్తచేయుదురు. ఉపన్యాసానంతరము అందరును ఉపన్యాసకుని పొగడి యెవరిఇండ్లకు వారుపోవుదురు.

ఉపన్యాసమునందలి విషయములనుగూర్చి ముచ్చటించుకొనుచు కొందరు ప్రచారకుని దిగబెట్టుటకు బయలుదేరి, దారిలో తమకుగల సందేహముల దీర్చుకొందురు.

ఉపన్యాసము లేనివేళల, అనగా పగటికాలమున గ్రామముల లోని ధనికులు ప్రచారకుని తమయిండ్ల విందారగింప దీసి కొనిపోవు చుండెడివారు ప్రచారకులు ప్రచారముతోపాటు ప్రజల కందుబాటులో నుంచుటకు ఖద్దరుబట్టలమూటలను మోసికొనిపోవువారు.

చిక్కులు

ప్రచారకులకు ఇన్ని అనుకూలము లున్నను అచ్చటచ్చట చిక్కులుకూడ నుండకపోలేదు. ప్రతిగ్రామమునందును భోజనసదుపాయము లుండవు. కొన్ని గ్రామములలో బ్రాహ్మణులుండరు. ఒకరిద్ద రున్నను భోజనముపెట్టుటకిష్టపడరు. పలుకుబడిగల కాపుగాని, మరియొకరుగాని బలవంతముగా స్వయంపాకము పంపించియైన భోజనము పెట్టించువారు. ఒక్కొక్కచో 5 లేక 6 వరకు ప్రచారకులుసంఘముగావెళ్లువారు. అట్లు వంట చేసికొనుటకు వీలులేనిచోట్ల పాలో, పెరుగో దాహముపుచ్చుకొని ఆరాత్రి అచట యుపన్యాసముగావించి, ముందు గ్రామమునకు బోవువారు.

ఇంతియకాక కొందరు గాంధి అన్న నిష్కారణవైరము చూపెడివారు. వీరికి గవర్నమెంటన్న తెలియదు. అయినను గాంధి మతమును దూషించుచు, గవర్నమెంటువారే మంచివారనియు వాదించువారు. వీరు 'మేము గవర్నమెంటుపక్షమువారము' అని చెప్పుచు 'మీటింగు జరుగనివ్వ'మనియు, 'ఒకవేళ చేసినచో కొట్టెద'మనియు బెదిరించెడివారు. 'డప్పులతో సాటింపు చేయనీయ'మనియు, మాలవాళ్లను బెదరింతురు, అట్లువాయించువారిని కొట్టి డప్పు బ్రద్దలుకొట్టుచు చెలరేగుచుండిరి. ఒకవేళ మీటింగు జరిగినను, మధ్య అల్లరిచేయుచు, అసందర్భముగ ప్రశ్నలువేయుచు, సమాధానము చెప్పబోవునప్పుడెల్ల మాట కడ్డమువచ్చి అల్లరిచేయువారు. కాని ఈచిక్కులు నూటికి ఒకటిరెండు గ్రామములలో జరుగుచుండెడివి.

పోలీసువారు

ఇక నొక్క విశేషము. ప్రచారకు లేమి బోధించుచున్నారో కనుగొనుమని పోలీసులను గవర్నమెంటువారు పంపుచుండువారు. ప్రచారకుల కున్న సుఖము వీరికి లేదు. వీరికి భోజనాదులు తిన్నగలేక, పెక్కుచిక్కులు పడుచు, వారిని రహస్యముగావెంటాడుచు, గ్రహించునదిలేక, వారు బోధించుదానిలో తప్పుపట్టుట కేమియులేక చిన్నపుచ్చుకొని, ప్రచారకుల నిర్భయత్వమునకును, త్యాగమునకును, సాహసమునకును మెచ్చుకొనుచుండెడివారు. ఇట్లు రహస్యముగనేకాక ప్రత్యక్షమునగూడ వీరుకలసికొనుటచే నీక్రిందిసంభాషణములుజరుగుచుండెడివి:

పోలీసు—'మీదేయూరు?'.

ప్రచారకుడు—'గ్రామం'.

పో—'ఎచ్చటికి వెళ్లుచున్నారు?'

ప్ర—'నిర్ణయములేదు?'.

పో—'ఏల'.

ప్ర—'కాంగ్రెసు ఎచటకు అప్పటికి వెళ్లుచున్న నట్లు చేయుదుము'.

పో—'మీరెందుల కిట్లు వెళ్లుట'.

ప్ర—'గాంధిమహాత్ముని స్వరాజ్య సందేశమును ప్రజలకు బోధించుటకు'.

పో—'మీరు నాకొకోఆపరేషనువారా?'.

ప్ర—'అవును.'

పో—'అంతమొద్దుబట్టలను ఎలాగ మోస్తారు?'.

ప్ర—'ఇవి మాదేశములో తయారైన బట్టలు. మాకు పైదేశపువి వలదు—కాని నీబట్టలు మొద్దుగా లేవు కాబోలు చెక్కగుడ్డలకన్న బరువా?'

పో—'మీరు మీటింగులు చేస్తూన్నారా?'

ప్ర—'కాకపోతే ఎందు కిలాగ తిరగడం?'.

పో—'అలాగచేస్తే పట్టుకొమ్మని మేజస్ట్రేటుగారి సెలవైంది.

ప్ర—'సరే, బాగానేవుంది'.

పో—'గవర్నమెంటు మిమ్మల్ని పట్టుకుని శిక్షిస్తారు.'

ప్ర—'అందుకు మేము సిద్ధంగా నున్నాము'.

పో—'144 సెక్షను ప్రయోగించి నాలుగురోజులైంది; మిమ్మలిని ఖైదులో వుంచుతాము.'

ప్ర—'ఖైదు ఏమిటి, శ్రీకృష్ణజన్మస్థాన మనుము. అందుకొరకే ఇన్ని పాట్లు. ఒక్క 144 గే కాదు ఇంకో 60 సెక్షనులు వేసి యావజ్జనము ఖైదువెయ్యి. ఇపుడు పట్టుకుంటే సిద్ధము'.

ఉపసంహారము

ఈపై ప్రచారకుని యనుభవములను బట్టిచూడ, వీరు ఎంత బెదురు లేకుండ నుండువారో, వారి కార్యదీక్ష యెట్టిదో, వారికి స్వరాజ్యసంపాదనయం దెంతపట్టుదల యున్నదో, చిక్కుల కెట్లు లక్ష్యమిడకుండిరో, సంపూర్ణత్యాగమున కెట్లు సిద్ధముగా నుండిరో, ప్రజలకు గాంధీసహాయనిరాకరణోద్యమమం దెంత నమ్మకము, భక్తి యుండెడిదో, అద్దానియెడ వారి కెంత యుత్సాహ ముండెడిదో, దానింబట్టి ఉద్యమ మెంతపవిత్రమైనదో గ్రహింపవీలగును.

పైవిషయములబట్టి చూడ మరల నట్టిపరిస్థితు లేర్పడుట కవకాశ మున్నదనియు, అయుద్యమమే మరల కార్యరంగమున ప్రవేశపెట్టినయెడల తప్పక జయము నిక్కమనియు, ఉద్యమారంభమునుండి యిప్పటివరకు శాశ్వతమైన మార్పు కొంతవరకు దేశములో కలుగుటను బట్టి చూచుటవలన గూడ రుజువగుచున్నది. త్వరలో నట్టిశుభసమయమే తెంచుగాక! మరల నట్టిప్రచారము జరిగి సంపూర్ణస్వరాజ్యము లభించుగాక!—

ప్రభవ సం. చైత్ర శు. ౧ ఆదివారము

భారతీయ మహిళా మండలి

శ్రీమతి పటవర్ధనమ్మగారు

శ్రీమతి రుక్మాబాయిగారు

శ్రీమతి ఆచంట లక్ష్మీదేవి గారు యం.బి.బి.యస్.

దీ. బ. కే. యస్. చంద్రశేఖరయ్యరుగారి సతీమణి

డాక్టరు ముత్తులక్ష్మమ్మగారు, యమ్. బి. సి. యమ్.,
మదరాసు శాసనసభకు ఉపాధ్యక్షురాలు

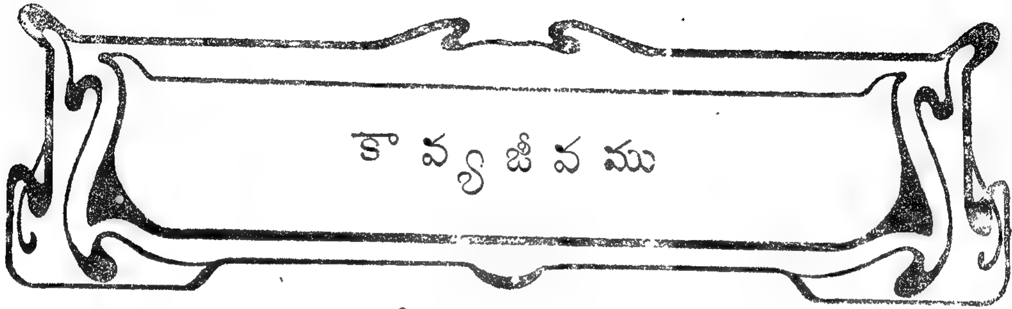
డాక్టరు పార్వతీబాయి
పంజాబు శాసనసభాసభ్యురాలు

సి. కే. కౌసల్యాకస్య, బి. ఏ., యల్. టి.
ఈమె అకాడెమిక్ కౌన్సిలువారిచే మద్రాసు సెనేటుసభకు
సభ్యురాలుగ ఎన్నుకొనబడినది

మిస్. యస్. ఇ. జే. జకరియగారు, బి. ఏ., యల్. టి
మదరాసు సెనేటుసభకు సభ్యురాలుగ నెన్నుకొనబడినప్రథమస్త్రీమ

కావ్యజీవము

యస్. శ్రీకంఠశాస్త్రి గారు, బి. ఏ.

ధీనులకు విందులై డెందంబున కమందానందపీయూష వర్షమును జిలుకరించు ప్రబంధము లనేకములు భరతఖండమున విఖ్యాతి గాంచియున్నవి. అర్వాచీనకాలమునుండియుఁ గావ్యాస్వాదనముచేఁగల్గు హృదయానందకరవిషయములనుగూర్చియు, ఏతత్కారణములనుగూర్చియు అనేకాలంకారశాస్త్రజ్ఞులు చర్చించియు, వేఱువేఱు వ్యాఖ్యానములను జేసియు, వివిధాభిప్రాయములను వెల్లడించి విఖ్యాతి గాంచియున్నారు. గ్రీకుసాహిత్యచరిత్రయందు లాంగినస్, క్వింటిలియన్, హొరెస్ ఇత్యాది కవులు తమ మతానుసారముగా నెట్లు సాహిత్యసిద్ధాంతములను వెల్లడించిరో అట్లే హైందవసారస్వతసిద్ధాంతములయందును వైశేషికులు, మీమాంసకులు, సాంఖ్యులు, వేదాంతవాదులు తమ్మయొక్క మతానుసారముగా ననేకవిధము లగు వాదములను బ్రకటించియున్నారు.

ఉదాహరణార్థము: "విభావానుభావవ్యభిచారిభావసంయోగాద్రసనిష్పత్తిః" అను భరతసూత్రమునకు అద్వైతవాదులు, సాంఖ్యమతానుయాయులు వ్యాఖ్యానములను వ్రాసియున్నారు. దుఃఖనిత్యత్వమును బ్రతిపాదించు సాంఖ్యమతము "ప్రకృతి త్రిగుణ విశిష్టమైనది. సత్త్వగుణము సుఖంబును, రజోగుణము దుఃఖమును, తమోగుణము అజ్ఞానమోహములను మానవుని మనోవ్యాపారమందుఁ గల్పించుచున్నవి. ఈమూఁడుగుణములే కావ్యప్రపంచంబున వ్యాపారత్రితయంబగు అభిధా భావనాభోజకత్వముల నుత్పాదించి, విభావానుభావవ్యభిచారిభావముల రూపాంతరము నంది, ప్రేక్షకశ్రోతృజనంబుల మనంబుల స్థాయీభావముగాఁ బరిణమించి, రసనామంబును గాంచి, ఇహలోకంబున నిత్యంబగు దుఃఖంబును మఱవఁజేసి, త్రిగుణాతీతం బగు కావ్యలోకంబున నానందముఁ గల్గఁజేయు" నని సిద్ధాంతముఁ జేసినది.

వేదాంతమతము స్ఫోటార్థవాది యైనది. పాణిని పతంజలులకాలమునుండియే నాదము శబ్దబ్రహ్మమనియు, స్ఫోటార్థము తదవలంబియై సచ్చిదానందస్వరూపమగు కావ్యరసాస్వాదనానందమును సృజియించుననియు సిద్ధాంతము గానవచ్చును. పరమపవిత్రమగు ప్రణవమే శబ్దబ్రహ్మస్వరూప మగు స్ఫోటము. మహాభాష్యకారుఁడు స్ఫోటార్థము యొక్క అఖండత్వమును, నిత్యత్వమును, సుఖస్వరూపంబును అంగీకరించి యున్నాఁడు. సచ్చిదానందస్వరూప మగు నాదబిందువు పర, పశ్యంతి, మధ్యమ, వైఖరియను నాల్గురూపములయి, కర్మేంద్రియ జ్ఞానేంద్రియ మనస్సులకు గోచరమగును. దానిచే కావ్యానుశీలనము ఆనందమును గల్గఁజేసి క్షణమాత్రమైనను తన్మయత్వసుఖ మిచ్చును. కావ్యము యొక్క ఆత్మయగు రసమే ఆనందస్వరూపమని తలంపఁబడి యున్నది.

"సోఽయ మానందసంభేదో భావజ్ఞై రనుభూయతే."

ముఖ్యముగ నానందప్రాధాన్యప్రతిపాదియగు వేదాంతమతము ననుసరించి వ్యంగ్యమతమును, దుఃఖనిత్యఁ

త్త్వమును బ్రతిపాదించు సాంఖ్యమతము ననుసరించి వస్త్వలంకారరసప్రాధాన్యమతములు జనించెనని యూహింపవచ్చును. కాలక్రమంబుగా ననేకమతములు బయలుదేఱినవి. ప్రాయశః అతిప్రాచీనమతము భామహాచార్యుల శబ్దార్థప్రాధాన్యమని తోఁచుచున్నది.

'వక్రోక్తిః కావ్యజీవితం, శబ్దార్థౌ సహితౌ కావ్యం"

అని వక్రోక్తి. అథవా శబ్దార్థమే జీవమని తలంపఁబడి యుండెను. భట్టరుద్రటుఁడు

"నను శబ్దార్థౌ కావ్యం"

అనియు, జగన్నాథపండితుఁడు

"రమణీయార్థ ప్రతిపాదక శ్శబ్దః"

అనియు, విద్యానాథుఁడు

"శబ్దార్థౌ మూర్తి రాఖ్యాతౌ జీవితం వ్యంగ్యవైభవమ్"

అనియు భామహాచార్యుని మతమునే అనుసరించి యున్నారు.

మతభేదము లెట్లు హెచ్చినవని చూపుటకు రాజానకరుయ్యక కృతమగు అలంకారసర్వస్వవ్యాఖ్యా సముద్రబంధమునుంచి యొక భాగము సహాయ మగును:

"ఇహ విశిష్టౌ శబ్దార్థౌ కావ్యమ్; తయోశ్చ వైశిష్ట్యం ధర్మముఖేన, వ్యంగ్యముఖేన వేతి త్రయః పక్షాః; ఆద్యేఽప్యలంకారతో గుణతో వా ఇతి ద్వైవిధ్యమ్; ద్వితీయేఽపి ఫణితివైచిత్ర్యేణ భోగకృత్త్వేన వా ఇతి ద్వైవిధ్యమ్; ఇతి పంచసు పక్షేషు ఆద్య ఉద్భటాదిభి రంగీకృతో, ద్వితీయో వామనేన, తృతీయో వక్రోక్తిజీవితకారేణ, చతుర్థో భట్టనాయకేన, పంచమ ఆనందవర్ధనేన; వ్యక్తివివేకకారాభిమతస్తు అనుమానపక్షః సిద్ధాంతః ప్రదర్శనః, సమనంతరం విచారసహత్వేన దూషితత్వాత్. మంఖకస్యపూర్వపక్షత్వేనానభిమతా ఇత్యాహుః—ఏషు ప్రస్థానేషు స్వాభిమతం ప్రస్థానం తస్య సర్వైరంగీకరణీయతాం చ దర్శయితుం శేషాణాముపన్యాసః."

శబ్దాలంకారము ననుసరించి రసప్రాధాన్యమతము ప్రచురింపఁబడియె. ఉపనిషత్కాలమునందే రసము బ్రహ్మమని యభేదస్వరూపము నిరూపింపఁబడియుండుటచే, భరతమునియే రసప్రాధాన్యమతమును సృజియింపకపోయినను, ఈ మతప్రాధాన్యమునకు అతఁడే ముఖ్యకారణమని తలఁపవలయు. భరతసూత్రములు శ్రవ్యకావ్యములకన్నను దృశ్యకావ్యములకే యనువైనను, ప్రతిపాదిత కావ్యతత్త్వములు హైందవసాహిత్యమునకు మహోపకార మొనరించియున్నవి. గుణదోషాలంకారాది మతములు రసమతమునకు ఆలంబనభూతమే కాని వేఱుగావు. ఎందు కనిన గుణాలంకారములు రసోత్పత్తికి సహాయకరమగు వాచికాభినయానుభావముల భాగములు. "కావ్యస్యాత్మారసః" యనునట్లు ఆత్మస్వరూప మగు రసమునకు

"యే రసస్యాంగినో ధర్మాః శౌర్యాదయ ఇవాత్మనః;
ఉత్కర్షహేతవ స్తే స్యు రచలస్థితయో గుణాః.
ఉపకుర్వంతి తం సంతం యేఽంగద్వారేణ సంశ్రితాః;
హారాదివదలంకారాస్తేఽనుప్రాసోపమాదయః."

హారాద్యలంకారములు శరీరమునకుఁ గాంతి నొసగూర్చునట్లు ఉపమాద్యలంకారములు రసమున కుత్కర్షమును, నూతనకాంతిని నిచ్చుచుండును.

ఈరసమతానుయాయు లనేకముగా నుందురు. శౌద్ధోదనీసూత్రమున

"కావ్యం రసాదిమద్వాక్యం శ్రుతం సుఖవిశేషకృత్"

అనియు, అగ్నిపురాణమున

"వాగ్వైదగ్ధ్యప్రాధాన్యేఽపి రస ఏవాత్ర జీవితమ్"

అనియు, సరస్వతీకంఠాభరణమున

"నిర్దోషం గుణవత్కావ్య మలంకారై రలంకృతమ్"
రసాన్వితమ్................"

అనియు, క్షేమేంద్రునిమతమున

"అలంకారా స్త్వలంకారా గుణా ఏవ గుణాస్సదా,
ఔచిత్యం రససిద్ధస్య స్థిరం కావ్యస్య జీవితమ్"

అనియు, ముఖ్యముగ విశ్వనాథపండితుని సాహిత్యదర్పణమందు

"వాక్యం రసాత్మకం కావ్యం; రసవదేవ కావ్యం"

అనియుఁ బ్రఖ్యాతమైనది.

రీతిమతానుయాయులు భట్టవామనుఁడు, దండి మొదలగు ఆలంకారికులు. వామనవృత్తియందు

"రీతి రాత్మా కావ్యస్య"

యనియు, కావ్యాదర్శమున

"శరీరం తావ దిష్టార్థం వ్యవచ్ఛిన్నా పదావళీ."

వాగ్భటునిమతమున

"సాధుశబ్దార్థసందర్భం గుణాలంకారభూషితమ్;
స్ఫుటరీతిరసోపేతం కావ్యం కుర్వీత కీర్తయే."

అనియు, ఇత్యాదిగా రీతిమతము వెడలినది.

రీతి ఏమనిన:

"విశిష్టపదరచనా రీతిః."

దండిప్రభృతులు గౌడీవైదర్భిరీతులను బ్రతిపాదించిరి. ఈ రెండిటికి వామనుఁడు పాంచాలీరీతిని గూర్చెను. ఇదా నీంతనకాలమున భోజరాజాదులు రీతిత్రయముచేఁ దృప్తులుగాక లాటీత్యాదులను జేర్చిరి.

అలంకారమతమును బ్రతిపాదించు గ్రంథములు అలంకారశేఖరము, పీయుషవర్షీయుము.

"ఆదిపదేన అలంకారపరిగ్రహః, తథాచ తదుభయాన్యతరవత్త్వం సుఖవిశేషసాధనత్వం వా లక్షణమ్"

అని అలంకారశేఖరము.

నిర్దోషా లక్షణవతీ సరీతి ర్గుణభూషితా;
సాలంకారరసానేకవృత్తి ర్వాక్ కావ్యనామభాక్"

అని పీయూషవర్షీయము.

ఈవిధమున క్రీ. శ. ౧-వ శతాబ్దమునకు ముందుగా సాహిత్యవిషయకచర్చ లనేకముగా జరుగుటచే వీనినన్నిటి నతిక్రమించిన ధ్వనిప్రాధాన్యమతము బయలు దేఱినది. ప్రాచీనయవనసాహిత్యచరిత్రయందు అరిస్టొటల్ మొదలగు నాలంకారికులు సారస్వతతత్త్వమును గురించి చర్చింపఁగా క్రీస్తుజననకాలమునందుండిన లాంగినస్ అను నతఁడు Theory of Sublime తత్త్వమును స్థాపించినట్లు భారతీయవాఙ్మయమునందును ధ్వనిమతమును కాలక్రమముగా మార్పాటులఁ జెందుచుండును.

యస్మి న్నస్తి న వస్తు కించన మనఃప్రహ్లాదిసాలంకృతిః
వ్యుత్పన్నై రచితం న చైవ వచనై ర్వక్రోక్తిశూన్యం చ తత్
కావ్యం తద్ధ్వనినా సమన్విత మితి ప్రీత్యా ప్రశంసన్ జడో
నో విద్మో౽భిదధాతి కిం సుమతినా పృష్టస్వరూపం ధ్వనేః.

సామాన్యముగా వ్యవహారమునందుండు పదముల కొక్క సంకేతార్థముండును. ఏకపదోచ్చారణముచేసిన నేకవస్తువే నిర్దేశింపఁబడుటచే సర్పపల్లవము గానరాదు. ఈ సంకేతార్థము అభిధ, లక్షణ, తాత్పర్యము అను వ్యాపారమూలకముగా నవగాహనమునకు స్ఫురించుచున్నది. శబ్దోచ్చారణముచే జనించు అర్థబోధకవ్యాపారమునకు అభిధ యనియు, అభిధావృత్తిచే సూచింపఁబడు అర్థమునకు శక్యార్థమనియు నామాంతరములు గలవు. "గంగాయాం ఘోషః" అనువాక్యము 'గంగా' యనుటచే గంగాప్రవాహార్థముఁ దెలియఁజేయును. లక్షణార్థము శక్తివ్యాపారసూచితమగు సంకేతార్థమున కన్వయప్రత్యయార్థముచేఁ గుందకము దోఁచిన నాయభిధేయసంబంధార్థ మేవ్యాపారముచే వ్యక్తమగునో దానికి లక్షణావృత్తి యనియు, నావృత్తిజనితార్థము లక్ష్యమనియుఁ బరఁగుచుండును. తాత్పర్యార్థ మఖండార్థము. ఇది యేపదముచే వ్యక్తముగా సర్వపదసంయోజన మగు వాక్యమున జనించును? "గంగాయాం ఘోషః" యనిన గంగయం దుండు ఆభీరపల్లి యని తాత్పర్యార్థము దోఁచును. అయితే గంగాప్రవాహ మధ్యమున పల్లెటూ రుండుట ప్రత్యక్షప్రమాణవిరుద్ధమగుటచే "గంగాతీరే ఘోషః" యని యర్థము చేయవలెను. ఈతీరార్థము ఏవ్యాపారముచే జనించునో అది లక్షణావ్యాపార మనఁబడును.

ఇఁక వ్యంగ్యార్థము నిర్ణయింపవచ్చును. ఈవృత్తిత్రయముచేతను సాధింపనేరని అర్థము కవిప్రతిభచేతను, భావసంబంధము చేతను నవగాహమునకు వచ్చును. గంగాపదోచ్చారణము మన మనస్సునందు నదర్థమే కాక శైత్యపావనత్వాదిగుణములను జూపును.

"అస్త మేతి గభస్తిమాన్"

అను ఏకవాక్యోచ్చారణము వివిధజనములకు చిత్తవృత్తిప్రకారముగా వేలునేలుఅర్థము సూచించుటయే వ్యంగ్యవృత్తి యనఁబడును. వ్యంగ్యవ్యాపారము కేవలప్రతిభాప్రభూత మయినది.

ఆనందవర్ధనాచార్యులకాలానంతరము (౮ వ శతాబ్దము) వ్యంగ్యమే కావ్యజీవ మని యంగీకరింపఁబడి యున్నది. కొందఱు ప్రాచీనులు ప్రాధాన్యాప్రాధాన్యభేద

ములు దెలియక వస్త్వలంకారవ్యంగ్యములను పర్యాయోక్తపదము లని చెప్పియుండినను, త్రివిధవ్యంగ్యముల కనుప్రాధాన్యమీయకున్నను క్రమేణ ధ్వనియే ముఖ్యమనవలెను. ధ్వన్యాలోకము

"కావ్యస్యాత్మా ధ్వనిః" "ధ్వన్యాత్మకం వాక్యం కావ్యమ్"

అనియు, కావ్యప్రకాశము

"ఇద ముత్తమమతిశయిని వ్యంగ్యే వాచ్యా ద్ధ్వని ర్బుధైః కథితః"

అనియు ధ్వనిమతమును బ్రతిపాదించుచున్నవి. రీతి, రస, అలంకారమతములకును వ్యంగ్యమతమునకును విరోధము లే దని చూపుట ఆవశ్యక మని తోఁచుచున్నది. అభినవగుప్తాచార్యులు

"శబ్దార్థయో శ్చారుత్వం స ధ్వనిః; తచ్చారుత్వం ద్వివిధమ్: స్వరూపమాత్రనిష్ఠమ్ సంఘటనాశ్రితం చ; తత్ర శబ్దానాం స్వరూపమాత్రకృతం చారుత్వం శబ్దాలంకారేభ్యః; సంఘటనాశ్రితం తు శబ్దగుణేభ్య ఏవ మర్థానాం చారుత్వం స్వరూపమాత్రనిష్ఠం ఉపమాదిభ్య స్సంఘటనాపర్యవసితం తు అర్థగుణేభ్య ఇతి న గుణాలంకారవ్యతిరిక్తో ధ్వనిః కశ్చిత్ ఇతి."

"రీతిధ్వనివాదమతయో రయం భేదః: తత్ర ప్రథమో 'రీతి రాత్మా కావ్యస్య' తద్వ్యవహారప్రయోజకాః గుణాః ఉభయత్రాపి ఆత్మనిష్ఠాగుణాః, 'శబ్దార్థయుగళం శరీరం' తన్నిష్ఠాలంకార ఇతి చ సర్వ మవిశిష్టమ్."

గుణములు రసధర్మములు; రసాలంబములగు నియమములచే రసోత్పాదనము చేయుచు స్వతః రసోపకారకములుగ నుండును. అలంకారములు శబ్దార్థధర్మములయి రసాలంబనము లేని రసోత్కర్షానియమరహితములగుటచేతను, శబ్దార్థ మూలకముగా రసోపకారకము లగుటచేతను గుణప్రాధాన్యమత మంత యాదరణీయము గాదు. ఉత్తమకావ్యమందు

"తదదోషౌ శబ్దార్థౌ సగుణా వనలంకృతీ పునః క్వాపి"

యను సూత్రానుసారముగ అలంకారాభావ ముండినన్ను కావ్యమునకుఁ గొఱంత లేదు.

"యత్ సర్వత్ర సాలంకారౌ క్వచిత్తు స్ఫుటాలంకార విరహే ౨ పి న కావ్యత్వహానిః."

ఉదాహరణము:

శూన్యం వాసగృహం విలోక్య శయనా దుత్థాయ కించిచ్ఛనై
ర్నిద్రావ్యాజ ముపాగతస్య రుచిరం నిర్వర్ణ్య పత్యుర్ముఖమ్;
విస్రబ్ధం పరిచుంబ్య జాతపులకా మాలోక్య గండస్థలీం
లజ్జానమ్రముఖీ ప్రియేణ హసితా బాలా చిరం చుంబితా.
అంబా శేతేఽత్ర వృద్ధా పరిణతవయసా మగ్రణీ రత్ర తాతో
నిశ్శేషాగారకర్మశ్రమశిథిలతనుః కుంభదాసీ తథాత్ర;
అస్మిన్ పాపాహ మేకా కతిపయదివసప్రోషిత ప్రాణనాథా
పాంథాయేత్థం తరుణ్యా కథిత మవసరవ్యాహృతి ర్వ్యాజపూర్వమ్.

ఇత్యాది కావ్యములందు వ్యక్తమగు అలంకారములు లేకున్నను రసోత్పాదనము శ్లాఘ్యముగా నున్నది. గుణములు కావ్యమునకు కాంతిఁ గల్గఁజేయును. అలంకారము లాకాంతి హెచ్చుచేయఁగలవే కాని స్వతః కాంతి సిద్ధి చేయుశక్తి లేకున్నవి.

కావ్యప్రభేదములు చతుర్విధముగ విభజింపఁబడియున్నవి. ఉత్తమోత్తమ కావ్యమందు వ్యంగ్యార్థమే యతిశయముగ నుండును. అప్రధానమైనను వ్యంగ్యార్థము వాచ్యార్థమునకు హెచ్చుగ చమత్కారమైయుండిన నుత్తమకావ్య మనఁబడును. వ్యంగ్యము వాచ్యముకన్న నల్పముగ నుండిన మధ్యమకావ్య మనఁబడును. స్ఫోటార్థము స్పష్టముగా లేనిద యవరకావ్యమని తలంపవలెను. ఈ యుత్తమకావ్యమే ధ్వనికావ్య మనఁబడును.

ఉత్తమకావ్యమున కుదాహరణము:

నిశ్శేషచ్యుతచందనం స్తనతటం నిర్మృష్టరాగోఽధరో
నేత్రే దూర మనంజనే పులకితా తన్వీ తవేయం తనుః;
మిథ్యావాదిని, దూతి, బాంధవజనస్యాజ్ఞాతపీడాగమే
వాపీం స్నాతు మితో గతాసి న పున స్తస్యాధమస్యాంతికమ్.

మధ్యమకావ్యము——

"అసత్సంఘటితుల్యప్రాధాన్యే మధ్యమమ్."
గచ్ఛామ్యచ్యుత! దర్శనేన భవతః కిం తృప్తి రుత్పద్యతే
కిం త్వేవం విజనస్థయో ర్హతజనః సంభావయ త్యన్యథా;
ఇత్యామంత్రణభంగిసూచితవృథావస్థానఖేదాలసా
మాశ్లిష్యన్ పులకోత్కరాంచితతను ర్గోపీం హరిః పాతు వః.

అధమకావ్యము——

"శబ్దచిత్రం వాచ్యచిత్ర మవ్యంగ్యం త్వవరం స్మృతమ్."
స్వచ్ఛందోచ్ఛలదచ్ఛకచ్ఛకుహరచ్ఛాతేతరాంబుచ్ఛటా
మూర్ఛన్మోహమహర్షిహర్షవిహితస్నానాహ్నికాహ్నాయ వః;
భింద్యాదుద్యదుదారదర్దురదరీ దీర్ఘాదరిద్రద్రుమ
ద్రోహోద్రేకమహోర్మిమేదురమదా మందాకినీ మందతామ్."

యథావా,

వాక్ఛారేట్ ధ్వజభుక్ ధృతోద్వధిపతిః క్షుద్రేడ్జాని గ్గణేడ్
గోంరాడారుడు రస్వరేమురుతర గ్రిపై యక్ క్రాడరప్;
ఉడ్వీ(ద్రుణ్ నరకాస్తిధృక్ త్రిసృగిభేదార్ద్రాజినాభృచ్ఛృవి
స్త్రస్తే దంబుమదంబుడాలిగళరు గ్దేవో ముదే వో మృడః.

అవరకావ్యమందు శబ్దవైచిత్ర్యమే కాని వ్యంగ్యార్థము కానరాదు. ఆంధ్రభాషావాహినియందు దత్యుత్తమగ్రంథము లత్యల్పముగా నుండును. శబ్దాడంబరము, వాగ్వైచిత్ర్యము మొదలగు చిత్రకవిత్వతత్త్వములే ఆధునిక పండితులను ముగ్ధులుగాఁ జేయుచు, పరబ్రహ్మస్వరూపమగు చిదానందముఁ గల్గఁజేయు ధ్వనిగ్రంథములు బయలు దేఱుటకు ప్రబలనిర్బంధములుగఁ బరిణమించియున్నవి. వ్యంగ్యప్రభేదము లనంతముగ నుండును. ముఖ్యముగ వివక్షితవాచ్య,వివక్షితాన్యపరవాచ్య మొదలగు ౫౩౦౪ ప్రభేదములు గల్గును.

"అర్థాంతరే సంక్రమితవాచ్యాఅత్యంతం వా తిరస్కృతవాచ్యా స్సంకరః; అసంలక్ష్య క్రమవ్యంగ్యా స్త్రయః; శబ్దశక్తిమూలా ద్వౌ, అర్థశక్తిమూలాద్వాదశ, ఉభయశక్త్యుద్భవస్త్వేక ఇతి సంలక్ష్య క్రమ వ్యంగ్యాః; పంచదశమిలిత్వా అష్టాదశ, నవరసప్రభేదసమ్మేళనేనానం సంతత్వాత్."

అసంలక్ష్యక్రమ, సంలక్ష్యక్రమ వ్యంగ్యభేదద్వయమందు అసంలక్ష్యక్రమము అర్థాంతరసంక్రమితమనియు, అత్యంతతిరస్కృతమనియు రెండురూపముల నందును. సంలక్ష్యక్రమప్రభేదములు శబ్దశక్తిమూలము, అర్థశక్తిమూలము, ఉభయశక్తిమూలము అని మూఁడుగలవు. శబ్దశక్తిమూలము వస్త్వలంకారప్రకారముగ ద్వివిధమగును. అర్థశక్తిమూలము స్వతః సంభవి, ప్రౌఢోక్తి మాత్రసిద్ధము, ప్రతిభాధిష్ఠము అని త్రివిధముగ నుండును. ఉభయశక్తిమూలము ఏకవిధము. ఈయష్టాదశ ప్రభేదములు నవరససమ్మేళితములయి యనేకములగును. సంలక్ష్యక్రమమందు వ్యంగ్యము వ్యంజకము వివిధముగఁ దోఁచును. అసంలక్ష్యక్రమమందు వ్యంగ్యవ్యంజకక్రమ ముండినను అతిసూక్ష్మముగా రెండును ఏకకాలమందే యవగాహనమునకుఁ దోఁచుచుండును.

ఇఁక ధ్వనికావ్యము రసమును స్ఫురింపఁజేయు క్రమమును విచారించెదము:

"విభావానుభావవ్యభిచారీభావసంయోగా ద్రసనిష్పత్తిః" యను భరతసూత్రోక్తమగు విభావానుభావవ్యభిచారీభావవ్యంజకసామగ్రులచేతనే వ్యంగ్య మగును. స్థాయీభావము స్థిరచిత్తవృత్తిని, ఆనందభాజకత్వమును కల్పించి రస మనఁబడును. ఈస్థాయీభావము నూహించుటకు విభావము సహాయ మగును. అనుభావము స్థాయీభావమును స్ఫురింపఁజేయును; స్థాయీభావకార్యము, స్థాయీభావమునకు ఉపకారకముగను, అభిముఖముగను సంచరించునది వ్యభిచారీభావ మనఁబడును. దీనియందు నిర్వేదగ్లానిశంకాది ముప్పదిమూఁడు ప్రభేదములుగలవు. విభావము కార్యమును జేయును. అనుభావముస్ఫురణనుగల్గఁజేయును. వ్యభిచారీభావము భావమును పుష్టీకరించును. పూర్వోక్తమగు భరతసూత్రమునకు భట్టలోల్లట, శ్రీశంకుక, భట్టనాయక, అభినవగుప్తాచార్యప్రభృతులు వివిధాభిప్రాయములను సూచించియుండినను ముఖ్యముగా

ఏతే చ స్థాయిన స్సర్వే విభావై ర్వ్యభిచారిభిః;
సాత్త్వికై రనుభావైశ్చ నటాభినయగోచరాః.
సాక్షాత్కార మిహానీతాః ప్రాపితాః స్వాదురూపతామ్;
సామాజికానాం మనసి ప్రయాంతి రసరూపతామ్.
రామాదేర్వా ౘది కారణోపజనితః కార్యైః ప్రతీతిం గతః
సంపృక్తః సహకారిభిర్జనయతి స్థాయీ సుఖం వాసుఖమ్;
భావానా మనువర్ణ నానుకరణైః కావ్యేఽపి నాట్యేఽపి చ
వ్యక్తోఽయం తు నిరాశ్రయ శ్శుభకర స్సభ్యై రస శ్చర్వ్యతే.

ఆలంబనభూతనాయకనాయికాదుల మనస్సునందుఁ గారణాంతరములచే స్ఫురియింపఁబడి, కార్యములగు అనుభావాదులచే స్ఫురణమునకు వచ్చి, వ్యభిచారీభావపోషితమయి, స్థాయీభావములను వ్యక్తపఱచి, భావముల యనుకరణానువర్ణముల సాహాయ్యముచే గావ్యమందును, నాట్యమందును నిరాశ్రయమగు సుఖస్వరూపరసము సామాజికులచే నాస్వాదింపఁబడును.

నవనీతం యథాఽఽజ్యత్వం ప్రాప్నోతి పరిపాకతామ్;
స్థాయీభావో విభావాద్యైః ప్రాప్నోతి రసతాం తథా.

నవనీతమును పాకముచేసిన నెయ్యి యగువిధమున స్థాయీ భావమును విభావాదులచే రస మగును. కౌశల్య మన నేమి? ఈరసోత్పాదనక్రమమే.

"తత్ర నేతృరసానుగుణ్యేన వస్తుసంపాదనే ఔచిత్యానుసరణేన నాయకపరిజనాదీనాం అవస్థాప్రతిపాదనే రసానా మంగాంగీభావానుగుణ్యేన విభావానుభావవ్యభిచారీభావయోజనేనిర్దోషగుణాలంకారవినివేశనే ప్రబంధోచితవృత్తిరీతిపరిగ్రహే చ కౌశలమిత్యర్థః."

ఈభావపరివర్తనకార్యమే నటుని పాండిత్యమును పరీక్షించుటకు నికషోపలప్రాయమైనది. ఆంధ్రనాటకపితామహుఁడగు కృష్ణమాచార్యులును, రాఘవాచార్యులును, కర్ణాటకనాటకలక్షణశిక్షాచార్యుఁడగు వరదాచార్యులును వస్తుప్రదర్శనయందును,నవస్థా ప్రతిపాదనయందును, విభావానుభావవ్యభిచారీభావసంయోజనమును,గుణాలంకారసూచనమును, సమయోచితరీతిని గల్పించుటయందును నిరుపమవిచక్షణదక్షులు. వ్యంగ్యరసములకుఁ గల సంబంధమును జూపి కౌశల్యమును నిశ్చయించితిమి. ఇఁక రసమునకు గుణమునకుఁగల సంబంధము చూడవలెను.

యే రసస్యాంగినో ధర్మాః శౌర్యాదయ ఇవాత్మనః;
ఉత్కర్ష హేతవ స్తే స్యు రచలస్థితయో గుణాః.

కావ్యశరీరమునకు రసమే యాత్మస్వరూపము. శౌర్యధైర్యగాంభీర్యాదిగుణము లేరీతిగ జీవాత్మను విడువకయుండునో గుణములును రసమున కుత్కర్ష హేతువులును, నాస్వాదాతిశయకరములును నయి యుండును.

"చారుత్వ హేతుశ్చ ధ్వనిః"

యను రీతిగా ధ్వనికావ్యమే యుత్తమ మని నిర్ణయించితిమి. భారతీయరూపకసాహిత్యమును, ప్రాచీనయవననాటకవాఙ్మయమును విమర్శించిన ననేకసామ్యములును, వ్యత్యాసములును దృగ్గోచర మగును. ప్రాయః వస్తుప్రఖ్యాతము, పౌరాణికవిషయకము, లేక మాళవికాగ్నిమిత్ర ముద్రారాక్షస నాటకములందువలెఁ జరిత్రాంశకములునయి యుండును. నాయికానాయకాదులు బహుశః దేవతాంశసంభూతులు లేక రాజవంశీయులు, కులీనులు నుందురు. ఏకాంకము ఒకనాఁటికార్యమునే నిర్దేశింపవలెను. శైలి సమయోచితముగను నైసర్గికముగను నుండవలెను. యవనసిద్ధాంతానుసారముగ, సామాజికమనస్సంశుద్ధియే (Purgation) రూపకముల ముఖ్యధ్యేయ మని అరిస్టోటల్ మొదలగు భావజ్ఞులు నిర్ధరించిరి. ఈ మనశ్శుద్ధికి గ రు ణ భ యా న క ర స ము లే (Pity and Terro) ముఖ్యసహాయ మగుటవలన కల్యాణాంతనాటకములు, విషాదాంత దృశ్యరూపకములవలె బహూకరింప నర్హము గాదనిరి. హైందవసారస్వతచరిత్రయందును ఆధునికకావ్యకారులు శాంతకరుణరసములే ముఖ్యమనియు, శృంగారాదీతరరసములు తజ్జన్య మనియు నభిప్రాయపడిరి. మహాకవి భట్టభవభూతి కరుణరసమునే ప్రధానముగా నుత్తరరామచరిత రూపకమునురచించెను.

"ఏకోరసః కరుణ ఏవ నిమిత్తభేదాత్
భిన్నః పృథక్ పృథగివాశ్రయతే వివర్తాన్;
ఆవర్తబుద్బుద తరంగమయా న్వికారాం
నంభో యథా సలిలమేవ తు తత్సమగ్రమ్."

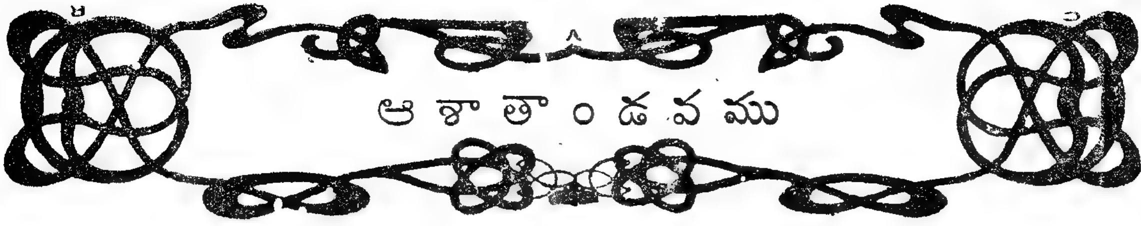
ఈకరుణరసప్రాధాన్యముచే భారతరూపకసాహిత్యఖనియందు జీవరత్నములని పొగడ్తగాంచిన భాసుని ప్రతిమానాటకము, కాళిదాసుని యభిజ్ఞానశాకుంతలము, భట్టభవభూతి యుత్తరరామచరిత్రము విశ్వవిఖ్యాతిగాంచినవి.

భవభూతే స్సంబంధాత్ భూధరభూరేవ భారతీ భాతి;
ఏతత్కృతకారుణ్యే కిమన్యదా రోదతి గ్రావా.

సాంస్కృతికులచే వ్యంగ్యమే ముఖ్యమని నిర్ధరింపఁబడినట్లు, ఏతాదృగ్గుణమగు Sublimity అనునది లాంగినస్ మొదలయినవారలచే గ్రహింపఁబడెను. సత్కావ్యము ముఖ్యముగా విజ్ఞానమిచ్చుటకుఁగాదు; హృదయంబున నావేశము గల్గఁజేయుటకే (Transport). ధ్వనిశబ్దములు "Are indeed and in fact the very light of the Spirit." "Sublimity is something oppurtunely outflung." ఇట్టి తన్మయత్వమునఁ దనువు మఱవఁజేయుటయే కవికర్తవ్యము. శ్రేష్ఠకవిని

"మహోపకారకో లోకేంకవి రేవ న సంశయః"

అని శ్లాఘన చేసినారు. వ్యంగ్యమున కీరీతిగా పాశ్చాత్యులు, పౌరస్త్యులు ఏకవిధముఁగ,ఐకకంఠ్యముగ ప్రాధాన్యమిచ్చినారు

ఆశాతాండవము

పెనుమర్తి వేంకటరత్నము గారు

నేను

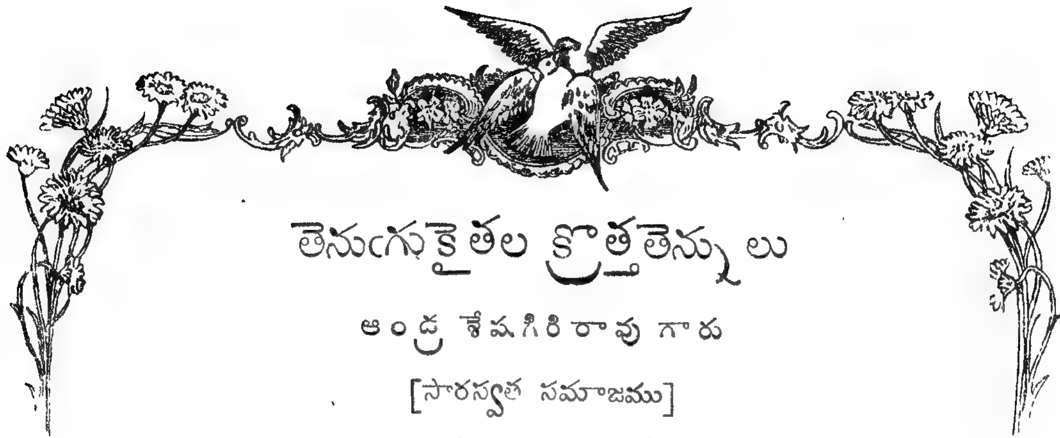
నీ విద్యుల్లతికాభదీధితి సమున్మేషంబులో, ఛద్మవి
ద్యావైశద్యములో భయంపడితి నీదౌష్ట్యంబు చేష్టాగతిన్
ద్రోవంబూనితి, లేచిపొమ్ము! ననునేదో పేరుమీఁదన్ వృథా
శీవాల్లభ్యముఁ బొందఁజేతువు! కరాళింపంగ నీకేలనే!

నీబంధములఁ జిక్కి దివ్యపదవీ నిష్కామభోగంబులన్
బోఁబోఁ ద్రోలెదు వెఱ్ఱివాఁడనఁటె! యేపుంజూప నీకేలె ఆ
శాబాలా! భవదీయచంచల సుహాసవ్యగ్రమైపోయి పృ
థ్వీభాగంబున మించిపోయెడినిగాదే! జన్మవైఫల్యముల్!

ననుమాటాడఁగనీకు! నిశ్చలములై నాళీకపత్రాయతాం
గణ విద్యావిదులైన నేత్రములు నాకాంక్షింతు దివ్యప్రదీ
ప్తనివిష్టాంతరమూర్తిఁ గన్గొనఁగఁ దత్పావిత్ర్యఘంటామయ
స్వనగాంధర్వ కళానుభూతుల వికాసంబంద నాశాసతీ!

ఆశాదేవి

నీవు వెఱ్ఱివాఁడవు! నను నిందఁజేతు
నేన నీవు స్మరించు కల్యాణమూర్తి
నేన లోకాంతరాళకాంతిచ్ఛటావ
శీకరీవాహమను! గుబాళించుకొందు!
నన్ను విడిపోవనీవు నౌనన్న దివ్య
మూర్తులకె తప్పినదిగాదుపో! అతీత
మైన యేకతేజస్సున కాసపుట్టి
బహుళరూప సంకీర్ణతా పదవిచెంద.
నేన పరిణామరూపిణి, నేన విశ్వ
నాట్యమంజీరకింకిణీనాదగతిని!
కడలి జగమెల్ల మ్రింగి తాఁ గడుపులోన
దాఁచుకొనుటకుఁ బ్రళయాంబుదములలోన
తరళితంబగు నాతోడ తాండవించు!
నేను నిను వెంటఁబడివత్తు! నీవు వద్దు
పొమ్మటన్నను నేరాకపోను సుమ్ము!
ఇది మనకు జన్మసాహస్రపథమునందుఁ
బడి యనుగమించు సంబంధబాంధవంబు!

తెనుఁగుకైతల క్రొత్తతెన్నులు

ఆండ్ర శేషగిరిరావు గారు

[సారస్వత సమాజము]

నవరసమ్ములు నాట్య మాడగ – చివురుపలుకుల జెవులు విందుగ,
కవితలల్లే క్లాంతహృదయుఁ – గారవింపవె తుమ్మెదా!

—రాయప్రోలు సుబ్బారావు

౧

అభినవాంధ్ర కవిత్వావతరణము

ఇపుడు మనము తిలకింపఁ బోవునది ఆంధ్రకవితాసారస్వతచరిత్ర మందలి యొక రసవదధ్యాయము.

పింగళిసూరనకుఁ బిమ్మట ఆంధ్రసరస్వతి 'అరుణిమ దూలిన యధరము' వలె పసి చెడి దీర్ఘమైన నిద్రావస్థఁ బొందినది. పందొమ్మిదవ శతాబ్దిమధ్యభాగమున బ్రౌనుదొర నిఘంటువు ప్రచురించుటతో ఆంధ్రభాషాప్రపంచమున నొక సంచలన ముదయించినది. చిన్నయసూరి, వీరేశలింగముపంతులు మొదలగు పండితప్రకాండు లీసంచలన మందికొని తీఁగసాగింపఁ జొచ్చిరి. వచనరచనయందుఁ గ్రొత్తఫణుతు లన్వేషించి, అవలంబించి నూతనయుగప్రవర్తకుఁడైన వీరేశలింగము పంతులు తెనుఁగుకైతను ప్రాచీనులవలెనే ప్రబంధవీథుల బంధీకృతఁగావించెనే కాని క్రొత్తతెన్నులు పరీక్షింపలేదు. తిరుపతి వేంకట కవులు కవితాసతికి బాహాటప్రచార మిచ్చి ఆంధ్రప్రజల దృష్టి కవిత్వమువైపు మరలించిరి. కాని వారు సరస్వతిని ద్రిప్పరానిచోట్లఁ ద్రిప్పినారు. వారి బుద్ధచరిత్రములోనిది నిజమైనకవిత్వము. కవిత్వప్రపంచమునఁ గ్రొత్తతెన్నులు గొనిరా లేక పోయినను వారు మనకు వేఱొక మహోపకారము కావించిరి. వా రాంధ్రులను [illegible] హృదయక్షేత్రములందుఁ గవితాంకురములు విత్తి కవితాసరస్వతి [illegible]భ్యుదయమునకుఁ బునాదులు వైచి కవిత్వోపాసకులఁ గొందఱ వెడలఁదీసిరి. ఇందుల కాంధ్రులు వారిని చిరకాలమువఱకు మఱవ నేరరు.

ఆంధ్రకవితాప్రపంచమున నవవసంతోదయమై నూతనవికాసము, నూతనచైతన్యము, నూతనవిలాసము, నూతనప్రబోధమును ఇరువదియవ శతాబ్దిని జరిగినది. అప్పుడు సముద్రతరంగములవలె నువ్వెత్తుగ మాలమాలల వ్యాపించిన వందేమాతరోద్యమము, స్వదేశాభిమానము తీవరించి, స్వభాషాభిమానము నుద్రేకించినది. అందుతో భాషోద్ధరణోద్యమము వెల్లివిరిసినది. ఆంధ్రకవితాసతి నాఁటి ఆవేశతరంగిణియొక్క ఉత్తుంగతరంగడోలికలలో రాయంచవలె నుయ్యాలలూఁగి దిక్కుహరములందు ఎలుఁగెత్తి చాటుచున్న సమయశాంఖికుని వికాసపుంజముల లోఁగొని విశ్రుతనాద మాలించినది. అందుతో నవ్యాంధ్ర కవితాప్రపంచమునం దొక మహావిప్లవము ప్రారంభమైనది.

నవ్యాంధ్రకవిత్వశుభోదయమునకు గురుజాడ అప్పారావు వేగుఁజుక్క. ప్రబంధవీథుల బందీకృతయైన కవితాసతిని క్రొత్తతెన్నులఁ గొనితెచ్చి ఆమెకు స్వేచ్ఛానిశ్వాసము కల్గించిన ప్రజ్ఞానిధి ఆతఁడు 'క్రొమ్మెఱుంగులు చిమ్మ'గాఁ గవితాగానము చేసి అనూనశోభ ఘటించి నూతనయుగారంభప్రదోషకాంతు లెల్లెడలం బరపిన సిద్ధహస్తుఁడు; తనకవితాహస్తముతో ముత్యాలసరులను రూపసిద్ధ నొసఁగిన లక్షణనేత్త.

ప్రబంధవాసన వెడలించి, 'సుందరయుగోదయరాగము' లాలపించి ఆంధ్రకవిత్వమునకు నవీనత్వము గొనితెచ్చినవాఁడు రాయప్రోలు సుబ్బారావు. భావరసభరితములు, నవోద్యమదీపితములు నగు 'తృణకంకణము, కష్టకమల' ఇత్యాదిమనోహరకావ్యముల రచించిన సాహిత్యవర్ధనుఁ డాతఁడు. ఆతఁ డాంధ్రకీర్తిని సంకీర్తనము చేసినవారిలోఁ బ్రథమాంధ్రమహాకవి. కుశేశయకుట్మలములవలెఁ గోవలములును, చిగురుటాకులవలె నూతనవికాసభాసురములును నగు నునుఁదియ్యని పదములతోఁ గావ్యములను జిత్రించు పదశిల్పి ఆతఁడు.

క్రొత్తపోకడ లలవఱుచుకొని పదశిల్పము నేర్చికొనిన నవీనాంధ్రకవితాసతికి నూతనవాతావరణములో సరిపోవు ఛందోవిన్యాస మర్పించిన రచనాభిజ్ఞులు వేంకటపార్వతీశ్వరులు. ఖండకావ్యములు, భావగీతములు రచించుటకు అన్నివిధముల అనువైనది తేటగీతి యని నవీనాంధ్రకవికోటికి నివేదించిన కవితారసికులు వీరే. వీరి తేటగీతములు పదాంతములందు విరుపులతోఁ జెన్నొందు లాలిత్యలావణ్యములు కలిగియుండు పూలరేకులు.

ప్రభవ

పెమ్మరాజు లక్ష్మీపతిగారు.

అఖిలజగత్సంపత్ప్ర[illegible]
[illegible] కొలికిన పాలలో నారుపడుచు
[illegible] పూర్తిగా [illegible] స్వస్తిపలికి
ఆజగ్గానమూర్తి [illegible]
[illegible] 'ప్రభవ' యనుచు
[illegible] నంచుకొని తొలిపంట నూర్చి
[illegible] చూడుచు వచ్చుచున్నావొ, ఆయు-
ర్వాది బీజాంకుర ప్రభావాఖ్య[illegible]
[illegible] బాబ, ప్రభవవత్సరంబ!

౨

[illegible]
[illegible] జగతి[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

౩

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] యను[illegible]సంగ్రామ[illegible]
[illegible] ప్రియకరమైన ఫలములను
[illegible] నిచ్చుచున్నావు బాలార్కు[illegible]

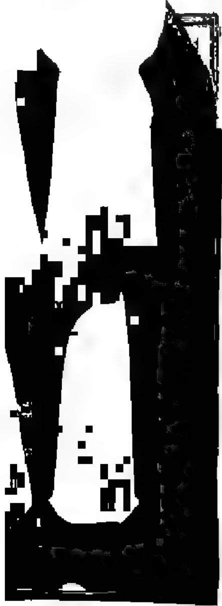
౪

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ప్రభవ
[illegible]
[illegible]

(ప్రొ॥ విజయరాఘవరావు గారు)

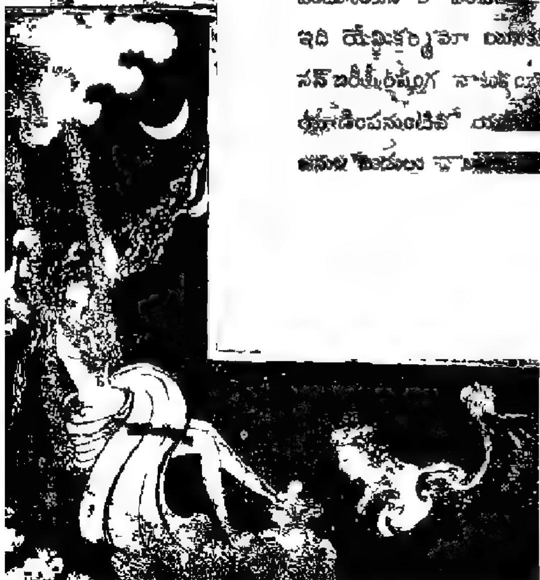
కవి

ఓకాంత! నీవెవ్వరో నేనెఱుంగను గాని
కఠినమానసంబైన కరఁగించుచుండె,
వర్ణనాతీతమౌ భావాలతోడ
నలకీతి నానుండె నాడించుచుండె
కనులకున్ దోఁచంగాక కనఁబడుచుండె
మనసు దాఁటినఁగాని కనుఁగొనుమండె
ఏమికర్మంబిది చెప్ప నేనెఱుంగ
నైన నీ మోమునిప్పు డడిగెదను,
అనుగఁబిలంచినోటి నట్టి తెలువగ్గ
గుండె యడ్డమువచ్చి కూర్చునియుండు
కౌఁగిలింపఁబిలంచి కరిచమ్ముల [illegible]
వెలుఁగులని లోఁపలప [illegible] నేదో
ఇది యేమికర్మమో యెఱుకలేదిక
నన్ బరీక్షింపఁగ నాకున్ [illegible]
శోధింపనుంటివో [illegible]
మనుజ [illegible]

కేని నారిఁ పరీక్షింపఁగఁ దగునె?
ప్రవరాఖ్యులనుబోలు పరమపావనుల
ధ్యానంబులఁ గ్రమ్మిన ధరణిలోఁ గనుట
గాలిలో హర్మ్యంబుఁ గట్టుటను మర్త్య
కీ రూపలావణ్యంబు నెటఁ గట్టిపెట్టి
కాంతతో మాటాడఁ గడఁగంగవలయు
ఆకర్ణనేత్రంబు లందాలుచిలుక
ముఖచంద్రుఁ గేశమేఘము చంద్రికలీన
పెదవిపైఁ జిఱునవ్వు చెదరియాడఁగను
కట్టెదుటనిలుచు కాంత నీవెవరు?

ప్రకృతికాంత

[illegible] జన్మాంతరంబు పావదు [illegible]
[illegible] వాకు జనకుండై యుండ
[illegible] దేవితపమున [illegible]
[illegible]

అసమబాణుఁడను నాదు కుసుమచాపమ్మునను;
మే మిరువురము కల్పి భూములు లేవు;
కన్నులుగిలించు [illegible] కుదుఁ
బురుషుల ముంగట బిరబిరమనతు;
[illegible]తో జేఁ బొత్తుమును కల్పి
శ్రీనాను ప్రకృతి పైఁ జేర్చి చేము;
ఒకరిని యాకారించి యొకరిఁ గూరేదము;
నొకరిఁ గూర్చుచు మఱియొకరిఁ బాసేదము;
పురుషులెందఱితోడ పరిహసమాడినను
నాయతాపనం బింత వలిగిపోలేదు.
'ఇటు చూడు మటు చూడు మిటు చూడు మేరాయి!
యేలతొంగియుంగూన నిటు బండేఁ గళ్లా?
కన్నె మిన్న నటించుఁ గాంచియుఁ జేరు.

కవి.

పైవాడుపఱ్ఱుల నెనరున్ననాల
కన్నె యెట్లున్నదువు కాంతరో, నిత్రు!

ప్రకృతికాంత

వంపగో[illegible]మందు నిండారి కొండ
గ[illegible]మండి
[illegible]

[illegible] ప్రేమతో నెవరు
[illegible] సూర్యబింబమున
[illegible]తోడ నాకేమి సఖ్యంబుమే
మాగ జాలిపమ్ముంగ పొగనుదు పగను.

కవి

గగన మీ కొప్పుగాఁ గన్నారు మాన;
తారలే పూవులై నకరమొనాన,
యింద్రచాపము నెల కీర్తి కైవఁగల
కుసుమాల కీలకోఁ గనికెవమ్మాన,
వనముగు బెళ్లి చాన పైయుం జేకూడ
ఇన్నీసంబరమొదిఁ జల్లెమన్నావ,
నను విడిపోఁజంగ మనసెటువచ్చె?
పలిలంబుగమానిను పూర్వకాలమున పెనుసు;
భోవతీపికలలోఁ బరుగులిడెంతు;
నీకు సౌందర్యంబు నామ్రే నాయు
మిక్కిలంగను కేవి మొలఁతరో, నేను
[illegible] స్వప్నము [illegible]మైన
[illegible]సూర్యు [illegible]నాఁడి
[illegible]ంచివైతి—
[illegible] మాహా! యిం[illegible]
[illegible]

ప్రభవనసంవత్సరము.

శ్రీ తిరుపాటి చిదంబరశాస్త్రి గారు

సుదంతో[illegible]జనమనోంబుజ వికాసంబు దనర,
ప్రభావబలాన్ రత్నాకరము [illegible] ప్రజ్ఞానరత్న సంపదలు పొదల
జనియించితివిగదా చంద్రాతపముపోలె భువనచకోర సమ్మోద మెసగ
సంభవించితివిగదా [illegible] తామసమోహ ప్రశాంతి వెలయ
బయలుదేరితి [illegible] కాలకూట
జృంభణ స్తంభనోద్ధత స్ఫూర్తి [illegible] ప్రథమగణ్యంబ! ప్రభవసంవత్సరంబ!

క. పంచగ్రహకూటం [illegible] నొందక [illegible] ప్రదికి [illegible]
భ్యంచితగతి [illegible] వారము మమ్మా!

క. ప్రభవమవు [illegible] ప్రభవము నెంచ్ఛ [illegible]
ప్రభవమవు [illegible] నీవు చెప్పుము [illegible] ప్రభవా! [illegible]

గీ. పదగల్గను [illegible] యుద్యము [illegible]
గనులు [illegible] ప్రభవ

ఉ. [illegible] ప్రభవ [illegible] ప్రభవంబ
[illegible]

సీ. [illegible] ప్రజ్ఞ [illegible] మమ్మ!
రాష్ట్రీయ [illegible]
[illegible] మనలకిమ్మ!
[illegible] మమ్మ!
విశ్వవిద్యాలయ [illegible] మమ్మ!
[illegible] ప్రథమగణ్య [illegible] ప్రభవసంవత్సరమ!

తెప్పల సారథిగారు:

వీరు గంజాంజిల్లా భారువగ్రామము వాస్తవ్యులు.

వీరు బర్మాసముద్రపు ప్రాంతముల బత్తీగృహాంబుల సర్వీసు (Burma Coast Light-Houses Service) లో 1887 వ సంవత్సరములో ప్రవేశించి 1927 వ సంవత్సరము జనవరిమాసములో పించను పుచ్చుకొనుచున్నారు. వీరు ఒకటవ తరగతి లైటు కీపరు, వీరు చాలా విధేయతగా

తెప్పల సారథిగారు

నున్నూ చాలా ఓపికగా 40 సంవత్సరములు గవర్నమెంటు సర్వీసులో పనిచేసినందుకుగాను శ్రీ బర్మా గవర్నరుగారు వీరికి గౌరవనీయమైన సర్టిఫికెటున్నూ ఒక బంగారపు ఘడియారమున్నూ (Certificate of honour and a Gold watch) బహుమానముగా నిచ్చుటకు (1927 వ సంవత్సరం జనవరి 1 వ తారీఖున, బర్మా గజెట్ లో ముద్రించినారు. బర్మా సముద్ర ప్రాంతముల బత్తీగృహాంబులలో పని జేయు ఆంధ్రులలో నిట్టి బహుమానము పొందిన మొదటివారు వీరే. వీరు ఉద్యోగములో ఉన్నకాలములో తమ దిగువపనివారలయందు చాల అభిమానముగానున్నూ, కొన్ని సమయములలో వారికి సహాయము చేయుచు కీర్తి వడసినవారలు .

నవ్యాంధ్రకవితాసతికి గురుజాడ అప్పారావు క్రొత్తతెన్నులు రుచిచూపెను; రాయప్రోలు సుబ్బారావు పద శిల్పము నివేదించెను; వేంకటపార్వతీశ్వరులు తేటగీతముల మంజరుల కానుక నిచ్చిరి. ఈ కవులు కావ్యేందిర రూపురేఖలకు మార్పుగూర్పనాడిగి కవితారథమును నూతనపథములఁ బట్టించిరి. వీరలు నవీనాంధ్ర కవిత్వమునకు సూత్రధారులు.

ఇట్లీకవిపుంగవులు భాషాయోషకుఁ బూజాపుష్పము లర్పించుచుండ నాంధ్రోద్యమ మారంభమై దేశము నుత్సాహతరంగితము గావించెను. 1906-1908 ప్రాంతమున సముద్రతరంగమువలె దేశము నలుమొగముల వ్యాపించిన స్వదేశీయోద్యమము కవిత్వావేశమునకుఁ, గావ్యసామగ్రికి నంతులేని ఆవేశన పడుచున్న నాఁటి తెనుఁగుకైతగాండ్రకావేశము కల్గించి కావ్యసామగ్రిని గల్పించినది. ఆంగ్లవిద్యావంతులైన ఆంధ్రులు పెక్కురు అంతదనుక డిగ్రీలు పొందినవెంటనే ఉద్యోగధర్మ మవలంబించుచు వచ్చిరి. కావున అట్టివారు సారస్వతజీవనులు కాలేకపోయిరి. స్వదేశోద్యమానంతము సేవకవృత్తిపై విద్యావంతులకు ఏవపుట్టుటయే కాక ఉద్యోగపదవులు కూడఁ దక్కువ కాఁజొచ్చెను. అట్లగుట కొందలు విద్యార్థులకు సారస్వతముపై దృష్టిపోవుటకుఁ దగినయవకాశము కలిగెను. ఇట్లు వందేమాతరంఉద్యమము మనకవులకుఁ గవిత్వరచనకు వలయు అవకాశమును, ఆవేశమును, సామగ్రిని కల్గించినది. ఆతరుణమున గురుజాడఅప్పారాయని స్వాత్మ భావవీచియు, రాయప్రోలుసుబ్బారాయని ప్రౌఢపదవిన్యాసమును, వేంకటపార్వతీశ్వరుల తేటగీతముల క్రొత్తందనమును ప్రజాహృదయవీథి నడతెంచి, వారి రుచి కంది, వారి మనముల నాటుకొనుచుండెను. ఆసమయమున ఆంధ్రపత్రిక, ఉగాదిసంచికలు, ఆంధ్రభారతి, మొదలగు పత్రికలు బయలుదేఱి యువకవుల ఖండకావ్యములకు, భావగీతములకు సుస్వాగతము చేయుచు వానిని తలఁదాల్చుచుండెడివి. ఆసమయముననే ఆంధ్రోద్యమ మారంభమై ఆంధ్రులకు శుభోదయమును గొనితెచ్చెను. ఆంధ్రమహాప్రజల హృదయక్షేత్రములందవబోధ మంకురించినది. దేశోద్ధరణమునకు దేశభాషాభివృద్ధి సహజసాధనమను సిద్ధాంత మంగీకృతమై తెలుఁగునాట దృఢతరమైన ఆంధ్రభాషాభిమానమును గల్గించినది. అందుతోఁ గావ్యరచనాపరులగు ఆంధ్రకవుల కాంధ్రప్రజలపోషణ ప్రోత్సాహములును, అభిమానాదరణములును లభించి వారిని ఉత్సాహవంతులనుగా నొనర్చెను. ప్రపంచమునంతను కలగుండు వెట్టిన ఐరోపామహాసంగ్రామము కూడ ఆంధ్రలోకవ్యాప్తమైన ఈనూతనోత్సాహమును, కవిత్వావేశమును చప్పబఱుపఁజాలకపోయెను. ఆంధ్రోద్యమ మారంభించిననాఁటినుండియు తెనుఁగుకైత పాలసముద్రమువలె నపారముగఁ బెరుఁగుచు మున్నెన్నఁడుఁ ద్రొక్కి చూడని పెక్కు నూతనమార్గములఁ బరువెత్తుచున్నది. ఆనూతనమార్గములఁ బరామర్శింతము.

౨
ప్రాచీనాధునాతన కవితావిభేదములు

ఆంధ్రకవితాసారస్వతమును విమర్శకదృష్టితోఁ బాఱఁజూచితిమేని ప్రాచీననవీనకవిత్వములందుఁ గల విభేదములు కొన్ని విస్పష్టముగఁ గాన నగును.

కావ్యపరిమాణము

మొదటిది కావ్యపరిమాణము. పూర్వకవులు సాధారణముగ మహాకావ్యములను రచించిరి. నేఁటివా రన్ననో అలఁతి యలఁతి విషయముల నితివృత్తములుగా నెన్ని ఖండకావ్యములు రచించుచున్నారు. ఇక్కాలమున ఖండకావ్యరచనకు విశేషప్రాబల్యము గలదు. ఏతత్కారణము లారయ నగును.

'కావ్యగీతిప్రియు'లగు రాజరాజనరేంద్రులను గాని, 'కవితాప్రావీణ్యఫణీశు'లగు కృష్ణదేవరాయచక్రవర్తులను గాని పరాధీనమందున్న ఆంధ్రు లిఁకఁ జూడఁబోరు. అట్లగుట:

చ. 'నిరుపహతిస్థలంబు రమణీప్రియదూతిక తెచ్చియిచ్చు క
　　ప్పురవిడె మాత్మ కింపయిన భోజన ముయ్యెలమంచము......

—చాటుధార.

ఇచ్చి మహాకావ్యముల రచింపుఁడని కవులను గోరు ప్రభువతంసము లుండరు. మహాకావ్యరచనకు అవకాశముఁ గల్పించు రాజపోషణ మిట్లు కొఱవడి యుండుటచే నీకాలమున ఖండకావ్యరచనమే కొనలు సాగుచున్నది.

మఱియొక కారణము: ప్రస్తుతయుగమున కవితాపోషకులగు ప్రజలు తీరికూర్చుండి మహాకావ్యములు పఠింప నేరని త్వరజీవనులు, లౌకికులు. వారికి తీరిక తక్కువ; వారి మనములు వివిధవ్యాపారములందు బర్యాప్తములు. అందువలన స్వల్పకాలములో సమాప్తము కాఁగల ఖండకావ్యములపైకి వారిచిత్తములు పోయినవి. కావున నట్టి కావ్యరచనకు ఆధునికయుగమున విశేషమైన ప్రోత్సాహము, ప్రాబల్యము కల్గుట నైసర్గికము.

వేఱొండు హేతువు: ప్రస్తుతకాలమున పత్రికలే పెక్కుసందర్భములలోఁ గావ్యప్రచురణసాధనములు. సుదీర్ఘమయిన కావ్యసామగ్రిని దలదాల్చుట ప్రజాభిరుచికి దూరమగుటయే యని నేఁటి పత్రికలు నిజ మారసినవి. అట్లగుట నేఁడు కావ్యప్రచురణసాధనములైన పత్రికలు కూడ ఖండకావ్యరచనమునే అభిమానించుచున్నవి.

వేఱొక కారణము: నవీనాంధ్రసారస్వతమునకు అదృష్టవశమున ఆంగ్లసారస్వతసంపర్కము లభించినది. ఆంగ్లసారస్వతమున ఖండకావ్యములు వేనవేలు. అనుకరణమునకుఁ బెట్టినది పేరగు మన ఆంధ్రకవులు అది చూచి తెనుఁగుకైతను ఖండకావ్యభూషలతో సింగారింపఁ దొడఁగిరి. ఖండకావ్యరచనము ఆంగ్లసారస్వతసాహచర్యమువలన మన కబ్బినమహాభాగ్యములలో నొకటి.

ఇఁక నొకకారణము: 'సతతము కావ్యరసముం గొనియాడుచు' 'మహాకవిత్వదీక్షావిధిఁ' బూనఁగల తిక్కనసోమయాజివంటి రసోపాసకులను, గవిబ్రహ్మలను గనఁజాలని పిదపకాల మిది. ఆధునికాంధ్ర సారస్వతమహాసభాభవన మలంకరించిన 'కలికిపాటల కోయిలకొలము' వారికి సారస్వతమువలన జీవనోపాధి కల్గుట లేదు. వారు ఇతరత్ర ఉద్యోగధర్మమును స్వీకరించియో, వ్యాపారవ్యవసాయము లవలంబించియో పొట్ట పోసికొనుచు దేశాభిమానులును, భాషాభిమానులును నగుటచే తీరికసమయములందు ఉద్విగ్నమనస్కులై కవన మల్లుచున్నారు. వారి శ్రద్ధాబుద్ధులను ఒక్క కవిత్వరచనమందే అవధాన మొనర్చుటకు వారు ఉదరపోషణార్థ మవలంబించిన ఇతరవ్యాపారము లొప్పుకొనవు. కావున వారికి మహాకావ్యరచనకు వలయు దీక్షాపరత్వము లేకుండఁ బోయినది. అత్యభిరుచిగల వారి కవిత్వాభినివేశము ఖండకావ్యరూపమున జాలువాఱుచున్నది.

కవితాపోషకులైన ప్రజలును, కావ్యప్రచురణసాధనములైన పత్రికలును, నవీనాంధ్రకవిత్వాభివృద్ధికిఁ బ్రోద్బల మొసంగుచున్న ఆంగ్లసారస్వతమును, కవితానిర్మాతలగు యువకవులును ఇట్లు ఖండకావ్యములవైపే మొగ్గు మాపుచుండుటచేత ఆధునికయుగమున ఏతత్కావ్యరచనము మెండుకొనుచున్నది.

కవితాసామగ్రి

ప్రాచీనకవిత్వమునుండి నేఁటి తెనుఁగుకవిత్వమును వేఱుపఱచెడి రెండవవిషయము కవితాసామగ్రి. పూర్వకవులు ఉన్నతకుటుంబములవారి ప్రేమజీవితములు, మహాపురుషుల యుద్ధవీరత్వము మొదలైన సామాన్యజనుల కందుబాటుకాని ఉదాత్తవిషయములను గవితావస్తువుగా గ్రహించిరి. వారికిఁ బ్రకృతివర్ణనములు మహాకావ్యకల్పనలో నెడపడపఁ దోతెంచు నుపాఖ్యానములు. నవీనకవుల కట్లు కాదు. ప్రకృతివర్ణనములే వీరి ఖండకావ్యములకుఁ బ్రాణము వోయు ప్రధానవిషయములు. అందు సీతాకోకచిలుక మొదలు గగనదీపమగు చంద్రునివఱకును గల సమస్తవస్తువులును వీరి కవితాకుంచిక కనువగు వస్తువులే. వీరు ప్రాకృతజనుల సామాన్యజీవితవిషయములను గూడ కవితాసామగ్రిగ స్వీకరింతురు. ఇది ప్రాచీనాంధ్రపండితకవు లెవ్వరును ద్రొక్కిచూడని క్రొత్తతెన్ను. ఇది ప్రజాస్వామిక (Democratic) ప్రభుత్వముల కాలము. కావున 'కవితలల్లే క్లాంతహృదయులు' సామాన్యప్రజల జీవితవిషయమును కవితాసామగ్రిగా స్వీకరించుట కాలధర్మము. ఇవి జాతీయపునరుద్ధరణదీక్షాదనము లగుటచే ఆంధ్రచారిత్రకవిషయములను దేశోద్ధారకు లనఁదగిన యువకవు లొకరిద్దఱు గానము చేయుచు 'ఆంధ్రావళి మోదముం బొరయ' చున్నారు. ప్రబంధకవులు కృతిపతి నభినందించు ఘట్టమునఁ దప్ప మిగిలిన స్థలముల సమకాలికాంశములను బ్రస్తావింపలేదు. నవ్యకవు లట్లుకాక సమకాలికాంశములను గావ్యవస్తువుగాఁ జేకొనుచున్నారు.

శైలి

మూఁడవది శైలి. ప్రబంధకవులు తమకావ్యములను ప్రౌఢాతిదీర్ఘసమాసములతో నించియుంచిరి. అందు బంధశ్లేషద్వ్యర్థికావ్యాది ఐంద్రజాలికకవిత్వము మెండుకొని యుండుటయుఁ గలదు. ప్రబంధకవులలోఁ బెక్కురు సంస్కృతసాహితీమండను లగుటచే వారి గ్రంథములందలి శైలి సాంస్కృతికము. 'తోడ నర్థమెల్లఁ దోఁచకుండు గూఢశబ్దములతో' నిండియుండు నాప్రబంధములు పండితులకుఁ గూడ కొఱుకువడని కొఱముట్టెలు. నవకవులు చిన్నిపదముల నాతిదీర్ఘసమాసములు, జానుఁదెనుఁగుపదములు వాడి సులభసుందరశైలిలోఁ గావ్యరచనము చేయుచున్నారు. బంధశ్లేషద్వ్యర్థికవిత్వములు మన యదృష్టవశమున విస్మృతికూపమునందుఁ బడి అడఁగారుచున్నవి. ఆంధ్రకవితాసతి యదృష్టరేఖ బయలుపడుటచే ఆశుకవితాప్రాబల్యము త్వరితగతి నడఁగంటుచున్నది. పరకపాటుగఁ జూపట్టుచున్నను రసికప్రజల సాదరదృష్టి అట్టికవిత్వముపైఁ బ్రసరించుట లేదు. పదకాఠిన్యమే గొప్పకవిత్వమునకు యోగ్యతాపత్రముగా భావించిన ప్రబంధకవుల శైలికిని, శిరీషకుసుమపేశలములైన లలితపదములతోఁ గవన మల్లు నేఁటివారిశైలికిని గల వ్యత్యాసము సముద్రమంత. పూర్వులు మారుమూలపదములను, రెండర్థములు స్ఫురించు పదములను శ్రమచేసి ఏర్చి కూర్చి తమకావ్యములను బండితజనైకవేద్యముగా నొనరించిరి. నేఁటివా రన్ననో 'కందువమాటలు, సామెతలు' అందముగాఁ బొందుపఱచి తమగీతికాప్రసవములను జనసామాన్యము తావిగొనునట్లు చేయుచున్నారు. వ్యావహారికశైలినుపయోగించుచుఁ గళాదక్షులును, మహామతులును నగు నవ్యాంధ్రకవులు కొందఱు జీవద్భాషామాధుర్యమును ఆంధ్రలోకమునకు నంజుకొనఁ బెట్టుచున్నారు. సులలితాంధ్రపదములు, వ్యావహారికభాషాపదములు, జాతీయములు, సామెతలు ఇత్యాదిజీవద్భాషాపరికరములు నవీనాంధ్రకవుల శైలికి సవరఁదనముఁ గొనితెచ్చు మేలుపూసలు.

ఛందస్సు

నాల్గవది ఛందస్సువిషయము. పూర్వులు రచించిన గ్రంథములలో శతకములును, ద్విపదకావ్యములును మాత్రమే ఏకవృత్తపూర్ణములు. మిగిలిన వన్నియు వివిధగద్యపద్యాత్మకములగు చంపువులు. నవీనుల గ్రంథములలో విశేషము తేటగీత, మంజరి, ముత్యాలసరులు మున్నగు ఏకవృత్తములతో – రచింపఁబడిన ఖండకావ్యములు. ఉత్పలమాల, చంపకమాల, మత్తేభము, శార్దూలము మొదలగు వృత్తములను విశేషముగను, సీసము, గీతము మున్నగు జాతులను ప్రాయికముగను ప్రబంధకవులు వాడియుండిరి. ఆధునికయుగమున నియమబాహుళ్యము గల వృత్తముల రచన కొంచెము వెనుబాటు నొందినది. యతిప్రాసలకుఁ గట్టువడుట యనినను, వ్యర్థపదపూరణములతో యతిప్రాసల నిల్పుట యనినను స్వేచ్ఛాపరులును, పదశిల్పులును నగు

నేఁటి కవులకుఁ దలఁచీదట. యతిప్రాసలు ఎత్తికట్టి భాషాశైలభ్యాసంపాదన మొనరించుటకు స్వేచ్ఛాపరు లయ్యు నవ్యాంధ్రకవులు పూర్తిగా సాహసింపలేక వృత్తములను మాని నియమములు తక్కువగ నుండు మంజరులపైకి, తేటగీతవలపైకిఁ దమ దృష్టి మరలించిరి. నవ్యాంధ్రకవితాసూత్రధారులలోనివా రైన వేంకటపార్వతీశ్వరులు తేటగీతములు, మంజరులు లాలిత్యలావణ్యములు కలిగి విశృంఖలము లగు నవ్యభావవర్ణనముల కమరియుండుటను గనిపెట్టినారు. తేటగీతి ఆంధ్రమునకు అనుష్టుప్పు; సర్వతోముఖమగు నవ్యభావపరంపరకు ననువైన చక్కని వాహిక. మఱి యీఁక మంజరీద్విపద మధురభావ యగు ఆంధ్రముకొఱకే అవతరించినది. కావుననే నవకవులు తేటగీతముల, మంజరుల విశేషముగ నాశ్రయించుచున్నారు. పరంపరానుగతములగు ఛందములు యతిప్రాసదూషితములై తగిన స్వేచ్ఛను తృప్తిని ఈయకుండుటచే నూతనచ్ఛందములను నిర్మించుటకు నేఁ డొకవిపుల ప్రయత్నము జరుగుచున్నది. ఈవిపులప్రయత్నము నవీనాంధ్రకవులలోఁ బెచ్చుపెరుగుచున్న స్వతంత్రబుద్ధి వలనఁ గలిగిన ఆరోగ్యవంతమును, శ్లాఘ్యమును నగు కృషి. ఫల మెట్టి దగునో?

భావము

ఐదవది భావములవిషయము. ప్రబంధకవులలో భావదాస్యము హెచ్చు. వారి కావ్యనిర్మాణపద్ధతియే ఇట్టిభావదాస్యమును బోషించినది. దేవతాప్రార్థన, కవిస్తుతి, కుకవినింద, కృతిపతివంశవర్ణన, షష్ఠ్యంతములు, పురవర్ణన, బ్రహ్మక్షత్రియవైశ్యశూద్రవర్ణన, వేశ్యాభిసారికాపుష్పలావికాదివర్ణన, నాయికానాయకుల వర్ణన, వారి విరహము, చంద్రోపాలంభము, మన్మథోపాలంభము, మొదలైన విషయము లన్నియుఁ దప్పనిసరిగాఁ గావ్యనిర్మాణములోఁ బూర్వులు చేర్చికొని యుండుటచే వారి భావములకు సంక్షేపవిక్షేపములు గాని, అనేకత్వము గాని లేకపోయినది. ఒకరి నొకరనుకరించుటచే వారి భావములకు నవీనత్వము కూడ లేకుండఁ బోయినది. నవీనకవులవిషయమున అట్లుకాదు. వీరు స్వేచ్ఛాప్రియులు. అనుకరణము వీరి 'ఇంటుబంటు' కూడ లేచన సాహసింప నేరరు కాని వీరు కావ్యనిర్మాణపద్ధతిలో వివిధత్వ మవలంబించుటచే వీరిభావములకు సరిక్రొత్తదనమును, సంక్షేపవిక్షేపములును లభించినవి. లక్షణగ్రంథముల యందుకట్లకు లోఁబడి కావ్యరచనముఁ గావింప నొల్లని రసోపాసకులు నేఁటికవులు.

ప్రాఁదెనుఁగుకైతనుండి వేఱైయున్న నేఁటి తెనుఁగుకైతల క్రొత్తతెన్నుల నిట్లు స్థూలదృష్టితోఁ బరామర్శించుకొంటిమి.

తెనుఁగుకైతల క్రొత్తతెన్నులు

ఇఁక నాక్రొత్తతెన్నులను ప్రత్యేకనిదర్శనములతో విమర్శించుకొందము.

ప్రకృతివర్ణనము

నవీనాంధ్రకవులకుఁ బ్రకృతిచింతనము, తత్సాంగత్యము నెక్కువ. ప్రబంధకవులు తమకుఁ దామై ప్రకృతితో సాంగత్యమనుభవించి ప్రకృతివర్ణనము చేయలేదు. ప్రకృతివర్ణనావసరమున వారు గ్రంథస్థములును, కవిసమయములును నైన వర్ణనాక్రమము నవలంబించిరి. ప్రవాహవేగ యగు గంగానదిలోఁ దామరమొలపించెడి ప్రబంధకవు లెక్కడ; ప్రకృతిసాంగత్య మెక్కడ? ఇట్టి విరుద్ధకవిసమయములచెంతఁ జేరక ఆంధ్రకవితాపితామహునివలె నొక్కింత మనోహరముగఁ బ్రకృతివర్ణన గావించిన కవులును కొందఱు ప్రాచీనులలో లేకపోలేదు. కాని అట్టివారైనను బ్రకృతి యథారూపవర్ణనము మాత్రమే చేసిరి కాని ప్రకృతిలోని అంతర్లీనవిషయముల నవగాహము చేసికొన ప్రయత్నింపరైరి. ప్రకృతిలోని వివిధవిచిత్రములఁ దిలకించి, ఆనందించి, కలరూపు కవితాకుంచికతోఁ జిత్రించుట ప్రాచీనాధునాతనకవులకు సమానవిషయము. కాని ఆధునికాంధ్రకవులు ప్రకృతి వివిధరూపములను దూరమునుండి తిలకించి వర్ణించుటతోఁ దృప్తినొందరు. వీరు ప్రకృతిలో నంతర్లీన మగుదురు. [చూడు: ఏకాంతసుఖము—భారతి సంపు. ౧, సంచిక ౨, పే. ౫౭.]

ప్రకృతితో సాహచర్యము హెచ్చు గావుననే వీరికి ప్రకృతి రూపవికారములం దొకఅనిర్వాచ్యమైన మహాశక్తి, మహావ్యక్తి పొడగట్టును. ఆమహావ్యక్తిని గురువుగను, తమ్ముశిష్యులుగను నిర్దేశించుకొని నవీనాంధ్రకవులు ఆమహావ్యక్తితో మానసికసల్లాపసంతోషము నొంది అందుండి నీతిని గ్రహింతురు. ఒజ్జగా నిర్దేశింపఁబడిన ప్రకృతిమననము క్రమముగా నతిశయిల్లి జీవాత్మపరమాత్మలకుఁ గల సంబంధసోపానమార్గమును వ్యక్తము చేయును. ఇట్టి ప్రకృతివర్ణనము వేంకటపార్వతీశ్వరకవుల 'ఏకాంతసేవ' లోఁ బ్రకృతిపురుషులకుఁగల పవిత్రప్రణయలీలల రూపముగఁ బ్రస్తావింపఁబడినది. నవీనాంధ్రకవులకుఁ బ్రకృతి జీవితాదర్శములఁ బ్రదర్శించు గురువు; అంతరాత్మనుఁ బ్రబోధించు వేదాంతి.

లిరిక్కు కవిత్వము

దీనినే కొందఱు భావకవిత్వ మనుచున్నారు. ఏజాతికిఁ జెందినను ఉన్నతకవిత్వమునకు భావము ప్రాణాధారము. అట్లగుట ఒకజాతికవిత్వమునే భావకవిత్వ మనుట కువాదమే యగును. కావున భావకవిత్వమని మనవారు పిలుచు కవిత్వమును 'లిరిక్కు' కవిత్వమని పిలుచుట నాయభిమతము. ప్రబంధకవిత్వములో కవి చదువరులకుఁ దనను తానైఁ గనుపింపఁడు. కాని లిరిక్కు కవిత్వమో కవి ఆత్మోపదంశమే. ఇందుఁ గవి అనన్యాదృశమున మిట్టుమీటె మల్లాడు సుఖదుఃఖాద్యనుభవమును బ్రవహింపఁజేయును. కవిస్వీయానుభవవ్యక్తీకరణము గావున లిరిక్కుకవిత్వము విశ్వాసమండితమై యుండును. లిరిక్కుకవితా ప్రధానలక్షణ మెద్దియనిన: కవితావస్తువుతోఁ గవికి ప్రచ్ఛన్నముకాని

సంబంధ ముండుటయే. ఇంతియే కాని వస్తువునందుఁగాని భావమునందుఁగాని లిరిక్కుకవిత్వమునకు నియమము లేదు. 'ముక్తావళి' యను ఖండకావ్యమున (భారతి సంపు. ౧, సంచిక. ౭, పేజి. ౧౮౭) నందు "నావలె శుష్కజీవనమునకా........." అని వెల్లడించిన దుఃఖభాజనమైన యాత్మోన్మాదంతమును, 'తిక్కన' యను ఖండకావ్యము (భారతి, సంపు. ౨, సంచిక ౯, పే. ౧-౩) నందుఁ గావింపఁబడిన "మేటివిపంచి కేలఁగొని" ఇత్యాది మహాకవిస్తోత్రమును ఆంధ్రసారస్వతమున లిరిక్కుకవిత్వమున కుత్కృష్టనిదర్శనములు.

ప్రాకృతజనుల జీవితము

ప్రాచీనాంధ్రకవులు మహారాజుల కథలనే కాని సామాన్యుల కథలను కావ్యసామగ్రిగా గ్రహింపలేదు. వారు రాజాశ్రయులు. అట్లగుట వారి భావప్రపంచమున నంతఃపురసంవాసితులైన రాజదంపతుల విరహాగ్నికే కాని పల్లెటూరి పాటకపుజనుల నిసర్గరమ్యప్రణయ జీవితములకుఁ జోటు లేక పోయినది. వారు 'పల్లెటూరి తొయ్యలుల నిసర్గరమ్యదరహాసవిలోకనచేష్టలందు గుబులుక్కొను నిష్కలుషపు గ్రామ్యజీవనపుఁ గమ్మఁదనంబు' గ్రహింప లేక పోయిరి. 'రావోరింటికైనా రంగూ తెచ్చేపిల్ల'లు ప్రాకృతజనులలో నుందు రని వారు కలలో నైన నూహింప లేదు. నవీనాంధ్రకవుల కట్లు కాదు —

ప్రేమకురియించు మోహనరాగాలాపములు గావించెడి కాపు పడుచు కలికివలపు విద్యావంతులగు నవీనాంధ్రకవుల 'విరజాజి బజారు'లోని సరిక్రొత్తసరకు. ఈతరగతి కవిత్వమును పెంపొందించు రసికావతంసములలో నండూరి వేంకటసుబ్బారావు మేటి. ప్రణయస్వరూపిణియగు యెంకిద్వారా ప్రాకృతజనుల సాంసారికపు ముచ్చటలను అనువగు కవితాసంభారములతో మేళవించి భోగ్యద్రవ్యముగా నొనర్చిన యీకవి ప్రతిభకు 'అంజలి సేయక తీర దెరికిన్.' ప్రాకృతజనుల సాంసారికపు ముచ్చటలు భోగ్యద్రవ్యముగా నొనర్చిన ప్రతిభయే కాక వానికి శిష్టత్వ మాపాదించి సభాపూజ్యతఁ గొనితెచ్చిన గౌరవము కూడ సుబ్బారావుకే చెందును. 'యెంకిపాటల'లో శ్లాఘ్యమైన మఱియొక విశేషము కలదు. హిందూదేశము కర్మభూమి; జ్ఞానభూమి. అందుఁ బుట్టువుఁ గన్న విద్యాగంధహీనుఁడగు కడజాతివానినుండి తపస్స్వాధ్యాయనిరతుఁడగు మునీశ్వరునివఱకుఁ గల ప్రతివానికిని బూర్వోత్తరజన్మజిజ్ఞాస తల్లిపాలనాఁటినుండి యుండునదే. హిందూదేశౌన్నత్యము కలకాలము చిరస్థాయియై యుండుటకు వేరుదుంప యనఁదగిన దీవిజ్ఞానము. అది భారతీయుల కెల్లఱకు ఉమ్మడిసొమ్ము. కావుననే నాయుడుబావయు

'యెనక జల్మములోన యెవరమో' నంటి
సిగ్గొచ్చి నవ్వింది సిలక నాయెంకి!
'ముందు మనకే జల్మ ముందోలె' యంటి
తెల్లతెలపోయింది పిల్ల నాయెంకి!

అని నివేదించుచున్నాఁడు. ప్రాకృతజనుల జీవితవిశేషములను వర్ణించుటలో విశేషవ్యాసంగము చేయు కవికొండల వేంకటరావు భావమంజులమగు కైతను ఆంధ్రలోక మనుభవించి ఆనందింప నేరకున్నది. ఆతని భావవాహిక తెలియని సన్నులఁ బడి పోవుచుండుటచేత, నవ్యభావవర్ణనమునకు ఒదుగని ప్రాచీనవృత్తములను దిగనాడి నూతనఛందముల సృష్టింప నావేదన పడుచున్న వేంకటరావు విశేషకృషి శ్లాఘనీయమే కాని ఆతని నూతనఛందములఁ బఠింపవలసిన ధోరణి పలువురకుఁ దెలియకున్నది.

గోపకావ్యములు

గోపకావ్యము (Pastorals) లనఁబడు నొకతరగతి కావ్యములు ఆంగ్లసారస్వతసంపర్కమువలన మనవాఙ్మయములోనికి దిగుమతి నొందుచున్నవి. గోపకావ్యనిర్మాత యనఁదగిన థియోక్రిటసు (Theocritus) శాద్వలస్థలములు, నదీతీరవిహారములు, పామరజనవ్యవహారములు, ఇత్యాదివిషయముల వర్ణించెను. కాలక్రమమున కవులు గోపకావ్యములను మతసాంఘికసారస్వతరాజకీయాదివిషయములపై తమ అభిప్రాయముల వ్యక్తీకరించుట కుపయోగించిరి. భాగవతములోని గోపాలకృష్ణుని వనవిహారవర్ణన మీతరగతి సారస్వత మనవచ్చును. ఇంతకు మించి మనలోఁ బ్రాచీనగోపకావ్యములు ప్రత్యేకించి లేవు. ఇప్పుడిప్పుడు ఆంగ్లసారస్వతసాహచర్యమువలనఁ గొలఁదిగ బయలు దేరుచున్నవి. దువ్వూరి రామిరెడ్డి 'వనకుమారి' ఇట్టిదే. ఇందు గోపకావ్యసాంప్రదాయము లన్నియుఁ సమకూరినవి. కథానాయిక యగు 'వనకుమారి' గొఱ్ఱెల కాచుకొనుచు

"సీ. కొండ నెత్తమ్ములఁ గోరాడు మబ్బుల
గమనసౌందర్యంబుఁ గాంచి కాంచి;
మేఘోదయంబున మిన్నమినఁ బురి విచ్చి
యాడు నెమ్మల యొప్పు లరసి యరసి;
యమృతధారలరీతి నచ్ఛమై ప్రవహించు
సెలయేళ్లలోఁ గ్రీడ సలిపి సలిపి;
ప్రకృతిమంజులమైన పక్షుల గానంబుఁ
దమి దీఱ వీనులఁ ద్రావి త్రావి;
యెండవేళలఁ బూఁబొదరిండ్లఁ దూరి
హరిణగర్భిణులకుఁ జివురాకు లొసఁగి
ప్రసవమాలల ధరియించి ప్రతిదినంబుఁ
గాననంబుల రాణియై గ్రాలుచుండు."

ఇట్లు నాయికచేఁ బ్రకృతివర్ణన చేయించుటయే కాక రామిరెడ్డి నాయకునిచే నంతఃపురజీవితము, పరలోకవృత్తాంతము మున్నగు విషయములను వర్ణింపించి లౌకికజీవితముపై తన అభిప్రాయములను వెల్లడించెను. కావుననే గోపకావ్యలక్షణములు 'వనకుమారి' యందుఁ గొంతవఱకు నేకీభావ మొందిన వనుట. ఈగోపకావ్యనిర్మాణమునం దాంధ్రకవులు విశేషమైన యభినివేశ మగపఱచుట లేదు.

మృతస్మృతులు

సెనరైన చుట్టములు గాని, దేశారాధనతత్పరులైన మహాను భావులుగాని మరణించినపుడు కలిగిన దుఃఖావేగముచే రచింపఁబడిన శోకగీతికలు ప్రాచీనాంధ్రసారస్వతమునం దంతగాఁ గన్పట్టవు.

"సీ. ఎదురైనచోఁ దనమదకరీంద్రము నిల్పి......"

అని పెద్దన్న చెప్పినచాటుపద్యము ప్రాచీనాంధ్రసారస్వతమునఁ గల శోకగీతము. ఈకాలమున నిట్టి మృతస్మృతుల రచనము విస్తృతిఁ జెందుచున్నది.

సుతస్మృతులు, మిత్రస్మృతులు, పేరుప్రతిష్ఠలు గల పురుషులు మరణించినపుడెల్ల పత్రికలలో మనము గాంచు స్మరణగీతములు మొదలైనవి శోకగీతికావాఙ్మయమును బెంచుచున్నవి; కాని సారవంతము చేయుటలేదు. శోకగీతములను—ఆత్మీయులు మరణించినపుడు చెప్పినవి, మహాపురుషులు మరణించినపుడు చెప్పునవి అని రెండువిధములుగా విభజింప వచ్చును. ఆత్మీయులు మరణించినపుడు చెప్పుశోకగీతికలకు శ్లాఘనీయమైన నిదర్శనముగా దువ్వూరి రామిరెడ్డి 'ప్రియావియోగము' (భారతి సంపు. ౭, సంచిక ౯, పే. ౭౬-౭౯) చేకొనవచ్చును. మహాపురుషుల మృతస్మృతులకు నిదర్శనముగా సత్యనారాయణమూర్తి "తూర్పుదిక్కున కాంతికిరణము ...." అను "దామెర్ల రామారాయస్మరణము"ను జేకొనవచ్చును.

మర్మకవిత్వము

మర్మకవిత్వ (Mystic Poetry) మనఁబడు ఆధ్యాత్మికకవిత్వ మీకాలమున విస్తృతి నొందుచున్నది. నోబిలుబహుమాన మందిన రవీంద్రుని గీతాంజలి వంగీయులకుఁ బోలుసవారైన ఆంధ్రయువకవులు ఆలించి అందలి మేలెంచి మిన్నందినారు. గీతాంజలి సాహచర్యమున తెనుఁగుకవులు జయదేవుని గీతగోవిందము, లీలాశుకుని కృష్ణకర్ణామృతము మొదలగు వైష్ణవభక్తిప్రతిపాదకములగు గ్రంథరాజములపైఁ దమ కవితాదృష్టిని ప్రసరించినారు. అందుతో భక్తుఁడు ప్రణయినీరూపమున భగవంతునిఁ గొల్చునట్లు కవిసాంప్రదాయము మనలో నేర్పడినది. ఈమర్మకవిత్వరచనమున యువకులగు నవీనాంధ్రకవులు విశేషవ్యాసంగముఁ జూపుచున్నారు. అట్టి విశేషకృషికామృతఫలముగా వేంకటపార్వతీశ్వరుల 'ఏకాంతసేవ' ఉదయం బొందినది. ఆధునికాంధ్రకవులు ఆంధ్రభారతి కుపాయనముగ నర్పించుచున్న గ్రంథరాజములలో 'ఏకాంతసేవ' ఉత్తమమైనది. ఇందుఁ బ్రణయినీప్రణయులకును, ప్రకృతిపురుషులకును, భక్తపరమేశ్వరులకును గల పవిత్రప్రణయలీల యభివర్ణితమై యున్నది.

వేణుగానవర్ణనము

వైష్ణవభక్తిప్రతిపాదకములగు గ్రంథములను బఠించుటంవలన నేటి యువకవులలో శ్రీకృష్ణుని వేణుగానవర్ణనము పెచ్చు మీఱినది. సంస్కారులును, సనాతనమార్గగాములును గూడ నిట్టివర్ణన మొనర్చి ఆంధ్రకవితాసతిచేత గుడుగుడుకుంచము లాడించుచున్నారు. ఇకనైన నిట్టిది విరమించుట మంచిపని.

జాతీయ భావము

నేఁటి తెనుఁగుకవులలో జాతీయభావము వెల్లుబ్బి వెల్లువయై ప్రవహించుచున్నది. నవీనాంధ్రకవులలో కొందఱు స్వదేశీయోద్యమాంధ్రోద్యమములచే నుత్సాహతరంగితులై కవన మల్లుచున్నారు. అట్టివో వారికవనములందు సమకాలీనమైన ఉత్సాహబీజములు అప్రయత్నముగనైన ఉరలింపక మానవు. 'ఆంధ్రావళి మోదముం బొరయ' గ్రంథరచనోద్యుక్తుండైన తిక్కనకూడ ఆంధ్రకీర్తిని బ్రత్యేకించి సంకీర్తనము చేయలేదు. కాకతీయాంధ్రచక్రవర్తి ప్రతాపరుద్రుఁడు మ్లేచ్ఛరు యవనవీరులను దెలుఁగుమాగాణి నుండి తఱిమివైచిన ఆ విజయలక్ష్మీప్రాసాదాంకవిభవదినములలో, నాఁటి తెనుఁగుకవులయందు జాతీయభావము పాలసముద్రమువలె పొంగి పొరలవలసినది. కాని ప్రాచీనాంధ్రకవులలో జాతీయభావము పూజ్యము. అనగా అభావ మనుట. 'లోక మంతకుఁ గాకవెట్టిన' ఆనాఁటి 'కాకతీయుల కదనపాండితి'ని 'చీకిపోవని చేవమాటల'తో నిరువదియవ శతాబ్దిలోనున్న రాయప్రోలు సుబ్బారావుప్రస్తావించెనే కాని సమకాలికు లందఱును మూఁగలై యుండిరి. ఇవి జాతీయపునరుద్ధారణ దీక్షాదినములు.

"ఉ. జారిన దేశగౌరవముఁ
　　జక్కన దిద్ది, మహాంధ్ర మండలీ
భారము శ్లాఘనీయముగఁ
　　బాలనఁ జేసి, సమానరాష్ట్రిములో
కూరిమి నాసఁ జేయ, తెలుఁ
　　గుం బుడమిన్ గయిసేసి"

—రాయప్రోలు సుబ్బారావు

ఔన్నత్య శిఖరమునకుఁ గొంపోవలయునను దీక్షతో దేశారాధకులగు కవులు

"సీ. తనగీతి యఖిలజాతిని పాటకులను గా
　　దిద్ది పర్విల్లిన తెనుఁగు వాణి
తనపోట్లులు విరోధితండంబులను సహిం
　　పనివిగా మెరసిన తెనుఁగు కత్తి
తనయందములు ప్రాంతజనుల కభిరుచి వా
　　సన నేర్ప నలరిన తెనుఁగు రేఖ
తనవేణికలు వసుంధరను సస్యశ్యామ
　　లను జేయఁ జెలఁగిన తెనుఁగు భూమి
అస్మదార్ద్రమనోవీథి నావహింప
జ్ఞప్తి కెలయించుచున్నాఁడ చావలేదు

చావలేదు ఆంధ్రుల మహోజ్జ్వలచరిత్ర
హృదయములు చీల్చి చదువు డోసగయులార!"

—రాయప్రోలు సుబ్బారావు.

అని ప్రాక్తనవైభవపునశ్చరణము చేయుచున్నారు. రాయప్రోలు సుబ్బారావు, విశ్వనాథను సత్యనారాయణ, శేషాద్రిరమణకవులు మొదలైనవారు జాతీయభావసముద్దీపితములగు కావ్యముల గొన్నిటిని రచియింపుచు ఆంధ్రకీర్తిని సంకీర్తనము చేయుచున్నారు ప్రత్యేకమైన ఆంధ్రజాతీయాభిమానమే కాక నవీనాంధ్రకవులలో సాముదాయికమైన భారతజాతీయాభిమానము కూడ వెల్లివిరియుచున్నది. నండూరి బంగారయ్య "రక్షరా! శ్రీరామరక్షరా! తండ్రి" అనురచనమిందు కుదాహరణము.

ఇందులో నొకవిశేషము: కవి సమకాలీనమైన చారిత్రికాంశములను కావ్యవస్తువుగా స్వీకరించియున్నాఁడు. ప్రబంధకవులు కృతిపతి నభినందించు ఘట్టమునఁ దప్ప మిగిలినతావుల సమకాలికాంశములను గ్రంథస్థ మొనర్ప లేదు. సమకాలికాంశములను గావ్యసామగ్రిగా నంగీకరించు నాచారము నవీనులలో మాత్రమే నెలకొన్నది. నవీనాంధ్రకవులందుఁ జూపట్టుజాతీయభావవిజృంభణమే ఇట్టిఆచారస్వీకరణమునకు ముఖ్యకారణము.

చిన్నికథలు

పూర్వాంధ్రకవులు ప్రత్యేకించి చిన్నికథలను రచింపలేదు. మహాకావ్యసృష్టిలో నెడనెడఁ బొడతెంచు ఉపాఖ్యానములు వారికి ఏదేని ఒకవిషయమును సమర్థించుటకో, లేక ఏదేని ఒకనీతి నుపదేశించుటకో కొనితేరబడిన అప్రధానవిషయములు. నవీనాంధ్రకవులు విశేషము ఖండకావ్యరచయితలు గావున స్వల్పేతివృత్తముల నెత్తికొని వానికిఁ దగినఎత్తుగడ, నిర్వహణము, సమాప్తి హత్తించి చిన్నికథలు విరచించుచున్నారు. నేఁటి ఖండకావ్యములలో నేదే నొకభావము కాని, అవస్థ గాని ఉల్లేఖింపఁబడి, మథింపఁబడి, పరామర్శింపఁబడునట్లే నేఁటి చిన్నకథలలో నేదే నొకసాంఘికదురాచారము గాని, చిత్తవిభ్రమము గొల్పు విచిత్రసంఘటనము గాని ప్రస్తరింపఁబడును. నిదర్శనముగా జిత్రావూరి కామేశ్వరరావు 'ఏకాంతప్రేమ', వేంకటపార్వతీశ్వరుల 'జలజమాలిక', అబ్బూరిరామకృష్ణారావు 'మల్లికాంట' చేకొన నగును.

వృత్తములు

ఈకాలమున వృత్తరచనము వెనుబాటు నొందిన దనిచెప్పవచ్చును. వేంకటపార్వతీశ్వరులు వెలయించిన శేటగీతముల సమ్మోహనమ్మే ఇందులకు ముఖ్యకారణము. ప్రబంధవాసన పట్టనీయక వృత్తములను నవ్యసాంప్రదాయములో నడపించు యువకవులు కొందఱున్నారు. వారిలో రాయప్రోలు సుబ్బారావు, దువ్వూరి రామిరెడ్డి, వేదుల సత్యనారాయణశాస్త్రి, వెమ్మరాజు లక్ష్మీపతి మొదలగువారు ముఖ్యులు. ఇందుఁ బెమ్మరాజు లక్ష్మీపతి వృత్తములలోఁ జూపు లిరిక్కు అందము అసాధారణంబుగ నున్నది.

బాలవాఙ్మయము

బాలబాలికాలీలలు విరివిగ వర్ణించుటకు, వారికొఱకై ప్రత్యేకించి వాఙ్మయము సృష్టించుటకు ఇక్కాలమున సత్ప్రయత్నము జరుగుచున్నది. ఇందు బాలబాలికాలీలలు విరివిగ వర్ణించుసారస్వతమునకు నిదర్శనముగా అమ్మణ్ణి (భారతి సంపు. ౧, సంచిక 3, పే. ౮౭) అనునది స్వీకరింపనగును. ఇఁక బాలబాలికలకుఁ బ్రత్యేకముగసృష్టింపఁబడు వాఙ్మయమునకు ఉదాహరణముగా 'దొంగాట' (భారతి సంపు. ౧, సంచిక ౧, పు. ౭౭) చేకొననగును. మానిమాణిక్యము నరసింహారావు 'కాకమ్మ' అనునది ఈతరగతికే చెందును.

ప్రేమ

ప్రబంధములలో వర్ణితమైనప్రేమ 'పూఁతపసిండి' వంటిది. ఇప్పుడు పెక్కుఱు యువకవుల లేఖినినుండి జాలువాఱు ప్రేమ విశుద్ధమైనది. అది హృదయగతమైనది. 'ప్రణయతపస్సు' లోని నాయికను గమనింపుడు—

ఉ. చిత్తములోనిప్రేమరస శీకరము ల్వయిఁ జిల్కరించి, రే
కెత్తిన భావపుష్పముల నేర్చి, హృదీప్సితమాల గూర్చి యా
యుత్తమునై తివీవు హృదయాధిపు కంఠ మలంకరింపఁ దా
నిత్తరికైన రాడు హృదయేశ్వరు డో ప్రణయైకజీవనీ!

—వెమ్మరాజు రాజగోపాలము.

హృదయోద్గారితమగు నిట్టి విశుద్ధప్రేమ వర్ణింపఁబడు ఈనాగరికయుగమున కూడఁ గేవలము ప్రబంధధోరణిలోఁ గాముకప్రేమవర్ణించు కవులు లేకపోలేదు. 'నిరీక్షణము' (జనరంజని సంచిక ౧, పేజి 33) మండలి భోగలాలసయగు నాయికను గాంచనగును.

ఉపసంహారము

అభినవాంధ్రకవితా రథమిట్లు హుటాహుటి నడలతో నూతనజీవలావణ్యాకళ్యాణపథములఁ బరతెంచుచున్నది. గాంధిమహాత్ముని నిరాకరణోద్యమాపజయ ఫలితముగ తెలుఁగునాఁటఁ బొడచూపిన నిర్లిప్తత, నిరుత్సాహము లీకవితారథగమనవేగమునకు ప్రబలప్రతిరోధకములుగ నున్నవను జనవాక్యములో సత్యము లేకపోలేదు. నిర్లిప్తతను దూరముగాఁ దొలగించి యువకవుల మనములందు నూతనోత్సాహము పురింపుటకుఁ గళ, శారద, భారతి మొదలగు ఉత్తమ సచిత్రమాసపత్రికలు, వారపత్రికలలోని సారస్వతోను బంధములు, రసమంజరులు విపులప్రయత్న మొనర్చుచున్నవి ఈవిపులప్రయత్నము ఫలసాయుజ్యము నొందుసూచనలు సర్వత్ర కనవట్టుచున్నవి. అట్టిచో నివి ఆంధ్రభారతికి గృష్ణపక్షపు నిశలను ప్రబంధకవితారాధకుల వాక్యము నిలువఁజాలనిది. వృత్తములలో లిరిక్కుసౌందర్యము 'ఆంధ్రప్రశస్తులు', 'భావపల్లవములు', 'ముక్తావళులు', 'గోపికాగీతాలాపములు', ప్రాకృతజనుల జీవమాధుర్యములు మొదలగువాని నర్పింపఁగల యువకవిచంద్రులతోఁ బ్రకాశమానమగుచున్న నవ్యాంధ్రకవితాప్రపంచమునకా కృష్ణపక్షపునిశలు?

మండలేముల వేంకటశాస్త్రి గారు, బి. ఏ., యల్. టి.

వ్యాసకర్త

పాపుఁడ బాలఘాతుకుఁడ బ్రాహ్మణధర్మము వమ్మొనర్పఁగా
నోపినదుష్టబుద్ధి నయయో! తొలుబామునఁ జేసినట్టి యా
పాపము లేపుమీఱె నను భ్రష్టునొనర్పకయున్నె? దుర్మదా
టోపవివేకహీనుఁ గపటున్ గులపాంసను బ్రహ్మబంధునిన్?

మ. "ధనురాచార్యునిపుత్రుఁ డీతనికి నిందాభాజనంబౌ ప్రవ
ర్తన మెట్లబ్బెను? గంగిగోవునకు వ్యాఘ్రంబెట్లు జన్మించె? నీ
తనిఁజూడన్ బెనుపాపమా" యనెడి నిందావాక్యముల్ సైఁచి, యే
మని మోమెత్తుక సంచరింతును జగంబందున్ ద్రపాశూన్యతన్.

ఉ. నాయెడ వైరమూనరు రణంబున నాకెదురాడలేని లేఁ
బ్రాయపువారు చెక్కిళులఁ బాలొకటన్ వసయొంట నొల్కు వా
రాయెడ నిద్రవోవుచు సుఖాంబుధిఁ దేలుచునుండఁగా, నసా
హాయతనున్న వారిఁ దెగటార్చితి నే నొకమేటిబంటనై.

ఉ. ఎక్కటి కయ్యమున్ సలిపి యేపువహించి సమీరనందనుం
డుక్కడఁగించినంతనె సుయోధనుపై నిటు రాజభక్తి నా
కెక్కడినుండివచ్చె! మదినింత దలంపక యేల చంపితిన్
నెక్కొని దుష్టబుద్ధిమెయి నిద్దురవోయిన చిన్నిపాపలన్ !!

చ. సమరము పాడిగా దనువిచార మొకింతయులేక, పౌరుష
క్రమముఁ దలంప కింతకనికారముఁ బూనక క్రోధపుంబిశా
చమునకు లోఁబడంగ, మనసా! యెటులోసితి! సారసూవివే
కము నెటుగోలుపోయితి! వకార్యము నేక్రియఁ జేయఁజాలితో?

క. "ఇదితగు నిదితగ"దని తలఁ-చెద నెపుడు నిరూఢముగ నిసీ! నీవిటు దు
ర్మదమునఁ బడి మడియుట నా-కొదవె మహాఘమ్ము దుర్ణయోన్నతి మనసా!

క. మనసుననె కల్గు బంధ-మ్మును మోక్షము నరుల కండ్రు మోక్షేతరవ
ర్తను నన్నొనరించితి విట-మనసా! నీవెంతకును సమర్థవుగావే?

చ. పరమున కేమికాని నను వంటి దురాత్ములు లేరటంచుఁ బ
ల్వురు వలుకన్ యశోధనముఁ బూడిదపా లొనరించుకొంటి దు
ర్భరమగు పాపతాపమున స్వాంతము ప్రీలెడి నెట్టు లీవసుం
ధర కతిభారమౌ తనువుఁ దాలిచి నేన భరింతుఁ బ్రాణముల్?

ఉ. "పాపి యితండు నా సుతులఁ బట్టి వధించను గొంకులేక త
త్పాపఫలంబుగా నితఁడు బ్రాహ్మణుఁ డయ్యును జచ్చు" నంచుఁ దా
ద్రౌపది శాపమిచ్చినఁ గరమ్ము శుభమ్మగు నంచు నెంచెదన్
సైఁపఁగవచ్చునే నరువశమ్ముగ నా కవమాన మాటకున్.

చ. చలమున ద్రౌపదేయులను జక్కడఁగించిన నన్నుఁ జంపఁ బే
రలుక వహించి మించి నయనాంతములన్ బడి నేఁడి నిప్పుకల్
జలజలరాలఁ గాలయము చందమునన్ ననుఁ వెంబడించు వే
ల్పులదొరబిడ్డ నెంచి మదిలో భయమందుచునుందు నిచ్చలున్.

క. అపౌరుష మావిక్రమ-మా పృథుదోర్బలముఁ జలము నాహవకేళీ
వ్యాపారము గుణసారము-నా పాస్థన కగును గాక! యన్యుల కగునే?

తే. ప్రళయకాలాగ్నికీలల భంగి సదరు-పార్థకోపానలజ్వాల వ్యర్థమగునె?
మనసులోఁ జొచ్చి హర్ష సంభ్రమము లొల్క-గనఁబడును నేఁడుఁ గన్నులఁ గట్టినట్లు.

క. నాయేసిన బ్రహ్మాస్త్రం-బాయనఘుని గాండివమున వ్యర్థంబగుటన్
జేయునదిలేక లోఁబడి-పోయితిఁ బ్రాణములఁ గోలుపోయితి ననుచున్.

చ. అనయముఁ బుత్రశోకమున నాతురయై దురపిల్లు ద్రౌపదిన్
గని ననుఁ జూపి యర్జునుఁడు "కాంతరో! యీ శిశుహంతఁ దెచ్చి య
ప్పన మొనరించితిన్ ద్విజుఁ డవధ్యుఁ డటంచు క్షమించి పుచ్చెదో
కొనెదవొ వీని ప్రాణములఁ గోరిన యట్లొనరింపు మిమ్మ" యనన్.

చ. ననుఁ గనినంత ద్రౌపది మనమ్మునఁ బొంగు విషాదమల్లన
ల్లన దిగఁ ద్రావి కన్నులకొలంకుల బాష్పకణమ్ము లొల్క ని
ట్లను "గురుపుత్రు వీనిఁ జతురాననవంశ్యు భయమ్ము వాపి కా
చినఁ గడుఁ బున్నెమౌ నితని చేసిన చేఁతల కేమి? ఫల్గునా!

ఆ. బ్రాహ్మణుం డితండు భయమునఁ జేసి జీ-వచ్ఛవంబు వగిది బ్రతికియుండె
నిట్టివానిఁ జంప నెట్లు పాల్పడెద వీ-వమరలోకనాథు ననుఁగుఁబట్టి'

ఉ. అంతియె కాక, వీనిఁ దెగటార్చినమాత్రన ద్రౌపదేయు ల
త్యంతము నాకు సౌఖ్యమును హర్షము నించెడిభంగిఁ గ్రమ్మఱన్
గ్రాంతురె ప్రాణవాయువులఁ? గాని యెడన్ మన కేల పాతకం?
బింతకు వచ్చెఁ జాలుఁ జనని మ్మితనిన్ ద్విజహింస యొప్పునే?

కా మి నీ యా నూ నె (రిజిష్టర్డు)

దానిసుగుణములు

కామినీయానూనె తలకు, వెండ్రుకలకు చాల ఉపయోగకరమైనది. కామినీయానూనె వెండ్రుకలను రాలిపోనీయదు.

కామినీయానూనె వెండ్రుకలు పొడవుగాను, దళసరిగాను పెరుగుటకుతోడ్పడును, తేజస్సునుకూర్చును. కామినీయానూనె సువాసనకు మాత్రమేగాక వెండ్రుకలు పెరుగుట కుపయోగించు అమూల్యమైన ఓషధు లిమిడియున్న నూనె. కామినీయానూనె మెదడుకు చలువజేయును.

చదువుడు !

ఆలోచింపుడు !!

జాబువ్రాయుడు !!!

"ఆంగ్లో యిండియన్ డ్రగ్ అండు కెమికల్ కంపెనీవారు మాకు పంపిన సువాసన నూనెలు వాడిచూడగా అందేమియు అపాయకరమైన పదార్థములేమియు జేరియుండలేదని గ్రహింపగలిగితిమి. వారి కామినీయానూనె మంచి సువాసనగలిగి మెదడుకుచలువనిచ్చినది:—

ఫార్వర్డు పత్రిక,
కలకత్తా."

"కామినీయా నూనె నాకన్ని విధముల తృప్తిని కలిగించినది. చుండు, బట్టతలకు అమోఘముగ పనిచేసినది. కామినీయానూనెను నాయొద్దకువచ్చు వ్యాధిగ్రస్తులకందరికిని సిఫారసుచేసితిని. కావున దీనిని నేటివరకు ఉపయోగించుచున్నారు. సి. యు. ఆర్. కావెల్లో, యస్. ఎ. సర్జను, పెరీముక్కోనము."

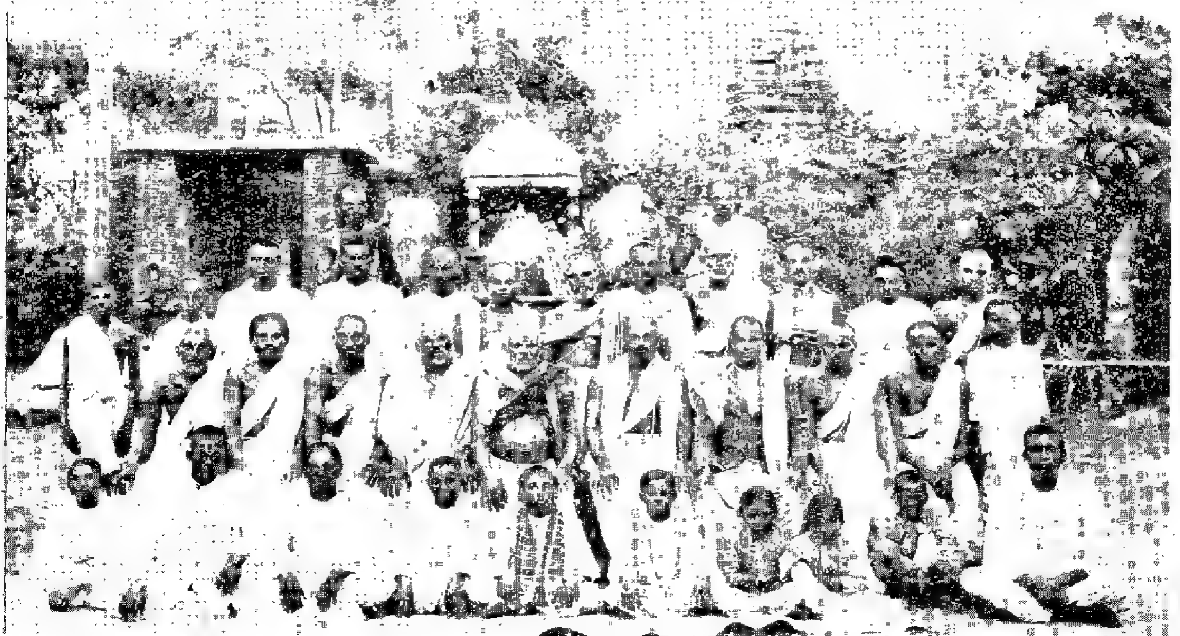
వెల బుడ్డి 1కి	రు 1-0-0.	వి. పి. చార్జీలు రు 0- 6-0.
3 బుడ్లకు	2-10-0.	" రు 0-12-0.

ది ఆంగ్లో యిండియను డ్రగ్గు అండు కెమికల్ కంపెనీ.

285, జుమామసీదు, బొంబాయి-2.

శ్రీ బాలసరస్వతీ ఆంధ్ర భాషానిలయము, హైదరాబాదు.

శ్రీ మహీరాజమహాసభ, హైదరాబాదు

శ్రీ [illegible]

శ్రీ [illegible]

క. ప్రాణము లెడలించుటయును- మానమును హరించుటయు సమానము గానే
మానధనులైనవారికి? మానముఁ గొని విడువు ప్రాణమాత్రుగ వీనిన్."

చ. అనిన సతీలలామ వచనాస్త్రములన్ బడి భిన్నమయ్యెఁ దు
త్తునియలుగాఁగ మానసము తోడనె మేనుఁ జెమర్చె "నిందఁ గాం
చిన బ్రతుకేల నాకిఁక నిసీ" యని యెంచితి "నెట్టులైన న
ర్జునకృతహా పరాభవముఁ జూడక తీర"దటంచు నెంచితిన్.

ఉ. అంతఁ గిరీటి నన్నుఁ దెగటార్చు తలంపును మాని యిట్లనున్
"బింతము పట్టి ద్రౌపది కుమారులఁ జంపిన పాపి వౌటఁ గా
లాంతకు మందిరమ్మునకు నంపుట న్యాయమె కాని ద్రౌపదీ
కాంత సహింపకుంట నినుఁ గాచితిఁ; బొమ్మిఁక ద్రోణనందనా!

చ. చలము బలంబుఁ దేటపడ సంగరరంగమునందు నిల్చి వై
రులఁ బొరిగొంట పౌరుషము రోషమునన్ బసివారిఁ జంపినన్
గలుగునె కీర్తి? నీబ్రతుకు గాల్పనె? ద్రోణుని సద్యశంబు నీ
వలనఁ గళంకమొందెఁ గులపాంసన! బ్రాహ్మణవేషధారణా!

ఉ. పౌరుషమెల్లఁ బోవిడిచి బ్రాహ్మణధర్మము వమ్మొనర్చి ని
ష్కారణవైర మూని సుతకల్పకపంచకమున్ వధించినన్
సైరణసేసె నీపరమసాధ్వి తదీయపటిష్ఠశాలి సం
స్కారముగల్గ నీకెటులు చావకపోవఁగవచ్చు బ్రాహ్మణా!

చ. ఘనతరపాపవహ్నిఁ బడి గాలియుఁ గాలక తాపమొందు ని
న్ననుపమగాండివోద్గతశరాగ్నుల భస్మము సేసితేని మే
లొనరిచినట్టులౌ బ్రతుకు నోజయుఁ గీర్తియుఁ గోలుపోయి నీ
మనమున రోఁతపుట్టు నవమానపు జీవిత మొందు బ్రాహ్మణా!

ఆ. వె. చంపఁదగినయట్టి శత్రుడ వీవు చేఁ-జిక్కినావు కరుణచేసి విడిచి
పుచ్చకెటులు నిన్నుఁ బొరిగొన జూచు నీ-ధర్మజుని యనుంగుఁదమ్ముఁ డకట!"

చ. అని వచనేషువహ్ని హృదయంబు సమూలము గాల్చివైచి య
ర్జునుఁడు మదీయకోమలశిరోజతతిన్ [illegible]ఖడ్గలంట నూడ్చి చ.
క్కని రుచులొల్కు దివ్యతరకౌస్తుభసన్నిభహా శిరోమణిన్
గొని ననుఁ బుచ్చెఁ గృష్ణుఁడు వినోదముఁ జూచి హసించుచుండఁగన్.

ఉ. పౌరుషహీనుఁడన్ గులము పాడిఁ దలంచని నీచుఁడన్ సదా
చారము నీరుసేసిన విచారవిహీనుఁడ దుర్మదాంధుఁడన్
ధీరహితుండనై మెలఁగితిన్ శిశుహంతయనంగ పాపపున్
గీర్తి నొందితిన్ గురునికీర్తి హరించితి నేమిసేయుదున్?

గీ. వ్రతము సెడినను ఫలమైన వచ్చుననుచు-జేయరానట్టి పనులను జేసియుంటి
ఫలమునకుమారు పాపము గలిగె యశము-తొలఁగె నుసురులుమాత్రముతొలఁగవయ్యె.

శా. స్వాధ్యాయంబుఁ బఠించుటో క్రమత షట్ఛాస్త్రార్థముల్ నేర్చుటో
విధ్యుక్తక్రియ వేల్చుటో క్రతువులన్ వేమారు గావించి పై
వధ్యానంబునఁ బొద్దుఁబుచ్చుటొ కదా బ్రాహ్మణ్యధర్మంబు లే
వధ్యుం డైతిని క్షత్త్రధర్మమునఁ బాపం బిట్లు కావించుటన్.

సీ. బ్రాహ్మణధర్మంబుఁ బాటింతునందునా, స్వాంతంబు పాషాణసదృశమయ్యె
క్షత్త్రియధర్మంబు సవరింతునందునా, పిఱికిపందను నిజం బరసిచూడ
వైశ్యధర్మంబునఁ బరగుదునందునా, చిల్లిగవ్వైన నాచేత లేదు
హాలికధర్మముఁ బూని మెలఁగెదనందునా, పొలము దున్నఁగలేను మూర్ఖుడైన
వెలివడితి నిట్లు నాలుగుకులములకును-రెంటికిని జెడ్డ రేవడరీతి నుంటి
నేమి సేయుదు? దిక్కెవ్వా రెవ్వ? రెట్లు-పాపముశమించు? నెట్లు సంతాప మడఁగు?

క. తనకులధర్మము విడిచిన-మనుజుఁడు చెడునంద్రుగాదె మాన్యులు? నే ని
య్యనువున నిహపరములు నా-శన మొందిన భ్రష్టుఁడైతి సత్యం బకటా!

తే. గీ. బ్రతుకఁజాలను నిందకు భాజనముగఁ-జావఁజాలను నరక మసహ్యమగుట
బ్రతుకకయుఁ జావకయు నుండవచ్చునొక్కొ?-నూయిముందర వెనుకనుగోయి యకట!

చ. గురువర! నీసుతుండ ననుకొంటకుఁగూడ ననర్హుఁడైన ము
ష్కరుఁడను; నీయశోలతకు ఘాతయొనర్చిన పాతకుండ; దు
ర్భరతరపాపతాపమున ప్రాణముపోవఁగనున్న నాకు
నీచరణసరోజ మూఁతఁగనొసంగి క్షమించి యనుగ్రహింపవే?

ఉ. పాపము లెన్ని చేసినఁ గృపాపరిపూర్ణుఁడవై క్షమించి ని
ష్పాపులఁజేసి ప్రోచెదవు భక్తగణంబుల నీవు; క్రూరుఁడన్
పాపిని నీవెదిక్కని ధ్రువంబుగ నమ్మెదఁ బ్రోవరావె! సం
తాపమడంపవే! యభయదానము సేయవె! భక్తపోషణా!

ఉ. నీయెడ ద్రోహులైన యవినీతుల నేనిఁ బరిత్యజించితే?
వాయసరావణానుజులఁ బాలన సేయవె? [illegible]పాలికం బె నే
నే యధముండనైతినె? మహీసురవంశ్యుఁడఁ గానె? దిక్కు నీ
వే యని నమ్మియుంటి నను నేగతిఁ దేల్చెదొ భక్తవత్సలా!

ఉ. పలిన నేలకున్న మఱియెల్లొనరించిన నీటముంచినన్
బాలను ముంచినన్ గతి భవత్పదపంకజయుగ్మమే యటం
చాలిని బిడ్డలన్ విడిచి యల్ల హిమాద్రికి నేగి యం దర
ణ్యాళిఁ దపంబు నేసి చరితార్థుఁడ నయ్యెద దీనబాంధవా!

ఆంధ్రమునకు ఆది

విద్వాన్ గిరిమల్లి పోమన్న గారు, ఎం. ఏ., ఎల్. టి.

తెలుగు సంస్కృతప్రాకృతముల వికృతి యని నన్నయాదులు తెలిపిరి.

శ్లో. ఆద్యప్రకృతిః ప్రకృతి శ్చాద్యే
ఏషా తయో ర్భవే ద్వికృతిః— నన్నయభట్టీయము.

ద్రావిడభాషలను విమర్శించిన కాల్డ్వెలు లోనగు పాశ్చాత్యపండితులు ఈభాషలు సిథియను భాషాకుటుంబమునకు చేరినవని నిరూపించిరి. అరవముయొక్కయు, కన్నడముయొక్కయు ప్రాచీనవైయాకరణులు ఆయాభాషలు సంస్కృతప్రాకృతజన్యము లని నుడివిరి. వాస్తవము అతిసందిగ్ధ మయి యున్నది.

వ్యాసకర్త

ఆంధ్ర మనుపదము వేదములలోను, పురాణములలోను, కావ్యములలోను, వైదేశికులవ్రాతలలోను ఉదాహరింపఁబడెను. ఈ పదము ప్రత్యేకభాషకు నామముగఁగూడ నుండెనేమో తెలియదు. మగధదేశముభాష మాగధి యనునట్లే ఆంధ్రదేశపు భాషయు ఆంధ్ర మనఁ జెల్లవచ్చును.

కాల్డ్వెలు తన ద్రావిడవ్యాకరణములో ద్రావిడభాషలకును సంస్కృతమునకును సర్వనామసంఖ్యాస్థానములలో సాదృశ్యమున్నందున వీనికి జన్యజనక సంబంధము గాని, సహజన్మసంబంధము గాని ఉండెనోప దనిరి. ఈ వాదమునందు కొంతబలము గలదు; కాని ద్రావిడభాషలు సిథియను భాషలలోనివి యనుటకు కాల్డ్వెలు చెప్పినయుక్తులు బలముగ లేవు. కాని అతనియూహను ఇటీవలి చరిత్రపరిశోధనము బలపఱుచుచున్నది.

మూఁడవశతాబ్దినుండి తొమ్మిదవ శతాబ్దివఱకు దక్షిణదేశమును పల్లవులు పరిపాలించి రని స్థిరపడినది గదా! ఈపల్లవులు సిథియను లని తెలియవచ్చును. మన ద్రావిడభాషలలోని సిథియను పదప్రత్యయాదులు ఈపల్లవరాజులనాఁడు సంక్రమించియుండునా? కాల్డ్వెలునకు పల్లవరాజ్యవృత్తాంతము తెలిసినది కాదు.

ఇపుడు మనము మనభాష యుత్పత్తిని ఇంచుక ప్రశంసింపఁ గలము. తెలుఁగును ఇతరద్రావిడభాషలను పైశాచికభాషా వికృతు లని మనవా రందురు.

శ్రీమద్రామాయణకాలమున సంస్కృతము దక్షిణదేశమున వ్యాపకములో నుండె నని యందలి పేళ్లవలన తెలియును. గోదావరి, కృష్ణా, సుగ్రీవ, కుంభకర్ణ, విభీషణ, మండోదర్యాదిపదములు సంస్కృతము లంకవఱకు వ్యాపించె నని నిర్ధారణచేయును. ఇవి యన్నియు వాల్మీకికల్పితము లను వారితో మనకు ప్రసక్తి లేదు. ఇట్టి పదములు ద్రావిడపదము లయ్యును సంస్కృతములోనికి చొచ్చి తమ పూర్వవృత్తాంతమును పోఁగొట్టుకొనె నని గొందఱు కొన్నిసిద్ధాంతములు బయలువెడలుచున్నవి. ఈ సిద్ధాంతకల్పనలను మనము ఇపుడు గమనింప నవసరము లేదు.

'ఇల్వల స్సంస్కృతం వదన్' అని దాక్షిణాత్య బ్రాహ్మణుఁడు వర్ణింపఁబడెను. హనుమంతుని మాటలు విని శ్రీరాముఁడు అతనిని గుఱించి ఇట్లు చెప్పెను:

'నానృగ్వేదవినీతస్య నాయజుర్వేద ధారిణః;
నాసామవేదవిదుష శ్శక్య మేవం ప్రభాషితుమ్.
నూనం వ్యాకరణం కృత్స్నమనేన బహుధాశ్రుతమ్;
బహువ్యాహరతానేన న కించిదపశబ్దితమ్.'

దీనివలన హనుమంతుని సంస్కృత పాండిత్యము అపారమని తెలియనగును. సంస్కృతము వెంబడినుండునది ప్రాకృతము గదా! రామాయణకాలములో సంస్కృత ప్రాకృతములు దక్షిణమున వాడుకలో నుండెనని మన మూహింపవలయును. కాళిదాసాదులు నాగపురపాండ్య రాజాదుల వర్ణించిరి. ఇందుమతీస్వయంవరమునకు వీరు వచ్చినపుడు సామాన్యభాష సంస్కృతమయియుండును.

అశోకుని ధర్మశాసనములు పాళిభాషలోనున్నవి. ఈభాష సంస్కృత ప్రాకృతములకు సంబంధించినది. ఈ భాష దక్షిణదేశమందునను ఆనాడు తెలిసియుండును. కానిచో మస్కి-సిద్దాపురము, జౌగడ మున్నగు దక్షిణ పురములయందు ఈభాషలో శిలాశాసనములు ఏల పుట్టును?

పల్లవులనాటి మైదవోలు హిరహడగల్లి శాసనములును, చారుదేవి శాసనములును ప్రాకృతములోనివి. ఇవి రమారమి నాల్గవశతాబ్దిలోనివి.

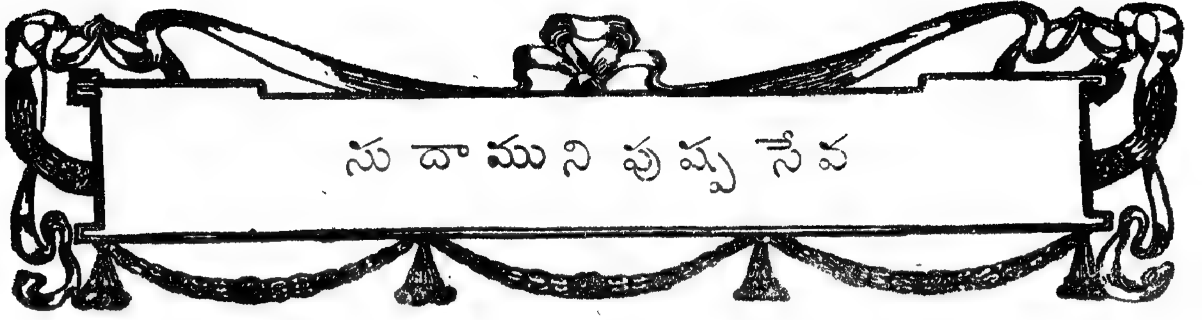
ఈకాలమున ప్రాకృత సంస్కృతములు దాక్షిణాత్యులకు తెలియనివి గావు.

ఇటుపై శాసనములు సంస్కృతములును, ఆంధ్రములును అయియున్నవి. నాల్గవశతాబ్దిలోని సముద్రగుప్త జయస్తంభమున ఎలమంచిలి మున్నగు స్థలములు పేర్కొనబడెను.

మనభాష పదసామగ్రిని బరిశీలింప మొదటి నుండియు నిది సంస్కృతప్రాకృతములపై నాధారపడి నట్లు తోచును. అమ్మ, అయ్య, నాయన, అక్క, బాబు తాత, మామ, నీరు, అగ్గి, కొండ, భూమి, సముద్రము, సూర్యుడు, దీపము, పెట్టె, కుండ, మంచము, కుంచము, బట్ట, వాణి, చీర మున్నగుమాటలు మధ్యను తెచ్చిపెట్టుకొన్నవై యుండవు. అమరావతి, ప్రతిష్ఠానపురము గోదావరి లోనగు పదములు ప్రాచీనములైనవి. నిత్యవ్యవహారములోనుండు వేలకొలది మాటలు సంస్కృతసంబంధము గలవి. నెయ్యి, నూనె, తాటి, ఆముదము, ఈత, చింత, మల్లె, కలువ, గారె, బూరె, జంతిక, పాలు, అప్పడము, సున్నము, బియ్యము, మొక్క, కంద, పెండలము, కాకర మున్నగుమాటలు సంస్కృతమునకు చేరినవి. గద్ద, రాబందు, తీతువు, కోవెల, పావురము, కుక్క, గాడిద మున్నగు జంతునామములు ఆర్యభాషకు చేరువ యగునవి.

తెలకలికి తిలలతో సంబంధము; కమసాలి కర్మశాలి; మంగలి మంగళవాద్య సంపాదకుడు; కంచరి కాంస్యకారుడు; కోమటి గోమతుడు; మాదిగ మాతంగుడు; గొల్ల గోకులుడు; చాకలి క్షాళకుడు, లేక క్షారకుడు; గోడ, బావి, పల్లె, ఊరు, వాడ, అడవి మున్నగుమాటలు తెనుగునకును సంస్కృతమునకును తొలినుండియుగల బంధుత్వమును దెలుపును.

ఇట్లు తెలుగు సంస్కృతప్రాకృతజన్యముగ కనబడును. నేను, నీవు, చెట్టు, పుట్ట, తాయి, గోయి, తిను, కొను మున్నగుపదములు విలక్షణముగ నున్నవి. ఇట్టివి పల్లవులనాడు భాషలో చేరియుండవచ్చును. ఈ మహావిషయములు పరిశోధింపవలసియున్నవి. మన యూనివర్సిటీలు రెండును ఈ గొప్ప సమస్యను విమర్శింపవలెను. 'ప్రవాహినీ దేశ్యా' అనిమాత్రము వైయాకరణులు శుద్ధాంధ్రమును గుఱించి చెప్పిరి. బంగాళి, గుజరాతి లోనగు భాషలవలెనె ఆంధ్రద్రావిడభాషలును సంస్కృత వికృతులై యుండును. పాళిభాషవలెనే కొన్ని విశేషము లిందు గలవు. విజ్ఞులు ఈవిచారమును బూనుదురుగాక!

సుదాముని పుష్పసేవ

బళ్లారి కృష్ణప్ప గారు

వ్యాసకర్త

శ్రీ వైకుంఠపురంబుకన్న ఘనమే వ్రేపల్లె? గోపాంగనల్
సేవల్ సేయఁగ నిందిరన్ మిగిలిరే? సేవించి పూజింప భూ
దేవశ్రేష్ఠులె గోపకుల్? వనములన్ దివ్యత్స్వరూపంబుతో
గోవత్సంబుల నేల మేపవలసెన్ గోపాలచూడామణీ!

సీ. పంటవెలందికిఁ బరమహర్షముఁ గూర్ప శృంగారమూర్తివై చెలఁగినావొ?
సురహాని వీణకు సొంపులు నింపంగ మురళి హస్తంబునఁ బూనినావొ?
ఆకాశలక్ష్మికి నానందమొనరింప వ్యాళంబుపై నాట్యమాడినావొ?
మూఁడులోకములకు ముచ్చటఁగావింపఁ జెలులతో రాసంబు సలిపినావొ?
తెలియఁ జిత్రంబు నీమాయ దివ్యకాయ, కనకమయచేల, సంతతగానలోల!
పావనుఁడనైతి నానోము పండె నేఁడు; పూజలొనరింతు నర్పింతుఁ బూలసరులు.

సీ. పొగడనైతిమిగదా పుణ్యముల్ ఫలియింప విశ్వంభరార్చితు విశ్వవినుతుఁ
గోరనైతిమిగదా కోర్కులు దనియంగ సేవితామరపాదు శ్రీవినోదుఁ
జేరనైతిమిగదా చెలువు ధన్యతనొందఁ ద్రిజగమోహనవేషు దివ్యభాషుఁ
గాననైతిమిగదా కనుగవ నెఱిదీఱ వైనతేయతురంగు వారిదాంగు
ననుచు మదియందు గోపిక లనవరతముఁ-దలఁచువాఁడవు నీవెకా ధన్యచరిత!
దివ్యచారిత్ర, దేవకీదేవిపుత్ర! దండమిడియెదఁ గొనుము పూదండలెల్ల.

ఉ. మంచిది కాదటంచు ననుమానము నొందవు గొప్పదంచు మే
లెంచవు పద్మజాండమున కీశుఁడ వాద్యుఁడ వయ్య, నీవు; నిన్
గాంచిన తల్లికంటెఁ గుతుకంబునఁ బెంచిన మాతకంటె లా
లించి విషంబు నీకిడిన లేమకు ముందుగ మోక్షమియ్యవే!

మ. ఫలమో, పుష్పమొ, గంధమో, తులసియో, పానీయమో, శాకమో,
కలమాన్నంబో, ఘృతంబో, పాలో, పెరుగో, కర్పూరతాంబూలమో,
సులభంబైన పదార్థ మెట్టిదయినన్ శుద్ధాత్ములై ప్రీతి నిన్
గొలువన్ దెచ్చినవారు ధన్యులుగదా గోపాల బాలాగ్రణీ!

మ. అరుదై, సద్గుణపుంజమై, శుభదమై, యానందమై, దివ్యమై,
స్థిరమై, వెల్గెడు నీస్వరూపము సదా సేవింపఁ జెల్వంబు లౌ
విరులన్ లెస్సఁగఁ గూర్చినట్టి సరులన్ వేళావిశేషంబుచేఁ
దిరమై యున్నవి దాల్పవే ననుఁ గృపా దృష్టిన్ విలోకింపవే
వర పీతాంబరధారి! శౌరి! త్రిజగత్స్వామీ! ప్రభూ! శ్రీహరీ!

సీ. సరియనఁ జెల్లునే చంద్రికావిభవంబు పరమమంగళమైన వదనమునకుఁ
బురు డీడఁబోలునే పుండరీకములను గరుణామృతముచిల్కు కన్నుగవకుఁ
బోలుపవచ్చునే నీలమేఘచ్ఛాయ దివ్యమై వెలుఁగొందు దేహమునకు
దొర యన నొప్పునే వరపల్లవంబులఁ బద్మజాదులనేలు పాదములకుఁ
గాలచక్రంబు తిరిగిన కానరాక-సమసిపోయెడునవి నీకు సామ్యమగునె?
పూవులనెంత నేనెంత పుణ్యపురుష,-నిరుపమాకార, వైకుంఠ పురవిహార!

సీ. 'శ్రీహరీ' యని పిల్చి శిరమునుమూర్కొని తిలకంబు నుదుట నే దిద్దనైతి
'నచ్యుతా' యని చీరి యలకలు సవరించి పట్టుపుట్టంబులు గట్టనైతిఁ
'జిన్నికుఱ్ఱా' యని చెక్కిలుముద్దాడి ప్రీతిగా నన్నంబుఁ బెట్టనైతి
'బుడుత' రారమ్మని బొజ్జను నిమురుచు సొమ్ములం బెట్టి నేఁ జూడనైతి
ననుచుఁ జెఱయందు నీలీలలను దలంచి-వనటఁ గుందెడుఁ దల్లిని మనుపవయ్య!
కంసు విదళించి తాతను గావవయ్య!-పుష్పమాలలు ధరియించి పోగదయ్య!

క. మిక్కిలి చక్కని దండలు - నక్కఱపడి క్రుచ్చినాఁడ హర్షముతో నీ
చొక్కపుగళమునఁ దాల్పవె - మ్రొక్కెద నే రౌహిణేయ! మోహనకాయా!

ఉ. కొల్చెద రోహిణీసుతునిఁ గొల్చెద జిష్ణునిఁ జిన్నికృష్ణునిన్
గొల్చెద నచ్యుతాగ్రజునిఁ గొల్చెద నందకుమారరత్నమున్
గొల్చెద నీలచేలధరుఁ గొల్చెదఁ గాంచనచేలు ముక్తికై
కొల్చెద రామకృష్ణులను గొల్చెద శుభ్రవినీల కాయులన్.

రేఫ అకారములు మైత్రింబొరయునా?

విద్వాన్ తాళ్లూరి రాఘవయ్యచౌదరిగారు

"న న్యేషాం వైధర్మ్యం లఘ్వలఘూనాం రయోస్తు నిత్యం స్యాత్" అను సూత్రముచే జింతామణి యతిప్రాసములు రెంటియందును "రేఫ అకారములు మైత్రిం బొరయ"వని స్పష్టపఱచుచున్నది. "యవలలు లఘ్వలఘువులు మైత్రింబొరయు; రేఫంబులు పొరయవు" అను సూత్రముంబట్టి బాలవ్యాకరణమతమందును లఘ్వలఘు రేఫంబులకు మైత్రి లేదని తెలియుచున్నది.

"కశ్చి ద్వదతి సాంగత్యం
యతావేవానయో స్తథా;
అవద చ్చాత్ర సాంగత్యం
ప్రాసేష్వపి చ్ఛ కశ్చన."

వ్యాసకర్త

అని యథర్వణాచార్యు లొకఁడు యతివిషయమున రేఫ అకారములకు మైత్రి నంగీకరించుచున్నాఁడనియు, మఱి యొకఁడు ప్రాసవిషయమున మైత్రి నొప్పుకొనుచున్నాఁడనియుఁ బరమతమ్మును స్పష్టపఱిచి,

క. గ్రక్కునఁ జని వ్రాలుదునో
తెక్కలు గట్టుకొని దేవరిపుమేడపయిన్.
—ప్రభాం. ప్ర.

క. పురసతుల విలోకనములు
సరసాలాపములు నర్మసంభోగంబుల్
మఱిగి హరి మనల నొల్లఁడు
నరవరు లోయమ్మ! నూతనప్రియులు గదే.
—భాగవతము.

అను పద్యముల యతిప్రాసములకుఁ గ్రమముగా నుదాహరణంబులుగా నొసంగి,—

"అనయో స్సంగతిం యస్తు కరోతి కవితాకృతౌ;
అస్యా అత్యంతదోషత్వా ద్దుష్కవి స్సహి కథ్యతే"

అని రేఫఅకారములమైత్రిని, దాని నంగీకరించిన కవిని మిగుల గర్హించియున్నారు.

కావ్యాలంకార చూడామణియందు,—

క. లర మఱవ లేకతరవళు
లరయఁగఁ ధమతమకె కవులయనుమతి
పరగుఁ బదాంత ముకారము [వళులై
పొరి నూదిన దూరి చనినఁ బుఫుబుభువు
[లగున్.

అనుదానిచే రేఫఅకారములకు మైత్రి నిరాకరింపఁబడినది.

క. ధర జ ఝ లను నీ రెండ
క్షరములు విన్నయది లేదు శబ్దము మొదలన్
మఱి అలవము లను నేన
క్షరములు తమతమకె వళ్లు కమలాధీశా!

అనుపద్యముచే గవిజనాశ్రయమున లఘ్వలఘు రేఫములకు మైత్రి నిషేధింపఁబడినది.

అనంతుఁడును,

క. ధర నెక్కటివళులై తగు
లరమఱవలు దానితోఁ దొలంగక లాకు
న్నరి ళా యని విశ్రమ వే
ళ రమాధిప, రెండునుం గలసి వర్తించున్.

అని పై రెండింటి సాజాత్యమును నిరాకరించెను. విపులముగాఁ జర్చింపఁ బూనుకొనిన యప్పకవియు,

తే. మహిని రేఫాక్షరంబును మఱి శతాంగ
నామకఱకారమును సవర్ణంబు లయ్యుఁ
గావ్యములయందు నొకటికొకటి గలయక
తమకుఁ దామయె యగు నేకతరయతులన.

తే. కబ్బములు రేఫమునకు ఱకారమునకు
మైత్రి గలుగమిఁ గవిశిఖామణులు ప్రాస
వైర మనుచును గలపరు వానినెందుఁ
గూర్తురారెండు నెఱుఁగక కుకవి జనులు.

అనువానిచే యతిప్రాసవిషయమై రేఫఱకారమైత్రి నిషేధించెను. కవిసార్వభౌమ బిరుదాంకితుండగు కూచిమంచి తిమ్మకవి సర్వలక్షణసార సంగ్రహమున,

గీ. అరయ గురురేఫ హల్లుతోఁ బెరసినపుడు
ప్రాసముల విశ్రమముల రేఫంబుతోడఁ
గలసి యుండును సుకవి పుంగవుల కృతుల
జగదవనసూత్ర గిరితనుజా కళత్ర !

అనుదానిచే యతిప్రాసముల రేఫఱకారములకు మైత్రి నంగీకరించినటులు తెలియుచున్నది. పై చర్చవలన రేఫఱకారమేళన విషయమై మతద్వయ మున్నటులు స్పష్టమగుచున్నది; కాని యందేది సమంజసమో యించుక విచారించి చూతము:

యతి విషయమున మువ్విధము లగు మార్గము లాంధ్రకవులచే నంగీకరింపఁబడి లక్షణకర్తల సమ్మతివడసినటులు తెలియుచున్నది. (1) వ్యాకరణసిద్ధవర్ణ సాజాత్యము—ఉదా. క—గ. చ—జ. (2) తద్భవప్రక్రియను కల్పింపఁబడిన వర్ణసాజాత్యము—ఉదా. జ్ఞ—ణ—న. (3) ఉచ్చారణమునుబట్టి కల్పింపఁబడిన వర్ణసాజాత్యము—ఉదా. జ్ఞ—గ. జ్ఞాపకము, గాపకము. యజ్ఞము, యగ్గెము. పైఁ జెప్పఁబడిన వర్ణసాజాత్యములలో నుచ్చారణమునుబట్టి కైకొనఁబడిన జ్ఞ, గ లకుఁగల యుచ్చారణముయొక్క సాన్నిధ్యముకంటె రేఫ ఱకారములకు నుండు నుచ్చారణ సాజాత్యమే మిగుల సన్నిహితమని నిరాఘాటముగా నిరూపింపవచ్చును.

మఱియు జ్ఞకారము, కవర్గప్రథమాక్షరంబులు నాల్గింటితో యతిచెందునపుడు, లకారము డకారముతో, డకారము ళకారముతో, ళకారము లకారముతో యతి చెల్లునపుడును, వకారము ప, ఫ, బ, భలతో యతిమైత్రి మెలఁగునపుడును, రేఫము ఱకారముతో యతి చెందకుండుట నిరాధారంబ కాక యాధారం బేదియైన కలదా? ఇదంతయు లక్షణకర్తల నిరంకుశసాహసచర్య తక్క వేఱుకారణము నాకుఁ దోఁచకున్నయది.

రేఫఱకారము లుచ్చారణములో మిగుల సన్నిహితములై యుండి మైత్రిఁ బొంద నర్హములై యుండినను, మహాకవి ప్రయోగములందు వానిమైత్రి నిరాకరింపఁబడుటంబట్టి యట్టిమైత్రి యంగీకరింపఁబడ దయ్యెనని చెప్పదమనిన నట్టి మహాకవి ప్రయోగములే మన సంశయచ్ఛేదము గావించి రేఫఱకారమైత్రీ సాధుత్వమును జాటుచున్నవి. ఈక్రిందివానిని గమనింపుఁడు:

ఉ. మూఁడ్వురు నొక్కచందమున
నొగతి సైరణచేసి నన్ను నా
సర్వకులంబు నుత్తమయ
శంబున నుంచితి రమ్మలార! మీ
కుర్విని సాటియేయబల ?
లొండొక దేవతలుఱ్ఱ బటుక్షమా
నిర్వహణం బొనర్చుటకు
నేరరు మర్త్యులఁ జెప్ప నేటికిఱ్ఱ?
—ఎఱ్ఱాప్రగడ రామాయణము.

క. కాఱ్చిచ్చు గవిసి మృగముల
నేర్చుకరణి నేఁడు భీష్ముఁ డేఁచినకడిమిఱ్ఱ
బేర్చి మన సేనఁ బాదివెఱ
రార్చుల నవ్వీరుఁ గన్నులారం గంటే!
—భీష్మపర్వము.

క. చెలఁగి పటుసింహనాదం
బులు ఱంకెలు గాఁగ వారు వాలిచిరి వృషభం
బుల క్రియ నొండొరులకు మా
ఱ్మలయుచుఁ దాఁకుచు నుదాత్తరభసోజ్జ్వలులై.
—ద్రోణపర్వము.

ASYLUM FOR CHRONIC PATIENTS.

ఆరోగ్యమే భాగ్యము

మీ అనారోగ్యము గుణపడవలయునని కోరిన తక్షణమే యీ క్రింది చిరునామాకు
మీ దేహతత్త్వ వివరములను వ్రాయుము.

ఆంధ్ర ఆయుర్వేద వైద్యశాల, లిమిటెడ్ (బ్రాడ్వే బ్రాంచి.)

159 బ్రాడ్వే, మద్రాసు.

వైద్యపతి కోటా జయరామ నాయుడుగారు స్థానిక చికిత్సకులుగా నియమింపబడి వారివలన
అనేక పురాణవ్యాధిగ్రస్థులు స్వస్థపరుపపడి లెక్కలేని యోగ్యతాపత్రములు పొందబడియున్నవి.

ఇదియు

డాక్టరు ఆ. లక్ష్మీపతి B. A. M. B. C. M. భిషగ్రత్న, ప్రాణాచార్యులువారివల్ల స్థాపింపబడిన

దీర్ఘవ్యాధిగ్రస్థుల ఆశ్రమము

(ఆస్త్మాస్పెసిఫిక్) శ్వాసకుఠారము 25 దినములకు		రూ.	8-0-0
,, ,, 10 ,, ,,			4-0-0
స్థంభనవటి (ధాతువృద్ధిమాత్రలు) 25 మాత్రలు ,,			2-0-0
సిద్ధమకరధ్వజము (సువర్ణసిద్ధరసాయనము) 25 ,, ,,			5-0-0
చవనప్రాస లేహ్యము (ఆయుర్వేద టానిక్ రసాయనము)	1 పౌ డబ్బీ	,,	3-0-0
,, ,,	¼ ,, ,,	,,	1-0-0

కొన్ని ప్రశంసాపత్రములను యీక్రింద చూడుము.

Asthma of three years old Cured.

మ-రా-రా-శ్రీ. ఎం. వెంకటసుబ్బయ్యగారు పార్ట్నరు మెసర్సు డి. ఎన్. అండుకో వేరు సెనగవ్యాపారస్థులు, మదనపల్లె రోడ్డు, చిత్తూరుజిల్లానుండి 16-8-26 తేదీన వ్రాసినది:—

నా బావమరిది సుబ్బన్న గత 3 సంవత్సరములనుండి వేసవి శీతకాలములందు ఉబ్బసముచే మిక్కిలి శ్రమపడుచుండెను. మేము అతనికి అనేక ఆంగ్ల నాటువైద్యులవద్ద చికిత్సచేయించితిమి. పేటెంటు ఔషధములనుకూడ యిప్పించితిమి. తుదకు వైద్యపతి కోటా జయరామనాయుడుగారి చికిత్సలో నుంచితిమి. 2 మాసములు వారి ఆస్త్మాస్పెసిఫిక్ ఔషధమును సేవించినంతనే వ్యాధి పూర్తిగా కుదిరినది.

Asthma of 3 years Old.

మిస్టరు వి. ఆర్. జోసెఫ్, మలెరబ్బరుప్లాంటర్సు లిమిటెడ్, ఫెడరేటెడ్ స్టేట్సు, ...హట్, పెరక్, ఎఫ్. ఎమ్. ఎస్. నుండి 17-6-26 తేదీన వ్రాసినది:—

గడచిన 13 సంవత్సరములనుండి నేను ఉబ్బసవ్యాధిచే బాధపడుచుంటిని. అనేకచోట్లనుండి ఔషధములను తెప్పించి సేవించియు వృధాఅయినది. ఆ ఆ. ఫార్మసి బ్రాడ్వే బ్రాంచిలోయున్న వైద్యపతి డాక్టరు కోటా జయరామ నాయుడుగారివద్ద చికిత్సను ప్రారంభించిన రెండునెలలోనే వ్యాధి నన్నువదలినది. నాకు నూతనజీవము గలిగినది. వారు ఆస్త్మా స్పెసిఫిక్ నే నాకొసంగిరి.

Bronchitis Cured Wonderfully.

మ-రా-రా-శ్రీ. ఎం పార్థసారధిపిళ్లె అసిరగల్, ఫోర్మన్, గవర్న మెంటు ప్రెస్సు, మదరాసు వ్రాసినది:—

గడచిన సంవత్సరమునుండి నాకు దగ్గు ఒగర్పు యుండెడిది. కొందరు దానిని ఉబ్బసవ్యాధని తెలిపినందున నాకు చెడు భయము గలిగినది. గనుక నేను ఆయుర్వేద వైద్యులవద్దను యితరులవద్దను ఔషధములను సేవచేయు కొన్ని రోజులవరకు మాత్రమే గుణముగా నుండినదిగాని పూర్ణగుణము కలుగలేదు. పిమ్మట నామిత్రులలో నొకరు వైద్యపతి కోటా జయరామ నాయుడు డాక్టరుగారితో పరిచయము గలిగించిరి. వారిచ్చిన ఆస్త్మా స్పెసిఫిక్ ను సేవించినందున పూర్తిగా గుణము గలిగినది.

Chronic Eczema Cured.

మ-రా-రా-శ్రీ. టి. ఎచ్. ఎం. ప్రభాకరయ్యగారు M. A. B. L., వకీలు బళ్లారినుండి వ్రాసినది:—

విడువక నన్ను 6 సం॥ లనుంచి బాధించుచుండెడిన మేహకారణపు పొడలు డా॥ వైద్యపతి కోటా జయరామ నాయుడుగారి చికిత్సవలన 20 దినములలో పూర్తిగా స్వస్థమయ్యెను. నాకంతటి త్వరితముగా గుణము కలుగజేసినందుకు వారికిమిక్కిలి కృతజ్ఞుడను.

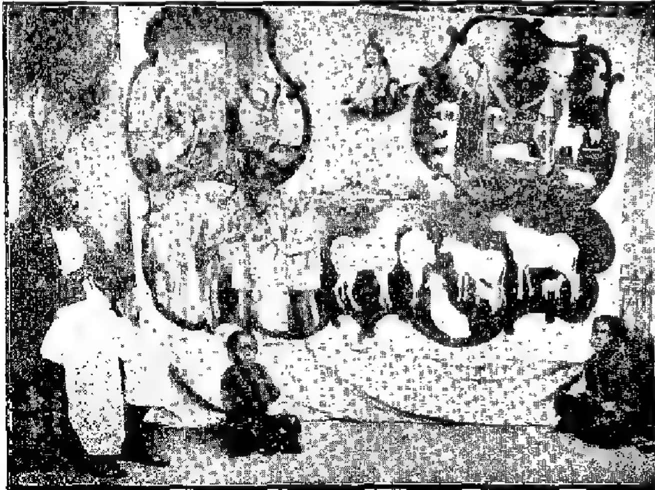
ఇతర కొన్ని యోగ్యతాపత్రములు కేటలాగు చూచిన విశదపడును. కోరిన ఉచితముగా పంపబడును.

ఓమ్

శ్రీ గౌతమీ గోరక్షణ శరణాలయము

రాజమహేంద్రవరము

గోవధ కమేళా — శ్రీకృష్ణ గోపాల్ — కసాయికి రైతుగోవిక్రయము

గుప్తాగారు — గోరక్షణతోట, బిల్డింగులు

దేవరపల్లి వెంకటనరసింహగుప్త,
ప్రధానకార్యదర్శి, రాజమహేంద్రవరము

గొప్ప సత్పాత్రత
జీవన్ముక్తి

మంచితరుణము
కైవల్యప్రాప్తి

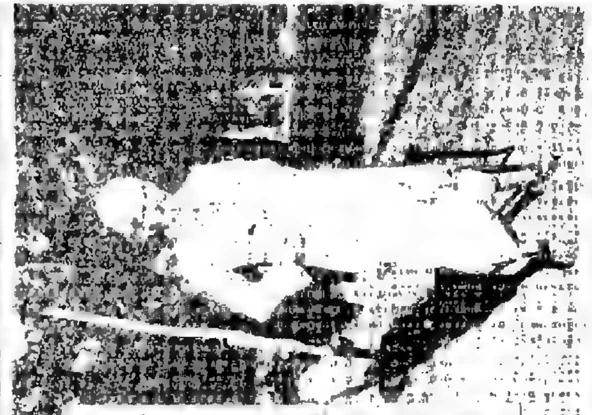
దయాంతరంగహృదయు లగు మహాశయులారా!

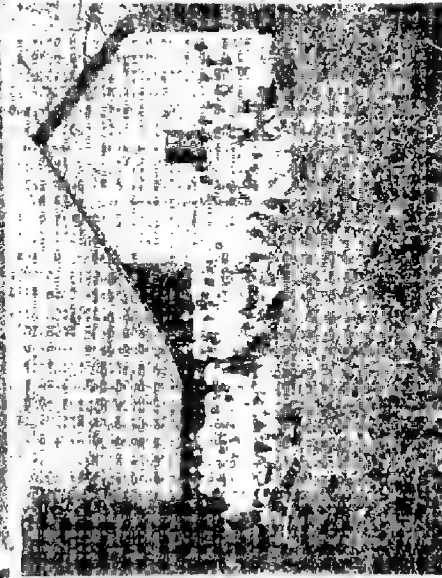
పావనమగు గోరక్షణ గావింప

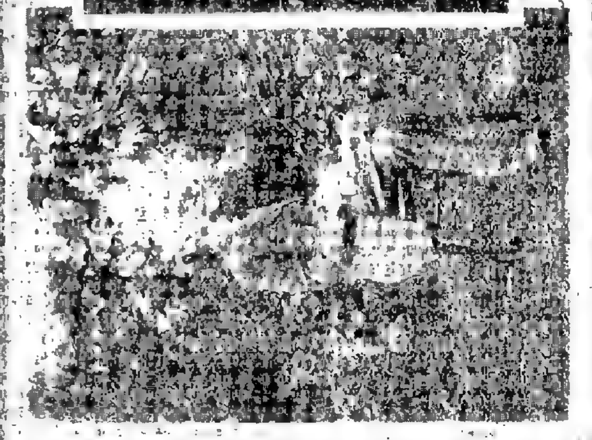
రాజమహేంద్రవరమున, శ్రీ గౌతమీ గోరక్షణ శరణాలయము ప్రతిష్ఠించినారము. దీనియందు, బక్కలై చిక్కి స్రుక్కియున్న వేనవేలు బీదగోవృషభములను కాపాడి రక్షించి, అపరద్వాపరగోకులమనునట్లు ప్రసిద్ధినందింప ప్రయత్నించుచున్నారము. పవిత్రమగు నీయుద్యమమునకు లక్షాదిద్రవ్యం మత్యావశ్యకమై యున్నది గాన, దాతలగు సత్పురుషు లీసత్పాత్రమునకు భూరివిరాళములు, వర్షాశనములు, చందాలు మున్నగు దానధర్మము లొసగి, తరగతివారి సంఘసభ్యత వహింపుడని సోదరీ సోదరులను ప్రార్థించుచున్నారము. ఈ యుద్యమమునందు 30 మంది గొప్ప విద్యావిభవసంపన్నాధికారు లగు సత్పురుషులు కట్టుదిట్టములగు చట్టనిబంధన లేర్పరచి కార్యనిర్వాహకవర్గ సంఘసభ్యత వహించి శ్రీ గవర్నమెంటులో సొసైటీ రిజిస్టరు గావించియున్నారు.

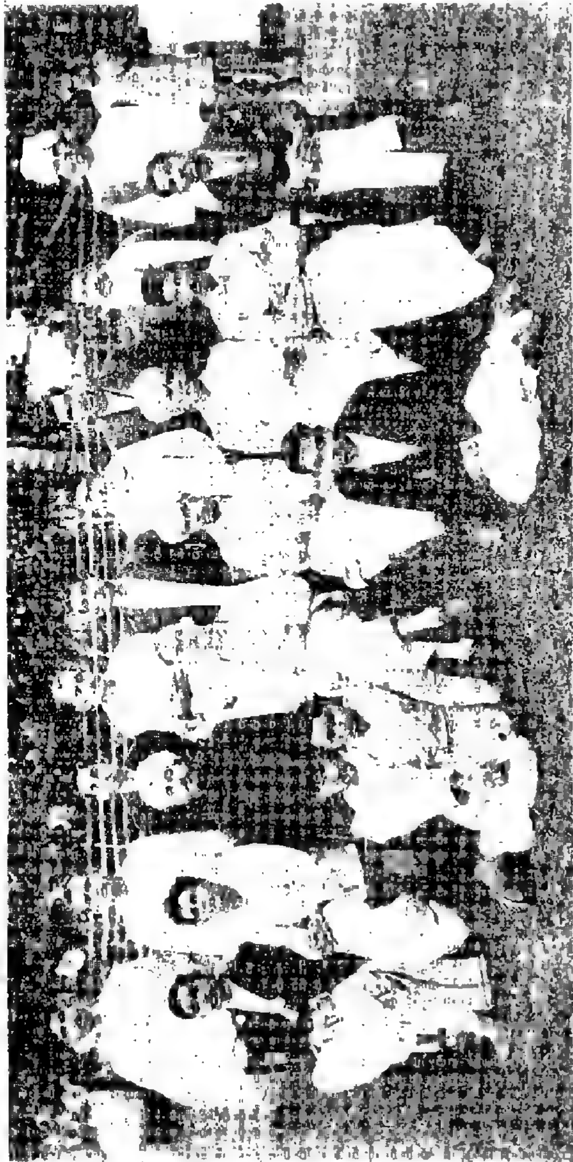
26—2—27 వ సంవత్సరము
రాజమహేంద్రవరము

ఇట్లు
శ్రీ గౌతమీగోరక్షణ ప్రధానకార్యదర్శి,
దేవరపల్లి వెంకటనరసింహగుప్త.

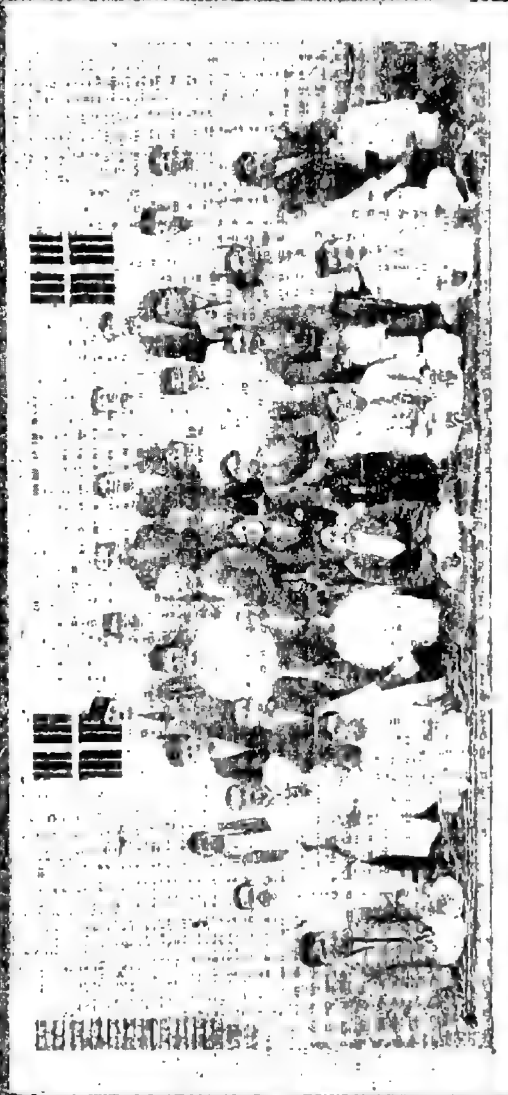

అనంతపురము

The Bezwada Spinning and Weaving Mills Ltd.,

ది బెజవాడ స్పిన్నింగ్ అండ్ వీవింగ్ మిల్సు లిమిటెడ్, బెజవాడ.

మ. ఇంకను స్వేచ్ఛగను బంగరుటీర.........నిన్నుం
గ్గలమై వ్రాల.........రాట్నంపు గుం
డ్రలు నాఁ దేనెకొలంకులం ...గని పోల్చెన్......
....

—ఆముక్తమాల్యద.

శా. కెంపుల్ మెంపు మతంగమంబు సుమనో
శ్రీఖండము క్తాళియున్.........

సీ. శంఖులై మీఁదట శంపులై యొప్పు క
న్నెగంపు గనడట్లు భోగు సెంబ......

—[illegible]దయము.

క. గ్రక్కునఁ జని వ్రాలుదునో
యెక్కలు గట్టుకొని నవిజరిపు మేంపయున్.

—ప్రభావతీప్రద్యుమ్నము.

ఉ. తూరుపు [illegible] వాకిటయుఁ
దోరణ మంగళపాఠకస్తుతుల్
మీఱఁ బగీయు రాగములు
మేల్కని కల్యాణమాచిత్రక్రియల
[illegible] పుత్ర నను
దేవసుతుల్ ప్రమదంబు మోములం
దేలఁగ వేడ్కతో నరుగు
నెంచి సభాస్థలి నిల్చి రమ్యోపక్.

—జైమినిభారతము.

గీ. వసధి సర్వంకషం బయ్యె పలయము నకి
[illegible]ప్రులన కాని చోటు రాని రీతిఁ దనరి
విశ్వరూపకుఁడయ్యె శ్రీవిభుఁడు కూర్మ
రూపములు సేన్యఁడగు నారాయణుఁడుకును.

—కవికర్ణరసాయనము.

క. పురసాధులు వి.........
నరసాబంపములు.........
మఱగి హరి.........
నరవరు లోయమ్మ.........

ఈ పద్యము పోతనకృతమని కొందరు, కాదని మఱికొందరును వాదులాడుచుండిరి. ఎవ్వరి కృతమైన నిందు రేఫ అకారసాంకర్యము మాత్రము గాన్పించుచున్నది. ఇట్లు ఇంక నెందఱు మహాకవుల ప్రయోగములందో లఘ్వలఘురేఫముల మైత్రి మిక్కుటముగాఁ బొడగట్టుచున్నది. గ్రంథవిస్తరభీతిచే వానినన్నిటి నిట నుదాహరింప మానితి. ఇట్లు లక్ష్యభూతము లగు మహాకవిప్రయోగములందే రేఫ అకార సాంకర్యము గన్పడుచుండ నయ్యది సాధువని చెప్పుటకు సందియమేల?

లక్ష్యములంబట్టి తత్సంస్కారము కొఱకు లక్షణములు పుట్టుచున్నవిగాని లక్షణములంబట్టి లక్ష్యములు పుట్టుటలేదని యెల్లరెఱింగిన విషయమే. అట్లు లక్ష్య సంస్కారముకొఱకు (రేఫఅకారమైత్రి కొఱకు) లక్షణము చెప్పకుండుటచేఁ గాక యయ్యది దుష్టమని నుడువుట లక్షణకర్తల కెంతవఱకు సమంజసమో చదువరులే యూహింతురు గాక!

"ఆద్యోవనశ్శః" అను నన్నయభట్టీయసూత్రమును వృత్తిరూపపరిచ్ఛేదము నంతను యతివిషయమును నతినిపుణముగాఁ జర్చింపఁదలంచిన యప్పకవి—అట్టితతి స్వేచ్ఛ గైకొని, సాహసం బవలంబించి, ఉన్న ప్రయోగంబులఁ గొన్నిటిని మార్చి, లేనిప్రయోగంబులఁ గొన్నిటినిఁ గల్పించిన యప్పకవి—రేఫ అకారమైత్రి దుష్టమని వ్యాఖ్యానము చేసినాఁడు. అంతియేకాక రేఫఅకారమైత్రి చెప్పఁబడినదను నెపమున భక్తాగ్రేసరుఁడు, కవిశ్రేష్ఠుఁడు నగు పోతరాజుయొక్క భాగవతమునుగూడ నెట్లు వేరుపెట్టి నిరసింపసాహసించెనో చూడుఁడు :

"ఉ. బమ్మెర పోతరాజ కృత
భాగవతంబు సలక్షణంబుగా
నెమ్మహి నేమిటం గొఱఁత
[illegible]ముంతయు నారసి చూడఁగాను రే
ఫమ్ములు ఱాలునుం గలిసి
ప్రాసములైన కతంబున న్గదా
ఇమ్ముగ నాదిలాక్షణికు
లెల్లఱు మాని రుదాహరింపఁగన్."

రేఫఱకారమైత్రి దుష్టమని పలుకఁ గంకణముగట్టుకొనిన యప్పకవ్యాదిలాక్షణికులా నియమమును సక్ర

మముగాఁ బాటించిరేమో యొక్కసారి వారికృతులఁబరిశీలించి చూతము.

"అట్టడి కాకునూరి పెదరంగయ" అని యప్పకవి తనకృతిని రేఫఅకారమైత్రి నుడివియున్నాఁడు.

"భరతనగనలసలంబులు
వరుసనె యిర్వ్యారునెన్న వాసవగణముల్
మఱి నహము లినగణంబులు
సరవిం దక్కినవియెల్ల చంద్రగణంబుల్.

—కవిజనాశ్రయము-భీమకవి.

"శ్రేణులుగట్టి నభోంతరాళమునఁ బాఱెంబక్షులు..."

—మనుచరిత్రము-పెద్దన.

"నాన్యేషాం వైధర్మ్యం" అను చింతామణి సూత్రమునకుఁ డీకవ్రాయుచు రేఫఅకారములకు మైత్రి నునుపరాదని నుడివిన బాలసరస్వతి తన చంద్రికాపరిణయమందు—

ఉ. అక్కమలేక్షణ..... నాదు మాఱుగా
మ్రొక్కుము........ పల్కు మార్తిచేఁ
జిక్కితి వేగఁ బ్రోవు మని.......తేఁటిరాయ నీ
తెక్కల మాటున న్నను భరించి లభింపుము కీర్తి
[పుణ్యముల్.

అని రేఫఅకారములకు మైత్రి నిలిపినాఁడు. కావున మహాకవులకేమి, లక్షణ కర్తలకేమి, రేఫ అకారములపట్ల నంతగాఁ బరిశీలన లేకపోవుటంబట్టియు, నించుక యత్న భేదముతక్క యుచ్చారణమున నెక్కువ భేదము లేకపోవుటంబట్టియు, లఘ్వలఘు రేఫములను మైత్రి యొప్పుటయే యుక్తము.

—:o:—

రాముఁడు - అతిమానుషము

పల్లె పూర్ణప్రజ్ఞాచార్యులు గారు

వ్యాసకర్త

శ్రీ అడిగెదనయ్య! నిన్ను నొకయంశము రాముఁడవైనయప్డు, మ
ర్త్యుఁడ ననిపించుకోఁ దలఁపుతో నిజమంచును మాయలేడి వెం
బడిఁబడి ధర్మపత్ని నెడఁబాసి యెఱుంగవుకాని తద్గతిన్
గడుసరి! యెట్లెఱింగితి ఖగంబునకుం దయచేయ సద్గతిన్.

గీ. ఆరయఁడు యోగపథము తిర్యక్కులంబు-విప్రహత మందులో నట్టివిహగమునకె
పలుకుచేతన, మోక్షమిఁ దెలిసినావు- తెఱవదారిని వెదకియుఁ దెలియవేల?

మ. సకుభృద్వర్గరసాతలంబుగ భళీ! సప్తావనీజంబు, సా
యక మొక్కంటనె డుల్ల నేసితివి సత్వాఢ్యుండ వీవందులో
నొకదానిం విదళింపఁడయ్యు కపిచే నుద్దాడుకోఁతిక సహా
యకుఁగా స్వీయువధూగవేషణకు నెట్లర్పించితో రాఘవా!

గీ. అవని మానుషముం జూప నవతరించి, యూర! అతిదేవమహిమతో నలరినావు
కపివరానీత శైలసంఘములచేతఁ, గడలి కెవ్వారు సేతువుఁ గట్టఁగలరు?

ఉ. వారిధిదాఁట, వయ్యసురవల్లభుఁ గెల్వవు, తద్బలాబలం
బారయ వొక్కయించుకయు, నప్పుడె తత్పదమందు నిర్మలా
చారు, నుదారునిఁ, దదనుజన్ము విభీషణు సంశయింప కో
శ్రీరఘురామ! యెట్లు లభిషిక్తునిఁ జేసితివో వచింపుమా.

మ. అరరే! దక్షిణవార్ధితీరమున నీవట్లుండి దూరాంతరో
త్తరవారాశిమహాంతరీపమున దైత్యశ్రేణి నొక్కుమ్మడిం
బరలోకంబునఁ జేర్చవే? యటులె దేవా! యిందునే యుండి నీ
శరతీవ్రార్చుల లంక నేమిటికి భస్మం బీవు కావింపవో?

ఉ. ఎంతమహాపరాధ యది యెంతయు డస్సిన నాలమందు వి
శ్రాంతిని జెంది రమ్మని ప్రసన్నతఁ బల్కితివంట; మేలు మే!
లెంత దయామయుండవయ! యీ గుణనామము దేమి? దీనికే
మంతొ? మెవండు దీని నహహా నుతియింపఁగలండు? రాఘవా!

చ. సరజసనైకభూషణ మనన్ దగునట్టి పరాక్రమంబుచేఁ
దరిచితి వంబుధిన్ దశరథక్షితిపాలుఁడు కొన్నకొంగ నా
సరసిజసంభవాదులయు సన్నుతిఁ గాంచితి వట్టి నీ వహహా!
దురమున నింద్రజిత్తును గెదుర్కొనఁజాలవదేమి; రాఘవా!

సీ. అయ్యయ్యొ! రాఘవ, నీచరణాబ్జయుగము-గాంచుభాగ్యంబు నాకెప్డు గలుగునొక్కొ-
మించిపోయెనుగా ప్రపంచితుండై-దగల లాదులతోపాటి తరుణమద్ది.

గీ. ఇనకుల మనుగ్రహింప నీవిందుఁ బుట్టి-నీగుణౌఘంబు వర్ణించి నగిడినాఁపు
బాన నే చట్లు నీ సన్నిధానమహిమఁ-బండె నీవిరహంబుచే నండె రామ!

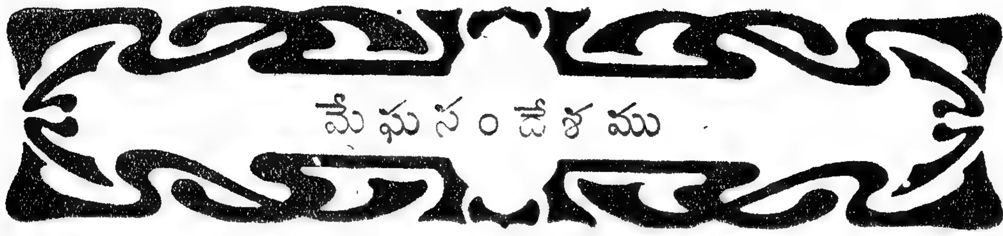
ఉ. కాన ముకింతయేని సహకారము ధర్మమొసర్చ యోగముల్
బూనఁగ జ్ఞానముల్ బడయ భూతలి నిట్ట తృణాదులన్ ధన
న్మానితపాదపంకజసమర్చన ధన్యతమోవనీభవా
న్యానవిశేషపుణ్యమును నొందఁగఁ జేయుమ, ముక్తి రాఘవా!

ఉ. నీదగుసచ్చరిత్రమునె నిచ్చలుఁ గ్రోలెడు వాయుపుత్త్రుఁడే
కాదని ముక్తిఁ గింపురుషఖండమునందున నేటికిన్ భవ
త్పాదగతాంతరంగుఁడయి పల్మరు నీచరితంబె యెంచు నొం
డేదియు లేక యెందమున నీదృశముల్ కద, నీచరిత్రముల్!

ఉ. అంతిపురంబునందునె మహాప్రకృతిన్ బ్రసరించి నిన్ను నొ
క్కింత నమస్కరింప క్షమియించితి కాకము రామచంద్ర! నీ
యంతరమట్టిదౌటనె మహాకలుషాత్ములమయ్యు మేము నీ
యంతికమేగుదెంచినభయం బెడలింతు పటంచు నమ్మటల్.

---

౩. గ్రంథవిమర్శనము

మేఘసందేశము

దీపాల పిచ్చయ్యశాస్త్రి గారు

మహాకవి కాళిదాసరచిత మేఘసందేశము కవితాపదార్థ ప్రధానమయిన యుత్తమకావ్యముగాని కేవల శబ్దాలంకార పాండితీప్రధానమయిన క్షుద్రకావ్యము కాదు. కావుననే అందు విసుపు పుట్టించు ప్రతిపదశ్లేషలు, త్రాడువారిన యనవసరోత్ప్రేక్షలు, నిరర్థకయమకములు, నీరసశబ్దచిత్రములు మందునకైనను లేవు. కావ్యమంతయు రసార్ద్రములైన యలంతియలంతి లలితశబ్దములతోఁ గూడి, ఉదాత్తభావబంధురమై, ప్రకృతి సౌభాగ్యప్రదర్శనదక్షమయిన కల్పనాశిల్పముచేఁ దీరి, మఱింత రమణీయమై పాఠకులహృదయము నాకర్షించుచున్నది. మఱింతయేల! మేఘకావ్యమును మనసారఁ జదివితిమేని—అక్కలు చెక్కలెండి శల్యమాత్రావశిష్టుఁడై రామగిర్యాశ్రమములయందు వందుచున్న యక్షుఁడును, చిత్రకూటమునుండి కైలాసమునకుఁ బోవుమార్గమునఁ గన్నుల పండువుసేయు రమ్యదృశ్యములును, అలకాపురములోని యక్షుని సుందరభవనమును, ఆభవనమున అంటలుగట్టిన తలకట్టుతో, భూషలుజాఱిన కృశాంగములతో, కాటుకసొంపులేని కందోయితో, శయ్యాతలమున మూర్ఛితయై కొనప్రాణములతోఁ బడియున్న యక్షరమణియు, కన్నులఁగట్టినట్లు పొడకట్టుదురనుట అనుభవసిద్ధము కవితాశిల్పమన్న నిట్లుండవలదా! అసభ్యతాదోషపంకిలముగాని శృంగారరసవాహిని ఈకావ్యమున వెల్లివారినది. కావుననే పండితులు "మేఘసందేశము లోకములోని శృంగారప్రబంధ సర్వస్వమునకుఁ బ్రభవమైన యూటబుగ్గ"యని కొనియాడిరి.

ఈ కావ్యమునకుఁ దాను కుదుర్చుకొనిన చక్కనిసంవిధానమే తన నిరుపమప్రతిభావిశేషమును, భావనాశక్తిని వినియోగించి, ఇట్టి మనోహర కవితాప్రదర్శనమును గావించుటకు మహాకవికిఁ జాలినంత యవకాశ మొసఁగినది.

శృంగారకవనమునకు ఒరవడియు, కవితాశిల్పమున కాదర్శప్రాయమునగు "సందేశము"ను మనసుపుట్టి పలుమాఱు పఠించితిని. కావ్య మామూలము సవిమర్శముగఁ జదువుకొలఁది నాకందందు సందేహములు తోఁచెను. అల్పజ్ఞుఁడనగు నేను సాహసించి వానిని దోషములనియే యెన్నుకొని మిన్నకున్నచో మహాకవియెడ నపచారమొనర్చుట యగునేమోయని జడిసి సహృదయులగు ప్రాజ్ఞులు వాని సాధుతాసాధుత్వలను నిర్ణయింతురను విశ్వాసముతో ఇక్కడ వెల్లడింపుచున్నాను.

I రాజహంసలు

శ్లో. "కర్తుంయచ్చ ప్రభవతి మహీముచ్ఛిలీంధ్రా మవంధ్యాం
తచ్ఛ్రుత్వా తే శ్రవణసుభగం గర్జితం మానసోత్కాః;
ఆకైలాసా ద్బిసకిసలయచ్ఛేదపాథేయవన్తః
సంపత్స్యన్తే నభసి భవతో రాజహంసాః సహాయాః." పూ. మే. 11.

అనుశ్లోకమున:—శ్రవణసుభగం తే గర్జితం శ్రుత్వా భవతః రాజహంసాః సహాయాః సంపత్స్యన్తే (చెవికింపయిన నీయుఱుమును వినఁగానే నీకు రాజహంసలు తోడిబాటసారులు కాఁగలవు.)

అని మహాకవి మేఘహంసములకు మైత్రిని గల్పించినాఁడు. మేఘహంసములకుఁ బరస్పరవిరోధము జగత్ప్రసిద్ధము. ఇందులకుఁ గవులనేకులు సాక్ష్యమిచ్చుచున్నారు.

1. కంకంటి పాపరాజు

మ. కనియెన్ రాముఁ డుదగ్రగర్జోత్కరోత్కరజ ఘోరోత్కరోత్కటాంభఃకణా
గ్రనభఃప్రాంచితశారముల్, సురనదీ రంగత్తరంగాబ్జరం
గనట ద్ధాతృతురంగ సంఘమునశంకా కృద్వినీలాళుకే
తన దీవ్యద్రథఘోరముల్, దశముఖోద్యద్వాహినీవారముల్.
—ఉ. రా. ఆ-4.

ఆకాశగంగాతరంగముల నోలలాడుచున్న హంసములకు రావణుని రథములమీఁదనున్న నీలాంశుకేతనములు మేఘము లనుశంకను (భీతిని) గలిగించుచున్న వనెను.

2. అయ్యలరాజు రామభద్రకవి

మ. స్థిరమైత్రిన్ దనవారిలోఁ గలయికన్ క్షీరంబులుండం బర
స్పరభేదం బొనరింపనంచుఁ గలహంస శ్రేణులం జండభీ
కరఘోషంబున ధిక్కరించి కడుఁ గిన్కన్ బోలె వర్షోపలో
త్కరపాతంబున బిట్టు పాఱనడచున్ గాలాభ్రసందర్భముల్.
—రా. ఆ-6.

ఈకవి మేఘహంసములకుఁ గల విరోధమును మిక్కిలి చక్కఁగా నుత్ప్రేక్షించి విస్పష్టముగాఁ జెప్పినాఁడు.

3. కూచిమంచి తిమ్మకవి

సీ. "పరమహంసలఁ బోవఁ దఱుమని ఘనుఁడు నె
　　న్నఁడి భంగ మొందని వాహినీపుఁ"

డని భీష్మునిని వర్ణించుచో పరమహంస ఘనశబ్దములకు శ్లేషకల్పించి హంసలకును మేఘమునకును గల విరోధమును వెల్లడించెను.

4. సంకుసాల నృసింహకవి

"ఉ.......అపూర్వ నిర్వహిత్వహంస ఘనాఘన!" క. ర. ఆ-5.

అని తనగురువును సంబోధించియు,

క. "నిర్భరగతిఁ గరకాసం, పర్భంబులు రాలెనంత ఘనపై జలదా
　విర్భావ మగ్నహంసీ, గర్భస్రవ దండపిండ ఖండములనఁగన్."
　　　　　　　　　　　　　　　　——క. ర. ఆ-6.

అని వడగండ్లనుత్ప్రేక్షించియు హంస మేఘములకుఁ గల ప్రబలవిరోధమును బ్రకటించెను.

5. శ్రీ కృష్ణదేవరాయలు

సీ. ఉఱుము విని యులికి పైఁ దివి
　నఱఁ బఱిమి మంచి శిపటలి విడిచినఁ బడు న
　క్కఱచిన బిసలవవిసరము
　తఱఁగున వడగండ్లు ధవళదీధితిఁ దాల్చెన్." ఆ. మా. ఆ-4.

అని వడగండ్లను వర్ణించుటయేకాక,

సీ.　　　...............................

　　　"అరిహంససంసద భ్రాగమంబు."

అని యీశ్వరదేవరాయలను వర్ణించియు హంసమేఘవిరోధమును దెల్పెను.

మఱియు,

6. మహాకవి బాణుఁడు

తన కాదంబరీకావ్యమున:—

　"ఉదపాదిన......నవజలధరగవ భయచకిత కలహంస
　కులకోలాహల కోమలో......ఘూమణనినాదః."

అను రచనమును గావించి మేఘహంసములకుఁ గల విరోధమును దెలిపియున్నాఁడు. వారివీరి సాక్ష్యము లేల? కాళిదాస మహాకవి యీ కావ్యముననే, యీ ప్రథమసర్గముననే యిరువదినాల్గవ శ్లోకమున

　"కతిపయ దినస్థాయి హంసా దశార్ణాః"

(కొన్నాళ్లు దినములే నిలిచియుండు హంసలుకల దశార్ణ దేశములు) అనఁగా దశార్ణదేశములు తమకుఁ బ్రీతికరము లయినను హంసలు నీ (మేఘు) రాకలనుగా త్వరగా విడిచిపోవును.—అనురచనమును గావించియున్నాఁడు. "కతిపయ" శబ్దమునకు బ్ర. వేదము వేంకటరాయ శాస్త్రిలవారు.—"కొలఁదిదినములే ఉండుట మేఘమువలని ఉపద్రవముచేతను, తత్ర్పాపకొలఁది దినములైనను ఉండుట వానికి ఆప్రదేశములు రమణీయము లగుటచేత మఱియు ఆదేశములోఁ బది దుర్గభూములుండుటచేత, మేఘుఁడు దుర్గభూములయందు సహజముగా నిలుచుటచేతను, అతనికి దశార్ణదేశమును దక్షిణమునుండి ఉత్తరమునకు దాటుటకు కొలదిదినములుపట్టును. హంసలును ఆవయసనే మేఘుఁడెక్కడికివచ్చిన నక్కడినుండి ఉత్తరముగాఁ బోవుచుండును. అందుచే అవియుఁ గొలఁదిదినములకేకాని ఆదేశమును బొత్తిగా విడిచిపోవు...హంసలు పలాయనమగుట...వర్షాకాల స్వభావము." అని ప్రయోజనమును వ్రాసిరి. కవిరచనవలనను, వ్యాఖ్యాతృవివరణము వలనను మేఘహంసములకు గలవిరోధము నిగూఢముగు చుండఁగా,

　"రాజహంసాస్సహాయాః సంపత్స్యంతే"

అనుట యెట్లు పొసఁగును? శ్రీశాస్త్రిలవారు "మేఘుఁడా! లోకుల చెవులకు ఇంపయిన నీయుఱుమును విని నీకు (రాజహంసలు) సహవాసగాండ్రగుదురు....కృతజ్ఞతచేతను, స్నేహముచేతను వారే నీసాంగత్యమునుకోరి నీతోవత్తురు. నీవు వారిని ప్రార్థింపవలసినది లేదు" అని వసప్రయోజన వివరణములను వ్రాయుట యెట్లు పొసఁగును?

ll ఇంద్రధనుస్సు

　"రత్నచ్ఛాయా వ్యతికర ఇవ ప్రేక్ష్య మేతత్పురస్తా
　ద్వల్మీకాగ్రా త్ప్రభవతి ధనుఃఖండ మాఖండలస్య
　యేన శ్యామం వపు రతితరాం కాన్తి మాపత్స్యతే తే
　బర్హేణేవ స్ఫురితరుచినా గోపవేషస్య విష్ణోః." పూ. మే. 15.

అను శ్లోకమున:—

　రత్నచ్ఛాయా వ్యతికర ఇవ ప్రేక్ష్యం ఆఖండలస్య ధనుఃఖండం
　ఏతత్పురస్తాత్ వల్మీకాగ్రాత్ ప్రభవతి.

(ఓయి మేఘుఁడా! పద్మరాగమణి ప్రభలవలెనే దర్శనీయముగాఁ బ్రకాశించుచున్న ఇంద్రధనుఃఖండము ఇదిగో! నీయెదుటఁ బుట్టకొన నుండి పుట్టుచున్నది.) అని చెప్పఁబడియున్నది.

ఇందలి 'పురస్తాత్' అనుపదమునకు శ్రీ శాస్త్రిలవారు "మేఘుఁడు పోవుమార్గమున—అనఁగా ఉత్తరమున ఎదుటనున్నది. (ఇంద్రధనుస్సు) అదటుగాక మఱియేదిక్కున నున్నను అతని దేహమునకు దగులదు. చెప్పఁబోవు సామ్యము చెల్లదు." అని ప్రయోజనమును వ్రాసిరి.

ఉత్తరదిక్కున ఇంద్రధనుస్సు గలుగుట సహజముగునా? లేక కవి తానుచెప్పఁబోవు సామ్యము నిర్వహించుకొనుటకుఁగాను ఉత్తరదిక్కున నున్నట్లు చెప్పెనా?

III ప్రక్షిప్తములు

"తత్సందేశం జలధరవరో దివ్యవాచా చచక్షే
ప్రాణాంస్తస్యా జనహితరవో రక్షితుం యక్ష వధ్వాః,
ప్రాప్యోదన్తం ప్రముదితమనాః సాపి తస్థౌ స్వభర్తుః
కేషాం నస్యా దభిమతఫలా ప్రార్థనా హ్యుత్తమానామ్."
—ఉ. మే. 56.

"శ్రుత్వా వార్తాం జలదకథితాం తాం ధనేశోఽపి సద్యః
శాపస్యాన్తం సదయహృదయః సన్నిధా యాన్తకోపః;
సంయోజ్యైతౌ విగళితశుచౌ దంపతీ హృష్టచిత్తౌ
భోగానిష్టా నభిమతసుఖాన్ ప్రాపయామాస భూయః."
—ఉ. మే. 57.

మేఘసందేశ కావ్యాంతమున గనుపట్టుచున్న పై రెండుశ్లోకములును కథాశరీరమునఁ గ్రొత్తగా మొలచిన ఎక్కువ అవయవముల (ఆఱవ వ్రేలి)వలె నిష్ప్రయోజకము లగుటయేకాక సౌందర్యభంగకరములు నగుచున్నవి. ఆవిషయ మించుక విపులముగా విమర్శింతము.

సందేశకావ్యమునఁ గల ఇతివృత్తమేమి? ప్రోషితుఁడగు నొక యక్షుఁడు, భార్యావియోగదుఃఖమున మతిచెదరి, చేతనాచేత నజ్ఞానము లేక, అపుగాముల విచారింపక, ప్రియురాలికిఁ దన కుశలవార్త తెలుపవలసినదని మేఘునిఁ బ్రార్థించుట ఇట్టిప్రార్థన మొక వింతగాదు. ఏమన, విరహవ్యాకులతచే నున్మత్తులయినవారు ప్రపంచమును మఱచి, తమకుఁగనఁబడు ప్రతివస్తువుతోడను మొఱవెట్టుకొనుటయు, సాయము చేయుమనికోరుటయు, వానితో సంభాషింపదొరఁకొనుటయు, వాని తూష్ణీంభావమును తమకనుకూలముగా సమర్థించుకొని తృప్తినందుటయు, కావ్యప్రపంచమున ఆచారముగా వచ్చుచున్నది. చూడుఁడు: శ్రీరామునంతటి మహాపురుషుఁడు తన ప్రియురాలింగానక కానల వెదకుచు—

(శ్రీమద్రామాయణము)

శ్లో. "అపి కాచిత్త్వయా దృష్టా సా కదంబప్రియా ప్రియా,
కదంబ, యదిజానీషే శంస సీతాం శుభాననామ్." 11.
అశోక, శోకాపనుద, శోకోపహతచేతసమ్
త్వన్నామానం కురు క్షిప్రం ప్రియా సందర్శనేన మామ్. 16.
శార్దూల, యది సా దృష్టా ప్రియా చంద్రనిభాననా,
మైథిలీ మమ విస్రబ్ధం కథయస్వ న తే భయమ్. 17.
కిం ధావసి ప్రియే, దూరం దృష్టాసి కమలేక్షణే,
వృక్షై రాచ్ఛాద్య చాత్మానం కిం మాం న ప్రతిభాషసే. 18.
[షష్టితమస్సర్గః.

శార్దూలాది మృగములనేకాక అశోకాది వృక్షములనుగూడ నాప్రియురాలిని జూచితిరా యని ప్రశ్నించుచు వెఱ్ఱివానివలె వనమెల్లఁ గ్రుమ్మరెను. ఇట్లే భారతమున నలునింగానక దమయంతియు, భాగవతమున కృష్ణునింగానక గోపికలును చెట్టుచేమలను ప్రశ్నించిరి. మాప్రియులను జూపుడని మఱియు మఱియుఁ బ్రార్థించిరి.

అట్లే యక్షుఁడును వలపు తలకెక్కి, లోకజ్ఞానశూన్యుఁడై అచేతనమగు మేఘమును సందేశహరణార్థము యాచించెను. యక్షుని లోకజ్ఞానశూన్యత నూఁతగాఁగొని కాళిదాసమహాకవి (పూర్వమేఘమున) చిత్రకూటము మొదలు కైలాసపర్యంతమునుగల మనోహరప్రకృతిని భావనాశక్తిబలమున నాకర్షించి, కవితాశిల్పమున మఱింత రమణీయముగాఁ దీర్చి మన కన్నులయెదుట నిలుపఁగలిగెను. (ఉత్తరమేఘమున) మానవహృదయమును ద్రవింపఁజేయు కరుణారసమును వెల్లిగొలుపుటకును యక్షుని యవివేకితయే మూలాధారము. యక్షుని యవివేకము పాకము చెడకుండుటకు మేఘుని యచేతనత పరమసాధనము. మేఘుఁడు మాటలాడనేరని అచేతనముగ నున్నంతవఱకే యక్షుని కున్మాదమును కాళిదాసుకావ్యమునకు గౌరవమును, అనునది యిందలి రహస్యము.

కావ్యనిర్మాణమునకుఁ గథాపురుషుల విరహోన్మాదతాచేతనతలే ప్రేరకములును, ముఖ్యాధారములును. కల్పనాశిల్పమున నా రెండువిషయములును పరస్పరసంబంధము గల మూలసూత్రములు. మూలసూత్రములలో నేది పురివిచ్చినను, కావ్యముబిగువుచెడి, ఐదులు వాఱి ఛిన్నభిన్నమగును. కావున మూలసూత్రముల కేపాటివిచ్ఛిత్తియుఁ గలుగకుండ కథారథమును నడిపించుకొనవలసినది కవికిఁ దప్పనివిధి. కాళిదాసుతనవిధి చక్కగా నెఱవేర్చుకొనెనా?

అయితే ఉపితాలంబనార్థియైన యక్షుఁడు, మేఘునుచే సందేశము నంప సమకట్టినట్లు కావ్యప్రారంభమునర్చి–చేతనసాధ్యమగుపనిని అచేతనమైన మేఘముచేఁ జేయింపఁదలఁచినాఁడేమి యక్షుఁడు? అను నాక్షేపమునకు—

"ధూమజ్యోతి స్సలిలమరుతాం సన్నిపాతః క్వ మేఘః
సందేశార్థాః క్వపటుకరణైః ప్రాణిభిః ప్రాపణీయాః;
ఇత్యౌత్సుక్యా దపరిగణయన్ గుహ్యకస్తం యయాచే
కామార్తాహి ప్రకృతికృపణా శ్చేతనాచేతనేషు." పూ. మే. 5

పొగ, అగ్ని, నీరు, గాలి యనువానికలయికయైన మబ్బెక్కడ, సమర్థములయిన యింద్రియములుగల ప్రాణులచేఁ బంపఁదగిన సందేశార్థమెక్కడ, అనువిషయమును, ఉత్సుకుఁడు గావున యక్షుఁడు విచారింపక (సందేశహరణార్థము) మేఘుని యాచించెను. కామాంధులగవారికిది చేతనము, ఇది యచేతనము అను వివేకముండదు గదా?

అను (సొగసైన అర్థాంతరన్యాసముతో) సముచిత సమాధానమును జెప్పినాఁడు. ఆక్షేపమును సమాధానమును లోకసమ్మతములై కావ్యనిర్మాణమునకు నత్యావశ్యకములై, కవితాశిల్పమునకు వన్నె వెట్టుచున్నవి. ఈ ఆక్షేపసమాధానముల భావమేమి? విరహపీడితుఁ

గైన యక్షుఁడు లోకజ్ఞానములేక తనగోడును దాను వెళ్లఁబోసుకొనె నేకాని, మేఘునివలనఁదా నేపాటి ప్రయోజనమును బడయఁజాలఁడు. అనగా సందేశకృత్యము జరుగదనికదా? కావ్యప్రారంభ మీరీతినుండ, మేఘునికి అచేతనత ప్రకృతి సిద్ధమైయుండ మఱియేభావమునఁ గవి కులగురుఁడు, కథాసంవిధానమునకును బ్రకృతికిని విరుద్ధముగా

"తత్సందేశం......హ్యుత్తమానామ్."

(ఆ మేఘశ్రేష్ఠుఁడు యక్షసందేశమును ఆయక్షవధువుయొక్క ప్రాణములను రక్షించుటకై, జనహితమైన ధ్వనికలవాఁడై (దేవరూపమును దాల్చి) దివ్యవాక్కులతో ఆమెకుఁ జెప్పెను. ఆమెయు ఆవార్తవలన సంతోషించిన మనస్సుకలదై యుండెను. అట్లేకదా! గొప్పవారిని ప్రార్థించినయెడల నెవరికోరికలు సఫలములు కాకుండును!)

అని కావ్యమును ముగింపునకుఁ దెచ్చెనో? ఆకాలపు ప్రభావముననో, యక్షుని యదృష్టమువలననో మబ్బు మాటాడనేర్చి సందేశమునందించియే యుండుననుకొందము. ఇప్పు డేమయినది? "జలధరవరః చ చక్షే" అను వాక్యమువలన మేఘునికిఁ బ్రాణము వచ్చినది. మూలసూత్రములలో నొకటి విచ్ఛిన్నమైనది. వెంటనే యక్షుని యున్మాదము వదలినది. రెండవసూత్రము తునియలైనది. కల్పనాకౌశలము కళంకితమయినది. కథాసౌందర్యము మందగించినది. స్వవచన వ్యాఘాతదోషము కావ్యకర్త కంటుకొన్నది. "చక్కగా భాషింప నేర్చిన మేఘుని నచేతనమనియు, ప్రాణియు, సర్వకార్యనిర్వహణ దక్షుఁడునగు మేఘుని యాచించిన యక్షుని ఉన్మాదియనియు పేర్కొనుట నీకు న్యాయమగునటయ్యా" అని కాళిదాసమహాకవిని ప్రశ్నించుట కవకాశము దొరకినది. ఇంత యసందర్భముగా కావ్యపరిసమాప్తిగావింప నాకవీంద్రునకేమి యక్కఱగలిగెనో? మేఘుఁడు సందేశమునందించె ననకున్న—

"కేషాం నస్యా దభిమతఫలా ప్రార్థనా హ్యుత్తమానామ్."

అను తన యర్థాంతరన్యాసమున కిఁక నవకాశముదొరకదని కాఁబోలు! పోనిండు "సందేశం చచక్షే" అను వాక్యమునే నమ్మి మబ్బు మాటాడనేర్చిన ప్రాణియే యనుకొందము. అట్లయిన యక్షుఁడు నోరు నొచ్చునట్లు తన్ను స్తోత్రము చేయునపుడుగాని చిత్తము చెమ్మగిల్లునట్లు ప్రియురాలి వియోగదుర్దశను విన్నవించునపుడుగాని మఱియొక సందర్భమునఁగాని మాఱుపలుకక మూగమొద్దువలె నూరకుండునా? ఊఁ కొట్టనయిన నూఁకొట్టఁడా? ఎదుటివాఁడు గంటలకొలఁది ప్రసంగించుచుండ హరీ-యనక అచ్యుతా-యనక బెల్లముగొట్టిన రాయివలె నుండుట ప్రాణిధర్మమా? ప్రకృతిధర్మమా? పాపము! తానెంత మొత్తుకొన్నను మబ్బు మాఱుపలుకమని యక్షుఁ డిట్లు సమర్థించుకొని తృప్తిపడుచున్నాఁడు.

"కచ్చిత్సౌమ్య, వ్యవసితమిదం బంధుకృత్యం త్వయా మే
ప్రత్యాదేశా న్నఖలు భవతో ధీరతాం కల్పయామి;
నిశ్శబ్దోపి ప్రదిశసి జలం యాచిత శ్చాతకేభ్యః
ప్రత్యుక్తంహి ప్రణయిషు సతా మీప్సితార్థక్రియైవ." ఉ. మే. 54.

(ఓయీ సాధూ! నాకొఱకీబంధుకార్యమును నీవంగీకరించితివని తలంచెదను. నీవు బదులుమాట చెప్పకుండుట అనంగీకార సూచకము కాదు. మఱియేమన? అది నీస్వభావము. బదులుమాటచెప్పుట నీగాంభీర్యమునకు లోపము. (ఉ అనుకరయే) వాగ్దానములు పలుకకయే నీవు నిన్ను యాచించు చాతకములకు జలము నిచ్చుచున్నావు. నావిన్నపమునను అట్లే చేసెదవు. ఏలయనిన సత్పురుషులు యాచకులకార్యమును చేయుదురుగాని చేసెదమని పలుకరు.)

అని—

మేఘుని ప్రతిగుణమును తన కనుగుణముగ సిద్ధాంతము చేసికొని సంతోషించుట వానికిఁ దప్పనివిధి. ఆవిధియే కావ్యప్రధానకారణమును మన కానందదాయకమును గదా!

కావ్యప్రారంభమునుండి తుదివఱకును, అనగాఁ బూర్వ మేఘమున నలువదియేడు శ్లోకములలోను, ఉత్తరమేఘమున నేబదియైదవ శ్లోకమువఱకును మేఘ మచేతనమనుచు వచ్చిన మహాకవి, యేబదియూఱవ శ్లోకమున "జలధరవరః చచక్షే" అనుట పొంది పొసఁగియున్నదా? ఇప్పట్టున పాఠకులకు సందేహము జనింపకుండునట్లు? సందేహము పోఁడమకుండునట్లిగో వ్యాఖ్యాతలేమయిన విశేషించి వ్రాసిరా? తెలకింపుఁడు:—

సంస్కృతవ్యాఖ్యాత; "జలధరవరః చచక్షే=ఉక్తవాన్" అని మాత్రము వ్రాసి "నచళంకా నచోత్తర" మన్నట్లు మిన్నకేగెను. మల్లినాథ సూరులవారిగ్రాంతయు నిట్లుండునా? ఇఁక ఆంధ్రవ్యాఖ్యాతలగు శ్రీ శాస్త్రులవారు తమ పదప్రయోజనమున "జలధరవర్య" వరుఁడు కావుననే ఉపకారము చేసినాఁడు—అనగా సందేశమును చెప్పినాఁడు. అని కొంత విశేషించివ్రాసి సందేహమునకే మఱింత చోటొసంగిరి.

ఇది యిట్లుండ, "మొదలులేదు శ్రీరామా" యన్నట్లు "చచక్షే" అనుటయే అసంభవమును, అసందర్భమును నైయుండఁగా మీఁదు మిక్కిలి "దివ్యవాచా" (దేవవాక్కులతో) నట మేఘుఁడు సందేశమును చెప్పెను. ఇందులకు సంస్కృత వ్యాఖ్యాతః—

"కామరూపం మఘోనః" ఇతి పూర్వంయక్షే ణైవోక్తత్వాత్
తదానీం మేఘః దేవాకారీ భూత్వా తాదృగ్వాచా యక్షసందేశం యక్షవధ్వా ఉవాచేత్యర్థః.—

(మేఘుఁడు కామరూపుఁ డని యక్షునిచే నిదివఱకే పలుకఁబడియున్నందున, అప్పుడు మేఘుఁడు దేవాకారమును దాల్చి, దేవవాక్కులతో సందేశమును చెప్పెను.) అని వ్రాసెను.

ఇచ్చో వ్యాఖ్యాతృసమర్థనము మిక్కిలి యద్భుతమును గొల్పుచున్నది. కార్యార్థియు, విరహోన్మాదియు, నగు యక్షుఁడు తన

యవసరమునుబట్టి మేఘుని గొప్పచేసి పొగడుటలో నన్న "కామరూప"మన్న పలుకా తనసమర్థనమున కాధారము? శ్రీశాస్త్రిలవారలో "దివ్యవాచా" వట్టి యక్షరములచే నభిప్రాయము తెలియదు గావున దివ్యవాక్కున చెప్పెను" అని వ్రాసిరి. ఎట్లులైనను యక్షుఁడంపిన సందేశము మేఘుఁడు చెప్పియే తీరవలయునని శ్రీశాస్త్రిలవారును తలఁచియుందురా?

అలకాపురమున కరిగియో, అరుగకయో, తాను 'వరుఁడు' కావుననో మఱియొక కారణముననో మేఘుఁడు సందేశమును జెప్పినను చెప్పియుండవచ్చును గాక, పనిలేనిపనిగా దేవాకారమును దాల్చుట యెందులకు? యక్షుఁడైనను మొదట స్తోత్రసమయమున మాటవెంబడి మాటగా "కామరూప" మనెనేకాని నీవు దేవతవై దేవవాక్కులతో నారమణికడ భాషింపుమని కోరెనా? కోరినను కోరియుండవచ్చునుగాని యక్షుఁ డస్వస్థుఁడయ్యును మేఘుఁడు దేవత యగునని తలంపలేదు. కావుననే సందేశప్రారంభమున

"కలభతనుతాంగత్వా క్రీడాశైలే నిషణ్ణ(స్సన్) విద్యుదున్మేష
దృష్టిమ్ అంతర్భవనపతితామ్ కర్తుమర్హసి." ఉ. మే. 20.

(ఏనుఁగుపిల్లయంతటి చిన్నయాకారమును దాల్చి క్రీడాశైలమునఁ గూర్చున్నవాడవై నీమెఱపు చూపును ఆయింటిలోనికి నిగిడింపుము) అనియు,

"తస్మిన్ కాలే సాలబ్ధనిద్రా సుఖాస్యాత్ యది
స్తనితవిముఖస్సన్ యామమాత్రం సహస్వ" ఉ. మే. 36.

(నీవుపోయి చూచుసమయమున నామె నిద్రాసుఖ మనుభవించుచుండెనేని ఉఱుమక నిశ్శబ్దుఁడవై జాముసేపు మాత్రము కనుపెట్టుకొనియుండుము) అనియు,

"తాముత్థాప్య విద్యుద్గర్భస్సన్ స్తనిత
వచనైః వక్తుం ప్రక్రమేథాః." ఉ. మే. 37.

వ్యాఖ్యా: విద్యుద్గర్భః=అన్తర్లీన విద్యుత్క ఇత్యర్థః. దృష్టిప్రతిఘాతేన వక్తుర్ముఖానవలోకన ప్రతిబన్ధకత్వా న్నవిద్యోతితవ్యా మితిభావః. స్తనితవచనైః= స్తనితాన్యేవవచనాని తైర్వక్తుం, ప్రక్రమేథాః=ఉపక్రమస్వ. (ఆమెను మేలుకొలిపి, మెఱసినయెడల దృష్టి ప్రతిహతమై మాటలాడువారి ముఖము కనఁబడక పోవునుగాన నీమెఱపును నీలో నణఁచికొని నీయుఱుములను మాటలచేత సంభాషింప మొదలుపెట్టుము) అనియుఁ జెప్పినాఁడు.

ఇట్లు యక్షుఁడెప్పుడు చెప్పినను మేఘుని మేఘరూపముననే సందేశకార్యమును నెరవేర్పుమనెనుగాని దేవాకారమును దాల్చి దేవవాక్కులతో భాషించుమని కోరలేదు. యక్షుఁడు కోరినదానిని జొనరించుటకే సమర్థుఁడుకాని (ధూమజ్యోతి స్సలిలమరుతాం సన్నిపాతః) మేఘుఁడు కోరకున్నను దేవాకారమును ధరించి తత్కార్యమును నెరవేర్చెననుటకంటె వింతకలదా?

దేవాకారమును దాల్చిన 'పెద్దమనిషి' మేఘుఁడు సందేశమును యక్షరమణికి నెమ్మదిగా వచింపక, నడికిరేయివేళ ఊరివారి కందఱికిని వినవచ్చునట్లు పెద్దగా అఱచి చెప్పెనట. ఆ యఱపునువిని (గాఢనిద్రలోనున్న) కుబేరుఁడు సైతము మేల్కని సందేశమును వినెనట—మూడుఁడు.

"శ్రుత్వావార్తాం...భూయః" ఉ. మే. 57.

(కుబేరుఁడు మేఘుఁడు చెప్పినవార్తను విని జాలిపడి తత్‌క్షణమే శాపావసానము ననుగ్రహించెనట, అట్లాదంపతులను దుఃఖముతీర్చి సంతుష్టులనుజేసి మఱలఁ గూర్చి కుబేరుఁగు కాంక్షితభోగములను మునుపటివలెనే వారికిఁ గలుగఁజేసెనట, అట్లు వారతనికరుణచే మఱల క్షేమమును బొందిరట):—

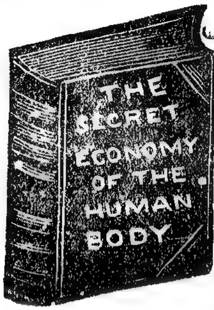
ఇందుపై శ్రీశాస్త్రిలవారు, "సంయోజ్య-ప్రాపయామాస" అని ణిజంత ప్రయోగము చేయుటచేఁ గుబేరుఁడు కరుణించి తానే ప్రయత్నపూర్వకముగా వారినిగూర్చి సంతుష్టులంజేసి యిష్టభోగముల నొసంగెననియు-"భోగానిష్టా నభిమతసుఖాన్ ప్రాపయామాసభూయః" అనుట కావ్యాంతమందు మిగుల మంగళశ్రుతిగా నున్నదనియు, ఇందువలనఁ గవి వ్యాఖ్యాతృశ్రోతృపఠితృపాఠకాదులకెల్ల మంగళముద్దేశింపఁబడినదనియు లిఖించి, ఈశ్లోకమున కొక పెద్దగౌరవమును, ప్రాముఖ్యమును నొసంగిరి. కాని ఈశ్లోకము మూలమునను, దీనికిఁ బైశ్లోకము "తత్సందేశ"ము మూలముననే, కాళిదాసమహాకవి కవితాశిల్పము కళంకితమగుటయు పాఠకులకు సందేహములు పొడమటయును, ఇట్టి విమర్శనను వ్రాయవలయుటయుఁ దటస్థించెనని నేను మనవి చేయుచున్నాను.

ఇంతకు నీకావ్యమున మేఘుఁడు *కామరూపి కావలసిన యవసరముగాని—వ్యాఖ్యాతలాతనిని కామరూపిం గావింపవలసిన యవసరముగాని—సందేశమును జెప్పవలసిన యవసరముగాని—చెప్పింపవలసిన యవసరముగాని—బొత్తిగా లేదు. అలోకసామాన్య ప్రతిభాశాలియు, లోకజ్ఞుఁడునగు కాళిదాసమహాకవి స్వవచనవ్యాఘాతదోషభూయిష్ఠముగా కావ్యమును ముగింపనులేదు. ఏబదియైదవ శ్లోకమున "మాభూదేవం క్షణమపిచతే విద్యుతా విప్రయోగః" అను నాల్గవచరణములోనే ప్రౌఢముగా కావ్యమును శుభాంతముగాఁ బరిసమాప్తి కావించెను. కాళిదాసకవితామర్మవేదియగు మల్లినాథసూరియు,

"ఏవం=మద్వత్, క్షణమపి=స్వల్పకాలమపి, తే=తవ, విద్యుతా-కళత్రేణేతి శేషః, విప్రయోగః=విరహః, మాభూత్=మాస్తు. 'ఆస్తే

*మేఘుఁడు కామరూపి యనఁగా వాయువశమున నాకాశమున ననేకరూపములు దాల్పఁగలవాఁ డనుట యుక్తియుక్తము కదా!

శరీర మర్మశాస్త్రము

చదువ చదువ సంతోషించెదరు! నీకు కావలసినదియు, నీవు చూడవలసినదియు చాలరోజులు వెదకినశాస్త్ర మిదియే. ఆంధ్రభాషలో ఇట్టి పూర్తిరహస్యశాస్త్రము ఇదివరకు నెవరిచేతను బహిరంగముగా ప్రచురింపబడలేదు. దీనిలో స్త్రీ పురుష లక్షణములును వారియొక్క అవయవ విలక్షణములును శృంగార రహస్యములును మగ ఆడ అను శిశు ఉత్పత్తి వివరములును, పూర్వపు మహాఋషులు మర్మముగా వ్రాసిపెట్టిన పుస్తకమును చక్కగా 64 వివిధచిత్రపటములతో ముద్రించి యున్నాము

రూ. 1-0-0. వి. పి. చార్జి 7 అణాలు.

అనేకమైన వారివల్ల ప్రఖ్యాతి జెందిన శరీరారోగ్య

జీనామృత సంజీవి లేహ్యము.

ఇది అనేకకాలములచే శుక్లదోషములు ఏర్పడి దేహపటుత్వము చెడి జీర్ణశక్తి లేక కష్టముతో కాలము గడపువారిని రక్షించు సంజీవకరిణి. ఈ లేహ్యము నీరైన శుక్లమును మణివలె గట్టిపరచి సంసార సౌఖ్యము నిచ్చును. సకల మేహసంబంధవ్యాధులు, చాలరోగములు, అగ్నిమాంద్యము, ముఖరోగము, సుఖరోగములు, సోమరితనము, నడుమునొప్పి, కాళ్లనొప్పులు మొదలగు బలహీనతచే గలుగు సకల దుర్గుణములను నిశ్శేషముగా ఖండించును. స్త్రీలకు గలుగు తెలుపు, కామాల, పాండు రోగము, మొదలగు సకల వ్యాధులను పోగొట్టును శరీరబలమును హెచ్చించును. ఇంద్రియనష్టము లేక పలువిధ యగుటవలన బలహీనతచే కృశించినవారికి దివ్యౌషధము. 20 దినములు సేవించిన నత్యాశ్చర్యముగ శుక్లవృద్ధిని, రక్తవృద్ధిని గొంది నవయౌవనవంతులై సంసారసుఖంబు ననుభవింప శక్తుల నగుదురు.

20 రోజుల లేహ్యము ధర రూ. 2-0-0. 40 రోజుల లేహ్యము ధర రూ. 3-8-0.

కలియుగశూర్పణఖలు

ఈ కలియుగమునందు ప్రతికుటుంబమునందును ప్రతిదినమును కలుగు ఆర్భాటములును వానిచే పురుషులు పడు కష్టనష్టములును, చదువరులకు మనోహరముగాను, స్త్రీలకు నీతిబోధకముగాను వ్రాయబడియున్నది. ఇది యొక విచిత్రమైన నేటిశైలిగ్రంథము. ఇది స్త్రీ, పురుష, బాలికలకు నేటతెల్లముగ తెలియునట్లు మృదు మధురవచనములో వ్రాయబడియున్నది.

ధర 1-కి 0-12-0.

గజదొంగలు

ఇది యొక యత్యద్భుత అపరాధపరిశోధక నవలారాజము. రసాయనశాస్త్ర పాండిత్యము గల దొంగలు చేయగల ఘోరకృత్యములు నెంతయు భయమును గలిగించును. ఈనవల చదువుటకు చాల ఉత్సాహకరముగా నుండును.

వెల 1-కి అణాలు 6, వీ. పి. ఖర్చు అణాలు 3.

2 నవలలు కొనువారికి వీ. పి. ఖర్చు లేదు.

ఎం. ఎస్. సరస్వతి అండు కంపెని, 11 ఆరుముగంవీధి, సౌకారుపేట, మదరాసు.

శ్రేష్ఠమైన దివ్యౌషధములు **సిద్ధమకరధ్వజ** లేక **స్వర్ణసింధూరము**

దీనిచే అకాలమున సంభవించు ముసలితనపు చిహ్నములను బలమైన అజీర్ణరోగము, రక్తహీనత, స్నాయుదుర్బలము, దేహేంద్రియ దుర్బలము, సంతాననష్టము, నపుంసకత్వము, ప్రమేహము, ఉపదంశము జీర్ణించిన సవాసంబంధమైన పలువ్యాధులు కాసశ్వాసక్షయలు, జ్వరము, వాతపిత్తకఫాదిదారుణ రోగాదిష్ట అపమృత్యుభయములవల్ల "మృత్యుంజయ" మహామంత్రశక్తివలె తప్పని సరిగ తొలగించి దేహమనోబలములను బాగుగ రక్షింపగలదు. లా మొకసారి నిజము పరీక్షింపుడు. తులము 1-కి రు. 50-0-0.

(రిజిష్టరుడు) **శిలాజితు రసాయనము** ప్రతివారికి అమృతమువంటిది.

ఈదేశమున దీని పేరుగుణములు తెలియనివా రుండబోరు. దేహధాతువులకును, ప్రాణమునకును పుష్టి-తుష్టి-శక్తి, ఉత్సాహము, బలము, ఆరోగ్యము, మంచిపోషణము చప్పున కలుగజేయు గొప్పబలవర్ధక దివ్యౌషధములలో నిది మిక్కిలి శ్రేష్ఠమైనదని విమర్శకులవలన స్పష్టముగ కనిపెట్టబడినది. ఇమ్మహౌషధము కఠినమైన అజీర్ణరోగములు, బలమైన వాతరోగములు, తీవ్రమయిన పిత్తరోగములు, విడువనినగ్గు, శ్వాస, కఫరోగములు, క్షయ, ఉబ్బసము, శుక్లనష్టము, బహుమూత్రము, మూలవ్యాధి, శూలరోగము, చిట్లఫిరంగి, నూతన పురాతన సవాసంకటములు, స్నాయుదుర్బలము, గుండెదుర్బలము, మనోదుర్బలము, రక్తవికారము, పొడలు, మొదలగు చర్మవ్యాధులు, ఇంకననేకరుగ్మతలు మొండి దేదియున్నను ఖండితముగ నిర్మూలము చేయగలదు. మంచిపురుషత్వము, శుక్రవృద్ధి, శరీరకాంతి, అగ్నిదీప్తి, రోగనాశనము అత్యద్భుతముగ దీని సేవనవలన కలుగును. ఇది స్త్రీల ప్రదరములకును, గర్భాశయాది సకలవ్యాధులకును మంచి గుణకారి. రోగులు - నిరోగులును వయస్సు నెంచక అన్నిసమయములలో సేవించదగిన ప్రాణతుల్య అమృతౌషధము 2 తులముల డబ్బి 1-కి రు. 3-0-0.

బ్రాంచి ఆఫీసునుంచి మందులు వి. పి. గా పంపబడవు. హెడ్డాఫీసునకే వ్రాసి తెప్పించుకోవలెను. హెడ్డాఫీసు:—

బ్రాంచి ఆఫీసు:— మైలవరం వీధి, బెజవాడ.
బ్రాంచిలో వైద్యం చేయబడును, మందులు అమ్మబడును.

ఆయుర్వేదరత్న భిషక్‌శిరోమణి వి. శ్యామసుందరరావు (బవగు),
గంజాం ఆయుర్వేదౌషధాలయము, బరంపురం. (బి. ఎన్. ఆర్.)

ఆనందాశ్రమ గ్రంథరత్నమాల

నూతన ప్రచురము.

శ్రీమదాంధ్ర మహాభాగవతము

పోతనామాత్యప్రణీతము. ఇదివఱకు ముద్రితములైన ప్రతులకన్న బాగుగ ముద్రించియున్నారము.
గ్లేజు కాగితములు క్యాలికో బైండు గిల్టుపేరు గలది.

సంపూర్ణప్రతి	6	0	0
సంపూర్ణప్రతి రెండు సంపుటములుగ క్యాలికో బైండు గిల్టుపేరుతో.	8	0	0
సంపూర్ణప్రతి 3 సంపుటములుగ ప్రథమ, ద్వితీయ, తృతీయ, చతుర్థ స్కంధములు క్యాలికో బైండు గిల్టుపేరు.	3	0	0
పంచమ, షష్ఠ, సప్తమ, అష్టమ, నవమ, స్కంధములుగల సంపుటము క్యాలికో బైండు గిల్టుపేరు	3	0	0
దశమ, ఏకాదశ, ద్వాదశస్కంధములు క్యాలికో బైండు గిల్టుపేరు.	3	0	0

శ్రీమద్భగవద్గీత

ప్రతిపదటీకా భాష్యవిశేషార్థ సహితము
క్యాలికో బైండు గిల్టుపేరు గలది రూ 3 0 0

నామలింగానుశాసనము అను నామాంతరము గల

అమరకోశము త్రికాండము—సటీకము

ఆంగ్లేయభాషాంతరపదములతోఁ గూడినది

20 రతుల డెమ్మి గ్లేజు కాగితములు క్యాలికో బైండు	1	12	0
సాదా గ్లేజు కాగితములు అట్టబైండు	1	0	0
ముకుందమాల - సటీకాతాత్పర్యము 40 శ్లోకములు గల్గి యీదేశమునందలి ప్రతులందు లేని క్రొత్త శ్లోకములు 6 అధికముగ చేర్చిముద్రించియున్నారము.	0	4	0

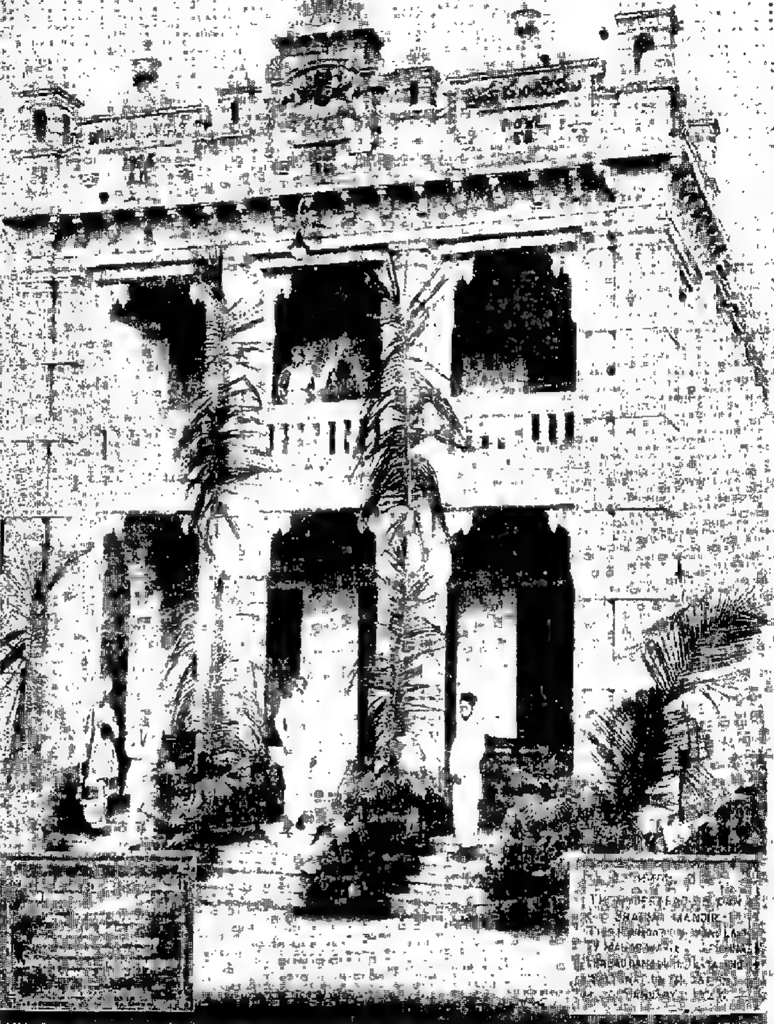
శ్రీమదాంధ్ర మహాభారతము

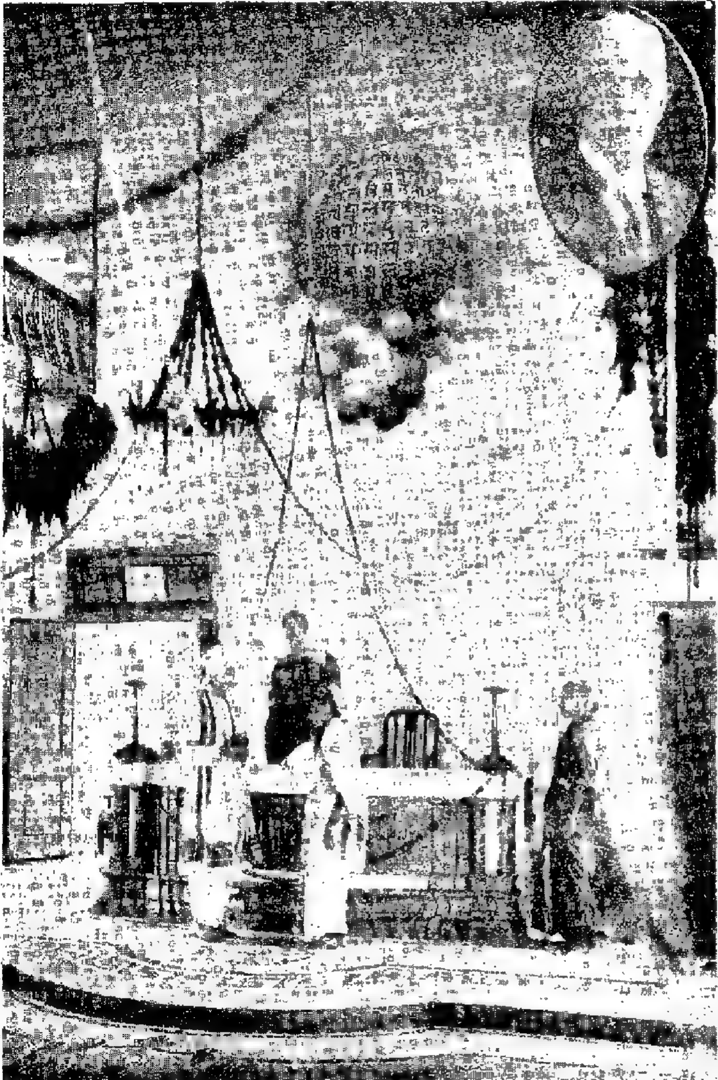
పద్యకావ్యము.

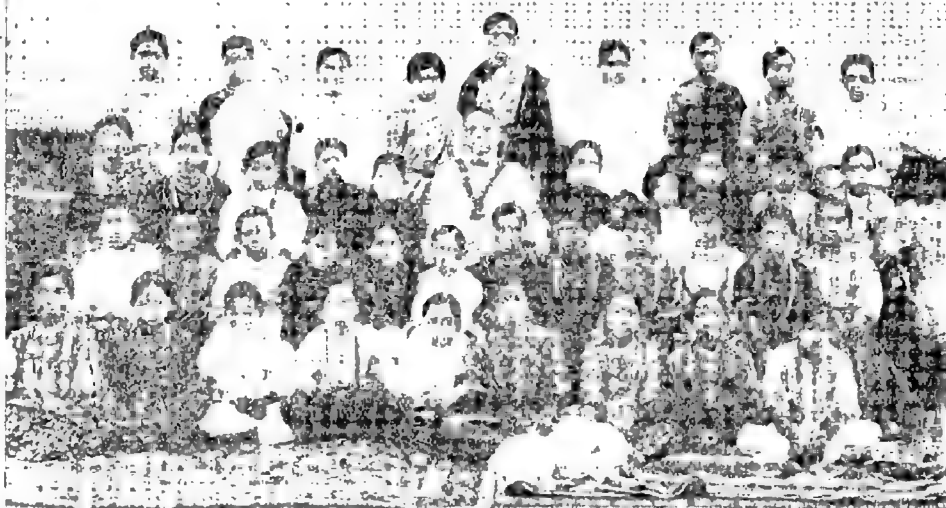
పెక్కు వ్రాతప్రతుల సహాయమున చిరకాలమునుండి సంపూర్ణ శ్రద్ధతో వ్రాయింపఁబడి గ్లేజు కాగితములపై అచ్చొత్తించి మేలు క్యాలికో బైండు గిల్టుపేరు వేయఁబడియున్నది.

I ఆది సభాపర్వములు గల సంపుటము	2	4	0
II ఆరణ్యపర్వము	2	4	0
III విరాటోద్యోగపర్వములు	2	4	0

ఎ. కణ్ణాసెట్టి అండ్ కంపెనీ,
ఆంధ్రపబ్లిషర్సు, 286, చైనాబజారురోడ్డు, జి. టి. మద్రాస్.

శ్రీ బాలికా హిందీ పాఠశాల, బెజవాడ

శ్రీ హిందీ పాఠశాల, గుడివాడ

కావ్యస్య నిత్యత్వాత్కుర్యా దాశిషముత్తమామ్. సర్వత్ర వ్యాప్తయే విద్యా న్నాయకే చ్ఛానురూపిణీమ్.' ఇతి సారస్వతాలంకార దర్శనాత్కావ్యాన్తే నాయకేచ్ఛాను రూపోఽయ మాశీర్వాదః ప్రయుక్త ఇత్యనుసంధేయమ్."

అని తనవ్యాఖ్యానమును ముగించినాడు. ఇచ్చట శ్రీ శాస్త్రిలవారును "మంగళార్థము కావ్యాంతమందు ఆశీర్వాదము" అని వ్రాసిరి. ఇట్లు నిర్దుష్టముగను,సర్వలక్షణసంపన్నముగను కావ్యము ముగియుచుండఁగా, పూర్వోత్తరసందర్భ విప్రతిపన్నములగు ' నాశ్లోకముల కిఁక నవకాశమెక్కడిది? అవి కాళిదాస కృతశ్లోకములు గావనుటకు జంకఁబని లేదు. మఱియు, తద్వ్యాఖ్యయు మల్లినాథ కృతముకాదు. అగుచో 'మాభూదేవ'మునఁ గావ్యపరిసమాప్తి సూచించు టెట్లు? ఈ శ్లోకముల నాజోలి యెత్తకుండు టెట్లు ? వేయేల! ఆ రెండుశ్లోకములును నిస్సంశయముగాఁ బ్రక్షిప్తములే. రెంటిలో నొకటియగు 'ప్రత్యావార్తాం' ప్రక్షిప్తమనియు దానికి మల్లినాథసూరి వ్యాఖ్యానము లేనే లేకనియుఁ దెల్పి సందర్గికారపండితులు, ఆశ్లోకమును తమగ్రంథములో ముద్రింపక విడిచిరని శ్రీ శాస్త్రిలవారే వ్రాయుచున్నారు. కాని "విడువ నిచ్చగింపక నేను ముద్రించితిని" అనియు వ్రాసిరి. సందర్గికారపండితులైనను మల్లినాథవ్యాఖ్య లేదన్నకారణమున వదలినట్లున్నదిగాని, విమర్శించి కథావిరుద్ధమన్న హేతువుల వదలినట్లు లేదు. అట్లయినచో—తత్సందేశ—మునుగూడ వదలియే యుందురని నానమ్మకము.

ప్రక్షిప్తములగు నీశ్లోకములను కావ్యమునుండి తొలఁగించితి మేని కవికి స్వవచన వ్యాఘాతదోషమును, మేఘునికి దేవతావేషమును వేసికొని దివ్యవాక్కులతో భాషింపవలయునన్న ,,ఇక్కట్టును దొలఁగటయే కాక కావ్యమునకు మంగళాంతత్వమును గలుగను.

మఱియు, నే నీవ్యాసమును రచించినపిమ్మట, నిటీవలఁ జెన్నపురికిఁబోవఁ దటస్థించెను. అప్పుడు 'సందేశ'మును గూర్చిన నా యీ యూహ లెంతవఱకు సత్యములో—ప్రత్యంతరములను జూచి నిర్ణయించుకొంద మన్నతలఁపున, ప్రాచ్యలిఖిత పుస్తకభాండాగారమునకరిగి, అందొక కొన్నిప్రతులఁ బరిశీలించితిని.

(1) తెలుఁగు అచ్చుప్రతి. (2) సందర్గికారప్రతి. (3) ఈశ్వరచంద్రుని ఎడిషను (4) Parab's Edition (5) Gildemistar's Edition (6) నేమిదూతి. వీనియందు 'తత్సందేశ' మున్నమాట నిజము. కాని

(1) 1919 సం॥రమున తిరువానూక్కూరు గవర్నమెంటు సీరీ[illegible]. గణపతి శాస్త్రిలవారిచే—దక్షిణావర్త నాథవ్యాఖ్యా సహితముగాఁ బ్రకటింపఁబడిన ప్రతిలో ఈశ్లోకము లేదు.

(2) 1911 సంవత్సరమున రాయల్ ఏషియాటిక్ సొసైటీతరఫున ప్రొఫెసర్ E. Hultzsch గారు—శ్రీరాజానకానందదేవాత్మజ పరమాత్మ చిహ్నపరనామ వల్లభదేవ విరచిత మేఘదూతవృత్తితో బహుదేశకోశ వ్యాఖ్యాన పరిశోధన విమర్శపూర్వకముగా, నుపోద్ఘాతాదులను వ్రాసి ప్రకటించినప్రతిలో ఈ శ్లోకము లేదు.

వల్లభదేవుఁడు:——'మాభూదేవం'

ఏవమనేనప్రకారేణ మద్వత్ తవాపి నిమేషమపి తడిత్ప్రియయా విరహో మాభూదితిభద్రం—అనియే ముగించినాఁడు.

(3) పూర్ణసరస్వతియు తన విద్యుల్లతావ్యాఖ్యానమున:—

తయాసతత మవిరహాశ్చభూయా దిత్యాశిషా శ్రీశబ్దప్రయోగాచ్చ ఏతత్కావ్యశ్రోతృ వ్యాఖ్యాత్రాదీనావ భంగురమంగలసంపత్తిరిత్యాశేష మతిమంగలం—అనుటతోనే కావ్యపరిసమాప్తిఁ బొనర్చెను.

(4) అభినవభట్టబాణ బిరుదాంకితులగు పండిత. ఆర్. వి. కృష్ణాచార్యులవారు, పూర్ణసరస్వతిచే వదలఁబడి మల్లినాథునిచే వ్యాఖ్యానము చేయఁబడిన శ్లోకములనుగూర్చి ప్రచురించిరి కాని అందీ రెండు శ్లోకములును లేవు.

(5) 1813 సం॥రమున H. H. Wilson గారు కావించిన ఆంగ్లభాషాంతరీకరణమునను 'తత్సందేశ'ము లేదు. మఱియు,

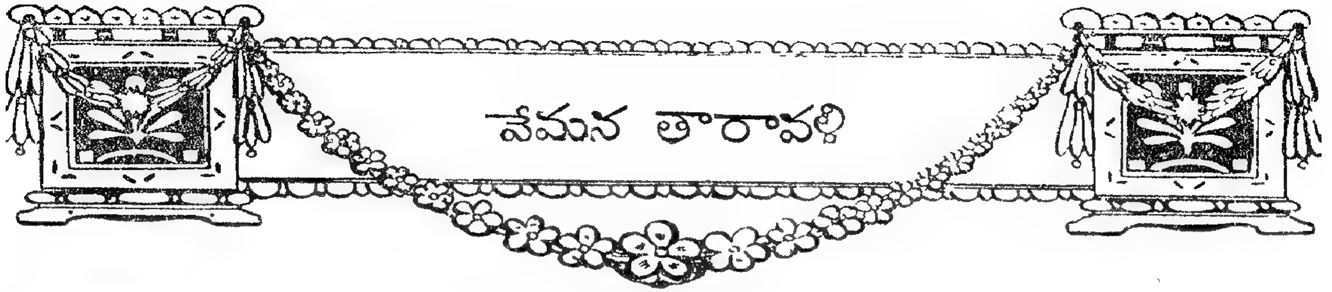
(6) మల్లినాథుని (కొన్ని) వ్యాఖ్యలలోను (7) జినసేనుని వ్యాఖ్యానమునను (8) తంజావూరి ప్రతిలోను (9) Panabokke పుస్తకమునను (10) Stenzler's ప్రతిలోను లేదు. 'మాభూదేవం' తోనే కావ్యము ముగింపఁబడియున్నది.

ఇట్లు పూర్వోత్తరసందర్భ పరామర్శమువలనను బహువ్యాఖ్యాన పరిశోధనములవలనను ప్రక్షిప్తమని నిర్వివాదముగాఁ దేలుచున్న 'తత్సందేశ' శ్లోకమును దమ ముద్రణమునఁ దొలఁగింపక పోవుటయే కాక శ్రీ శాస్త్రిలవారు "బొంబాయి ముద్రణమును మదరాసు తెలుఁగు ముద్రణమును బరికించి ఒకదాన లేనిదానిని మఱియొకదాన గ్రహించి యీముద్రణమును,ఆరెంటికంటెను పుష్కలము గావించితి" ననుచు 'ప్రత్యావార్తా'మునుగూడఁ జేర్చిరి. కాని—అప్రసక్తములును, కథావిరుద్ధములు నగువానిని జేర్చుటవలన పుష్కలతకుమాఱు, వికృతి వాటిల్లునేమో యని శ్రీ శాస్త్రిలవారికి వినయపూర్వకముగా విన్నవించుచున్నాను.

పుష్కలత యనఁగా గ్రంథబాహుళ్యము కాదుగదా? అగుచో సందర్గికార్ ఎడిషన్‌లో నున్న,

శ్లో. ఇత్థంభూతం సురచితపదం మేఘదూతాభిధానం
కామక్రీడా విరహితజనే విప్రయోగే వినోదః;
మేఘస్యాస్మి న్నతి నిపుణతా బుద్ధిభావః కవీనాం
నత్వార్యాయా శ్చరణకమలం కాళిదాస శ్చకార.

అను శ్లోకము మేఘసందేశకావ్యమునఁ జేర్పఁదగినది కాదో?—

వేమన తారావళి

తుమ్మల సీతారామమూర్తి చౌదరిగారు

వ్యాసకర్త

ఆధ్యాత్మవిద్యారహస్యవేదివతంస, ప్రణతిగైకొనుమయ్య పరమహంస
తాపత్రయారణ్య దావానలోద్దీప, నతులివే సచ్చిదానందరూప
కలుషదుర్వారాంధకారసారసమిత్ర, జోహారులందు మోక్షశుభచరిత్ర!
జన్మమృత్యుమదేభ సంతానహర్యక్ష, వందనంబిదె సత్కృపాకటాక్ష
నిరుపమానగుణాధార, నిర్వికార-దండమిదె కొండవీటి పత్తనవిహార!
దయనుజూడుము తథ్యమిథ్యావిభాగి-విశ్వవినుత సదుద్యోగి, వేమయోగి

సీ. నీజాతి యగుటచే నిఖిలదేశములందు దొడ్డకీర్తి గడించె రెడ్డికులము
నీతల్లి యగుటచే నిరుపమప్రఖ్యాతి దీపించె శ్రీయాంధ్రదేశజనని
నీయన్నదమ్ములై నెగడియుండుటచేత నవనిలోఁ బేరొందె రాంధ్రజనులు
నీభాషయగుటచే నిఖిలభాషలయందు బళిబళీ యని పిల్వఁబడెఁ దెలుంగు
నీమతంబౌట బుధవర్ణనీయమగుచు-వన్నెవాసియుఁగనె శివాద్వైతమతము
నీకు సరివార లెవ్వ రీలోకమందు-విశ్వసన్నుతగుణధుర్య, వేమనార్య!

సీ. సన్న్యాసియై యహింసాతత్త్వ మెఱిఁగించి భువనసన్నుతిఁగన్న బుద్ధునకును
దుర్మతంబులనెల్లఁ దూలించియద్వైత మవని నిల్పిన శంకరార్యునకును
మహివిశిష్టాద్వైత మతమొండు నెలకొల్పి యభినుతుల్ గొన్న రామానుజునకు
వీరశైవమతంబు వెలయించి జగమందుఁ బ్రఖ్యాతిఁ గన్నట్టి బసవనకును
సకలసుతమర్మములనెల్లఁ జాటిచాటి-సాటిలేనట్టి మేటివౌ జనినసీకు
నంబయై భారతాంబ ధన్యాత్మమయ్యె-వేమనకవీంద్ర, గుణసాంద్ర, విబుధచంద్ర!

సీ. అద్వితీయప్రతాపాగ్ని నెన్నికఁగన్న బలులఁ బల్నాటివీరులను గాంచి
చతురబ్ధివలయిత క్షితినెల్లఁ బాలించి శోభిల్లు రెడ్డిరాజులను గాంచి
ఆంధ్రభాషకు సమస్తాలంకృతు లొసంగి ఘనుఁడైన శ్రీనాథకవిని గాంచి
కైవల్య సామ్రాజ్యఘంటాపథంబు నిర్మించి మించినయట్టి మిమ్ముఁ గాంచి
దానరాధేయుఁడని బుధోత్తంసుఁడనఁగ-నభినుతుల్ గొన్న శ్రీ వేంకటాద్రిఁ గాంచి
మాన్యతగడించె గుంటూరిమండలంబు-విబుధజనసంతతధ్యేయ, క్షేమరాయ!

సీ. కటికిబండలమీఁదఁ గాల్మోపినంతనే సరసాంబుధారలు జాలువాఱె
బ్రళయాగ్నికణముఁ జేపట్టినయంతనే చల్లనై కర్పూరశకలమయ్యె

ఎండిపోయిన మ్రోడు నిటు తాఁకినంతనే రెపరెపఁ జివురించి విపులమయ్యె
భయదమౌ ఖడ్గంబుఁ బట్టినయంతనే గండడంగుచుఁ బూలదండ యయ్యెఁ
బులులఁ గన్గొన్నయంతనే పొంకమడఁగి-యింటికుక్కలవలె వెంట నంటి తిరిగ
సర్వశక్తిస్వరూప, శశ్వత్ ప్రతాప-విగ్రహద్యుతిసితరవీ, వేమసుకవి!

సీ. వేదంబులన్నింటి విశదంబుగాఁ జూచి శాస్త్రజాలంబెల్లఁ జదివిచదివి
స్మృతులనెల్లను లసన్మతితోడఁ బరికించి సకలపురాణముల్ జాడ నెఱిఁగి
సూత్రమర్మంబెల్ల శోధించి శోధించి భాష్యత్రయంబెల్లఁ బాడిపాడి
గీతార్థములలోని లోతెల్లఁ బొడగాంచి మతములన్నిటనున్న మర్మ మెంచి
విసిగి వేసారి గతిలేక వెతలఁ జెంది-తుదకు నీ గీతములకుఁ బ్రస్తుతులొనర్చి
ముక్తిసాధించి రహహా! ముముక్షుకోటి-విశ్వమాయాపరిత్యాగి, వేమయోగి!

సీ. కాషాయవస్త్రముల్ కడకఁ దాల్పఁగనేల శిరమెల్ల బోడిగాఁ జేయనేల
దండంబులనుబూని తారసిల్లఁగనేల ప్రకట రుద్రాక్షమాలిక లవేల
జింకతోళ్లనుబూని చంకఁగొట్టఁగనేల యోంకారనినదంపు టంకెలేల
పంచాగ్ని వేదనల్ పడికృశింపఁగనేల వనభూములందు నివాసమేల
వెలయుజందెంబులను ద్రెంపివేయనేల-భూతదయలేనివారి కీరోఁత లేల
యనుచు లోకంబునకుఁ జాటినట్టి నిన్ను-మఱవఁ దరమౌనఁటయ్య వేమసకవీంద్ర!

సీ. కాలకూటవిషంబు గలపాత్రలో సముద్దీపించు నమృతంబుఁ జూపినావు
కంటకావృతమైన కాంతారసీమలో నెఱిరాచబాటఁ గన్పఱచినావు
గాఢాంధకార సంకలితమౌరాత్రిలో మించువెన్నెలఁ బ్రసాదించినావు
సర్వశూన్యములైన చవిటిపఱ్ఱలలోన నందనోద్యానంబు నాటినావు
భువనభయదంబులగు పెద్దపులులలోన-సాధు గోరాజముల మేపఁ జాలినావు
బళిర! నిన్గొనియాడ నెవ్వరితరంబు-రమ్యగుణభోగి, శ్రీవేమరాజయోగి!

సీ. బ్రాహ్మణుండవనేల పంచముండననేల జాతియొక్కటెయంచుఁ జాటినావు
జీవుఁడే దేవుండు దేవుఁడే జీవుండు వేఱుగాదని విన్నవించినావు
సర్వభూతములందు సమతనిల్పనివాఁడు కడతేఱలేఁడంచు నుడివినావు
ప్రాకటంబుగ "సహంబ్రహ్మాస్మి" యనునట్టి సూత్రంబుఁ గనుమంచుఁ జూపినావు
విగ్రహారాధనంబెల్ల వెఱ్ఱియనుచు-జపతపోయాగదీక్ష నిస్సారమనుచు
గూఢవేదాంతములు పొట్ట కూటికనుచుఁ-వెల్లడించితివీ వెకా వేమయోగి!

సీ. బ్రహ్మాదులకుఁ గనంబడరాని తేజంబు సులభంబుగా నీవు సూచినావు
ఇంద్రాదులకునైన నెదిరించినవిరోధి గండడంచి జయంబు గాంచినావు
సనకాదులకు వందఁజాలనట్టి ఫలంబుఁ గూర్చుండియే కోసి కుడిచినావు

జనకాదులకును దుస్సాధ్యమౌ బంధంబుఁ జప్పుచప్పున నట్టె విప్పినావు
నారదాదిఘనుల్ పాడనేరనట్టి-పాటనుచ్చైస్స్వరంబునఁ బాడినావు
చేయలేనట్టి పనులెల్లఁ జేసినావు-నీమహత్త్వం బనంత మ్మో వేమనార్య!

సీ. నీకటాక్షముచేత మాకు నిత్యానిత్య వస్తుతత్త్వ మెఱుంగ వలనుపడియె
నీదయాదృష్టిచే నిఖిలధర్మాధర్మ పరిశీలన మొనర్చు భాగ్యమొదవె
నీయాదరంబుచే నిరుపమానంబైన లౌకికజ్ఞానంబు లభ్యమయ్యె
నీకృపామహిమచే నిత్యనిస్తుల్య నిర్మాలిన్య మోక్షసామ్రాజ్యమబ్బె
నిట్టి లోకోపకారివైనట్టి నిన్ను-మఱవఁదరమౌనె? జన్మజన్మములకైనఁ
దుహినగగధీర, సముదార, దురితదూర-కామవిపినకుఠార, శ్రీ వేమసింహ.

సీ. దోషంబుగలవాఁడు దొరబిడ్డయైన ఛీ తగదంచు నఱకాలఁ దన్నినావు
నిర్దోషియగువాఁడు నీచమానవుఁడైన భక్తి బ్రహ్మారథంబుఁ బట్టినావు
అతిపాపియైన దాసోఽహం బటంచన్న మించుప్రేముడి నుద్ధరించినావు
అడ్డైనవాఁడు తానబ్జసంభవుఁడైన నిర్లక్ష్యమొనరించి నెగడినావు
కలఁగి లోకంబులన్నియుఁ గంపమొంద-భీకరార్భటితో విజృంభించినావు
తిరుగులేని జయంబు సాధించినావు-అద్వితీయప్రకాశ, వేమావనీశ!

సీ. ఒరుల సొమ్మున కాస నొందు టెందులకంచు జీవకారుణ్యంబు శ్రేయమనుచుఁ
బరులచిత్తము నొవ్వఁ బల్కుట తొప్పదఁటంచు నున్నంతలోఁ దృప్తి నొందుఁడనుచుఁ
బగవానినైన వేఱుగఁజూడఁ దగదంచుఁ గోపంపు రూపంబు మాపుఁడనుచు
నీశ్వరారాధనం బెల్ల వేళలయందు నిష్ఫలాపేక్షతో నెఱపుఁ డనుచుఁ
లోకులకు బోధసల్పి యస్తోకకరుణఁ-బతితులగువారిఁ బరమపావనులఁ జేసి
ధర్మసంస్థాపన మొనర్చి తనరినట్టి-నిన్ను వర్ణింపఁదరమె? వేమన్నయోగి!

సీ. భాగ్యంబు గలదంచుఁ బరువులెత్తఁగలేదు, పేదనైతినటంచు బెంగలేదు
కష్టంబులనుజూచి కంట నీరిడలేదు, సుఖము లబ్బెనఁటంచుఁ జొక్కలేదు
తెలివిగల్గె నఁటంచు "ధింధిమ్మి" యనలేదు, మఱపువచ్చెనఁటంచు మార్పులేదు
బంధితుండ నఁటంచుఁ బరితపించఁగలేదు, ముక్తిగల్గెనటంచు మురియలేదు
నృపతి యతఁడంచు గౌరవం బీయలేదు-సేవకుఁ డితండనుచు నింద సేయలేదు
సొరిది నన్నింటి సమదృష్టిఁ జూచినాఁడ-వుత్తమోత్తమగుణధామ, యోగివేమ!

సీ. ఛీ యన్నవారలే శివశివా పొరపాటు మన్నింపుఁడని బ్రతిమాలినారు
కాదన్నవారలే కానైతి మఁటంచు దాసానుదాసులై తనరినారు
పొమ్మన్నవారలే పూలపల్లకిఁ దెచ్చి వేంచేయుఁడనుచుఁ బ్రార్థించినారు
ఏమన్నవారలే యెఱుఁగమైతిమఁటంచు శ్రీపాదములఁ దలల్ మోపినారు
హుమ్మనుచు రొమ్ముఁ జఱచిన యోధులెల్లఁ-గడకు గతిలేక పడపడ వడఁకినారు
నీమహత్త్వంబులెల్ల వర్ణింపఁదరమె?-విశ్వసన్నుత సత్కార్య, వేమనార్య!

సీ. నవరసాలంకారనవభావభరిత ప్రబంధంబు లొకవేయి పలుకవచ్చుఁ
బ్రజ్ఞాప్రభావ మేర్పడఁ బైకిఁ గ్రిందికి వేదంబులను వల్లెవేయవచ్చుఁ

గామాదిరిపువర్గ గర్వంబుఁ దూలించి హానినై వనసీమ మసలవచ్చు
మిథ్యాప్రపంచంబు తథ్యంబు గాదంచు విప్పి లోకులకెల్లఁ జెప్పవచ్చు
విశ్వకవికోటిలో వేదవిదులలోన-ఘనమునిస్తోమమందు సుజ్ఞానులందు
నీకు సరివార లెవ్వారలేనియుఁ గలారె? మహిత సద్గుణసాంద్ర, వేమనకవీంద్ర!

సీ. ఈనాటివఱకైన నీవు మెట్టినచోటఁ బదపంకజాంకముల్ చెదరలేదు
ఈనాటివఱకైన నీవు మ్రోగించిన విజయదుందుభిఘోష వెడలలేదు
ఈనాటివఱకైన నీవుపాడినయట్టి తత్త్వగానరవంబు తగ్గలేదు
ఈనాటివఱకైన నేమాత్రమును భవత్ బ్రహ్మతేజము ధాత్రిఁ బాయలేదు
నాఁడు మాచిత్తములలోన నాటుకొన్న-నీలసన్మూర్తిదళితార్తి నేఁటివఱకు
లేశమాత్రంబుఁ దా సంచరింపలేదు-అపరశంకరరూప, వేమావనీప!

సీ. నిష్కల్మషంబంచు నీకుఁ దోఁచినదానిఁ బద్యరూపంబుగాఁ బాడినావు
ఏవేళ నేభావ మెద సంకురించునో యావేళ నట్టులైత నల్లినావు
ఫలవాంఛ లేక లోకుల మెప్పులకుఁ గాక స్వాతంత్ర్యభావముల్ చాటినావు
అందందు భావంబులం దస్ఖలింపకే చిక్కులేని పథంబుఁ ద్రొక్కినావు
భాషకుం గట్టువడనీక భావమునకు-నిచ్చవచ్చినటుల స్వేచ్ఛ నిచ్చినావు
నిన్నుఁబోలిన కవు లెందు నున్నవారె? అఖిలసుకవిప్రధాన, వేమాభిధాన!

సీ. యతియందుఁ బ్రాసలో గతికిభంగము లేక భావసంపుష్టి లోపంబు గాక
మార్దవన్యూన నేమాత్రంబు రానీక యౌచిత్యమునకు నే హానిఁ దేక
రసపోషణమున నీరసము గన్పడనీక లోకోక్తుల కొకింత లోటు లేక
మాధుర్యగరిమ నేమాత్రంబు చెడనీక పునరుక్తిదోషంబు పుట్టనీక
చీకిపోవక నానాఁటఁ జేవఁదేలు-కండగల చిక్కని తెలుంగుకవిత నల్లి
మా కొసంగిన నీ మేలు మఱవఁగలమె? వినుతవిద్యానివేశ! వేమనకవీశ!

సీ. ఇసుమంతపదమునం దెట్లిమిడ్చెద వహో! కొండంతభావంబు నిండియుండు!
బాహ్యప్రపంచసంబంధంబులై మించు నుపమానములు ముద్దులొలుకుచుండు
నాచిత్రమేమో ప్రయత్నంబె లేకయే యతియుఁ బ్రాసము వచ్చి యతికిపోవుఁ
బరిచయంబగు మాతృభాషలో సహజం బనర్గళంబై ధార యలరుచుండు
వాక్యసంపూర్తి గావింపవచ్చునట్టి-రసముఁ జెడఁగొట్టు పడికట్టురాళ్లు శూన్య
మాంధ్రజాతీయకవిత నీదైనసొత్తు-వేమనాభిఖ్య, కవిముఖ్య, విబుధసఖ్య!

సీ. పల్లెకూటములందుఁ బ్రత్యహ మగుచుండె నీపద్యరాజముల్ నేర్పువెలయఁ
బండితావళు లెల్లఁ బాడుచుండిరి వేడ్క. నీసూక్తిరత్నముల్ వాసికెక్కఁ
గవివిధాతలనోటఁ గాపురం బొనరించె నీసత్కవిత్వవాణీమతల్లి
పామరప్రజతోడఁ బరిచయం బొనరించె సాటిలేనట్టి నీ యాటవెలఁది
నిష్కళంకభవద్దివ్య నీతికావ్య-మఖిల రాజాధిరాజసభాంతరముల
మాన్యతం జెందెఁ గద! యసామాన్యరీతి-విబుధజనసన్నుతౌదార్య, వేమనార్య!

సీ. రంగదీశ్వరశిరోరంగగంగాతరంగోద్వేగ మలరారు నొక్కచోట
మందారమకరందమాధుర్యధుర్యమై యొప్పారుచుండు నొక్కొక్కచోట
నవనవప్రసవపల్లవమార్దవంబుతో నుల్లాసమొసఁగుచు నొక్కచోటఁ
గనకాబ్జసారసంగ్రహవాతపోతము ల్లోలయుచుండును దావు లొక్కచోట
నౌర! నీ కవితాశక్తి యద్వితీయ-మనుటలో వింత రవ్వంతయైనఁ గలదె!
సరసకవితామహారాజ్య సార్వభౌమ-రమ్యగుణధామ, లోకాభిరామ, వేమ!

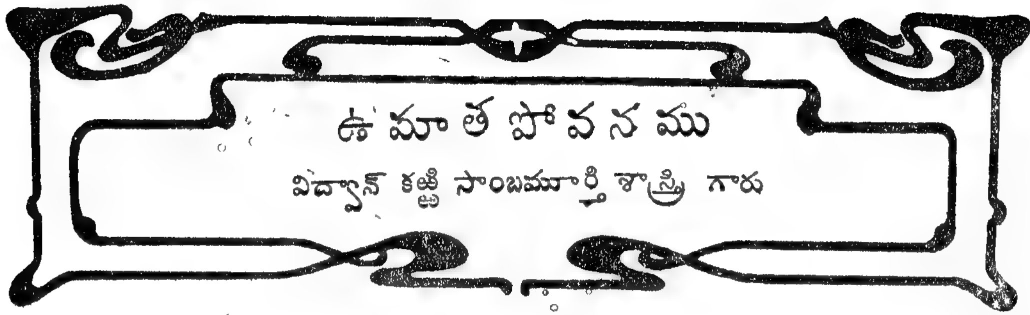
సీ. అగ్రహారశతంబు లార్జించె నొక్కండు, గౌరవోద్యోగంబుఁ గోరె నొకఁడు
పసిఁడిపల్లకి నెక్కి పరువులెత్తె నొకండు, కనకాభిషేకంబుఁ గాంచె నొకఁడు
గండపెండేరముల్ గామించె నొక్కండు, బిరుదరాజములకై పెనఁగె నొకఁడు
కరితురంగములంచుఁ గప్పించె నొక్కండు, రాజత్వమునకునై గోఁజె నొకఁడు
కాని నీవలె లోకోపకారదృష్టిఁ-దత్త్వమర్మంబు నెఱిఁగించి తనిపినట్టి
కవిశిరోరత్న మొకఁడైనఁ గంటఁబడఁడు-విమలసత్కీర్తిధామ, శ్రీవేమనామ!

సీ. ఆంధ్రదేశంబునం దల్లిబిల్లిగ నల్లె, నీ కీర్తివల్లికల్ నిష్కళంక!
స్వేచ్ఛమై భారతక్షితిఁ జరించిన దహో! నీ కీర్తికాంత సందితచరిత్ర!
ఖండాంతరములందు నిండిపోయెను భళీ! నీ కీర్తిచంద్రికల్ నిర్మలాత్మ!
లోకాంతరముల నస్తోకమై దీపించె నీ కీర్తితేజంబు నిర్వికార!
ఏజగంబున నేపేట నెవనినోట-వలికిరాకుండె భవదీయ వినుతిగీత?
మిట్టి నిన్నభివర్ణింప నెవ్వఁ డోపు-విబుధహృత్పద్మరవితేజ, వేమరాజ!

సీ. పరదేశగౌరవప్రాభవాసహ్యాహూ నాంగ్లేయజాతియం దవతరించి
మహితాధికారనిర్వహణార్థ మేతెంచి యాంధ్రదేశంబునం దధివసించి
మహనీయమాధుర్యమార్దవంబుల కుబ్బి యాంధ్రసారస్వతం బభ్యసించి
భవదీయసుకవిత్వపరసంబు గావించి యసితరానందంబు ననుభవించి
మించి మీపద్యములను ముద్రించి వెల్లడించి భాషకు మేల్కు గావించినట్టి
సీ. పి. బ్రౌన్. సంతతంబుఁ బూజింపఁ దగఁడె? విమలమంత్రప్రయోగి! శ్రీ వేమయోగి!

సీ. కోపంబు మాని సంతోషంబుల నడంచు రూపంబు నొకసారి చూపుమయ్య!
లలితంబులగు భావములతోడ నలరారు పలుకుతో నొకసారి పలుకుమయ్య!
కరుణారసాంబుసంకలితమై విలసిల్లు చూడ్కితో నొకసారి చూడుమయ్య!
తజ్జ్ఞులచ్చెరువందఁ దత్త్వగానామృతం బెలమిమై నొకసారి చిలుకుమయ్య!
"వత్స! సకలమనోరథావాప్తిర" స్త-టంచు నొకసారి వేడ్క దీవించుమయ్య.
చెలఁగి నీదాసులందు నన్ జేర్పుమయ్య-అఖిలసుగుణకలాప, బ్రహ్మస్వరూప!

సీ. పఠియించుచున్నాము ప్రతిదినం బతివాంఛ నిష్కల్మషంబైన నీ చరిత్ర
వల్లించుచున్నార మెల్లవేళల యందు నీతిదాయకమైన నీదుకవిత
సాగించుచున్నాము చక్కఁగా నేఁటేఁట నొనర నీదగు జయంత్యుత్సవంబు
ధ్యానించుచున్నా మితఃపరం బెఱుఁగకే యవ్యయంబైన నీ దివ్యమూర్తి
మఱవ లే దింతవఱకు ని న్మఱవ లేదు; మఱవ మింకనైన నెన్నిజన్మములకైన
మఱవవలదయ్య, వలదయ్య, మమ్ము నీవు-విబుధసంస్తుత్యచాతుర్య, వేమనార్య!

ఉమాతపోవనము

విద్వాన్ కట్టి సాంబమూర్తి శాస్త్రి గారు

తపోవనము

పార్వతి, మంజరి-ప్రవేశము

మం——దేవి, తపముచేఁ గృశించియున్న నీ శరీరమునకు వృక్షసేకముచే మఱింత బడలిక కలిగింతువేల? వన పాలనమునకు మే మున్నారముగదా? నీవు విశ్రాంతి దీసికొనుము.

పా——చెలీ! వృక్షసేకమాత్రమున నాయాసము గల్గునా? ఏమోకాని దినదినము నాకీవ్రతానుష్ఠానమం దభిలాష మధికమగుచున్నది. ఆయాసము దూరమగుచున్నది. ఇది భగవత్కృపా విశేషముగా నగపడుచున్నది.

మం——దేవి! ఏమి భగవత్కృప? నీకఠిన నియమములకు ఱాలైనఁ గఱఁగవలసినదే! కాని యాతని మన మించుకయైన ద్రవింపలేదు.

పా——చెలీ! కరఁగ కేమి? ఆపరాత్పరుని కృపాపూర మవ్యాహతముగా నాపైఁ బ్రవహింపకున్న వ్రతచర్య నిర్విఘ్నముగఁ గొనసాఁగునా? నా కిదియ చాలును. సంతతము నామహాస్వామి నామాక్షరముల నుచ్చరించుచు నాతనిమూర్తి నాంతరమున విలోకించుచు, నాతనినే సర్వదా ధ్యానించుభాగ్య మెట్లు లభించు?

మం——నీవు స్వయముగా నాఁటి యాలవాలాదిసాధనములచేఁ బెంచిన లతావృక్షాదులందుఁ బువ్వులు ఫలములుఁగూడ నఖండముగా జనించుచున్నవి. ఆతని నాశ్రయించిన నీమనస్సునకుఁ బసిమియైన నగపడ లేదు?

పా——(సలజ్జము) చెలీ! యూరకుండుము. (ద్వారమువిలోకించి) సఖీ! ఎవరో మునిపుంగవుఁ డిటు వచ్చుచున్నాఁడు. ఆహా! ఏమి యాయాకారము! శరీరము దాల్చిన బ్రహ్మచర్యవ్రతమువలె నున్నాఁ డీ మునికుమారుఁడు. మోమున బ్రహ్మతేజము వెల్లివిరియుచున్నది. శాంతరసము మూర్తీభవించియున్న యీ నటునకు యథాశాస్త్రముగా సపర్య లొనరించుటకు సామగ్రిని శీఘ్రముగాఁ గొనిరమ్ము. మార్గాయాసమున మిక్కిలి బడలినట్లున్నాఁ డీ వర్ణిసత్తముఁడు.

మం——దేవి, వాస్తవమే. ఈబ్రాహ్మణుఁడు సాక్షాద్దక్షిణామూర్తివలెఁ బ్రకాశించు చున్నాఁడు. నీ తపంబునకు మెచ్చి యనుగ్రహింప నవతరించినాఁ డేమో, యీ మహానుభావుఁడు?

పా——చెలీ! వేవేగ నర్ఘ్యపాద్యాదులను గొనిరమ్ము. ఆ మహాత్ముఁడు సమీపించుచున్నాఁడు.

మం——ఆ మహాత్ముఁ డనఁగా శివుఁడేనా? వాస్తవముగా నీతఁడు శివుఁడే?

పా——చెలీ! అధిక వ్యర్థప్రసంగములు మాని ప్రకృతము నిర్వర్తింపుము. (అని ముని కెదురేగి, నమస్కరించి, తోతెచ్చి, యుచితాసనమునఁ గూర్చుండఁ జేయును.)

బ్రహ్మచారి——(కొంచెము సేద దేఱుట నభినయించి) తపోధనకుఁ గుశలమా? అనుష్ఠానమునకు వలయుకుశలు, సమిధలు సుఖముగా లభించుచున్నవా? స్నానమునకు వలయు జలము గలదా? శక్తి ననుసరించి తప మొనరించుచున్న దానవా? శరీరమును పేక్షింపఁ

సుమా? అదియే ధర్మమునకుఁ బ్రధాన సాధనము. నీవు నీరుపోసిపెంచిన యీలతలు బాగుగ చిగురు దొడుగుచున్నవా? చిరకాలమునుండి లత్తుకపత్త్రని నీ యధరోష్ఠమున కీచిగురించుక పోలియుండును. చేతి యందలి దర్భ లతిపరిచయముచే నపహరించు నీహరి ణములందు నీ మనము ప్రసన్నమేనా? చూచితివా? ఇవి తమచంచలములగు నేత్రములను నీకన్నుదమ్ముల సామ్యమెుందింప యత్నించుచున్నవి. పార్వతీ! అందము పాపకందముగాదను నార్యోక్తి సరియగునదే సుమా? ఉదారదర్శనమ్మగు నీశీలము మహర్షులకుఁగూడ సన్మార్గము నుపదేశించుచున్నది. దశపూర్వోత్తరులతోఁ గూడ నీ పర్వతరాజు లోకోత్తరములగు నీచరిత్రము లచేఁ బవిత్రుఁడైనరీతిని సప్తర్షికరోజ్ఝితబలిప్రసూన విరాజితములగు నీ గంగాజలములచేఁగూడఁ గాలేదు. అర్థకామములకుఁ దావీయనిమనముతోఁ గేవల ధర్మ మునే నీవు సేవించుటంజేసి ధర్మమే త్రివర్గమున సార వత్తమమని నేఁదలంచుచున్నాఁడ. పార్వతీ! నీయంత నీవు విశేషముగా సత్కరించిన నన్నుఁ బరునిగా భావింపకుమా! ఏలన 'సఖ్యం సాప్తపదీన' మ్మని యార్యులు వక్కాణింతురుగదా? దానివలన బహు శాంతస్వభావముగల నిన్ను బ్రాహ్మణ స్వాభావిక చాపలముగల నేను గొన్నిప్రశ్నము లడుగనున్నాఁ డను. రహస్యము గాదేని వానికి యుక్తరీతి నుత్త రము లొసంగఁగోరుచున్నాఁడను.

(నేపథ్యమున—గీతము)

కలయ చరాచర కారణ మీశ్వర
మజకేశవ దుర్జ్ఞేయమ్
విలయసమయ జలశోషణ బాడబ
మతిదుర్జయ మహిమానమ్;
సులలిత లలితా సుందరవదన స
ద్వేందు విలోకన లోలమ్
గళగరళాసిత కాంతివిమోహిత
కాల మతీంద్రియ జాలమ్.

(పార్వతి నివ్వెరపడి బయలు చూచును. చెలి హర్షోత్కం ఠముగ దిశ లాలోకించును.)

బ్రహ్మచారి— బాల! నీజనన మాపురాణబ్రహ్మ వంశ మున; ముల్లోకములందలి సౌందర్యము ముద్దగట్టిన ట్లున్న దీశరీరము. ఐశ్వర్యమా, చెప్పనక్కఱ లేనిది. ప్రాయమా, క్రొంగ్రొత్త విలాసముల కాలయం బగు తారుణ్యము. ఇంకను దపముచే సాధింపవలసిన వస్తు వేది? భరింప శక్యముగాని యనిష్టము సంభవించి నపుడు మానవతు లిట్టి వ్రతచర్య లవలంబించుట చూచుచున్నారము. ఎంత యాలోచించి చూచినను నట్టి యనిష్టప్రాప్తి లేశమును నీయం దగపడకున్నదే! నీయాకార మెన్నఁడును శోకాస్పదము కాఁగూడ నిది. పుట్టింట నవమాన మెట్లు గల్గును? పరులు ధర్షించిరన్నచో నదియు నసంభవమే. పాఁపతేని తల మానికము నూడఁబెఱుకుట కెవఁడు చేసాఁచును.

(నేపథ్యమున)

కలితచరాచర కారణ ధారణ
హారణాఖిలం దైశ్వర్యమ్
హరిహరరూపవిభేద విహీనమ
జాండాఖండ సురూపమ్;
రూపవిహీనం పాపవిదారం
తాపత్రయహారణ నిపుణమ్
విపులజ్ఞాన విభవయోగి మనో
వేద్యం హృద్యచరిత్రమ్. కలయ.

(పార్వతి నివ్వెరపడును. చెలి హర్షోత్కంఠయై బ్రహ్మ చారి నాలోకించును.)

బ్రహ్మచారి—కృశోదరి! ఏలనామాట లాలించుచు నివ్వెరపడుచున్నదానవు? హితుఁడనగు నా మాటల ననన్యచిత్తమున న్నాలింపుము. మూఁడుకాళ్ల ముదు కలు ధరింపవలసిన నారచీఱల నిట్టి పరిపూర్ణ యౌవ నమునఁ దాల్పనేల? ఆభరణముల విడనేల? ప్రదోష కాలమున రాత్రి చంద్రతారకాదులతో విరాజిల్లును

3 వ ముద్రణము **800 పుటలు** తక్షణమే ఆర్డరును పంపుడు

60 దినములలో సులభముగా ఇంగ్లీషు నేర్చుకొనవచ్చును

ఇదివరకు యిటువంటి పుస్తకము బయలు పడలేదు. ఇది క్రొత్తమాదిరిగా ఇంగ్లీషుమాటలాడుటకును, చదువుటకును, వ్రాయుటకును నేర్చుకొనదగిన సులభమైన తెనుగులో ప్రచురింపబడి యున్నవి. ఈ విషయమును అందరును గమనించి వ్రాయండి. తక్షణమే వ్రాయండి.

తక్కువధర! అపారమైన విషయము!!

తెనుగు అక్షరములను చదివితే ఇంగ్లీషు పదములను తెలుసుకొనవచ్చును. మీరు ఇంగ్లీషు నేర్చుకొనవలయునంటే దిగువ కనబరచియుండు పుస్తకమునుతీసి చదువండి. దీనికి ఉపాధ్యాయుడు అవశ్యములేదు. సులభముగను నేర్చుకొనతగినది.

ఆంగ్లశిక్షాన్ లేక ఆంగ్లబోధిని

ఆంగ్ల రాజ్యాధిపత్యమునకు లోబడిన మనదేశములో ఇంగ్లీషుభాషయే ముందుకు వచ్చి ఒక్కొక్కరియొక్క మేలుకును, జీవనోపాయమునకును, నాగరీకమునకును కారణముగా ప్రకాశించుచున్నది. అందరికిని తెలిసినవిషయముగా యుండియు కొన్ని సంపర్భముల వల్లను, సౌకర్యము లేనందునను కొందరు ఈభాషను నేర్చుకొనకుండ విడిచి వెనుక వ్యసన పడుటను మనము కండ్లార చూచుచు వచ్చుచున్నాము. ఈకొఱతను తీర్చివేయుటకు ఈ పుస్తకము లోకోపకారముగా వ్రాయబడినది. ఇంగ్లీషు నేర్చుకొనుటకు ఆశపడువారికి దీనికి మించిన సహాయము వేరొకటిలేదనునది నిజము.

దీనిలో సాధారణ వాడుకకు తగిన ఇంగ్లీషుపలుకులు శబ్దించువిధము వాటియొక్క అర్థములును తెనుగులోను ఇంగ్లీషులోను దిగువ గుర్తించియుండు చిన్నకథలును సామెతలును వాటియొక్క ఇంగ్లీషుఅర్థములును సులభశైలిలో కనుపరచబడియున్నది.

ఈ పుస్తకములో ముద్రించబడిన పదముల మాదిరి:

అడాప్షన్ Adoption=స్వీకారము	కామిక్ Comic=పరిహాసమైన
మ్యూసిక్ Music = సంగీతము	ప్లేన్ Plane=సమత

ఉపాధ్యాయులు లేకుండనే సులభముగా ఇంగ్లీషు నేర్చుకొనుటకు వుపయోగపడు పుస్తకము ఇదియే. ఇందులో ఒకపదమును శబ్దించువిధమును వాటియొక్క ఇంగ్లీషు అర్థమును, మృగములు, పక్షులు, దినములు, నెలలు, సంవత్సరములు, పుష్పములు, ఆయుధములు, పెండ్లి, సీమంత నోటీసులు మొదలైనవి ఇంగ్లీషులోను, తెనుగులోను వ్రాయువిధమును, చిన్నకథలును, సామెతలును వాటియొక్క ఇంగ్లీషుఅర్థమును నిండా సులభమైన శైలిలో చూపించబడియున్నది. సుమారు 590 పేజీలుగల పెద్దపుస్తకము. అందమైన బైండు చేయబడియున్నది. స్త్రీలకును, బాలురకును, వ్యాపారులకును, పనిచేయువారలకును, ఉపాధ్యాయులకును మిగుల ముఖ్యమైనది.

ఇందులో అనేకవిధ నూతన విషయములు చేర్చబడియున్నవి. ఆంగ్లము తెలియని చదువరుల కష్టమును తీర్చుటకుగాను కొన్ని మంచి తంతి సమాచార మాదురులును, ఒకరు ప్రాణము విడుచుకాలములో వ్రాయవలసిన ఉయిలు శాసనములును, నెలజీతలెక్కలు నెలవడ్డి వగైరాలును మొదలైనవియు సరియైన పద్ధతిలో ఈ పుస్తకములో అణగియున్నవి.

ఈ పుస్తకము 1-కి వెల రూ. 2. తపాలుచార్జి అణాలు 8.

టి. రాజగోపాలు మొదలియారు, 302, టంకశాలవీధి, మింటుపోస్టు, మదరాసు.

ముఖ్యగమనింపు:— ఇదేమాదిరి ఇతరులచే ముద్రించబడిన పుస్తకమును చూచి మోసపోకుడు. పుస్తకమును తీయుటకు మునుపు మాపేరును వర్తకగుఱుతును గమనించి చూడుడు.

గాని యనుమానము కలిగినట్టులైన తెలిసిపోదుగదా? నీవే యాలోచింపుము. పోనీ, యీ ఘోరతపముచే దేవలోకనివాస మభిలషింతువా; యదియు వ్యర్థాను సంరంభమే. నిజజనకుండగు హిమవంతుని భూములన్నియు దేవభూములే. పోనీ అనురూపవరునకై యింతతప మొనర్తువా, అది నము నకు సక్కటి లేదా: రత్నము నితరులు వెదకికొనుగాని రత్న మితరులు దన్ను గ్రహించుటకుంగా దపేక్షించదు. నిన్నుం బరిగ్రహించుట కితరులే తపమ్మునుసరించుచుండ నీకీ తప మేల?

(పార్వతి దీర్ఘదీర్ఘముగు వేడినిట్టూర్పు విడుచును.)

(నేపథ్యమున)

పండిత మానసపారచరణాచణ
పాదయుగం గిరిశయసుమ్
ఖండాఖండవిభేద విహీన సు
ఖప్రదనిజమహిమానమ్;
చండకర శశివిశాలకాంతి మతి
లోక మతీశ్వర తత్త్వమ్
మండిత నిజపదభక్తం దండిత
భవపాశం నత లేశమ్. (కలయ.)

పా— (జనాంతికముగ) చెలీ కర్ణామృతమగు నీ గానము ఎక్కడనుండి వినవచ్చుచున్నదో కదా! ఆహా ఏమి! యీగీత మాధుర్యము! ఒడలు పరవశ మగుచున్నదే!

మం— దేవి! నీయొడలు పరవశ మగుటకు గానమాధుర్యమా, గీత ప్రతిపాదితుండగు మహానుభావుని మాహాత్మ్యమా కారణము?

పా— చెలీ! పరిహాసము లాడకుము; విశేషించి యిట్టి మునిపుంగవుని సాన్నిధ్యమున.

బ్రహ్మచారి— అపర్ణా! నీవేడి నిట్టూర్పు తపఃఫలము అనురూపవరుడుగా నే తెల్పుచున్నది. అయినను నా మదాలోకనిర్ణయము తోచకున్నది. ఈ ముజ్జగములందును నీచే వేడికోల్పడయాదగువాడు లేనేలేడు. అట్టితటి నీప్రార్థనమును దిరస్కరించువాం డెవ్వడు? అహాహా! నీమానసమును నపహరించిన యతండెవ్వడో కేవలము దొంగయే కాడు సుమా? అతిగుండె నాడు కూడ నగును. చిరకాలమునుండి కర్ణోత్పల శూన్యములు కపోల దేశముననా ప్రేలుచు పాకపాంశుదగల హస్తాగ్రములంబోని జటలు నెన్నడు పోలింపంగలడు? వ్రతానుష్ఠానముచే మిగుల గృశించి యెండతాకుడుచే నల్లబారిన భూషణస్థానములు గల నిన్ను జూచిన యేదయాళుని హృదయమునకు దివాకరకర పరిభూసరయగు శశాంకలేఖ స్మృతిని జెందకుండును? అయ్యయో! చతురావలోకనసమర్థములగు నీకందోయికిం గన ముఖమును లక్ష్యముగాం జేయని యానీప్రియుడు నిక్కముగా నంతతానే సౌభాగ్యమదముచే వంచింపంబడినవాడు. పోనిమ్ము; గౌరి! ఇంక నెంతకాల మిట్లు శ్రమము నొందెదవు? నేనునుం బ్రహ్మచర్యము వలనం గొంతతపము సేకరించియున్నాడ. దానిలో సగపాలు నీ కిదే యిచ్చెదను. దానిని గ్రహించి నీ యిచ్చకువచ్చిన వరుని సైవసము చేసికొనుము. కాని యానరు డెవ్వరో వినం గుతూహల మధికముగాం గలదు. తెలిపినం దప్పులేదని యెంచెదను.

(పార్వతి మనోగతమును జెప్ప లజ్జించినదై పార్శ్వమున నున్న చెలిని క్రేగంటం జూచును.)

మం— మహాభాగ! నీకుం గుతూహలము గలదేని, దేనికై యీ దేవి, తామరపువ్వు నెండమాటుచేసినట్లు, తన శరీరమును దపస్సాధనముగాం జేసినదో, దానినివినుము. ఈమానిని మహైశ్వర్యసంపన్నులగు మహేంద్రుడు మొగలగు దిశాధీశ్వరులనెల్ల నిచ్చ మెచ్చక కుసుమాయుధ వినశనమున సౌందర్యలుబ్ధుడుగా నెంచంగంబడిన మహేశ్వరుని భర్తగా వలచినది. ఆనాడు దుస్సహాపురారాతి హుంకారనిరాకృతమగు విషమాస్త్రుని బాణము రుద్రుపొంతం బోజాలక యీమె యెదపై కఠినాతికఠినపాతముగ నాటెను. కాముండనంగుండైనను నాతని యభీష్టమిట్లు నెఱవేర్చెను. అది మొదలుగ మదనవేదనా భరముచే చందనాక

యయ్యును హిమానీశిలాతలములందైన నొక్కపరియైన నీమె నిద్రించి యెఱుంగదు. వనాంత సంగీతసఖులగు కిన్నరకన్యకలు హరచరితమును గానము సేయ వర్ణముల నాలపింపఁగానే కన్నీరు మున్నీరుగా గద్గదధ్వనులతో ననేకపర్యాయములు వారికిఁగూడ దుర్భరశోకము గల్పించెను. రాత్రి నాలవపాలుమిగిలి యున్నను కనులు ముకుళించియే 'నీలకంఠ! యెటకేగెదవు? వలదు వలదు' అని మృషాకల్పిత కంఠాలింగనముతో మేల్కాంచుచుండును. ఈముద్దరాలు స్వహస్తముచే మహేశ్వరుని రూపము లిఖించి 'నీవుసర్వవ్యాపకుండవని పెద్దలందురుగదా? నీయందత్యంతానురాగముగలనీసేవకురాలి నేలతెలియఁజాలకున్నావు?' అని చంద్రశేఖరుని రహస్యముగా నుపాలంభించును. ఇట్లు మనోజరుజాపారము నధివసించియు నా జగత్పతి ప్రసాద మొందుటకుఁ దగునుపాయము లితరములు లేమింజేసి తండ్రిగారి యనుజ్ఞనంది మాతోఁ గూడ నీతపోవనముఁబ్రవేశించినది. ఈతపస్విని చేత నేనాఁటఁబడిన తపస్సాక్షులగు నీవనస్పతులు చిరకాలమునకు ముందే ఫలించుచున్నవి. కాని యాచరాచరగురు నుద్దేశించిన యీమెకోరిక యీరికనెత్తనైన లేదు. కటకటా! దుష్కరతపః కృశాంగియై మాటిమాటికిఁ జెలికత్తెలకుఁ గన్నీరు గలుగఁజేయు నీబాలికను,అనావృష్టి పరిపీడితయగు భూమి నింద్రుఁడువోలె ప్రార్థిత దుర్లభుఁ డగు నా మహేశానుఁ డెప్పు డనుగ్రహించునో? --

బ్రహ్మచారి—(పొంగి పొరలుచున్న హర్షమును బైకిఁ దెలియనీయకుండ మాటి)కోమలీ! నీచెలి చెప్పిన మాట వాస్తవమా? పరిహాసమా?

పా—(లజ్జనతికష్టముగ నణఁచికొని చేతితో జపమాల నందుకొని త్రిప్పుచు మందస్వరమున) వేదవిదగ్రగణ్యా! నీవిప్పు డెట్లు వింటివో యట్లే యీవిధేయురాలు మహోన్నతపదవి నభిలషించి యున్నది. ఆ పదవి లభించుటకు సాధన మీతపమే. కోరికలకు దూరము లేదుగదా?

బ్రహ్మ—అహ్హాహ్హా! మహేశ్వరుని నేను బాగుగనెఱుంగుదును. నీవాతని నభిలషించుచున్నదానవు. ఆయమంగళాచారుని నీ వనువర్తించుట నా కెంతమాత్ర మనుమతము గాదు సుమీ!

(నేపథ్యమున)

కుండలి కుండలమండిత కర్ణం
గూఢవిచిత్ర చరిత్రం
ఢుండినాథకర ధూర్తదుష్టజన
దుష్టకనిష్ఠ చరిత్రమ్;
దండిత కాలం పండితపాలం
ఖండిత గజవరముండమ్
చండీకోపన చిత్తసమీకర
ణార్పితనిజతను ఖండమ్. (కలయ.)

(మంజరి ఆశ్చర్యస్తంభిత యగును. పార్వతిసహర్షోత్కంఠ్య మభినయించును.)

బ్రహ్మచారి—ఓసి ముద్దరాలా! తుచ్ఛవస్తువునం దింత యభినివేశ మేటికి? వివాహకాలమందుఁ గల్యాణ కంకణము ధరించిన నీకోమలకరపల్లవము పాఁపకంకణముగల యాపినాకికరముతో నెట్లు ప్రథమ సమాగమమును సహించును? నీవుదాల్చిన పాలమీఁగడ వంటి యంచయంచుల పట్టుచీర నెత్తురు చుక్కల గార్చు నాపినాకి గజాజినము నెట్లు రాపాడునో నీవే యోజించుకొనుము! దివ్యభవనాంగణములందుఁబూల పరపులపై నుంపఁదగిన నీపాదచిహ్నములు,ఎముకలు, కేశములు మొదలగు నమంగళపదార్థములచే దూషితములగు శ్మశానవాటికలం దుంచుట శత్రువుల కేని సమ్మతమగునా? వెఱ్ఱిపిల్లా! త్రిలోచనాలింగనము నీకు సులభమే యగును. కాని హరిచందనాంచితమగు నీ చనుదోయిని జిభస్మరజము తావుకొనుటకంటె నింక ననుచిత మేదికలదు? అయ్యయో! మత్తదంతా

పల్లారోహణయోగ్యమగు నీవు వివాహానంతరము ముదుసలియెద్దు నెక్కి యూరేగుచున్నపుడు జనమాత్రులగోపాలము నవ్వి చప్పట్లుకొట్టకుందురా? ఈయవమానము నెట్లు భరింపఁగలవు? శ్రీహరీ! అవాంఛనీయముగు కపాలధారి సమాగమము నభిలషించి విశిగకాంతిగల నూశశాంకరేఖయును, లోకనేత్రములకుజ్యోత్స్నవతారమవగు నీవును మిగుల శోచ్యదశ నొందుచున్నారు. కట్టా! శరీరమందమా, వికటనయనములు గలది; కులగోత్రములా, యెవ్వరు నెఱుఁగనివి; సంపదలా, కట్టుబట్టయే చెప్పవలయును. హరిణనేత్ర! లోకములో వరులకుండవలసిన సామగ్రిలో నీకపాలి కేది కలదు? చాలుఁ జాలు! ఈతుచ్ఛవాంఛితమునుండి బుద్ధిని మరల్పుము. మహాపుణ్య లక్షణములుగల నీవెక్కడ? అమంగళాచారుఁడగు నాతఁడెక్కడ? మతిమంతులెవరును శ్మశానశూలమునకు యూపమునకుం బోలె వైదికసత్కారము లొసరింపఁ దలంపరు.

పార్వతి— (కోపముచే నధర మల్లలాడఁ, గనుబొమలు ముడివెట్టి, కనుగొనల రక్తిమగదురఁ బెడమొగముతో) ఓయి, వృథావేదపారకుంగీకృతకంఠా! నీవునిక్కముగా హరు నెఱుఁగవు. ఎఱిఁగియున్న నిట్లందువా? మందబుద్ధులు అతిలోకము, నవిజ్ఞేయ కారణమునగు మహాత్ముల చరితము ద్వేషింతురు. ఆపదలఁ దగిలించికొనుటకు నైశ్వర్యము నొందుటకును లోకము మంగళము లగు గంధమాల్యాదుల ననుభవించుచున్నది. నిష్కామునకు లోకైకత్రాణ పరాయణుడగు నామహాదేవునకు ఆశాపాశావపాశితము లగు నీ మంగళములతోఁబని యేమి? శివుఁడు నిరుపేదయయ్యు సంపదల నిచ్చువాఁడు; పరేతభూనివాసి యయ్యుఁ త్రిలోకనాథుఁడు; భీమరూపుఁడయ్యు మంగళప్రదాత. ఆతని యాథార్థ్యము నెఱుంగఁజాలినవారెవరు? భూషణ భూషితమగుఁ గాక, లేక భోగివేష్టితమగుఁ గాక; గజచర్మధారి యగుఁగాక, లేక దుకూలవాసమగుఁగాక; కపాలమాలా కలితమో, లేక శశాంకరేఖాంకితమో యగుఁగాక; ఆవిశ్వాత్మకుని శరీర మిట్టిట్టిది యని యేర్పరింప నలవియగునే? ఆపరమేశ్వరుని శరీరస్పర్శమునఁ జితాభస్మము మిగులఁ బవిత్రతమమగును. దేవతలెల్లరు నాయూదినటరాజు నాట్యకాలమందుఁ దూలిన చితాభస్మమును మౌళులం బరిగ్రహింతురు గదా! సంపద్విహీనుఁడై యెద్దు నెక్కి వాహ్యాళి వెడలు నా పరాత్పరుని పాదాంగుళులకుఁ బ్రమత్తరావణారూఢుం డగు పురందరుండు వందన సమయమున నిజశిరస్స్ఫురన్మందారమాలారజంబున రక్తిమంబు గల్పించునుగా! ఉన్మత్తుఁడా! భ్రష్టబుద్ధివై శివునియందు దోషము గల్పింప నెంచియు నొక్కమాట మంచిదే పల్కినాఁడవు. బ్రహ్మకుఁగూడ నెవ్వఁడు కారణమో వాని పుట్టువుఁ దెలియుటెట్లు? చాలుఁజాలు, నీ వివాదము. ఓయీ, నీవు శంకరుఁ డెట్టివాఁ డని తలంచుచున్నాఁడవో యట్లే యాతఁ డగుఁగాక. నామనము మాత్ర మాతనియందే నిబద్ధభావమై యున్నది. స్వేచ్ఛాచారులకు నిందాభయము లేదుగదా?

(బ్రహ్మచారి ఏదియో పలుకఁబోవును.)

పా— చెలీ! యీదుష్టవటు వింకనేదో పల్కుటకుఁ బెదవులఁ గదల్చుచున్నాఁడు. వీని నావలకుఁ బంపివేయుము. మహాత్ముల నిందించినవారు మాత్రము గాక యా నిందల విన్నవారును బాపముల నొందుదురు. పోనీ, యాతఁ డక్కడనే యుండనిమ్ము. నేనే వేఱుచోటికిఁ బోయెదను (అని లేచి పయ్యెద జాఱుచుండ వెడల నుంకించెను.)

(నేపథ్యమున)

సమదమదనసుమసాయక హ్యాతనిజ
ధైర్య మపి క్షణకాలమ్
భ్రమ మహహాయ దృశానలకీలా
జాలాదగ్నిసుమాంత్రమ్;
దుర్భర ఘోరతపః కృశదేహా మ
నన్యచిత్తా మచలసుతామ్

నిర్భరపాణినిపీడనసుఖితా.
　మతిదయయా కుర్వాణమ్.　　　　(కలయ)

(పార్వతి ఆశ్చర్యభయసంభ్రములతో వెనుదిరిగి చూచు నంతలో బ్రహ్మచారివేషము నపనయించి శివుఁడు స్వస్వరూపముతోఁ జెలువుగను మొలకెత్తు మోముతో "బాలా! పోకు పోకుము" అని పార్వతి చేయి పట్టుకొనును. పార్వతిసాక్షాత్కరించిన పరమేశ్వరునిఁ జూచి వణఁకుచు శరీరమునఁ జెమట గ్రమ్మ వెళ్లుటకై యెత్తినపాదము నట్లే యుంచి యుండును.)

శివుఁడు——(చేయివీడి) అవనతాంగి! నేఁటినుండి నేను నీకు దాసుఁడను. సాటిలేని మేటితపముచే నన్ను స్వాయత్త పఱచుకొంటివి. ఇంతవరకు నీవనుభవించు క్లేశములనుపేక్షించినదానికిని ప్రియనిందచే నీకు మనఃక్లేశము కలిగించినదానికిని మన్నింపుము.

(అనునంతలోఁ బార్వతి యుటజాభ్యంతరమునఁ కేగును.)

మం——(శివునకు సాష్టాంగ మాచరించి) దేవా!

ఉ. ఎందు జనించి యెందుఁ జరి
　యించితి నెందువిలీనమౌదు నిం
కెందు జనింపఁగల్గుదునొ
　యీశ్వర! తాపము వాపి ప్రేమ మైఁ
జింది భవత్పదద్వయ వి
　శేషసపర్య లొనర్చు శాశ్వతా
నందము నొందునట్లుగ స
　నాథను సత్కృపసేసి కావవే!

(అని ప్రార్థించుతఱి పార్వతికడనుండి కమలినివచ్చి)

కమలిని—— దేవా! లజ్జాభయ సంభ్రమములచే మా దేవి మీకడనుండి వెడలుటకు క్షమింపుము. ఆమె వేల యగు బాలగదా? జనకునిచేఁ బ్రదత్తయై మీ పరిచర్య నేయు టామెసంకల్పము. కావున నట్లను గ్రహింపుము.

శివుఁడు——సరే, అట్లే యగును. మీరు మీయిండ్లకరుగుఁడు. ఎల్లి హిమవంతునికడకు సప్తమహర్షులఁబంపి పెండ్లిమాటలాడించెదను.

(అని యంతర్ధాన మందును.)

పా——సఖులారా! మహేశ్వరుఁడు తిరోహితుఁడై పోయినాఁడే. మనమును నగరమున కేగుదము రండు.

(అని యందఱు నిష్క్రమింతురు.)

భరతమాత

ఉన్నవలూరి వేంకటరామారావుగారు

వ్యాసకర్త.

మహితప్రబంధ నిర్మాణ నైపుణిఁగన్న కవివరేణ్యులప్రాపుఁ గాంచినావు,
నిగమాగమప్రోక్త నియమపారగులైన బ్రహ్మవేత్తల పెంపుఁ బడసినావు
పరిపాలనక్రియా ప్రతిభఁ గాంచిన యట్టి యవనీపతులప్రోపు నందినావు
ఎనలేనిబల్మి పెన్నిక పోరాడు యోధాగ్రగణ్యులఁ గాంచి యలరినావు
శిల్పకళానల్ప శేముషీపరులైన చిత్రకారులకల్మిఁ జెలఁగినావు
పరమపాతివ్రత్య గరిమఁజెన్నారు సాధ్వీమతల్లులఁ గాంచి వెలసినావు
పుడమి యెల్లను సస్యవిస్ఫురితఁ జేయు-పుణ్యవాహినీ సంతతిఁ బొందినావు
ధన్యతము రాలవెంతయుఁ దల్లి! నీవు-భవ్యగుణగౌరవోపేత, భరతమాత.

సెట్టి లక్ష్మీనరసింహము గారు

ఇప్పటికిఁ దొమ్మిదిమాఱు లైనది; ఇది పదియవమాఱు:

భారతీభాయి వీధి తలుపు తీసి మరల బయటికిఁ దొంగిచూచినది. పిల్లలను బరుండఁబెట్టిన వెనుక ఆమె యట్లు తలుపుతీసి చూచుచునే యుండెను. వీధిలోని స్తంభపుదీపము మసకవాఱి, యాఫాల్గుణబహుళత్రయోదశి చీఁకటిలో నేమియు స్పష్టముగాఁ గనఁబడనీయలేదు. అయిన నేమి? కన్నులు నిరర్థకములైన యెడల చెవులున్నవి గదా? అడుగుల చప్పుడగు నేమో యని యామె చెవులు నిక్కించి వినెను.

పదిగంటలరాత్రి కావచ్చినది. ఆతురము మాఱి యారాటములోనికి దిగి, యారాటమిప్పుడు భయముగాఁ బరిణమించుచుండెను. ఏమైనాఁడు తన మగఁడు?

ఉదయమున పదిగంటలకే భారతీభాయి భర్త, గదాధరదాసు బాబు, బయలుదేఱి వీధిలోనికి వెళ్లినాఁడు. "ఉద్యోగాన్వేషణార్థ" మని యతఁడు భార్య మొగము చూచి, వెడనవ్వు నవ్వి, వెడలెను. వెళ్లినవాఁడు మరలి రాలేదు సరిగదా, యేమైనాఁడో కబురును లేదు. భారతి మంచి ధైర్యవతి. పేదఱికమువలని యిబ్బందులును, చిక్కు- సహజమైన యామె శరీరబలమునుగాని, మనోదార్ఢ్యమునుగాని తగ్గింపఁజాలవాయెను. అట్టి నిబ్బరము గలదియు నేఁటిరాత్రి కలవరపాటు చెందసాగినది. ఇరువురు పిల్లల ముద్దుమాటలు వినుచు దుఃఖము మఱచి నవ్వుపెదవులతోఁ బగలెల్లను గడిపినది కాని, యిప్పుడు గుండె బరువుతో బితుకుబితుకు మనుచుండెను. మంజరికి గౌను గుడ్డయు, మదనునికి బూరయు, ఉగాది కానుకలు కొని పెట్టుట యెట్లన్నది కాదు; అంతకంటె హెచ్చు బితుకు. ఇంతయాలస్యము భర్త మున్నెన్నఁడును జేయలేదు; పది గంటలరాత్రియైనను రాలేదేమి?

వ్యాసకర్త

నిట్టూర్పుపుచ్చి, కొంచెము నడఁకుతో, "పది నిమిషములలో వారు రానియెడల, ఏమైనను చేయవలెను" అని యామె తనలో ననుకొన్నది. ఏమిచేయుటో మాత్రము తోఁచలేదు. పోలీసువారికి తెలియఁజేయుట యొకటి యున్నది. "పదినిమిషములు" అని నోటిలో గొణఁగుకొనుచు, ఆమె లోనికిఁ బోవఁబోయెను.

ఇంతలో, దగ్గఱపడుచున్న యడుగుల చప్పుడు వినఁబడినది. ఆయనకారేమోయని భారతి ప్రాణములు బిగియఁబట్టి, నిదానముగా వినుచుఁ జీకటిలోనికిఁ బాఱఁజూచెను. దీపపువెలుతురులోనికి రాఁగానే భర్త యన్న నిశ్చయము కలిగి, యామె హృదయమునుండి దీర్ఘ నిశ్వాసము వెలువడినది.

కష్టముతోఁ గాలీడ్చుకొనుచు గదాధరుఁ డిల్లు చేరెను.

భారతి చేరనరిగి, చేయూఁత యిచ్చి "ఆయాసముగా నున్నదా?" అని యడిగినది.

"అయాసముగా నున్నదా?"

"అవును; కొద్దిగా," అని దౌర్బల్యము తెలుపు చిఱునవ్వుతో నతఁడు లోనికిఁ బ్రవేశించి, భార్యతనకోటు తీయుచుండఁగా నామెతో "ఇంత యాలస్యమగునని నీకు కబురు పంపక లేకపోయితిని. ఏలయన—," అని యేమో చెప్పఁబోయెను.

భారతి యడ్డువచ్చి "మీరుసురక్షితులై వచ్చినారు; అదియే చాలును. భోజనమున కాలస్యమైనది; మఱి రండు," అని భోజనశాలకు దారితీసినది.

వంటయిల్లే వారి భోజనశాల. పీఁటమీఁద గదాధరుఁడు చతికిలఁబడెను. భారతి ప్రొయ్యికడకు వెళ్లినది. భర్త యేమో చెప్పఁదలఁచుకొన్నారని యామె యెఱిఁగును. అయినను, వివేకవతి కావునఁ దొందరపెట్టి యేమియును బ్రశ్నింపక, "రొట్టెలు కొంచెము వెచ్చపెట్టువఱకు నాఁగుదురా? లేక, యాఁకలి యగుచున్నదా?" అని మాత్రమే యడిగినది.

"నీవేమియు తొందరపడకు. ఆఁకలియంతగాలేదు. ఆఱు, ఏడుగంటలనడుమ కొంచెము రొట్టెయు కాఫీయు పుచ్చుకొంటిని," అని గదాధరుఁడు గోడకు చేరగిలఁబడి, రెండుకణఁతలను బొటనవ్రేళ్లతో నొక్కిపట్టి, కన్నులు మూసికొనెను.

కొంతసేపు నిశ్శబ్దము. ఆ తరువాత—

"భారతీ, పని దొరకినది. గొప్ప యుద్యోగము కాదు; శాశ్వతమైనదియు కాదు; మున్నాళ్ల ముచ్చటయే యనుకొందును." అని గదాధరుఁడు గద్గద కంఠముతో నాఁగెను.

తత్క్షణమే భారతి భర్తపార్శ్వమును జేరి,కంఠము కౌఁగిలించుకొని, "అయ్యో! ఏలవిచారించెదరు; ధైర్యము వహింపుఁడు," అని యతని చెవిలోఁబలికెను.

గదాధరదాసు బాబు చరిత్రయంతగా నసాధారణమైనది కాదు. ధనికునియింటి యేకపుత్రుఁడగుటచేతఁ జిన్నతనము ముద్దుముచ్చటలతోఁ గడచినది. ఇరువదియేండ్ల యీడున నతని తండ్రి హఠాత్తుగా మరణించెను. అప్పులే యాస్తికంటె హెచ్చుగానున్న సంగతి యప్పుడు లోకమునకు వెల్లడి యయినది. తండ్రి యనంతరము తల్లి మూఁడుమాసములుజీవించెను. అతనికి మిగిలినవారు భార్య భారతి, మూఁడేండ్ల మంజరి, చంటి బిడ్డఁడు మదనుఁడు.

జీవనోపాధి నిమిత్తము గదాధరుఁడు ప్రయత్నింపవలసివచ్చెను. స్నేహితుల సిఫారసుల మూలమున నతని కొక కంపెనీలో సెక్రిటరీపని దొరకినది. అతని బుద్ధి వ్యాపారవిషయములలో నంతగా రాణించినది కాదు. కంపెనీ రెండేండ్లలో దివాలా తీసినది.

అప్పటినుండియు గదాధరుని కుటుంబమునకుఁ జెడుదినములు ప్రారంభమైనవి. వ్యవహారజ్ఞానము చాలనివాఁడనిం యతనికి శాశ్వతోద్యోగ మెచ్చటను లభింపకుండెను. పక్షము దినములు పనియున్న పక్షమునకు, మాసముదినములుద్యోగాన్వేషణము. ఇట్లతికష్టముమీఁద సంవత్సరము గడచినది. కొద్ది గొప్ప మున్నకూడఁబెట్టుకొన్న ధనమెల్ల వ్యయమయ్యెను. ఇప్పటికి నెలయయి పని

యన్నమాట లేదు. ప్రయత్నములెల్ల నిష్ఫలములు కాఁగా గదాధరుఁడు విసుగుపుట్టి, యెట్టిపనియైననుసరియే యొప్పుకొనవలయునన్న నిశ్చయముతో నాఁటియుదయము బయలుదేఱెను.

నిశ్చయప్రకారమె పని యెట్టిదో యొకటి కుదుర్చుకొనియే వచ్చినాఁడు.

డగ్గుత్తుకపడిన గొంతుకతో సరదుకొని యతఁడు, "భారతీ, నాకిప్పుడు దొరకిన పని వేణునాథబాబు కంపెనీలో." అనెను.

"అయ్యో!" అన్నది భారతి.

"నీవు విచారింతువని నేనెఱుఁగుదును. అయినను, వేణునాథబాబు కన్నుల యెదుట నేను పడవలసిన యవసరము లేదు. నాస్థితిలో నున్నవారికి దర్శనమిచ్చునంతటి సామాన్యుఁడుకాఁ డతఁడు; మహాభాగ్యవంతుఁడైనాఁడు."

భార్య యేమి మాఱు పలుకునో యని గదాధరుఁడాగెను. ఆమె యేమియుబదులుచెప్పక, చూపులుత్రిప్పుకొని, కొద్దిగా నిట్టూర్చినది. వేణునాథబాబునామము తన భర్తకు విషప్రాయమని యామె యెఱుఁగును. కారణము భర్తయే తనతోఁ జెప్పియుండెను. గదాధరునితండ్రి భాగ్యవంతుఁడైయున్న కాలమున నతని ముఖ్యస్నేహితులలోని వాఁడు వేణునాథబాబు. అట్టివాఁడు గదాధరునితల్లి లేమి కల్గి చేయిచాఁచినను సాయము చేయలేదు; ఎట్లున్నారో యని యాకుటుంబమువైపునఁ గన్నెత్తియుఁ జూడలేదు. "మలమల మాడి చత్తునుగాని యాదౌర్భాగ్యుని సాయమెన్నఁడును గోర"నని గదాధరుఁడు కోపమునఁ బలుసారులుపలికియుండెను. ఆవేణునాథబాబు కంపెనీలోనే యిప్పుడుపనికిఁ గుదురుకొనవలసి వచ్చినది, పాపము!

"అది యొక్కటియే నాకు గతిగాఁ గనఁబడినది. ఇదివఱకే యాకంపెనీలో——"

"ఎట్లు కుదురుకొనఁ గల్గరు? మన స్నాప్పవద్దా?"

"మనస్నాప్పనియెడల కడుపే యొప్పించును. కాని యిదివఱలోఁ బ్రయత్నించినను నిష్ప్రయోజనకరమైయుండును. పనియొకటి యీనాఁడే యక్కడ ఖాళీ వచ్చినది. ఆసమయమునకే నేనచ్చటికి వెళ్లుటయుఁ దటస్థించెను." అని గదాధరుఁడు వెడనవ్వుతో, "నూఱేండ్లాలోచించినను నాకు వారిచ్చిన యుద్యోగమేమో నీవు చెప్పలేవు," అనెను.

"నీచమైనదా? కష్టమైనదా?"

"నేఁటి నా యనుభవముఁ గూర్చి విన్న వెనుక, కడుపుకక్కుర్తిని మనుష్యు లెట్టిస్థితిలోనికి రావచ్చునో నీకు బోధపడును. అవమానకరమగు నాకథ నీముఖము చూచుచు చెప్పలేను; దూరమున కూర్చుండుము." అని గదాధరుఁడు చూపులు నేలవ్రాలిచి, వృత్తాంతము సవిస్తరముగాఁ దెలిపెను.

* * * *

కిసిమిసుపండుగకు ముందటిరాత్రి కిసుమిసుదేవత మనుష్యరూపమునవచ్చి, చిన్నపిల్లలకు బొమ్మలు మొదలగు నాటవస్తువులను కానుకతెచ్చి యిచ్చుచుండు నన్న గాథ క్రైస్తవులయం దున్నది. కలకత్తాలోని యొకపెద్ద యింగ్లీషుకంపెనీవారు తమ షాపునందుఁ బయిగాథ యుపయోగపఱచి, కిసుమిసు పండుగకు వారము దినములు ముందు నుండి, మంచువంటి తెల్లగడ్డముగల వృద్ధశ్వేతముఖుని చేత కిసుమిసు దేవత వేషమువేయించి యతఁడు దొరపిల్లల కాటవస్తువు లమ్మునట్లు నియమించు చుండిరి. కిసుమిసుదేవతయే స్వయముగా కిసుమిసుకానుక లిచ్చుచున్నాఁడని దొరపిల్లలు గుంపులు కట్టి వచ్చుటచేత ఆ షాపువారికి విశేషలాభము కలుగుటచూచి, వేణునాథబాబు కంపెనీవారు తమ బొమ్మలషాపులో నట్టి యుపాయమే యొకటి పన్నిరి. ఉగాదిపండుగకు వారము దినముల ముందునుండి, సొగసరియగు పడుచువాని చేత ఉగాదిదేవత వేషమువేయించి, యాదేవత యుగాదికానుకలు పిల్లలకిచ్చుచున్నట్లు ప్రకటింపఁగా, నాగరకము గల గొప్పయిండ్ల వంగదేశపు పిల్లలు గుంపులుకట్టి యచ్చటి యాటవస్తువులకొఱకు వచ్చుచుండిరి. ఇట్లు మూఁడు సంవత్సరములై జరుగుచుండెను. ఆయేఁడు వారి షాపులో ఉగాదిదేవతవేషము వేసినవానికి హఠాత్తుగా తీవ్రమైన

జ్వరము వచ్చినది. మఱిమూఁడుదినములకుఁగాని యమ్మకములు ముగియవు. క్రొత్తయుగాదిదేవతకొఱకు షాపువారు వెదకుచున్నసమయములో గదాధరుఁడుపనికొఱకు వెళ్లుట జరిగినది. రూపసియని షాపుపెద్దయతనికి వెంటనే యీపని యిచ్చెను. నాటకములోని రాజువేషము వలె తయారై యుగాదిచిహ్నముగా వేఁపపువ్వులును, మామిడిపింజలును కుచ్చుగా నమర్చియున్న జలతారు కుళ్లాయి ధరించి కుర్చీమీఁద గూర్చుండి, యాటవస్తువులను గొనుటకు వచ్చెడి బాలికాబాలురతోఁ దదనుగుణ్యమైనసంభాషణముచేయుచు, ప్రొద్దుట నుండి రాత్రి తొమ్మిదిగంటల వఱకును కథ నడపవలెను.

* * * *

"ఉదరనిమిత్తం బహుకృతవేషం" అని గదాధరుఁడు ఘుగించెను.

"అయ్యో! ఎంతకష్టము!"

"కష్టమే; నీచమే. కాని, యీపనికి నాకు దినమునకు నాలుగురూపాయీల కూలి నిత్తురు. మధ్యాహ్నమున తిండి, సాయంకాలమున కాఫీయు దొరకును. నాపనియేమో విన్నావుగదా; ఇప్పు డేమందువు?"

మగనిప్రక్కకు మరలఁజేరి భారతి, "మీ వంటి ధైర్యవంతులు లేరందును," అని కన్నుల నీరు నించెను.

"ధైర్యమున కేమున్నది? ఆవేషమున నన్నెవ్వరును పోల్చుకొనలేరన్న నిబ్బరమొకటియున్నది. ఆపైని, అమ్మకమగుచున్నంతసేపును సిగ్గుపడుటకైనను దెఱపి యుండదు. నామాట కేమి? నేనీపనిచేయుట నీకవమానకరముగాఁ దోఁచుచుండలేదుగదా?"

"లేకేమి? అత్యవమానకరమే." కాని, భారతి తన నిజమైన యూహ వెల్లడిచేయక, యనుచిత మనునది యందేమియు లేదనియే సరదిచెప్పెను. "పిల్లలకు సంతోషము కలిగించుపని; సంతోషకరమైన పని; అన్యాయము లేనిపని;"—ఇవి యామె యుపయోగించిన వాక్యములు. మధ్యాహ్నభోజనము షాపులో సరియైనది పెట్టరేమో యన్నవిషయ మొక్కటియే తన యసంతృప్తికారణముగా నామె పలికెను. "ఉగాదిపండుగకు లోపుగా మీరింటియొద్ద భోజనము చేయరు కాఁబోలు?" అనియామె తటాలున భర్తపార్శ్వమును విడిచి, రొట్టెలుతెచ్చు మిషతో ప్రొయ్యికడకు వెళ్లెను. లేనియెడల, దుఃఖ మాఁపుకొనుటకు దారి కనఁబడలేదు, పాపము!

రొట్టెలు తినుచు గదాధరుఁడు, "పిల్లలకు బొమ్మలు కొనుటకై షాపులోనికి నాపూర్వపరిచితు లనేకులు వచ్చిరి గాని, వారెవ్వరును నన్నుఁబోల్చుకొనలేదు" అన్నమాటకు మరల దుఃఖము ముంచుకొనివచ్చినట్లయినది భారతికి! పాపము! భర్తకెంతటి కష్టస్థితి!

"భారతీ, పిల్లల యాటవస్తువుల నిమిత్తము మనవారెంత ద్రవ్యము తగులఁబెట్టుచున్నా రనుకొంటివి! అయ్యో, మన మంజరికిని, మదనునికిని ఉగాదికానుక ఒకటియు కొనిపెట్టలేనుగదా యను చింత యేయొరుల పిల్లలచేతులలో బొమ్మలు పెట్టుచున్నప్పుడెల్ల నన్నుఁ బీడించెను. అప్పుడు నాకు జగత్తంతయు నొక చిత్రనాటకమని తోఁచినది. వేషమువేసి కూర్చున్న యుగాదిదేవతగానికి పిల్లలున్నారేమో, యుగాదికానుకలు వారికి కావలయునేమో యని యెవ్వరు నాలోచింపరుగదా!"

ఆమాటలకు భారతి దుఃఖప్రవాహము గట్లుతెగఁగొట్టుకొని రావలసినదే. బలమైన మనోదార్ఢ్యమంతయు వినియోగించి యామె మెల్లగా, "జాలిగుండెవారు కొందఱైనను ఉగాదిదేవత పిల్లలగుఱించి—"

"స్వమీ, జాలిపడిరాయుందురా?......అయ్యో! భగవంతుఁడా!"

వైశ్యా మాడరన్ హోటల్ (వైశ్యులకు మాత్రమే)

19, గోవిందప్ప నాయకన్ వీధి, మద్రాసు (సౌందర్యమహాలుకు ఎదుట)

ఇది ప్రత్యేకముగా వైశ్యుల సౌకర్యార్థమై యేర్పాటుచేయబడినది. మిక్కిలి శుచిగాను, వైశ్యుల ఆచారవ్యవహారములకు తగినట్లును యేర్పాటుచేయబడినది. ఇప్పటికి వచ్చినవారెల్లరును తృప్తిచెందియున్నారు. ఒకసారి పరీక్షించి చూడుడు.

ప్రొప్రైటరు, వి. రంగయ్యశెట్టి.

స్థలసంకోచముచే కొందరి వైశ్యప్రముఖుల అభిప్రాయము క్రింద పొందుపరుపబడియున్నది.

1. ఆర్యవైశ్య సోదరులారా! నేను సుమారు 40 రోజులవరకు వైశ్యామాడరన్ హోటలునందు భుజించినాను. యిచ్చట మన ఆచార పద్ధతికి స్నానపానాదులకు మంచిగదులున్ను భోజనవగైరాలు మంచిరుచికరముగా నుండును. అన్నివిధముల యీ హోటల్ యజమాన్లు మిక్కిలి దయతో ఆదరించుచున్నారు. (28-1-27) గాదె వెంకటరత్నం, మారుటేరు, పశ్చిమగోదావరి.

2. ఆర్యవైశ్య సోదరులారా! నేను యిదివరకు మనవైశ్యులహోటలులను అనేకమైనవి మద్రాసునందు చూచినాను. నాకవి అసంతృప్తికరముగా నుండినవి. యిప్పుడు వైశ్యామాడరన్ హోటల్ అనుభోజనశాల నూతనముగా యేర్పడినది. అచ్చట భోజనపదార్థములు అతి శుచిగాను రుచికరముగాను వుండుటయేగాక మన ఆచారవ్యవహారములకు తగినట్టియేర్పాట్లు అన్నియు యీహోటల్ ప్రొప్రైటరుగారు కలుగచేసి యున్నారు. ఇట్టి సౌకర్యమైనహోటలు యిదివరలో మనవైశ్యులలో లేనిలోపమును వీరు పూర్తిచేసిరి.

(6-8-26) డి. సి. కేశవగుప్త, హైస్కూలు కంట్రాక్టరు, తిరుత్తణి.

3. మన ఆర్యవైశ్యులగారు ఏర్పరుపబడిన వైశ్యా మాడరన్ హోటలు నిండాశుచిగాను రుచికరముగాను పరిశుభ్రమైన భోజనపదార్థములును మన ఆచారవ్యవహారములు పద్ధతిప్రకారము యేర్పాట్లు చేసినందుకు చాలా సంతోషించుచున్నాము. నిండా పరిశుభ్రముగా నుండును. మిక్కిలి దయతో ఆదరించెదరు. వీరికి తగుప్రోత్సాహ మొసగుట మన ఆర్యవైశ్యుల ధర్మము.

కే. వేణుగోపాలచెట్టి, బి. ఏ, బి. ఎల్., వకీలు, బళ్ళారి.

4. ఆర్యవైశ్య సోదరులారా! యీమాడరన్ హోటలునందు యిప్పటికి సుమారు ఒకసంవత్సరముగా నేనున్ను నా సహోదరులున్ను యింకా నాకుకావలసిన స్నేహితులున్ను దిగియుంటిమి. భోజనవసతులు, స్నానాదికర్మలకు బహువసతిగాను తృప్తికరముగాను, ఆచారము లందు లోపములేకుండుటవల్ల యిప్పటికి అందరునచ్చుటకు చాలముఖ్యమని తెలుపుచున్నాను.

(17-2-27) సి బాలవెంకటసుబ్బయ్యశెట్టి, భూస్వామి, చింతగుంట, ప్రొద్దుటూరు

వెల స్వల్పము ఆయుర్వేద వైద్యసంగ్రహము ఫల మధికము

1 వ భాగము:—వ్యాధిస్వరూపమును, దానికి సులభముగా ఎవరంతట వారే చేసుకొని వుపయోగించదగిన లఘుతరమగు 600 యోగములను తెలియచేయు గ్రంథము, ప్రతివారికిని యుపయోగము. 1 కి వెల రు 1—4—0

2 వ భాగము:—శుద్ధులు, భస్మములు, వంటుసజ్జలిఔషధములు, ఆసవములు, అరిష్టములు, లేహ్యములు, ఘృతములు, తైలములు, చూర్ణములు, మొదలగు అన్నిరకముల ఔషధములను అనుభవసిద్ధముగా తయారుచేయు పద్ధతులతో వ్రాయబడియున్నది— ప్రతివారికిని, ప్రతివైద్యునికిని యుపయోగము. 1 కి వెల రు 1—12—0

ఆరోగ్యదర్పణము

గాలి, ఉపకము, ఆహారవిహారములు, మొదలగు విషయములనుగూర్చి ప్రతివారును తెలుసుకొనదగిన పుస్తకము.

1 కి వెల రు 0—4—0

సుఖరోగచికిత్సాదర్పణము

సుఖరోగములు, అనగా అంటు, శెగరోగము, ప్రదరము, సవాయిమేహము, అండవాతము, మొదలగు స్త్రీలచే సాంక్రామికమగు వ్యాధులను చికిత్సజేయు సులభమగు యోగములుగల గ్రంథము ప్రతివారికిని యుపయోగము. 1 కి వెల రు 1—4—0

పై గ్రంథములకు వి. పి ఖర్చులు ప్రత్యేకము

ఆయుర్వేదచంద్రిక (మాసపత్రిక)

ఆరోగ్యమును పొందుగోరు, ఆయుర్వేదమును తెలిసికొనగోరు, ప్రతివారును, చదువదగినది. మాదిరిసంచిక యుచితము.

సంవత్సరము 1 కి చందా రు 2—8—0

పి. శి. ఏ. అండు కో, ఆయుర్వేదసమాజము, పెరిదేపి, నెల్లూరు జిల్లా.

ఆంధ్రగ్రంథమాల

నెం. 7, తంబుశెట్టి వీథి, చెన్నపురి

ఆంధ్రాభ్యుదయమునకు వాఙ్మయాభ్యుదయమును, తన్మూలమున విజ్ఞానాభ్యుదయమును సాధనంబు లనువిషయము సర్వత్ర తెలిసియున్నది. ఆంధ్రాభ్యుదయమునకు దేశమునందు గ్రంథమండలులు, గ్రంథాలయములు, కళాప్రదర్శనములు మొదలగు సంస్థాపనలు పర్యాప్తంబులై యున్నవి. శ్రీయుత కే. వి. లక్ష్మణరావుగా రారంభించిన యాంధ్రవిజ్ఞానచంద్రికాగ్రంథమాల నేడు శాఖోపశాఖలతో భిన్నరూపముల వెలయుచున్నది. గ్రంథమాల లన్నియు యథాశక్తిని వాఙ్మయాభివృద్ధికి పాటుపడు చున్నవి. ఆంధ్రమాత నలంకరింపుమన్న గ్రంథమాలలం దిది యొకటిగ నుండగలదను విశ్వాసముతో నీ ప్రయత్న మారంభమైనది. ఈ గ్రంథమాలయందు విజ్ఞానాభ్యుదయమునకు సాధనములై వివిధవిషయములకు సంబంధించిన గ్రంథములు రెండుమాసముల కొక గ్రంథమునంతున ప్రచురింపబడును. ఆంధ్రమహాజనులీ ప్రయత్నమును పోషింపుటకు ప్రార్థితులు.

గ్రంథములు

1. శతకమంజరి (భక్తిసంపుటము):—వృషాధిప, సర్వేశ్వర, దేవకీనందన, నారాయణ, కాళహస్తీశ్వరాదిశతకములు పది యిందుగలవు. ఒక్కొక్క శతకమునకు పీఠికయు, పాఠభేదములు గలవు. (ఈశతకములు విడిగను దొరకును.) ... ... రు ౧-౮-౦

2. బసవపురాణము (ద్విపద):—పాల్కురికి సోమనాథుడు. అనేక తాళపత్రమాతృకలను బరిశీలించి కూర్చిన మూలము. పాఠభేదములు సూచింపబడినవి. శ్రీ వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రిగారు వ్రాసిన విపులమగు పీఠిక గలదు. ... ... రు ౨-౮-౧

3. గాంధిమహాత్ముని బెల్గాము కాంగ్రెసు అధ్యక్షోపన్యాసము:— రు ౦-౪-౦

4. కమలాక్షి (చిన్ని విచిత్రకథ):—రాయసం వెంకటశివుడుగారు, యమ్. ఏ., యల్. టి.,
... ... రు ౦-౮-౦

5. నీతినిధి:—వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రిగారు. మానవజీవితనిబంధనము లిందు నూటిగా వివరింపబడినవి. రెండువేలయేండ్లకుపూర్వ మొక భారతీయబ్రాహ్మణునిచే రచియింపబడినది దీనిమూలము. ఇట్టి యుత్కృష్ట నీతిగ్రంథ మాంధ్రగీర్వాణవాఙ్మయముల గానరాదు. ... రు ౧-౪-౦

6. జీర్ణవిజయనగర చరిత్రము:—కుందూరి ఈశ్వరదత్తుగారు, బి. ఏ. కృష్ణదేవరాయల సామ్రాజ్యలక్ష్మీవిహారభూమియై వెలసిన విద్యానగరము (హంపిశిథిలములు) యొక్క ప్రాచీనచరిత్రము, ప్రకృతపు జీర్ణస్థితియు నిందు వర్ణితములైనవి. ...

7. త్యాగరాజస్వామి చరిత్రము (పద్యకావ్యము):—శ్రీ పసుమర్తి కృష్ణమూర్తి శాస్త్రిగారు. శ్రీరామభక్తాగ్రణియు, గాయక శిఖామణియు నగు శ్రీ త్యాగరాజుగారిచరిత్ర మిందు సరసముగ వర్ణింపబడినది. సందర్భానుసారముగ త్యాగరాజుగారు రచించిన కృతులు. ౧౧౧ ఇందు చేర్పబడినవి రు ౦-౧౦-౦

(పోస్టుఖర్చులు ప్రత్యేకము)

కాశీనాథుని నాగేశ్వరరావు,
వ్యవస్థాపకుడు.

"ఏమో, జాలిపడియుందురా? నా పిల్లలగురించియు వారి తల్లిని గురించియు, నానాజాతులవారును జాలిపడవలసిన యవస్థ తటస్థించినదా? అయ్యో! భగవంతుడా!"

భాగీరథి తొందరగా, "రాము, పనికిరాని మాటలు చెల్లా యను. మీరు గలిపియున్నారు. విశ్రాంతి లేనందున మనస్సేగము తగ్గును," అని భర్త భుజముమీద చేయివేసి, చెంతను గూర్చుండి, "మీరెందుకు గూర్చి యనవసరచింత పెట్టుకొనకుడు. పిల్లలుగాని నేనుగాని కలతపడుట బడినయెడల, మాకొరకే యీ పని మీరు పడుచున్న మాట జ్ఞప్తికి తెచ్చుకొనుము; అప్పుడు మీరు చేయుచున్నది నీచకార్యముగాక ఘనకార్యమని తోచును," అని మనసు కలక తేర్చినది.

"రాగములు రెండు నేర్చుకొన్న యెడల, నాటకవేషమునకైన నీకు బనికివత్తును," అని యతడు నవ్వెను. ఆనవ్వు మానుపటికంటె జాల ప్రసన్నమైనది. "ఏమైనను ఉగాదిసంతలలోపల బాగ్రాంతము రూపాయలు గడింతును. ఎట్లు గడించిన రూపాయికైనను పదునారణాల విలువ తగ్గదుగదా!" అనుచు చేతులు కడుగుకొనుటకై యతడు లేచెను.

"మీరిప్పుడు గడింపబోవుచున్న రూపాయలకు విలువ యేమి లేదు," అని భాగీరథి మెల్లగా పలికి, చిఱునవ్వు నవ్వబోయి బాధపడినది.

ఆమె నోదార్పుట వలననే గదాధరునికి మనసు కలక పూర్ణముగా బోయెను.

౨

వేణునాథబాబుగారి కుమారునికి ప్రాణముమీదికి వచ్చియున్నదన్న పుకారు షాపులో నీమూలనుండి యామూలకల్లుకొని, తుదకు బొమ్మలమ్ము భాగమునకును వ్యాపించినది. వేణునాథబాబు కాలము మళ్లిన వెనుక వివాహము చేసికొనెను. అతని కొక్కడే కొడుకు; ఆయుదేండ్లవాడు. ఆ బాలుడంతగా బలముగలవాడు కాడు; అతని శరీరతత్త్వము కడు సున్నితమైనది. ప్రాణములన్నియు నాచిన్నవానిపైనిడుకొని వేణునాథబాబు కాలము గడుపుచుండెను.

షాపులోని నవుకరులందఱును వేణునాథబాబుగారికి గలిగిన కష్టమునుగూర్చి జాలితో మాటలాడుచుండుట విని, గదాధరునికి విశేషమైనవింత కలిగినది. ఆరోగ్యవంతుడైన యజమానునికి కష్టములు కలిగినప్పుడు సేవకులు సంతోషించుటే సహజముగాని, జాలిపడుట యరుదు. వారి యద్భుతప్రవర్తనమునకు హేతువు కనుగొనుటకు గదాధరునికి వ్యవధి లేకపోయినది.

పదిగంటల కతడు షాపులోనికి వెళ్లగానే పని యారంభమయ్యెను. అప్పటికే యనేకులు వచ్చి బయట కనిపెట్టుకొనియుండిరి; తలుపులు తెఱువగానే వారందఱును ముందుగా లోపలికివచ్చిరి. ఉదయమునుండి రాత్రి వఱకును, ఊపిరియైనను తీయుటకు వీలులేని యంత యుక్కిరిబిక్కిరిగా ప్రజలుషాపులో గ్రిక్కిఱిసియుండిరి. తనకున్న యోపిక యంతయు వినియోగించకున్న యెడల, గదాధరుడు పని కొనసాగింపలేకపోయియుండును. జవసత్త్వములన్నియు బూర్తిగా నుడిగి, యతడు రాత్రి యిల్లు చేరుకొనుటచేత, పగటి వృత్తాంతములు భార్యతో జెప్పుటకైన నతనికి శక్తి చాలకుండెను. ఆవృత్తాంతములు వినవలెనని యామెకును యుత్సాహము లేకుండెను. మాఱువేసముతో మగడు తనకొఱకు కష్టపడవలసి వచ్చెనన్నమాట యా యిల్లాలికి బహుకష్టముగా దోచినది.

* * * * *

మూడవనాడు గదాధరుడు బయలుదేఱుచుండగా భార్య, "ఈరాత్రి మీరెన్ని గంటలకు వత్తురు? మామూలుగానా, చివరిదినముగనుక నాలస్యమగునా?" అని యడిగినది.

"చెప్పలేను. మామూలు వేళ మించరాదు. ఉగాది కానుకలు కొనవలసిన వారందఱు ఈపాటికే కొనియుందురు. కొందఱుమాత్రము చివరికే యీ పనిని త్రోసివేసి నేటిరాత్రి కొందురట. ఇట్లని యనుభవము

మూలమున షాపులోనివారు చెప్పినారు. నాకొఱకు కని పెట్టుకొనియుండవద్దు. పిల్లలకోసము ఉగాదికానుక లేమైన కొని తెచ్చెదను; అర్ధరూపాయి పెట్టినయెడల మంచియాట వస్తువులు వచ్చును," అని గదాధరుఁ డనెను.

అర్ధరూపాయియు కర్చుపెట్టఁగల స్థితిలోఁ దాము లేమని యామె యెఱుఁగును. అట్లనుటకు మాత్రము, ఆమెకు నోరువచ్చినదికాదు.

"శుభవర్తమానము తెండు," అని యామె భర్తతో పలికినది. శాశ్వతోద్యోగ మేదైనను లభించునన్న లేని పోని యాశ భార్యకున్నదని యాతఁ డెఱుఁగును. అతనికి మాత్ర మట్టియాశలేశమును లేదు. ఉగాదిపండుగ తరు వాత బొమ్మలచెల్లుబడితగ్గి, వేణునాథబాబు షాపులోని యాభాగమునకుఁ బని తగ్గును. ఇతర భాగములలో వ్యవ హారజ్ఞానము చాలనివాఁడని యతనికి పనియీయరు.

పండ్రెండు రూపాయిలవఱకే తనకును వేణునాథ బాబు కంపెనీకిని ఋణానుబంధ మని మనస్సులో నను కొనుచు, గదాధరుఁడు బయటికి వెళ్లెను. పండ్రెండు రూపాయిలతో ఉగాదిపండుగ యారంభ మగుట శుభ సూచకమని యాలోచించుచు భారతి లోనికివెళ్లెను.

* * * * *

బేరములు ప్రారంభము కాక పూర్వము షాపు మేనేజరుతో రెండునిమిషములు మాటలాడుటకు గదా ధరుని కవకాశము కలిగినది. గదాధరుఁడనఁగా నెవఁడో యా మేనేజరుకు మొదటినుండియు తెలియును గాని తెలిసినట్లు పైకి నటింపలేదు. శాశ్వతోద్యోగముఁ గూర్చి యెత్తఁగా వేణునాథ బాబుగారినే యడుగవలయునని యతఁ డనెను.

నిరాశతో మొగము వ్రేలవేసికొని గదాధరుఁడు నిలిచియుండుట చూచి తోడిపనివాఁ డొకఁడు హాస్య ముగా, "ఇదియేమి, ఉగాదిదేవత మొగము చిన్నపోయి నది! ఇట్లయిన, కానుకలకు వచ్చు పిల్లలకు సంతోష మెట్లు కలుగును?" అని యులికిపడునటు వెన్ను తట్టెను.

ఇంతలో కొంతమందిపిల్లలు తల్లిదండ్రులతో కలిసి వచ్చిరి. "ఉగాదిదేవతా, ఉగాదిదేవతా," యన్న కేక లతో షాపు ప్రతిశబ్దించినది. కొందఱుపిల్లలు చేరువకు వచ్చి, యుగాదిదేవత తొడుగుకొన్నబట్టలు, వేసికొన్న కుళ్లాయి, పట్టిచూచిరి.

చూచి చూచి, యేడేండ్ల చిన్నవాఁ డొకఁడు, "నీవు నిజమైన యుగాదిదేవతవు కావు," అని గదాధరు నితో ననెను. ప్రక్కనున్నవారు కిలకిల నవ్విరి.

ఇట్టిమాటలకు గదాధరుఁడు రెండుదినములైయల వాటు పడియున్నాఁడు. "అబ్బాయీ, ఉగాది దేవతనే నేను; సంక్రాంతి పురుషుఁడు నాకడసారి తమ్ముఁడు," అని చిఱునవ్వుతో జవాబు చెప్పెను.

"నేను నమ్మను, నమ్మను. దేవతలకు తెప్పలు మూఁత పడవని బడిలో మా యయ్యవారు చెప్పినారు. నీకనుతెప్పలు మూఁతపడుచున్నవి. నీవు మా వంటివాఁ డవే. రంగు పూసికొని వేషము వేసినావు" అని యా బాలుఁడు నిర్భయముగా వెక్కిరింపసాగెను.

అట్టి వెక్కిరింపుపొందుట గదాధరుని కది ప్రథ మము కాదు. అయినను, అతఁడు చిన్నపుచ్చుకొనెను. మొగమున చెమ్మపడినది. వేషము విప్పి, విసరి నేలనుగొట్ట వలె ననిపించినది.

"ఉగాదిదేవతవు నీవన్న నమ్మకము నాకున్నది," అని సన్నని గొంతుకతో నైదేండ్ల చిన్నది యొకతె జంకుచు నతనిచేయిపట్టుకొని లాగినది.

గదాధరుఁడు వంగి యాపిల్లదానిని ముద్దులాడి, "అమ్మాయీ, ఉగాదిపండుగ నీకు సుఖకరమగునుగాక!" అని దీవించెను. కృతజ్ఞతయే యా దీవనకుఁ గారణము.

"మానాన్నయు నావలెనే నమ్ముచున్నాఁడు. ఏమి, నాన్నా" అని యా బాలిక వెంటనున్న తండ్రివైపు తిరిగినది.

"అవునమ్మా, సంక్రాంతి పురుషునికి పెద్దన్న; క్రొత్త యమావాస్యకు కొడుకు," అని యామెతండ్రి

గదాధరునివంకఁ జూచి కన్ను గీఁటి, "ఉగాదిదేవతగారూ,

పండుగ దండాలండి," అని యపహాసగర్భితముగా చేతులు జోడించి నమస్కరించెను. అతఁడు గదాధరునికిఁ బూర్వ పరిచితుఁడు; ఒక్కబడిలో నతనితో చదువుకొన్న వాఁడు. ఆనవాలుమాత్రము పట్టలేదు.

వారిరువురును వెళ్లినతరువాత మూఁడునాలుగేండ్ల పిల్లలు కొందఱు గుంపుగావచ్చి చుట్టుకొనిరి. కేవలమును బాల్యమగుటచేత వారు గదాధరుని దేవత్వమును గూర్చి సంశయింపక పూర్తిగా నమ్మిరి. ఆసందర్భమే యయ్యు, ఆపసిపిల్లల విశ్వాసమతనికి సంతోషదాయక మైనది.

మధ్యాహ్నము దాఁటిన వెనుక మందలు మందలుగా వందలకొలంది పిల్లలను వెంటఁబెట్టుకొని పలువురు వచ్చిరి; వెళ్లిరి; అమ్మవలసిన యాటవస్తువులు చాల వఱకు తగ్గినవి. సాయంకాలమునుండియు మెఱుపుదీపములు వెలుఁగసాగెను. ఉక్క యధికమైనది. మనుష్య సమ్మర్దమున గాలిలేక యూపిరి సలుపరాకుండెను. షాపు నవుకరులు వేయిచేతులతో విధివిరామము లేకుండ తీవ్రముగాఁ బనిచేయుచుండిరి.

దీపములు పెట్టకముందే, యొక కబురు పుట్టినది: ఆరాత్రి యెనిమిదిగంటలకే షాపు మూసివేయుట జరుగునన్న కబురు, అప్పటికి కొనవలసినవారు షాపులో నెందఱు మిగిలియున్నను సరియే. "ఆలాగున వేణునాథబాబుగారి యాజ్ఞ," అని మేనేజరు చెప్పెను. "పది పదునొకండు గంటలవఱకును క్రిందటిసంవత్సరమువలెనే యుండవలసి వచ్చు ననుకొంటిమి. పాపము! వేణునాథబాబుగారి చిన్నవాని కెట్లున్నదో? ఆకారణముచేతనే కాఁబోలు, షాపు మామూలు కంటె వేగిరముగా మూయించుచున్నారు. భగవత్కటాక్షమువల్ల ఆచిన్నవాఁడు తేపటియుగాదియే కాక, యిట్టియుగాదు లనేకములు చూచుటకు జీవించి యుండును గాక!" అని నౌకరులందఱు నైకకంఠ్యముగఁ బలికిరి.

* * * * *

కొన్న యాటవస్తువులను పిల్లలకుఁ జేతితో నందిచ్చుటే తప్ప, బేరములు తెగఁగొట్టుపని యుగాదిదేవతది కాదు. అయినను, ఏడుగంటలు వేసినతరువాత మరగుఱ్ఱ మొకదాని విలువవిషయమై యొక ముసలమ్మ తగవుపెట్టి గట్టిగా కేకలు వేయుచు, గదాధరుని యొద్దకు వచ్చినది. షాపువారు చెప్పినవెల యైదణాల తొమ్మిది పైసలు. నాలుగణాలునరమాత్రమే చేయునని యామె వాదము. మొసలివలె పట్టుకొనివిడువని యాముసలిదాని గోలమూలమున గదాధరునికి చెవులు గియ్యిమనినవి; తలకాయ రింగుమనుచుండెను. తాను నేర్చుకొన్న యుగాదికానుక యన్నది తప్ప మఱియేమాటయు నతనినోట వెలువడ లేదు. ఆలాగున ముమ్మాఱుపలికి నాలుగవసారి యనఁబోవుచుండఁగా, మేనేజరు అచ్చటికి వచ్చెను. ముసలి ఘోషవిని, బేరము నాలుగణాల యాఱుపైసలకే పైసలు చేసి, యతఁడు గదాధరుని 'పనియున్న'దని పిలిచెను.

"అయ్యా, క్షమింపుఁడు. నేను మఱి పనిచేయలేను; నిశ్చయముగా చేయలేను. గది గిఱ్ఱునతిరుగుచున్నట్లున్నది. ఈప్రజలు భూతములవలె మనుష్యులను కొఱుకుకొని తినుచున్నారు గాని, భూతదయ యున్నవారుగా కనఁబడరు. అందఱును స్వలాభపరాయణులే. నన్ను క్షమింపుఁడు. నావలన మఱిపని కాదు," అని గదాధరుఁడు హీనస్వరమునఁ బలికెను.

అతని చెవిలో మేనేజరు "మీరు చెప్పినదంతయు యథార్థమే. ఇంక నీవని చేయవలసిన యవసరము లేదు; ముఖ్యముగా మీకు లేదు. గదాధరబాబూ, ఇటువి నుఁడు: వేణునాథబాబు గారి యొద్దనుండి కబురు వచ్చి నది. జాగు చేయక మీరు వెంటనే వారియింటికి వెళ్ల వలెను. ఇప్పుడున్న వేషముతోనే, అనఁగా ఉగాదిదేవత వేషముతోనే. ఆటవస్తువులు కొన్ని గోనెసంచిలో మూటకట్టి యుంచితిని, ఆమూటపట్టుకొని వెళ్లుఁడు. వేణునాథబాబు గారి పెద్దమోటారుబండి మీకొఱకు బయట సిద్ధముగా నున్నది," అని చెప్పెను.

గదాధరుఁ డతని మొగమువంక వెఱ్ఱివానివలెఁ దేరిపాఱఁ జూచుచు, "మోటారుమూట కట్టుకొని వెళ్ల వలెనా?" అనెను.

"గదాధరబాబూ, అలసి మతి చెదరినట్లున్నారు. తెలివి తెచ్చుకొనుఁడు. ఆటవస్తువుల మూటపట్టుకొని మోటారులో వేణునాథబాబు గారి యింటికి మీరు వెళ్ల వలెను."

"ఎందుకు? నేను వెళ్లను; అక్కడకు నేను వెళ్లను."

"ఎందుకు మీరు వెళ్లననుచున్నారో, మీ రెవ్వరో యీసంగతి యంతయు నాకుఁ బూర్తిగా తెలియును; వేణునాథబాబు గారికిఁ దెలియదు. పోల్చుకొనఁ జాలని వేషములో నున్నారు మీరు."

"అవును గాని, యెందుకు—?"

"వేణునాథబాబు గారి కుమారుఁడు చాలజబ్బులో నున్నాఁడు. ఒకవేళ బ్రదుకఁడేమో! రేపే యుగాదియని యీ బాలునికి తెలియును. ఉగాదిదేవత నేటి రాత్రి తనకు కానుకలు తెచ్చియిచ్చు నను నమ్మకముతోఁ జూచుచున్నాఁడఁట! దీపముపెట్టినప్పటినుండియు, "ఉగాది కానుకలు పట్టుకొని యుగాదిదేవత యెప్పుడు వచ్చు?" నన్నపాటయే యఁట! చీటీ వ్రాసి వేణునాథబాబు గారు మోటారు పంపినారు. ఉగాదిదేవతగారి కథ మీరు తెలివి తేటలతో నడిపిన యెడల, బాలుఁడు బ్రదుకుట కును వీలున్నదని డాక్టరు చెప్పినాఁడఁట! రండు, ఆలస్యము నకు వీలు లేదు;" అని మేనేజరు తొందర పెట్టెను.

ఒక్కనిమిషమే గదాధరుఁడు సంశయించినాఁడు. ఆమఱు నిముసమున బయటికి నడిచి వెళ్లి, "నాభార్యకు వర్తమానము పంపుఁడు," అని మోటారు నెక్కెను.

3

మోటారు నెక్కి గమ్యస్థానమునకు చేరుకొన్న లోపున నేమి జరిగినదో గదాధరునికిఁ దెలియనే తెలియదు. తెఱచియున్న కిటికీల లోనుండి చల్లని గాలికొట్టికొం చెము నిద్రపట్టినది. మోటారు దిగిన సంగతియు నతనికి జ్ఞప్తి లేదు. రోగి యున్న గదివెలుపట డాక్టరు తనభుజము మీఁదఁ జేయివేసి మాటలాడినప్పుడే పూర్తియైన మెలఁ కువ వచ్చెను. అంతవఱకును కునికిపాట్లే.

డాక్టరు—"మీరు బహుజాగరూకతతో మెలఁగ వలెను. ఈ యాటవస్తువుల సంచి భుజముమీఁద వేసికొ నుటకు మీకభ్యంతరము లేని యెడల, అదియే మంచి పద్ధతి యేమో! ఆవిధముగానే యుగాదిదేవత వచ్చి నని పిల్లవాఁడు నిరీక్షించుచున్న నట్లున్నది. గదిలోఁ బిల్ల వానిని దప్ప, తదితరు లెవరున్నను మీరు వారిని జూచి నట్లు నటింపరాదు. ముఖ్యముగా గమనింపవలసిన విషయ మేమనఁగా, మీరు నిక్కమైన యుగాదిదేవతయే యన్న నమ్మకము పిల్లవానికిఁ గలుగవలయును. ఆ నమ్మకము కలిగిన యెడలఁ దృప్తి కలిగి యతఁడు పరుండ వచ్చును. నేను జెప్పిన సంగతులన్నియు నవగాహనమైనవా మీకు?" అని యడిగెను.

భుజముమీఁద సంచి పెట్టుకొని, "బోధపడినవి; నాశక్తివంచన లేకుండ మీరు చెప్పినట్లు చేసెదను;" అని గదాధరుఁడు సిద్ధమయ్యెను.

"నిద్రపట్టినదా, పిల్లవాఁడు బ్రదుకుటకవకాశము న్నది. ఆపై భగవంతుఁడున్నాఁడు."

"నన్ను చూచి బెదరు నేమో!"

"ఆ భయము లేదు. క్రిందటి సంవత్సరము తండ్రితో షాపు లోనికి వెళ్లి యుగాది దేవతను చూచిన వాఁడే. ఆటవస్తువులను మంచము ప్రక్క-కాళ్ల వైపున బల్లయున్నది. మఱి వెళ్లేఁడు. ఆలస్యమగుచున్నది."

"పిల్లవానిపేరు?"

మెల్ల తలుపు చూపులతో. "మురళీధరుఁడు. ముద్దుకు మురళీ! యని కుద్దించి పిలుతురు," అని డాక్టరు తలుపు వంక వ్రేలితోఁ జూపెంచి, తాను వెనుకకు తగ్గెను.

"మఱొక్క-సంగతి. ఉగాదిదేవత మీఁది నుండి దిగు నని పిల్లవాఁడు చూచుచున్నాఁడేమో?"

"భేషు! పిల్లల తండ్రి కావలయును," అని డాక్టరు "అందుఁ గూర్చి శంకపడిన యెడల, మీరే నయుదుకొనుఁడు. మీరు కార్యము సానుకూలము చేసికొనివత్తు రన్న నమ్మకము నాకున్నది. వేణునాథ బాబు గారికిఁ బుత్రభిక్ష పెట్టుటకే మీరు వచ్చితిరి." అనెను.

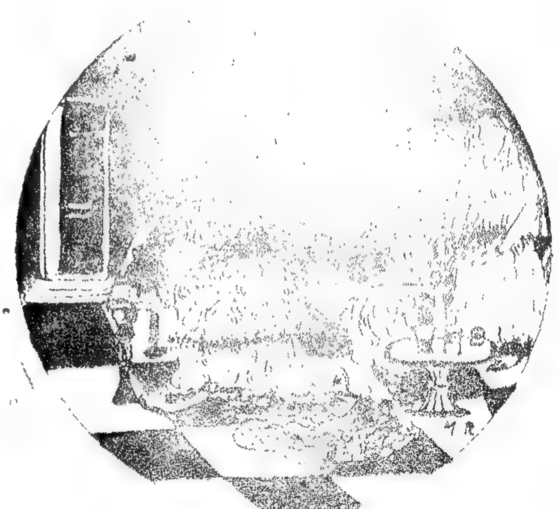
గదాధరుఁడు కన్నులు బిగుగాఁ దుడుచుకొని, దుస్తులు సరిచేసుకొని, యుచ్ఛ్వాసనిశ్వాస సములుసమము గా నచ్చుచున్నట్లు చూచుకొని, తలుపు మీఁదఁ జేయివేసెను. వేణునాథ బాబు మీఁదితోనపగ యతని కిప్పుడు జ్ఞప్తియైన లేదు. పిల్లవాఁడు జీవించునా మరణించునా? ... ఇట యొక్కటియే మనస్సులో నున్న యాలోచన. తనముద్దుబిడ్డఁడు మదనుఁడు తలఁపునఁబడి, లోకమందలి బాలురందఱు నతనికిఁ బ్రేమింపఁ దగిన వారే యైరి.

చప్పుడు కానీయకుండఁ దలుపు మెల్లఁగాఁ ద్రోసి, గదాధరుఁడు లోనికి జొరెను.

గది విశాలమైనది. దీపపు వెలుతురు మంచము కాళ్లవైపున మాత్రమే హెచ్చుగా పడుచుండెనుమంచమునకుఁ గొంచెమెడముగాఁ జీకటిలో స్త్రీపురుషులిరువురు రెండుగాఁగల చేతులను గట్టిగాఁ బట్టుకొని, కుర్చీలలోఁ గదలిక లేకుండఁ గూర్చుండిరి. ఇరువురును గ్రుంగియేయున్నను గాని, వయోధికతయో మఱి యేహేతువో, పురుషుని క్రుంగుట హెచ్చుగా నుండెను. వారి వైపున గదాధరుని చూపులొక్క మాత్రమే నిలిచినవి. పగవాఁడని తానూహించుచున్న యా భాగ్యవంతుని సామీప్యముకారణమేమియో కాని, యతనికి మనోవైకల్యమేమియు కాలేదు. దిగువ చూపులతో నతఁడు మెల్లగా నెమ్మదిగా మంచము కాళ్ల యొద్దకు నడిచి వెళ్లి, భుజము మీఁదియాటవస్తువుల సంచి క్రిందికిఁ బదిలముగాఁ దించెను.

మంచముమీఁదఁ గదలిక యన్న మాట లేదు. నిశ్శబ్దముగా బాలుఁడు బాలీసునకానుకొని, వెల్లకిలఁ గాళ్లు చాఁచుకొని యుండెను. ఎత్తు కొఱకు శిరస్సుక్రింద బాలీసు కాక దిండును వేసి యున్నది. నిశ్చలములైనిగనిగ మెఱయుచున్న పెద్దకన్నులు, రోగము చేతఁ జిక్కించి జ్వరతీవ్రమునఁ నెఱ్ఱనైయున్న యా చిన్నవాని పలుచని మొగమునంతను నాక్రమించుకొన్నట్లున్నది. ఆ కన్నులు పెట్టి తదేకదృష్టితో నతఁడు క్రొత్తఁగావచ్చిన యుగాదిదేవత వంకఁజూడ సాగెను. ఆ దృష్టియందు వింత తప్ప మఱేమియు లేదు.

సంచిలోనుండి గదాధరుఁడు తాను తెచ్చిన యాటవస్తువు లొక్కొక్కటిగా వెలుపటికిఁ దీసెను. అవి షాపులోని యెంపుడు బొమ్మలు. బల్ల మీఁదఁ బెట్టుటకు ముందు ప్రతి వస్తువును బాలుఁడు స్పష్టముగాఁ జూడఁ గలుగు నట్లు

"దీపపువెలుతురునను వానిని బరీక్షించుచున్నట్లతఁడు నటించెను."

మీఁదికెత్తి, దీపపువెలుతురునను వానిని బరీక్షించుచు నట్లతఁడు నటించెను. పిల్లవాని చూపు లతనిని క్షణమాత్రమును విడువకుండెను. ఆటవస్తువులమీఁది కతని దృష్టులు వెళ్లనేలేదు. ఉగాదిదేవతావిగ్రహమే యతని నాకర్షించినది.

తెచ్చిన యాటవస్తువులన్నియు గదాధరుఁడు బల్ల మీఁదఁ బేర్చుట యయిన తరువాత, మంచము మీఁది నుండి, "వందనములు" అన్నమాట బలహీనస్వరముతో వచ్చినది.

మాటలాడవలె నన్న యేర్పాటుతో గదాధరుఁడు రాలేదు. అట్లయిన యెడల, దేవతయన్న నమ్మకము పిల్లవానికిఁ బోవునేమో యని యతని భయము. అయినను, అప్రయత్నపూర్వకముగా మాట లతనినోటినుండి యప్పుడు త్రోసికొని వచ్చినవి. ప్రేమ యుట్టిపడఁ జాలు నవ్వుతో నతఁడు, "మురళీ, నేను తెచ్చిన యుగాది కానుకలు నీకు నచ్చినవను కొందును. నీకు జబ్బు గనుకఁ పైనుంచి దిగిన యెడలఁ జెమ్మగాలి గది లోనికి వచ్చునని తలఁచి, గుమ్మము దారిని వచ్చినాను. ఇచ్చటనే మఱియించుక యాఁగవలయు నని యున్నది కాని, నీవంటిపిల్లలు పలువురు నాకొఱకు కాచుకొని చూచుచుందురు. అందుచేత వెళ్లక తీరదు. నేను వెళ్లులోపల, నామాట యొకటి విందువా? అట్లయిన, సంతోషముతో పోవుదును," అని బాలుని చెంతకు వెళ్లి, "మురళీ, నా మాట విని నన్ను సంతోషపెట్టవా?" అని బతిమాలుచున్నట్లడిగెను.

పిల్లవాని పెదవులు కదలినవి. గదాధరుఁడు వంగి వినఁగా, "ఉగాదిదేవతా, నీ మాటతప్పక విందును;" అన్న పలుకు లస్పష్టముగా చెవిని బడినవి.

"అట్లయిన మురళీ, ఇదిగో ఉగాదిదేవత; నీతల క్రింది దిండు తీసివేసి," అని మెల్లగా పిల్లవాని దుర్బలశరీరముక్రిందికిఁ జేయిపెట్టి భద్రముగా గొంచెము దిగజార్చి, "ఒకప్రక్కకు నిన్ను మెల్లగాఁద్రిప్పి" అని యొత్తిగిలించి "నిన్ను బరుండఁబెట్టును" అని గదాధరుఁడు పిల్లవాని కన్నులను తనచేతివ్రేళ్లతోమూసి, "మురళీ!" పరుండుము. హాయిగానిద్రపోయి, రేపటి యుగాదికి జ్వరము లేకుండ లెమ్ము. అట్లయిన సంతోషించి, నేను నీకుఁ బ్రతి యుగాదికిని కానుకలు తెచ్చుచుందును," అని యూరకుండెను.

"ఉగాదదేవత, నిజమే; అబద్ధము కాదు," అని మూసికొన్న కన్నులతోఁ బిల్లవాఁడు మెల్లగా ననెను.

"నిజమే; అబద్ధము కాదు"

"మానాన్న లాగున, నిజము?"

"మీనాన్నలాగున నిజము."

వెనుకనుండి చెక్కినట్లు చప్పుడు. ఆ తరువాత చాలసేపటివఱకు సంపూర్ణనిశ్శబ్దము.

ఎంతోసేపైన తరువాత, మెల్లగా, కష్టముగా, గదాధరుఁడు వంగియున్న తన శరీరమును దిన్నగగునట్లు పయికెత్తి లేచెను. ఒకటిరెండు నిమిషములవఱకును దా నెచ్చటనున్నదియు నతనికిఁ దెలియలేదు. తరువాత జోగ్గులాడుచు గదివిడిచివెళ్లి డాక్టరుతో, "నిద్రపట్టినది," అని గొణఁగి, గబాలున వెనుకకొఱఁగెను.

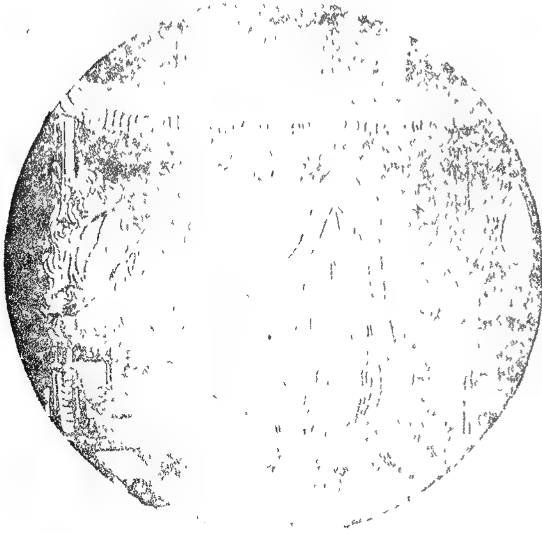
తెలివివచ్చి చూచుకొనఁగా, గదాధరుఁడు పరున్నది హంసతూలికాతల్పముననఁదగినపాన్పు. నోటియందు మందువాసన. అప్పుడే, తలుపు తెఱచుకొని డాక్టరు బయటికిఁ బోవుచుండెను.

మంచముప్రక్క నిద్రలేమిని దెలుపుచున్నవాడు మొగముతో వేణునాథబాబు జాలిచూపులు చూచుచు నిలువఁబడినాఁడు.

"పిల్లవాఁడు నిద్రించుచున్నాఁడా?" అన్నది గదాధరుని మొదటిప్రశ్న.

"మామురళి నిద్రించుచున్నాఁడు. ఇక బ్రదుకుడు"నని డాక్టరుగారు చెప్పినారు. భగవంతుఁడు నిన్ను రక్షించునుగాక!" అని కంపితస్వరముతో వేణునాథబాబు జవాబు చెప్పెను.

"మఱి యింక నేను మాయింటికి వెళ్లవలయును" అని గదాధరుఁడు లేవఁబోయెను. ఆఁపఁదలఁచినట్లు వేణునాథబాబు చేయియెత్తి, "కాఫీవచ్చుచున్నది. పాపము!

రాత్రి భోజనము నీకు లేనేలేదు......నాకుఁ దెలిసియున్న దే—" అని యేమో యనఁబోయి యూరకుండెను.

ఇరువురును గొంతసేపు మౌనము దాల్చిరి. అటు వెనుక జంకుతో వేణునాథబాబు, "గదాధరా, ఒకప్పుడు మీతండ్రియు, నేనును స్నేహితులము. నీవును—నీవును నా స్నేహితుఁడవు కమ్ము," అనెను.

దానికిఁ బ్రత్యుత్తరము రాలేదు.

"నీయూహలు నాకుఁ దెలియును. మీ తండ్రి యనంతరము మీయెడల నిరాదరణము చూపి యుంటిని. అది—అది పొరపాటే. అయినను దానికిఁ గారణము—ఉహుఁ! అంగువిషయమై యేమియుఁ జెప్పను."

"కారణ మేమున్నది? భాగ్యముపోయి నీచస్థితిలో మేమున్నాము గనుక—"

"అది కాదు."

"మఱి యేమి?"

"మీతండ్రి మూలమున నా యాస్తిలో సగము పోయినప్పుడు, అది నాకుఁ దగినంత కోపకారణము కాదగదువా?"

"మా యాస్తిగూర్చా?"

వేణునాథబాబు వింతచూపులతో, "ఏమి? మీ తండ్రి యప్పులకు నేను జామీనుగా నున్నసంగతి నీకుఁ దెలియనే తెలియదా? అవి నేను తీర్చుకొనవలసి వచ్చినది. ఈసంగతి మీయమ్మ నీతోఁ జెప్పలేదు కాఁబోలు. వ్యవహారజ్ఞానము చాలక మీతండ్రి—"అని తటాలున నాఁగి, "క్షమింపుము. ఈ సంగతి నీ యెదుటఁ దేవలసినది కాదు. ఇది యంతయు నీకుఁ దెలియుననుకొంటిని. ఇంకను నా స్నేహమును నిరాకరింతువా?" అని ప్రార్థనాపూర్వకముగాఁ జేయిచాఁచెను.

గదాధరుఁడు చేయియెత్తి తనచేతిలో నుంచినంత నే యావృద్ధుమంచముపైఁ గూలఁబడి డగ్గుత్తుకతో, "మురళీ మాకు దక్కిన సంతోషమిప్పుడు కొఱంతలేనిదైనది. నీ మూలమున నేఁడు మరలఁ బుత్రవతియైన తల్లి తన కృతజ్ఞత తెలుపవలెనని తొందరపడుచున్నది; రమ్మందువా?" అని యడిగెను.

గదాధరుఁడు కన్నులు మూసికొని, యంగీకారసూచకమైన శిరఃకంపము చేసెను.

౪

అప్పుడే భారతీభాయి తలుపుతెఱచి, భర్తవచ్చునేమో యని వీథిలోని కడుగుపెట్టినది. ఇంతలో మోటారుబండి యొకటి జుమ్మనవచ్చి యామెకుఁ బదియడుగులదూరమున నిలిచినది.

వేషముతోడి వింతవిగ్రహము భుజముననున్న సంచితో బండిలోనుండి వెడలివచ్చి, "భారతీ, నేనే; భయపడకుము. ఉగాదిదేవతవేషమున నన్ను మనపిల్లలు చూచి సంతోషింతురని యిట్లు వచ్చితిని. లోనికి రమ్ము పిల్లలను లేపుదము," అని యింటిలోనికి దారితీసెను.

"ఏమి, ఏమి జరిగినది?" అని భారతి యాతురముతో వెంబడించినది.

బండిలోని పెట్టెలు దింపి లోపలఁ జేర్పించిన తరువాత గదాధరదాసు, "భారతీ, శుభవర్తమానము

నీవు కోరినట్లే తెచ్చితిని." అని రాత్రికథ యంతయు సవిస్తరముగా వినిపించి, "నేటినుండి నేను వేణునాథబాబు గారి సెక్రెటరీని. మొదటిలో, నెలకు నాలుగువందల

రూపాయిల జీతము. ఇది యాయన మనకిచ్చిన యుగాది కానుక," అని జేబునుండి తన యుద్యోగపత్రము తీసి భార్యచేతఁ బెట్టెను.

భారతి యానందముకంటె మంజరీమదనులసంతోషము పదింతలైనను హెచ్చు. ఉగాదిదేవతయై తమ తండ్రి యుగాదికానుకలు తమకొఱకు తెచ్చినాఁడని వారతనిచుట్టును తెయ్యిమని యాడసాగిరి. మంజరికి రకరకముల గౌనుగుడ్డలు, మదనునికి మంచిమంచి షరాయిలు, కోట్లు, టోపీలు: ఇవి పెట్టెలలోనివి. సంచివిప్పఁగా బయలుదేఱినవి: ఏనుఁగులు, గుఱ్ఱములు, కుక్కలు, ఇత్యాదులైన గాజుబొమ్మలు, బూరలు, చిన్న రెయిలుబండి, చిన్న తుపాకి,—,—,—. వారి యానందమునకు మేరలేదు.

చదువరులారా, ఉగాది కానుకల మూలమున మీకు, మీపిల్లలకు, నిట్టి యానందమే కలుగును గాక!

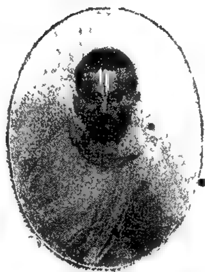
కొత్త సంవత్సరంబు మీకును, త్వదాప్త
జనులకు సుఖప్రదంబయి జరుగుఁ గాక!
ఇట్టి సంవత్సరంబు లనేకము లిటు
మీఁద మీకుఁ గల్గుతఁ బరమేశు కరుణ!

[ఈ కథకు శ్రీ మానికొండ రామారావుగారు, (బందరు) చిత్రములు వ్రాసిరి]

గుహునియుక్తి

వెలఁగపూఁడి దానయ్యచౌదరి గారు

అల్ల మిథిలాపురంబున కరుగునాఁడు
త్రోవఁగలబండ నీపదధూళి సోఁకి
నాతియై పోయె నయ్య, నా నావకూడ
నీపదరజంబు సోఁకుట నెలఁత యగునో?
కాష్ఠమయమైనదయి నీటఁ గలియు నేమొ?
నమ్మరాదయ్య, లవమైన నమ్మరాదు
దోసఁగు గలదయ్య, నీపాద ధూళియందు
నిట్లువల్కితినని యెద నీర్ష్యఁ గొనకు.
సర్వమెఱిఁగిన వేదాంత చక్రవర్తి
జనకుఁడే నీవివాహంపు సమయమందు
సంశయోపేతుఁడై నీదు చరణములను
గనకపుంబళ్ళెరంబునఁ గడిగినాఁడు

వ్యాసకర్త

తమదు నర్ధాంగలక్ష్మి యీ తల్లి సీత
యనుదినంబును మీదు పాదాబ్జములను
గడుగుచుండుటకునుగల కారణంబు
సంశయముఁ బొందుటే కద్దొ, సత్యమరయ!
ఇన్ని యెఱిఁగినవాఁడ నిన్నెవ్విధమునఁ
బదములఁ గడుగఁగనీక పడవమీఁది
కెక్కఁగా నిత్తునయ్య, యో యినకులేంద్ర!
జీవనాధారమియ్యది చెడినపిదప
నిన్ననిన ఫల మిసుమంత యున్నదయ్య?
దీనుఁడను నాదుప్రార్థన తెఱఁగెఱింగి
పాదములనిమ్ము కడిగెద భక్తితోడ.
రమ్యగుణసాంద్ర, శ్రీరఘురామచంద్ర!

అడివి బాపిరాజు గారు బి. ఏ.

౧

ఓ నరపతీ! నువ్వు ముప్పైయిద్దరు రాజకుమారులు మోసే వివిధ రత్న సువర్ణ పల్యంకికపై ఊరేగుతూ వుంటావు. గౌరీశంకర శృంగమహాహిమప్రదేశాలలో తిరుగాడే దేవమృగచామరాలతో నవ యౌవన చంద్రికాస్నాతలైన మహారాజకుమారికలు పదహారుగురు మంజుల కంకణకింకిణీస్వనాలు వెలయ నీకు సదా వీస్తూవుంటారు. నీవైభవం యక్షపతి కుబేరుడికూడా లేనేలేదు.

నరపతీ! నీక్రీగంటి ఎరుపులు చూడగానే హిమాలయాది పర్వతములు కదలిపోతాయి. సదా సంతోషంతో ఉప్పొంగే ఒంటి వాండైన సముద్రుడు ఇంకిపోతాడు. అనేకోర్మికోజ్వలితమైన నీ అంగుళీవ్యంజనములకు ఒక్కసారిగా ఇరువదియొక్క అక్షౌహిణులు గజతురగపదాతులు, సర్వసైకాబలాలు హుమ్మని ముంగు కురికిపోతవి. మానవాకృతి నిబిడజనపదములు ఎడారులైతే మరుభూములు మహాపట్టణాలౌతవి. నీ బలసంపత్తి దేవిచ చూపలేంచు సమాగుస్సకే లేదు

౨..

ఆనరపతి ఒకనాడు ముప్పైరెండు మహారాజ్యాలకు పాలకులగు తన సామంతుల కుమారులు మోసే అందలమునుంచి దిగాడు. మంచి అందమైన వస్త్రాలు ధరించి అంతఃపురంలో అంతటా ఏమ్మాత్రం ద్వారికైనా ఎడంలేకుండా అడ్డంగా పడుకొనివున్నారు తానుజయించిన లాతిరాజ్యాలనుంచి ఖైదీలుగాపట్టుకొనివచ్చిన మంత్రులు, సేనానాయకులు, రాజకుమారులున్నూ — వాళ్లపైనుంచిరాళ్లుపొదిగిన బంగారపుచెప్పులతో నడుస్తూ తనమందిరం చేరాడారాజు. ఆ మందిరవైభవం! మచిలీపట్టణపు పల్యంకపురీ ప్రతిసీరాదులు, గంధాత్రిము కక, శ్రీపర్ణికాదిదారువుల శిల్పములుగల గోపానసీపటలాదులు, దంతస్తంభాలు, రత్నఖచితసువర్ణసింహాసనాలు, సింహశార్దూల మృగాధిప కృష్ణసారాది మృగచర్మాలు, సువర్ణధూపదీపస్తంభాలు, కాశ్మీరపు పట్టుపనిచేసిన దుకూలాంబరముల చాందినీలు, అందుండి వ్రేలాడు నీలగారుత్మతలోహితక వజ్రముల దీపపుబుడ్లు, భీమ వాయుపుత్రాభిమన్యు రామరావణ సుందోపసుందాదివీరుల చిత్రలేఖనములు, స్ఫటిక రత్న నీలాది వివిధవర్ణ శిలలు, చంద్రశిలలు చెక్కిన శిల్పాలు.

ఆ నరపతి వచ్చి పట్టుతలగడలు, పరుపులు, దిండ్లు వేసిన ఒక పీఠముపై అధివసించంగా పూర్ణచంద్రబింబాస్యలగు బాలికలు వచ్చి, కొందరు సువాసనలవేళ్ల విసనకర్రలతో వీస్తున్నారు, కొందరు వీణారాగితాలతో కంఠాలుమేళవించి కాకలీస్వనులతో పాటలుపాడుతూ వున్నారు; కొందరు పాదసేవచేస్తూవున్నారు; కొందరు వర్ణకంచే పరిహారంలో అతనిదేహమునకు లేపనాలు పూయుచున్నారు.

న్యాసకర్త, చిత్రకారుడు

ఆనరపతి మహాసత్త్వుడు, ఆజానుబాహుడూ అయివున్నాడు. అతని విశాలమైనవక్షం హిమాలయపర్వతసానువులావుంది. అతని భుజాలు, చేతులు ఏనుగుకుంభాలు, తొండాలు. ఆనరపతి గౌరీశంకరశృంగంలా మహోన్నతరూపుడు. మల్లయుద్ధం గదాయుద్ధాలలో శక్తితోమరం అవీ అత్యంత నిపుణంగా వేయడంలో, యిరువదినాలుగు రకాల కత్తి సాములు, ఘాతము, గతి, వక్రము, ప్రతిఘాత, అపగతి, లక్ష్యము, వాటిల్లో అత్యంతంగా ప్రావీణ్యం వుంది. ధనుర్వేదంలో అర్జునుణ్ణి మించిపోతాడు. గజతురగశాస్త్రము లతనికి అశ్వినీ కుమారులకు మల్లే అతిచిత్రంగా వచ్చును.

ఆనరపతి చాలా అందమైనవాడు. అతనిచూస్తే అప్సరసలుమొదలయిన దివ్యనారీమణులకూడా హృదయం కొట్టుకునేది. దేవతల్లోనే లేడు అతనితో సమానమైన సుందరమూర్తి. అతడు అన్ని కళల్లో, అన్నిశాస్త్రాలల్లో మహాసిద్ధి సంపాదించాడు.

సేనలు నడపడం, కొద్దిసేనలతో గొప్పసైన్యములను కూడా చీకాకుపరచి నాశనం చేయడం, వ్యూహాలు పన్నడం— వీటిల్లో ద్రోణాచార్యుడుకూడా అతనికి ఈడు కాడు. అతని సైన్యాల్లో భయంకరంగా యుద్ధము జరిగినప్పుడుకూడా భటులు ఎప్పుడూ కొద్దే నశించడం. రథగజతురగపదాతిదళాల ప్రతివీరుడు, సైనికుడు, సము

ద్రాల్లో ఆనరపతియొక్క యుద్ధనౌకల నావికులు అందరూ ఆత డంటే మహాప్రేమతో వుంటారు. వారికి వచ్చినసాయకుడు; గొప్పగా ధనమిచ్చు ప్రభువు; వారి హృదయం రంజించే వీరుడు.

దేశాలన్నీ ఓడించాడానరపతి; కానుకలుకప్పాలుకొన్నాడు. రాజసూయయాగములు మూడు చేసాడాచిన్నతనంలో నే.

3

ఆనరపతికి ప్రపంచమన్న కోపము; నరు లన్న హేయము. ప్రజలందరు కాకులగుంపులు. వాళ్లచిత్తవృత్తులు అతిచంచలమైన సాగ మంచులు. ఉత్తమపురుషులకు సామాన్యమానవులు బానిసలు, వాళ్లకి చాకిరీ చెయ్యడానికే ఆపసరాలు పుట్టింది. ఈ ప్రపంచంలో మహా సత్త్వలుతప్ప యింకెవ్వరూ తల యెత్తి తిరగడానికి స్వతంత్రం లేదు. వాళ్లు సామంతరాజులైతే యేం మండలాధిపతులైతే యేం అందరూ ఒక్కడికే శుశ్రూష చేయాలిసిందే.

ఆ నరపతితో సమానమైన హోదాకలవాళ్లు లేనేలేరు. ఏరాజైనా తనక్రిందివాడే. భరతదేశం అంతా దిగ్విజయయాత్రలుచేసాడు పదిహేనుసార్లు. కామరూప,వంగ, మగధ, మాళవ, మత్స్య,పాంచాల, కాశ్మీర, గాంధార, సింధు, బర్బర, కాంభోజ, అవంతి, ఘూర్జర, పుళింద, కళింగ, పాండ్య, చేర, చోళ, కేరళాది సకలరాజ్యాలు ఆతనికి లోబడ్డాయి. ముప్పదియారు ద్వీపాలు సువర్ణ, యవ, కుశ, అపవర్ణ, జవన, సుమిత్ర, సింహళ, క్రౌంచాది ప్రాచ్యద్వీపములు, యవన, చంద్ర, అవరాంత,పాప్రారహారోమకాది ప్రతీచీద్వీపములు, వాటి ప్రభువులు ఆతని నాకాబలాలకు జోహార్లు చేసారు.

అంత మహాబలవంతుడై రాజ్యంచేస్తూ ఆనరపతి ప్రజాకంటకుడయ్యాడు. ప్రజలదగ్గిర పన్నులు ఎక్కువవసూలుచేయడమేకాదు; వాళ్లని దోచుకోవడమే కాదు; వాళ్లంటే వుండే నిరసనచేత వాళ్లకష్టసుఖాలు విచారించడంగాని, వాండ్లకు సౌకర్యాలు కలుగజేయించడం గాని, వాళ్లకు సరియైన న్యాయం కలిగేటట్టు చూడడం గాని సుతలామూ ఏమిన్నీ లేదు. తనక్రిందవుండే సామంతరాజులు ఎవరైనా తమమండలంలో ప్రజానురంజకుడై వారిని సకలధర్మయుక్తంగా పరిపాలనచేస్తూ వుంటే ఆ[illegible] ఈనరపతి హేళనచేయడం, ఆతన్ని తన మహాసభలో అగౌరవపఱ్చడం.

నరుల్ని వాహనంగాచేసి నైరుతినిమించిన రాక్షసుడై నరబాధకుడై మహాఅందగాడై ఆనరపతి భయంకరభుజగంలా, చండవ్యాఘ్రంలా క్రూరసౌందర్యంతో విరాజిల్లుతూ వుండేవాడు

"ఆ నగపతి గౌరీశంకర శృంగంలా మహోన్నతరూపుడు."

౪

ఆరోజు ఆలా ఆమందిరంలో శయనించి వుండి మూలగా వీణవాయిస్తూవున్న ఒకదివ్యమోహన విగ్రహమైన చిన్నదాన్ని తన దగ్గరకు రమ్మని సైగచేసాడు ఆ నరపతి. ఆమెను వర్ణించాలంటే మనోహర సుగంధ కుసుమాలన్నీ మలగికలగిపోతవి; మందమలయశీతల పవన ంకురాలు మాటుమణిగిపోతవి; మంజుల సౌదామినీలతలు మసకమసకై పోతవి.

ఇరువదివర్షాలు ప్రాయంవాడై ఆనరపతి వివాహము చేసుకొనలేదు. వివాహం ఆతనికేమీ ఇష్టంలేదు. స్త్రీఅంటేఅసహ్యము. జీవప్రపంచంలో హేయమైంది వనిత. వాళ్లు చాకిరీకొరకే కాని ఉద్వాహం చేసికోడానికా. ఆనరపతి ఘోటకబ్రహ్మచారి.

వణుకుతూ వచ్చింది ఆ కన్యక నరపతి ఎదుటకు. "భరతవర్షంలోవున్న అద్భుత సౌందర్యలావణ్యవతీగణములలోకెల్ల నువ్వు చాలా అందమైన దానవుటగా? నీ కన్నులు ఆనందంలో నిర్మలనీలాభ్రగంభీరపథముల తేలియాడి సర్వవర్ణాల మినుకాడు నక్షత్రాల్ని, విచారంలో జలప్రతిబింబితకాదంబినీచ్ఛన్న సంధ్యాకాంతుల్ని, రౌద్రంలో భయంకరకాలాహి ఫణాగ్రజ్వలితరత్నాల్ని—ప్రేమలో శరత్పూర్ణిమాచంద్ర చంద్రికాంచల స్వచ్ఛరత్నాల్ని పోలుతవిటగా? అయితేఏం! నాకు నిన్నుచూస్తే యీ అసహ్యం ఎందుకు?" అని నరపతి అడిగినాడు.

ఆబాల మాటాడలేదు.

"నీ వీమృదువైన దేహంతో, నీ కులికిపోయే వయ్యారంతో నిల్చున్నావు. హారాలతో వెలిగిపోతూవున్న నీకంఠాన్ని యీవేళ్లు నలిపివేస్తే యేంజేస్తావు?"

ఆఅబల ఒకఅడుగు వెనక్కి వేసింది.

"ఉస్" అని ఆనరపతి ఆపీఠము పట్టుదిండ్లపై ఒరిగిపోయాడు. అతని కర్కశహృదయంలో ఏదో తీరజాలనివ్యగ్ర.

పసిపిల్లలా నరపతికి హేయపదార్థములు. ఆతడు రాజ్యాలలో సంచరిస్తూవుంటే నిసుగులు కంటబడగూడదు. ఏతల్లిదండ్రులైనా నరపతి ఎదురుగా పోనిచ్చారా, ఆ తల్లిదండ్రులకు నూటయిరువది కొరడాదెబ్బలు; ఆశిశువుకు ఒక చిన్న బెత్తపుదెబ్బ.

ఆ నరపతిరాజ్యంలో వుండేప్రజలకి ఆతడంటే భయం. పరాయిరాజ్యాలల్లో ప్రజలకి ప్రాణభయమే. ఏ మిడతల దండులా, ఏమహామారిలా సైన్యాల్తో వచ్చిపడ్తాడో అనిభయం, ఎంతదూరాల్లోవుండే రాజ్యాలవారికూడా.

౫

ఆతడు సర్వశాస్త్రాలు మూలబెట్టాడు; సంగీతాదిమనోహర కళలు మటుమార్చాడు; సభలు, రాజ్యాంగమంత్రాలోచనలు మరిచేపోయాడు. మంత్రులంటే అసహ్యాము. రాజపశువులుమోసే అందలం ఎక్కడం, సైన్యశిబిరంలోకి పోవడం; వాళ్లతో మాయాయుద్ధక్రీడలు సలుపుతూ వుండడం-అదే అతనికి నిత్యక్రీడ.

మళ్లీ దిండ్లమీదనుంచి లేచాడు. "ఓబాలికా, నేనుచేసిన మహాయుద్ధాలలో కెల్ల ఉత్కృష్టమై రణరంగంలో, నాశక్తిని ఎవరున్ను అంతరీతిగా కదల్పలేకపోయినటువంటి ద్వంద్వయుద్ధంలో నీ రాజ్యంసైన్యాలు, నీ తండ్రిసహాయనృపతులసైన్యాలు ముప్పదినాల్గక్షౌహిణీల్ని, నీతండ్రిని ఓడించి నిన్ను చెరపట్టుకువచ్చా. ఏమిటి నిన్ను తీసుకువచ్చినలాభం? అచ్చరలకన్న అతిశ్యం అనిచెప్పే ఈ రాజకన్యకలందరలాగే నాకు జుగుప్సమాత్రమే, నువ్వంటే కోపంకూడానూ—కాని మాటలకే భయిపడి వెనకంజవేశావే, నువ్వు దూవేటకుక్కల ముందర వేయుటకుకూడ్డ పనికిరావు."*

ఆబాలిక కళ్లు మిరుమిట్లు గొలిపాయి. ఆమె శ్వేతఫాలము, పాటలకపోలము, అరుణములైన పెదవులు కరపిరచినై. "ఓనరపతీ నీకడనున్నటువంటి కాలేయక రాజాల్లో ఎట్టి భయంకరశునకాన్నయినా తీసికొనిరానిమ్ము; నన్నది ఏమిచేస్తుందో నీకన్నులు పారకి స్తవి గాక."

తోకతొక్కిన భుజంగంలా లేచాడానరపతి. సాయంకాలానికి సభ్యులు, తన ధనకటక మహాపట్టణంలోని ప్రజలు, సామంతులు; సైన్యాధిపతులు అందరూ మల్లరంగానికి రావాలని ఆజ్ఞపంపించాడు.

'ఏమిది రాజాజ్ఞ!' అని అందరూ చేరారు. అత్యంతవిశాలమైన మల్లరంగము కిటకిటలాడి పోయింది జనసమూహాలతో; మల్లరంగములో యిసుక రేణువులు ఆ అపరాహ్ణ సూర్యకిరణాలల్లో తళుకుతళుకు మని పోతోంది.

నరపతి తేరిచూడచాలని వైభవంతో వచ్చాడు; ఆయుధపాణులైన స్త్రీభటులు పారా యిచ్చే అందలంలో వచ్చింది ఆ బాలిక. ఆ అబలారత్నాన్ని రణరంగంలోనికి తీసికొనివచ్చారు. నరపతి సింహాసనం ఆక్రమించాడు. ఆబాలిక చేతిలో ఒకబెత్తము మాత్రమున్నది.

నరపతి కన్నుల్లో అపహాస్యపు వెలుగులు తిరుగుతూ వున్నవి.

ఆ నరపతి చేతితో సంజ్ఞచేయగానే ఒక వైపునుంచి రాక్షసుడొకడు, భయంకర రూపంవాడు, జేవురించిన ఎర్రని రంగువాడు, మిట్టకోరలవాడు—చింపి జుట్టువాడు, ముడిచిన దేహంకలవాడు—ఎనిమిది అడుగుల పొడవువాడు—రాతిదిమ్మెల ఛాతీవాడు—మిడిగుడ్లవాడు—గట్టి బంగారపు గొలుసుతో ఒక శునకాన్ని పట్టుకొని రణరంగంలోకి దుమికాడు.

౬

మంచుకొండలకి వుత్తరంగా పరమేరు, మహామేరు, సుమేరు అను పర్వతాలున్నవి. మహామేరువే పశ్చిమద్వీపాల పర్వతపంక్తులకు, భరతఖండ, ఉత్తరకురుదేశ, యక్షదేశముల మహీధరశ్రేణులకు మాతృస్థానము. అక్కడ గాలిచొరజాలని అడవులున్నై; ఆ అడవుల్లోంచి ఒక రాక్షసుడు, పెద్దపులికన్న భయంకరమైంది, సింగంకన్న వేగం కలది, ఏనుగులాంటి సత్వంకలది, ఒక మృగదంశకమును తీసికొనివచ్చి, ఆ నరపతి గాంధారదేశంలో దండుతో విడిసి వున్నప్పుడు ఆతని దగ్గిర నిల్చున్నాడు.

"ఓ రౌతుమీడా, నువ్వు నన్ను మల్లముష్టియుద్ధాల్లో గెలిస్తే నేనూ, సింహాల్నిచంపే నాకుక్కా నీకు బానిస లౌతాము. నువ్వోడిపోతావా! నీరాజ్యాల్లో నాయిష్టమైనట్లు ఒకనెలరోజులు వుండి నాఅడవులకు పోతా" అని ఆరాక్షసుడన్నాడు.

అమ్మానవుణ్ణి ఎగాదిగా చూసాడానరపతి. వీరులతో యుద్ధం చేయడమే నరపతి జీవితం. సేనానాయకుల కెవరికీ యిష్టం లేకపోయినా, వాళ్లు నరపతికి సలహా చెప్పేలేరు. నిమిషంలో వాళ్ల ప్రాణం లేదన్నమాట. శార్దూల చర్మపుధడ్డీతో ముందుకురికాడా నరపతి భుజాస్ఫాలనం చేస్తూ. రెండు మహాసముద్రాల్లా, మదపుటేనుగుల్లా, ఉన్నత పర్వతాలవలె వాళ్లిద్దరూ ఒక యామం పోట్లాడారు. రాక్షసుని బలం అనంతబలపూర్ణుడైన నరపతి జవం యుద్ధనైపుణ్యము అతివిచిత్రము. రాక్షసుడు ఆగాసపడిపోతూ వున్నాడు; నరపతి బల్లమంతా మూడబెడ్తూవున్నాడు. ఒక్కసారిగా మేరువులా ఆరాక్షసుడు ఒళ్లుతెలియని అడవిదున్నపోతులా రెండుగుప్పిళ్లు పైకెత్తి తనవిరోధిశిరము ప్రయ్యలుచేయడానికి ఉరికాడు. నరపతి అంతకన్న అతివేగముగా కండలుకట్టిన ఎడమచేయి తలపైకెత్తి ఆరెండుదెబ్బలు అందుకొని కుడిచేయి గుప్పిటతో పిడుగు

* జిఖ అడవిజాతి మనుష్యుడు.

లాంటి ఒకసమ్మెటపెట్టు ఆరాక్షసునిముఖంపై ప్రయోగించాడు. రక్తం కక్కుకుంటూ ఆరాక్షసుడు పడిపోయాడు.

* * * *

ఆరాక్షసుడు కుక్కతో రణరంగంలోకి వురికి ఆబాలికను ఎగాదిగా చూసి ఆబంగారుబొలుసు విప్పాడు. నవ్వే పెదవులు ఆమె అందాన్ని యినుమడిస్తూవుండగా భంగున తనమీదికి కోరలు తెరిచి వురికిన ఆభైరవానికంటె అమితవేగంతో ఆబాలిక పైకి తప్పుకొని తనచేతిబెత్తముతో ఆకుక్కను బ్రొమీద అగ్నిశిఖలాంటి ఒకదెబ్బ చురుక్కుమనిపించింది. అజాగిలం బాధచే ఉరుములాంటి అరపు అరచింది. కోపంతో వెనక్కితిరిగి బాలికపైకి ఉరకకే పరుగునవచ్చింది. ఆబాలికమోముపై నవ్వు లేదు. మహాశక్తి తాండవమాడుతూంది ఆమెచేతిబెత్తం మేఘాల్లో మెరుపైంది. ఆసారమేయసింహము మొగముముట్టూ ఆబెత్తం జవజవలాడింది. ఆకుక్క ఏమీతోచక ఒకముహూర్తము చైతన్యరహితమైంది.

ఇంతటిలోకే చురుక్కుమని సన్నని బెత్తపుదెబ్బ సరిగా ఆకుక్క కళ్లపై తగిలి కళ్లు మూతబడిపోయినవి. కెవ్వుమని ఆ సారమేయపతి భూమిపై మూతిమోపి హృదయం కరిగే అరపు అరచినాడు. ఉరుమువంటి దాని గొంతుక కరిగిపోయింది.

ఆశునకరాజము భయపడిపోయింది. ఏమియు తోచక తాత్కాలికంగా గ్రుడ్డి అయిపోయిన కళ్లతో నిల్చింది. దానిడొక్కలు, దేహమువణికిపోయాయి. ఆబాలిక ఆబెత్తముపారవేసి అత్యంతమాధురీస్వనాల్తో ఆకుక్కదగ్గరకు పోయి దానితల తనఒడిలోవుంచుకొని దానిచెవిలో మాటలు చెప్పసాగింది. దానిఒడలు తుడిచింది. దాని కళ్లు ఒత్తింది. నీళ్లుకారుతూవున్న కళ్లువిప్పి దాకుక్క బాలిక మొగం చూసి గొంగురుధ్వనితో ఆమెమోము నాఘ్రాణం చేసింది. తన్నుఓడించిన ఆబాలికకు ఆకుక్కకు ప్రాణస్నేహం కుదిరిపోయింది. ఆబాలిక చురుకుచూపులతో ఆశునకరాజముయొక్క కరకుతనం మటుమాయమై పోయింది. నీళ్లు కుడితిరుగు కమలనయనాలతో ఆబాలిక ఆకుక్కను ముద్దుపెట్టుకొని కౌగిలించుకొంది.

ఆమె జవ్వన బాలబాల అనరపతిదిక్కు చూసి "ఓనరపతీ, నువ్వు మహాబలవంతుడవట; మహాఖడ్గకృపాణయుద్ధాల్లో ప్రఖ్యాతి నొందినావట; నీకు నువ్వే సాటట. నువ్వు ఓడించినావని గర్వం పడుతూవున్న మాతండ్రిగారే నాకు గురువు. నేనూ సమస్తాయుధాలు అవలీలగా వుపయోగించేకౌశలము కలదాన్ని. నీవు వీరుడవైతే నాతో కరవాలయుద్ధానికి రమ్ము. నువ్వు మహాబలవంతమైనది అని అనుకునే ఈసారమేయము నాకు ఓడిపోయినది. దీనికిన్నీ దీనిస్నేహితుడగు నీరాక్షసునికున్నూ పతివైన నిన్ను నేను ఓడించేయగలను." అని కాంతులు మెరిసే చూపులు వెదచల్లుతూ ఆబాలిక అన్నది.

ఆనరపతికి కోపం వచ్చింది. ఆబాలికను ఆపాదమస్తకం చూసాడు. సింహాసనాన్నుంచి రెండంజల్లో ఆబాలికదగ్గరకు వచ్చాడు. అతనితోపాటు, సామంతులు, మంత్రులు, సేనాధికారులు, ఉద్యోగులు, సభ్యులు, ప్రజాసమూహం అందరూ లేచారు.

ఆనరపతి ఆబాలికభుజంపట్టి తీక్ష్ణంగా ఆమెమోము చూసాడు. ఒక్కవెడనవ్వు నవ్వాడు. తనఅంగరక్షాబలాధికారికి తనకరవాలము తెమ్మని ఆజ్ఞయిచ్చినాడు. సింహాసనంపక్క ఆయుధపీఠము మీద వుంచిన నిశితకరవాలము—రత్నాలుపొదిగిన బంగారుపిడిగలదాన్ని—కన్యాకుబ్జములో ప్రఖ్యాతివహించిన ఒకమహాసిద్ధుడు రచించినదానిని, ఓటమియెరుగని ఆ ఆయుధరాజమునుతీసి ఆ వీరుండలో గ్రహింపించినాడు.

"ఆబాలిక పైకితప్పుకొని......ఒకదెబ్బ చురుక్కుమనిపించింది."

ఆబాలిక, ఆ అంగరక్షకభటాధికారిని పిలిచి అతనిచెవిలో నేదేని ఒకరహస్యం చెప్పింది. అతడు ఆనరపతిఅనుమతితో రాజాంతఃపుర జనమందునోటికి పోయి అక్కడ ఈబాలిక చెలికత్తెయైన ఒక అంగనదగ్గరవున్న ఒక పొడుగుపాటిపెట్టె కొనివచ్చి ఆ బాలికముందుంచెను. ఆమె ఆ పెట్టె సోకమీట నొక్కి, తెరచి, అందుండి పట్టుసంచిలో నున్న ఒరగలకరవాలము నొకదాన్ని తీసింది. అవరనుండి సునాయాసంగా ఆ కరవాలము పైకిలాగి యుద్ధసన్నద్ధయై నిలిచింది. ఆవంకరకత్తికి దంతపుపిడి వున్నది. ఆకత్తిపై యిరవైనాలుగు అథర్వణవేదమంత్రాలున్నవి. ఆకరవాలము పూర్వకాలాన చంద్రునిహస్తాన్ని వెలిగిపోయేదని ఋషులు చెప్పుకొంటారు.

ఆనరపతి క్రోధనేత్రాలు తుంచుకుని నలకలై తీక్ష్ణసూక్ష్మాగ్నులై పోయాయి. ఆబాలికమోము శక్తిపూర్వకమైన హాసచంద్రికలు వెదచల్లుతూనేవుంది.

వారిద్దరు యుద్ధం ప్రారంభించారు. సూక్ష్మకౌశలము కొంత చూపించాడానరపతి. ఆబాలిక వానినన్నింటినీ నడుమనే విరిచింది.

ముందున్న ఎడమకాలు వంచి కుడికాలు మనోవేగాన్ని ముందంజగా వేసి ఆరంగనుండి ఎదుటిఆయుధాన్ని తన ఆయుధంతో

మెరుపులా పైకికొట్టి ఆమెరికి క్రిందనంతగా తిప్పి కత్తిపిడి పట్టిన ముష్టియొక్క బొటనవ్రేలిని పొడుచుటకు వరాలకమని పేరు. ఆనరపతి అమితవేగాన ఆమెను నిరాయుధగా చేయుటకని ఆ కేర్పు చూపగానే ఆమెనవ్వుచు అతనికన్న అద్భుతమైన వేగంతో దానికి మారుఎత్తు వేసి తప్పుకొనుటే కాకుండా శూలవారియను పేర బరగు మెలికతో తన కరవాలము అతని నొసటను సూటిపెట్టింది. మహాకౌశల్యం గలిగినవాడగుటచేత ఆనరపతి అత్యాశ్చర్యంతో గంగున వెనక్కు దుమికినాడు.

అక్కడనుంచి ఖంగుఖంగుమని కత్తులుమోతలతో, ఎర్రగుమ్ముల పిల్లతో పన్నెండుముహూర్తములకాలము వారిద్దరు ద్వంద్వసమరం చేసినవారైనారు. కొంతకాలము ఆబాలిక మహాశక్తి అయినది. పక్కపోటులు, అడ్డకోతలు, నిలువుతీతలు, మెలికలు, ఎంపులు, అయిమలుపువేటులు వడివానలోని చినుకుల్లా ఆనరపతిచుట్టూవర్షింపచేసింది. వేటుకు అడ్డుపాటు, ఎంపుకు నిలువుతెంపు, మెలికకు జర్రునవాలుక, తీతకు పదునువేత, వీనితో ఆనరపతి ఒక్క అడుగే, ఒక్క అడుగే వెనక్కి తగ్గుతో ఏమరుపాటుకానిచూపులో కాపాడుకుంటూ ఆ రంగంచుట్టూ మూడుసార్లు తిరిగాడు.

విచిత్రమైన నేర్పుతో ఆనరపతి ఒక్క గంతున నూతనగతులు ప్రారంభించి ఆబాలికను సుడిగుండములోని పువ్వులా ఆడించివేసినాడు. అంతకన్న మరియు మంచి విన్నాణంతో తన్ను రక్షించుకుంటూ ఆబాలిక ఏటుకు ఏటు, కోతకు కోత బదులిచ్చుచు వెనక్కి తగ్గినది.

ఆపోరాటము యింకను పది ముహూర్తములు సాగినది.

౮

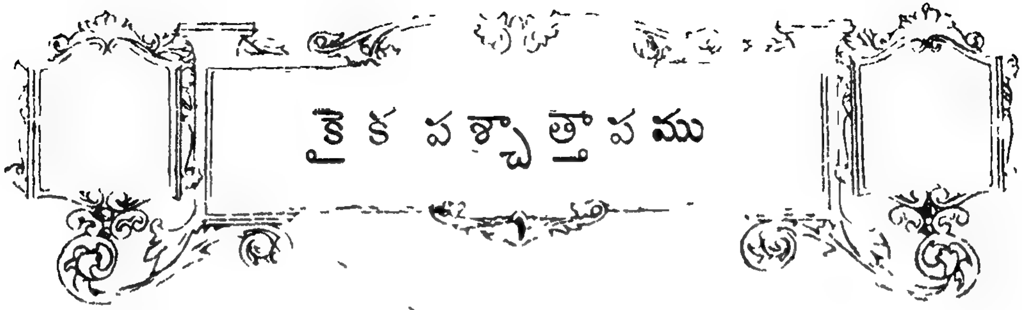
ఏవేగాన వచ్చిందో, ఏ మెరుపుతో వచ్చిందో ఒక్క అతి సున్నితమైన వజ్రఘాతమువంటి పొడుపు; ఆ బాలికకు హృదయముకడ గాయము, చేతిలో కత్తి పట్టువీడి నవ్వుతో కళ్లుమూతపడ, "ప్రభూ నువ్వు విజయంగాంచి నావు సుమీ" అని అంటూ దిగజారి రంగము లో పడిపోయింది. ఆమె గుండెలనుంచి చివ్వున రక్తపుజల్లు పైకెగచిమ్మినది.

ఆ నరపతి వస్త్రాల్లో చూసాడు ఇటూ ఆటూ పడిపోయిన ఆ మహారాజు కుమారిత, ఆవీరకన్యక వైపు దృష్టిపోనిచ్చాడు. ఆగని కేమిటో మతిపోయిన ట్లైంది. ఒక్కసారిగా తన్నెదిర్చిన ఈ తుచ్ఛ బాలిక కూలిపోయింది కదా అని సంతోషాన నిట్టూర్పు పుచ్చాడు.

వెలువల మెరుపై, కారుమబ్బులలోనుంచి వెలిగిపోయే చంద్ర కిరణాల వంటై, సడలిపడిపోయిన పూలదండలా వున్న ఆబాలిక మోము చూసాడు. ఏమిబుద్ధి పుట్టిందో తన కత్తి విసరి పారవైచి, చటుక్కున వంగి ఆబాలికను ఎత్తికొని తన హృదయానికి అదుము కొన్నాడు. ఆనరపతి కళ్లు నీటిసుళ్లు తిరిగినవి. "ఎంతటి రాగుండె మనిషిని! ఈదేవి పాదాలఘూళి తాకుటకైన అర్హుడనుకానే! తుచ్ఛ హృదయంతో నాప్రాణానికి ప్రాణం, నా ఆత్మకు పరమేశ్వరి యైన నా దేవిని కరకుపిశాచివలె నరకుచున్నాను! దేవీ ఒక్కసారి కన్ను తెరవవా? మూర్ఖుడైన యీపాపిని క్షమించవా?" అని ఎడతెగిపోవు కంఠధ్వనితో విలపించాడు.

"ప్రజాసేవియు నగు మహారాజు ఆబాలికతో అధివసించి పరమపవిత్ర ప్రణయలీలాసన్మగ్నుడై వున్నాడు."

కైక పశ్చాత్తాపము

పిసుపాటి నారాయణశాస్త్రి గారు

వ్యాసకర్త

రామునిఁ గల్యాణగుణో-
ద్దాముని భూధవమనస్సుధాశరధి నిశ
కాముని సౌందర్యకళా-
ధాముని నడవులఁ జరింపఁ దలఁచితి నయయో!

సీ. పూచినతమ్మిపూఁ బోలికమ్ము సుంకమ్ము
నడుగుమోమున మందహాస మలరఁ
గాలుకమ్ములఁ సౌరుఁజీరు నెమ్మేనిపై
బంగరుదుప్పటి భాసిలంగ
మృదుపల్లవశ్రీల నెదిరించు నడుగుదోయిని గుందనపుటందె లనురణింప
రాక తొందరఁ జేసి రాణించు పేరురమ్మునఁ గల మణిహారములు చలింప
దినదినము నాదుమందిరమ్మునకు వచ్చి-మ్రొక్కి- దీవింపుమని కౌఁగిలి ముద్దు లొసఁగి
సంతసముఁ గూర్చు శ్రీరామచంద్రుఁ బురముఁ-బాయఁజేసితి జిడ్డెలపా లయితిని.

క. "జననీత్రితయములోనన్-జనకుని చిత్తమున కెక్కఁజాలితి వీ[illegible]
పినతల్లీ!" యని ముద్దులఁ-దనువు నయోలాపుపట్లఁ దలఁచితిఁ గీడున్.

క. తనుఁగన్న తల్లికింబలె-ననయము నా కుపచరించు నన్నివిధములన్
మనము నలరించు గుణనిధి-వనికిం జనెఁ బౌరులేడువఁగ నాకతనన్.

చిరునవ్వు నవ్వుతూ ఆ బాలిక కి[illegible] "ఓ ప్రభూ, ఇప్పటికైనా మీ హృదయం కరిగినది కదా! మీ[illegible]లో నేను మరగి పోవుచున్నాను. అదే నా జన్మసాఫల్యం" అన్నది

ఆ నరపతి యొక్క రాతిగుండె ఆతని కారుణ్యమహిమలో పడి కరిగి పోయినది.

ఆ నరప[illegible]బాలిక వక్షస్థలానికి కట్టిన వస్త్రమును అత్యంత నిపుణత్వంతో [illegible]రిచి [illegible]నాడు. అతని నిశితకరవాలము ఆమె హృదయ[illegible] చీల్చి[illegible]ంత మేర క్రిందుగా చిటికెన వ్రేలెడు గాయమైనది.

ఆ న[illegible]లీలాస్వరూపుడగు పరమేశ్వరుని పరమభక్తితో ఒక్క నిమేషము ప్రార్థించినాడు. ఇంతలో రాజవైద్యులువచ్చి తాత్కాలికోపచారాలు సలిపి ఆ బాలికను సువర్ణపుటందలముపై అంతఃపురానికి తీసుకుని పోయారు.

౬

ఆ నరపతి ప్రజాసేవకు డయ్యాడు. సామంతుల రాజ్యాలు స్వతంత్ర మీయబడినవి. రామరాజ్యం అవతరించింది.

ఒక్క శుభముహూర్తాన వర్ణింపజాలని వైభవంతో ఆ భూపాలునకును, ఆ బాలికకును వివాహం జరిగింది. జంబూద్వీపమంతా దివ్యోత్సవం చేసికొన్నది.

సాయంసమయార్కకిరణాలు ఉద్యానవన భూములపై బంగారపు కప్రవారి చల్లినవి. ఒక శిలావేదికపై సార్వభౌముడును, భక్తపరాయణుడును, ప్రజాసేవియు నగు మహారాజు ఆ బాలికతో అధివసించి పరమపవిత్ర ప్రణయలీలా తన్మయుడై వున్నాడు.

చ. "విడుపుము మొండిపట్టుదల విశ్వహితుండగు రామభద్రుఁడే
ప్పుడయిన నీకనిష్టమగు పోకడఁబోయెనె? రాజ్యమెల్ల నీ
కొడుకునకే యగుగాక వనముం గోరకుబిడ్డ" కటంచుఁ గాళ్లపైఁ
బడి పలవించు వల్లభునిప్రార్థన గీఁటునఁ బుచ్చివైచితిన్.

ఉ. అంటినఁ గందు మేనుఁ గలయట్టి శిరీషసుమాభగాత్రికిం
బంట వలంతి కూఁతునకుఁ బైకొనుమైకముచే గురూక్తు ల
న్నింటిని గెంటి పాపమననేరక కోరిక నారచీరలం
గంటికి విందుగా నిడిన కల్మష మేగతి నీఁగుదాననో!

క. "రా జగు నాకొమరుం" డను-యోజనయే కాని; "సుతవియోగము సైఁపం
గాఁ జాలక ప్రాణేశుఁడు-తాజీవింపఁ" డనుమాటఁ దలఁపఁగనైతిన్.

క. "సుతు క్షితిపతిఁజేయం దన-పతి మ్మతి కొప్పికొనె, సుగుణబంధురు రామున్
వెతలం బెట్టెను, బాప చ-రిత కైక" యటన్న నింద రేఁగె జగమునన్.

క. దురభిప్రాయము సీతా-వరుపై నాకెపుడు లేదు; పాపాత్మిక మం
థర కొంపఁదీసె నిఁక నీ-దురితార్ణవ మెటులు దాఁటుదును నకటకటా.

ఉ. నాచెవి నిల్లుగట్టికొని "నాపలుకుల్ విను మేలుగల్గు" నం
చాఁచక త్రోచినన్ వదల కయ్యయి రీతుల నాకు నేమియుం
దోఁచని యట్లుచేసి తన త్రోవకుఁ ద్రిప్పి హఠాత్తుగాఁ బడం
ద్రోచె జనాపవాదమను దుస్తరవారిధిలోన, హావిధీ!

ఉ. పర్వమునాఁటి సాగరముభంగి నభంగురమైన మంథరా
దుర్వచనప్రవాహమునఁ దోఁగుటఁ దొంటివివేకమెల్ల గం
ధర్వపురంబుగాఁగ మతిదప్పెను, మోహముగప్పె; నవ్విధిన్
గుర్వఘదంబునైనం క్రియకుం బ్రయతించితి నిందగాంచితిన్.

ఉ. "జోదువు నీవు రాజ్యరమకంతకు భర్తవు జేఁపటంచు నా
హ్లాదముతో రఘూత్తము సమక్షమునందుఁ ద్రికాలవేది వే
దాదిసమస్తపారగుఁడునైన వసిష్ఠుఁడు పల్కినట్టి స
త్యాదృత సూక్తియున్ వితథమయ్యెను నాదగు పాపమెట్టిదో.

ఉ. దోసిలియొగ్గి మోమునను దుందుడుకింతయు లేక భాసురో
ల్లాసము తోంగలింప నను డాసి నమస్కృతి చేసి సీత, "య
త్తా! సెలవిమ్ము పోయెదము దండక"కం చనునప్పుడైన బే
రీసును మాని ప్రేమయుతదృష్టిని సమ్మతిఁ జూపనైతిఁగా.

చ. పురమున నెల్లవారలును బొంగుచు "రాజగు రాముఁ" డన్న సం
బరమున నన్నిశన్ నిదురమాని యినోదయ కాంక్షతోడ జా
గర మొనరించి నాదురితకార్యము తెల్లముగాఁగ; నన్ను నె
త్తెఱఁగున దూరిపోకద, పదింబదిగా? కృత మూర కేఁగునే?

క. "రామునొకని వనికంపఁగ భూమిపుఁ గోరితిని; మీరుపోవేటి" కటం
చీమాత్రమైన సీతా-సౌమిత్రులఁజూచి పలుకఁజాలకపోతిన్.

ఉ. బాపురె! యెన్ని చందములఁ బాతరలాడితి; నెన్ని రీతులన్
భూపునిఁ జిక్కువెట్టితి; నపూర్వము మామకదుశ్చరిత్ర; మీం
తెమ్మపయి నెందు నాకు నుపమానపదం బిడుపట్టి కాంతయే
చేపడకుండఁగాక, ననుఁ జెందిన నిందయుఁ జెందకుండుతన్.

మ. వలదన్నం బతివెంట నేఁగెఁ నటవీవాసమ్ముఁ గావింప మై
థిలి స్త్రీధర్మమునెంచి: ప్రాణవిభుఁ డెంతే నన్నుఁ బ్రార్థించినం
జలమున్ వీడక యోడ కవ్విధముగా సాధించి బాధించి కా
నలఁ బుత్త్రున్ దివి జీవితేశు నిలువన్గాఁ జేసి నేనుంటి హా!

సీ. కడుజయప్రదముగాఁ గానున్న పట్టాభిషేక యత్నము వ్యతిరేకమయ్యె
సుతుపాలనముఁ గాంచు కుతుకంబుతో మించుక్షితిపతి నెమ్మనఁ జేష్టలుడిగె
మేదురకళ్యాణ వార్త్రైకసుఖిత మా జానకి హృదయంబు జల్లుమనియె
నేఁడుగాఁ దనయుండు తేఁడగునని యుబ్బు కోసలరాట్పుత్రి గుండెవగిలె
లక్ష్మణుం డూహలను నుపలముల హృదయ-వీధిఁగట్టిన సౌధంబు విఱిగి కూలె
మాటవెడలినమాత్ర నానోటినుండి-పాపనిష్కృతికిన్ సదుపాయమెద్ది?

సీ. ఇటుకటపుంద్రోవ మొటుప లానేలపై గడె కొక్కటిగ నడుగిడెడువేళఁ
బ్రియముగాకున్నను బేరాఁకటం జేసి నాల్కతో దుంపలనంజువేళ
బీఱెండతాఁకున నోరెండి కనుమూసి క్రాఁగిన చెడునీరు త్రాగువేళ
నడచిన బడలికన్ సుడివడి ముడితెల్లు సెజ్జపై నెమ్మెనుఁ జేర్చువేళ
నంఘ్రివిజితపల్లవ శరీరాపహాసిత-పుష్పమార్దవ, జనకరాట్పుత్రి సీత
యెంతగాఁ జింతనొందెనో యేమనియెనొ-పాపపుఁదనన్ను నాజన్మపాడుగాను.

ఉ. అందముఁ జందముం గలిగి యన్నివిధంబుల దోసతోఁట పో
ల్కిం దనరారి నిత్యశుభలీలలఁ బెంపుగడించుచున్న రా
జ్మందిరమున్ శవాలయ సమానముఁ జేసియుఁ గాంచుచున్న నా
డెందము వ్రయ్యకుండునె పెఱిలని, వజ్రమయంబె కానివో!

శా. "పట్టీ! నీకొఱ కెంతొకష్టపడి సంపాదించితిన్ రాజ్యముం
బట్టంబున్ వడిఁగట్టుకొ"మ్మనిన "ఛీపాపీ! పతిం జంపి సా
మ్రాట్టయి మించఁగ నున్న రాము వనికిం బంపించితే" యంచు
దిట్టెం బుత్త్రుఁడు, వానిపాటి మతియున్ లేకుండె నాకయ్యెడన్

ఉ. ఇంతగ నెత్తిమోఁదికొని యేడ్చిననేమి ఫలంబు? జానకీ
కాంతునిఁ జేరి తచ్చరణకంజములం బడి కోపశాంతి క
త్యంతము వేఁడికో లుచితమైన యుపాయము మామకీన దు
ర్దాంత దురంత పాపశిఖి నార్పఁగలేవు తదన్యనిష్కృతుల్.

వ్యాసకర్త

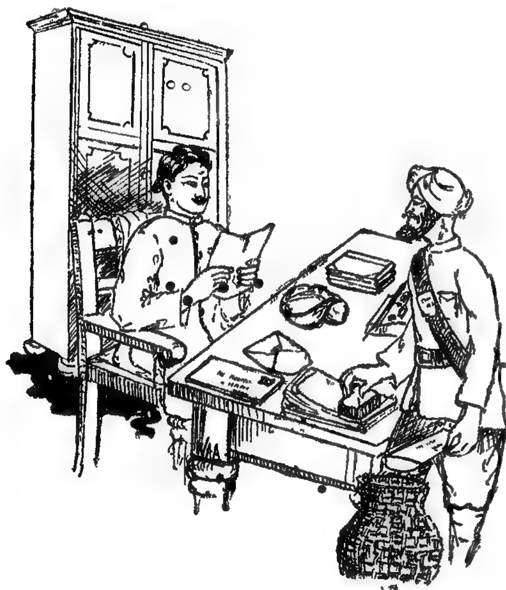

సోమయాజుల వెంకటరామమూర్తి గారు, బి. ఏ.

౧

మాధవరావు రామవరంతాలూకా కచేరీలో హెడ్ గుమాస్తా వుద్యోగంలో వున్నాడు. అతడు పనిపాట్లు శ్రద్ధగా చేసుకుంటూ, ఒక్కనాడైనా కాగితముల విషయంలోగాని, సొమ్ము విషయములోగాని, తకరారు లేకుండా తనకి మాటరాకుండా జాగ్రత్తతో మెలగుతూ కాలక్షేపం చేస్తూవుండడంచేత తన అధికారులకి విశ్వసనీయుడుగాను, తనక్రిందగుమాస్తాలకి గౌరవపాత్రుడుగాను వుంటూవుండేవాడు. రామవరం వూళ్లోకూడా మాధవరావు పంతులంటే అందరికీ గౌరవమే.

నెలజీతం ఏభై రూపాయిలలోను ప్రావిడెంటు

“ఉత్తరం సగంమట్టుకి చదివేసరికి... మందహాసచంద్రిక ఉదయించింది”

ఫండు రు 3-2-0, స్టాంపుఖర్చు 0-1-0, పోగా మిగిలిన రు. 46_13_0 లోనూ కోమటి దుకాణానికి లెక్క ఫైసలుచేసి, ఇంటిఅద్దె రు. 4–0–0, యితర ఖర్చులు, మరి రు. 5_0_0, సీతానగరంలోనున్న తల్లికి రు. 10 లు పంపగా మిగిలినదాన్ని సేవింగ్సు బేంకులో నెల నెలకీ వేస్తూవచ్చి, ఆరూపాయలు ఏడాది కొక్కమారు తీస్తూ తనకీ, భార్యకీ, పిల్లకీ ఏడాదికి కావలసిన ఖద్దరుబట్టలు కొంటూ వుండడం అతనికి అలవాటు.

ఒకనాడు ప్రొద్దున మాధవరావు ఎనిమిదిగంటలకు ఆఫీసుకువచ్చి తనకుర్చీలో కూర్చొని అప్పుడే జవాను కరీం సాయిబు పోస్టాఫీసునుంచి తెచ్చినటపాలు విప్పిచూస్తున్నాడు. అందు ఒకవుత్తరం తన ప్రైవేటు ఎడ్రసుకు వచ్చినదాన్ని అటూఇటూ తిరగేసిచూచి చదవడం ఆరంభించాడు. ఉత్తరం సగంమట్టుకి చదివేసరికి అతని ముఖకమలం వికసించి, పెదవులమీాద మందహాసచంద్రికి ఉదయించింది.

ఆవుత్తరం సీతానగరంలో తనతల్లి అన్నపూర్ణమ్మ వద్దనుంచి వచ్చింది; ఉత్తరం రెండుసార్లు చదువుకొని మడచి, తన కోటులోపల జేబులోవుంచి మాధవరావు ఆలోచన ఆరంభించాడు. పదినిమిషాలవరకూ అలాగే భావసముద్రంలో మునిగివున్న మాధరావు, సీతానగరం, తల్లి, ప్రయాణము, రైలుఖర్చు, మనియార్డరు ఈ ఆలోచనలు తప్ప ప్రస్తుతాంశములైన ఆఫీసు, టపాలు, కరీంసాయిబు, కాయితాలు ఈవిషయాలు యావత్తూ

మరచిపోయాడు; "తనను, భార్యను, పిల్లనీ చూడడానికి చాలా ఆత్రుతగావుం"దనీ, "కళ్లన్నీ కాయలుకాచిపోయా"యనీ, "కొద్దిరోజుల్లో ఏలాగైనా చూడక తప్ప"దనీ తల్లివ్రాసిన వాక్యాలు పదేపదే మనసులో తరచుసరికి, అతనిహృదయంలో ఆనందామృతం పొడముచుండెను. అయితే తల్లి రైలుఖర్చులకీ, సీతానగరంలో చిల్లర అప్పులు తీర్చడానికీ, ముప్పదిరూపాయిలు పంపవలెనన్న భావం మనస్సులో వుదయించేసరికి, యిదివరకతనిమానస సముద్రంలో వుద్భవించిన ఆనందామృతం ఆవిరిరూపంగా ఎగసి, ఆస్థానే హృదయంలో దడదడ ప్రారంభం అయింది.

ఇంతలో గడియారం టంగు టంగున తొమ్మిదిగంటలు కొట్టుసరికి మాధవరావుకి మొదట మేముచెప్పిన భావాలన్నీ మాయమై, ప్రస్తుతాంశములైన ఆఫీసు కాగితాలు, కచేరీ, ఎదుటగోడకి ఆనుకు కూర్చొని, మధ్య మధ్య కునికిపాట్లు పడుతూ కవర్లు అంటించుతూవున్న కరీంసాయబు జ్ఞాపకం రావడంతోనే, తొందరగా ఆఫీసు కాయితాలన్నీ చూసి జవాబువ్రాయవలసినవాటికి బ్లూ పెన్సిలుతో రెండుముక్కలు గోకి ఎక్కువ వ్రాతపనివున్న కాగితాలు వేరే కట్టకట్టి కుర్చీలోంచి దిగ్గున లేచాడు.

సాధారణంగా ఆఫీసు పదకొండుగంటలకి ప్రారంభం అగుటచేత తక్కినగుమాస్తా లెవరూ ప్రొద్దున్న రాలేదు. కాని ఆఫీసు దగ్గరగావుండడంచేత ప్రొద్దున్నేవచ్చి టపాలు చూస్సి, కొంతపని ఆఫీసులో చూసుకోవడం మన మాధవరావు పంతులుకి అలవాటు. అతడు కుర్చీలోనుంచి లేచి తన డ్రాయరులోవున్న ముప్పదిరూపాయిలు లెక్కపెట్టి, బల్లమీద నొకమూలనున్న మనియార్డరుఫారం వొకటి తల్లిపేర వ్రాసి, ఇవతలికి వచ్చి కరీంసాయబు ఆఫీసుకు తాళంవేసి చెవి తనచేతి కిచ్చిన తరువాత తిన్నగా పోస్టాఫీసుకి బయలుదేరాడు. అక్కడ తల్లిపేర మనియార్డరుచేసి గృహోన్ముఖుడైనాడు.

౨

దాదాపు పదిగంట లైంది. మాధవ రావు పంతులుభార్య కమలమ్మ వంటచేసుకుని భర్తరాకను ఎదురుచూస్తూ చావడిలో రాటంపెట్టుకు కూర్చొని దారం తీస్తూంది. కమలామాధవుల నోములపంట, వారి ప్రేమలతలోని ప్రథమపుష్పం, వారి అన్యోన్య ఆత్మలనేడు శీతల మేఘములకూడికచే జనించిన అమృతధారావృష్టి వారి పెన్నిధానము, వారి మురిపెంపుబిడ్డ, వారి చిట్టితల్లియగు ఇందిర తల్లిప్రక్కను కూర్చుండి తన ఖద్దరుచొక్కాజేబులో తల్లి వేసిన కందిపప్పు పైకితీసి బొమ్మరింట్లోవంట చెయ్యడానికి సిద్ధమవుతున్నది. కందిపప్పు లక్కపిడతలో వేసి కొంచెం నీళ్లుపోసి దానిని ఒకమూలను పెట్టి ఉఫ్ఉఫ్ అని వూది నిరాశాసూచకములగు దృష్టులతో తల్లివైపు చూచి "అమ్మా, ఆమ్ము గుడగుడ మనదేమీ?" అని ముద్దుమాటలతో అడిగేసరికి, తల్లి కమలమ్మకు పట్టరానినవ్వు వచ్చి లేచి కుమార్తెను ముద్దుపెట్టుకుంది. సరిగా యిలాంటి సమయంలో మాధవరావు పంతులు యింట్లో ప్రవేశించాడు. అతడు గుమ్మంలో వుండడంచూచి, తల్లి ఆలింగనములోంచి బలవంతంగా తప్పించుకొని యిందిర, "నాన్న! నాన్న! నాన్న ఒచ్చేరు" అంటూ గుమ్మంలోకి పరుగెత్తింది. మాధవరావుపంతులు కూతుర్ని ఎత్తుకుని

ముద్దుపెట్టుకుని, "ఇందూ! ఆమ్ము తిన్నావమ్మా?" అని ప్రశ్నించేసరికి యిందిర "ఆమ్మా? ఆమ్మింకా వుడకలేదు" అని చెప్తూ క్రిందకు తండ్రి చేయిపట్టుకొని తను చేయి

పట్టుకోక పోతే తనతండ్రి మాధవరావు నడవలేకపోతా డేమో అన్నట్టిచూపులు మొగంమీద తోపగా యిందిర తనతండ్రిని సావడిలో కుర్చీదగ్గిరకి నడిపించుకు తీసుకొని వచ్చింది. మాధవరావు పంతులు భార్యవైపు చూచి, 'యింకా వంట కాలేదా?'' అని అడిగెను. అప్పు డామె 'కాకేమి? వంటయి అరగంట అయినది. ఇందు చెప్పిన మాట దాని బొమ్మరింట్లోసంగతి'' అన్నది. మాధవరావు పంతులు మడతకుర్చీల్లో కూర్చొని, ''యివాళ వేగం చేసినట్టుంది వంట'' అనెను.

కమలమ్మ—''వేగమేదీ? పదకొండుగంటలు కావచ్చింది; మీకింకా ఆకలి వెయ్యడంలేదూ?''

మాధ—''నిన్ను చూడగానే నాఆకలి మాయమైంది'' అని చిరునగవు వ్యక్తపరచాడు.

కమల—''నన్ను చూడగానే మీకు మిమ్మల్ని చూడ గానే నాకు ఆకలి మాయమైపోతూంటే, ఇక మనకి బియ్యంఖర్చే లేదన్నమాట, ఇంక నేనూ రేపట్నుంచీ పొయ్యిలో నిప్పు వెయ్యను.''

ఇంతలో మెల్లన కుర్చీలోనుంచి లేచి మాధవ రావు తనకోటును విప్పి కొయ్యకు తగిలించు చుండెను. అపుడు అతనిభార్యయగు కమలమ్మ ''అదేమిటిచొక్కా జేబులో వుత్తరం? ఇవ్వాళ వచ్చిన దేనా యేమిటి? ఎక్క ణ్నుంచి? అంతా క్షేమ మేనా?'' అని వరుసగా ప్రశ్నించెను.

మాధ—''ఔను, వచ్చింది. అయిదారు రోజుల్లో మా అక్కయ్య వస్తానంది; ఆమె వ్రాసింది.''

కమల—''ఏదీ, చదవండి.''

మాధ—''నువ్వే చదువుకో!'' అని అత డుత్తరాన్ని భార్యచేతి కందిచ్చి యింటిలో స్నానం చెయ్యడానికి ప్రవేశించాడు.

3

మాధవరావుపంతులు భోజనంచేసిన తరువాత సావడిలో కుర్చీలో కూర్చొని తాంబూలము సేవిస్తున్నారు. ఇందిర వుయ్యాల్లో పడుకొని నిద్రపోతూంది కమలమ్మ క్రింద కూర్చొని వుయ్యాలా ఆగిపోయినప్పు డల్లా వూపుతోంది. అపుడు వారిరువురికిని (అనగా కమలామాధవులకు) ఈ క్రింది సంభాషణము జరిగినది:—

మాధ—''ఉత్తరం ఏది? చదివావా?''

కమల—''లెక్క పంపించారా?''

మాధ—(కొంచము నసిగి) ''లేదు—'' లెక్క పంప లేదని చెప్పిన అబద్ధమే మాధవరావు నసుగుదలకు కారణం అని పాఠకు లిదివరకే గ్రహించి వుంటారు.

కమల—''అయ్యో! ఎందుకు పంపారుకారు? పాపం, ఆవిడ మరీ మరీ చూడాల్నుందని వ్రాస్తున్నారు కదా?''

మాధ—''ఆవిడ మననిచూచి అప్పుడే రెండు సంవత్స రాలు కావచ్చింది.''

ఇంతలో ఇందిరకు పూర్తిగా నిద్ర వచ్చింది.

మాధ—''లెక్క పంపించాలి మరి!—''

కమల—''సరే, తెలిసింది. మొన్ననే సేవింగ్సుబేంకులో రూపాయిలు తీసి, బట్టలు కొనిసారుగా? మళ్లీ జీతం అందుతేనేగాని లెక్కకు వీలులేదు—''

మాధ—''ఎవ్వరినైనా చేబదు లడుగుతాను. మళ్లీజీతం రాగానే యిచ్చేస్తాను.''

కమల—''బదులా? ఇదివర్కి బదులడిగివలసినంత అవు సరం వచ్చింది? మొన్న పరమళ్ళ వారాళ్లు నాకొ సారింకొనిచ్చిన రూపాయలు గాజులో నే వున్నాయి; అవి అమ్మోళ్ళేయండి. తరువాత జీతం అందిన—'' తరువాతమాట కమలమ్మ పైకి రానీయ లేదు. లోపలిమాట లోపలికే మళ్లిపోయినది. అయితే మాధవరావు ''తరువాత జీతంఅందిన వెంటనే నీకాసులు నీకు తిరిగి యిచ్చేయాలని—అంతేనా నీవు చెప్పదలచు కొన్న మాట?'' అని ఆ వాక్యాన్ని పూర్తిచేశాడు.

కమలసంభాషణమును మరల్చును ద్దేశముతో, లజ్జిత వదనయై "ఇచ్చినా సరే, ఇవ్వక పోయినా సరే." ఈమాటలు విని నంతనే మాధవరావు తనభావాల్ని

"తరువాత జీతంఅందినవెంటనే.....నీవు చెప్పదలచుకొన్నమాట?"

ఆపుకో లేకపోయెను; ఆతని ముఖం అప్రయత్నంగా కమలముఖం వద్దకు ఆకర్షింపబడింది. వాళ్లయిద్దరి పెదవులూ కలిశాయి. భార్యాభర్త లిద్దరూ అలా గొకఅరనిముషం వరకూ ఆనందసాగరంలో తేలి వున్నారు; ఇంతలో, వుయ్యాల్లో పండుకొని నిద్రిస్తూ వున్న యిందిర కదిలింది. భర్త మెడను చుట్టుకొని వున్న కమలహస్తములు అప్రయత్నంగానే వుయ్యాల్లా ఊచడానికి వెళ్లాయి.

మాధ—"కమలా, నేనిందాకా నీతో, అమ్మకి సొమ్ము పంపలేదని చెప్పినమాట అబద్ధం సుమీ! నీపెదవుల్లో ఎలాంటి మహిమ వుందో కాని, అబద్ధంఆడిన నా పెదవులుకూడా పవిత్రమైన నిజం పలుకుతున్నాయి. విను: ఇప్పుడే ఆఫీసురూపాయిలు పుచ్చి అమ్మపేరట మనియార్డరు చేసి వస్తున్నాను. ఆరూపాయి లెలాగైనా యివాళ సాయింత్రంలోపల ట్రెజరీలో కట్టాలి; లేకపోతే మాటవస్తుంది. ఎవ్వరినైనా బదులడగడానికి నాకు మనసొప్పిందికాదు. నాదృష్టికూడా మీవాళ్లు నీకిచ్చిన మూడుకాసులమీదే పడింది. అయితే, ఈ భావాలన్నీ నానోట వెలువడకముందే నువ్వు నీ కాసులు నాకిస్తానని నాకు మనస్సంకోచాన్ని తగ్గించినదాని వయినావు!—"

కమల—"మీరు నన్ననవసరంగా పొగుడుతున్నారు."

మాధ—"భార్యా భర్తల ప్రేమ ఆత్మికము సుమా! అట్లు కాకున్న నీ భావములును నా భావములును అచ్చుగుద్దినట్లు ఏకమగునా? నాభావములు నీమానస దర్పణంలో ప్రతిబింబితమైనాయి. మన ఆత్మలు పరస్పరము సంభాషించుకొంటాయి."

ఇందిర—నిద్రలో "ఊఁ!"

మాధ—త్రుళ్లిపడి, నవ్వి "చిట్టితల్లి నిద్రలో కలవరిస్తూంది!"

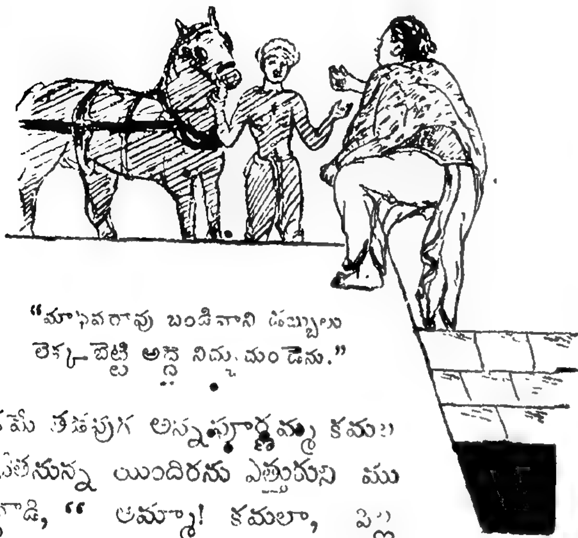
౪

నాడు ద్వాదశి లక్ష్మివారము. కమలప్రొద్దున్నచీకటితోనే లేచి గృహకృత్యములు చక్కబెట్టుకొనుచుండెను. అత్తగారు అన్నపూర్ణమ్మ ప్రొద్దున్న ఏడు గంటల రైలులో వస్తుందని కమలమ్మ నాలుగుగంటలకే మేలుకొని, నీళ్లపొయ్యిలో నిప్పేసి, అత్తగారు వచ్చినతోడనే ఆమె స్నానానికి అనుకూలంగా వున్నట్లు: వేడినీళ్లు కాచింది. పిమ్మట ఆరుగంటలగుటచూచి భర్త మాధవరావుని మేల్కొలిపింది. మాధవర్రావు పంతులు కాలోచిత కృత్యాలు నిర్వర్తించుకుని రైలుస్టేషనువద్ద తల్లిని కలుసుకొని యింటికి తీసుకురావడానికి బయల్దేరాడు. ఇంతలో యిందిర మేలుకుంది. కమలమ్మ బిడ్డకు ముఖం కడిగి, తలదువ్వి, బొట్టుకాటుక తీర్చి, తెల్లనిఖద్దరుచొక్కాను తొడిగి వీథి అరుగుమీద కూర్చోబెట్టి తానును అరుగుమీద కూర్చుంది. ఇంట్లో గడియారం ఏడుగంటలు కొట్టింది. ఆశబ్దం కర్ణపుటములలో పడినతోడనే కమలమ్మ మనోవీథిని భావపరంపరలు పరుగెత్తాయి. రైలు స్టేషనులోకి వచ్చి నిలపడడం, ఘూడవక్లాసు బండిలోంచి అత్తగారు అన్నపూర్ణమ్మ మెల్లగా దిగడం, తన భర్త తల్లి యెదుట మందహాసాలంకృతమైన ముఖంతో నిలబడడం,

వారిద్దరూ సామానుతోకూడా బండియెక్కడం, బండి మెల్లిగా బయల్దేరడం—అటుపిమ్మట కమల భావతరంగాలు నిలచిపోయాయి. ఆమె యిందిర నెత్తుకొని వీధి గుమ్మంచివరను నిలబడి వీధి కొసవైపునకే ముఖం తిప్పి చూస్తూ నిలబడింది.

పావుగంటలో వీధిచివరను బండి నడచిన చప్పుడయ్యేను. బండి వారి యింటివైపునకే వచ్చుచుండెను. దృష్టినిగుడించి చూస్తూవుండిన కమలమ్మ, బండిలో తన భర్త, అత్తగారగు అన్నపూర్ణమ్మ వుండడం చూచి, "ఇందిరా, మామ్మగారు వచ్చారు, చూడు!" అని బండివైపు చూపించేసరికి, బండిలో మాధవరావుని చూచి యిందిర "నాన్నగారే! నీకు మాతలురావు,ఏమీరావు!" అన్నది. అన్నపూర్ణమ్మ యిందిర కపరిచిత యగుటచేత కమలమాట లాంబాలకు అర్థంకాలేదు.

బండి గుమ్మంలో నిలబడింది. బండిలోంచి అన్నపూర్ణమ్మ, మాధవరావు దిగారు. గుమ్మంలో పాదంపెట్ట

"మాధవరావు బండివాని డబ్బులు లెక్కబెట్టి అద్దె నిచ్చుచుండెను."

దమే తడవుగ అన్నపూర్ణమ్మ కమల చేతనున్న యిందిరను ఎత్తుకుని ముద్దాడి, "అమ్మా! కమలా, పిల్ల మెతుకు తింటుందా? మాటలు నస్తాయా?" అను ప్రశ్నలకి కమల జవాబు చెప్పిందో లేదో కూడ తెలిసికొనకుండానే అన్నపూర్ణమ్మ యిందిరను ముద్దాడి, మరొకమాటు ముద్దాడి, ఇంకొకసారి ముద్దాడి, కొంగున పదిలంగా ముడివేసివుంచిన మిఠాయి వుండను ఇందిరచేతిలో పెట్టింది. మాధవరావు బండివాని డబ్బులు లెక్కబెట్టి అద్దెనిచ్చుచుండెను. అన్నపూర్ణమ్మ, కమల, యిందిర—వీరు ముగ్గురును యింటిలోనికి ప్రవేశించారు. చావడిలోకి వచ్చి, అన్నపూర్ణమ్మ కోడలినె గాదిగాచూచి, "కమలం! నీళ్లు పోసుకుని ఎన్నాళ్లైంది?" అని రహస్యంగా అడుగుసరికి, కమల ఆశ్చర్యమును, సిగ్గును ముఖమున దోపగా, మందహాసము పెదవులమీద తాండవింపగా, మెల్లిన "మూడు నెలలు కావచ్చింది" అన్నమాట యింకను పూర్తిగా నోటరాక పూర్వమే అన్నపూర్ణమ్మ, "తల్లికి ఈసారి కొడుకే, నామాట తప్పదు" అనెను. మాధవరావు యింటిలోనికి వచ్చెను. అతడు తల్లి అనిన మాటలు వినియుండినను విననట్లు నటించి, కోటును విప్పి కొయ్యకు తగిలించెను.

కమలమ్మ—"అత్తా, దూరప్రయాణం, చాలాబడలివుంటారు. వేడినీళ్లు పెట్టాను. స్నానం చెయ్యండి."

అన్నపూర్ణమ్మ— నవ్వుతూ "అప్పుడే వేడినీళ్లు పెట్టావా? తల్లీ, నీకడుపు చల్లగా! నీకడుపున కొడుకు

"అన్నపూర్ణమ్మ కమలచేతనున్న యిందిరను ఎత్తుకుని........

పుట్టి! నిన్న ఏకాదశి ఉపవాసం రైలులో అయిపోయింది; ఇవ్వాళ ద్వాదశి. ఏముంది ? స్నానంచేసి

అరగంటలో వంటచేస్తాను. అబ్బాయీ! మధూ! నీకచేరీ ఎన్నిగంటలకి?''

మాధ—''నాకచేరికి యేమీ తొందరలేదు. భోజనం చేశాక నిమ్మళంగా పదకొండు గంటలకి వెళ్తాను. కచేరీ దగ్గరగానే వుంది.''

తనసామానంతయు సరిగా బండివాడు దింపాడో లేదో ఒక్కమారు చూచుకొని అన్నపూర్ణమ్మ చంక నున్న యిందిరను కమలచేతి కిచ్చి, స్నానంచేయుట కింటి లోనికి పోయెను.

ఇంధిర—''అమ్మా! ఎవరే?''

కమల—''మామ్మ,''

ఇందిర—''అంటే?''

కమల—''అంటేనా? నాన్నగారికి అమ్మ.''

ఇందిర—''నాన్నగారి అమ్మ అయితే, నాన్నగారికి అమ్మ పెడుతుందా?''

కమల—నవ్వుచు ''నాన్నగారికి పప్పు అన్నం కలిపి, నెయ్యివేసి మీమామ్మ తినిపిస్తుం దనుకున్నావా?'' అని బిగ్గరగా నవ్వింది.

తల్లి ఏల నవ్వవలయునో యిందిర కర్థము కాలేదు. తల్లి వంటచేయులోపల ప్రక్కగదిలో రాటం పెట్టుకొని ద్వారంతియు నుద్దేశంతో కూర్చుండియుండిన తండ్రి మాధవరావువద్దకు పోయి యిందిర కూరుచుండెను. కమల యింటిలోనికి పోయి అత్తగారికి వంటకు కావలసిన పదార్థము [illegible] సిద్ధముచేయుచుండెను.

౫

మాధవరావు భోజనం ముగించి యీవలకు వచ్చి కూర్చుండెను. కమల నట్టింట పనిపాట్లు చక్కబెట్టుచుండెను.

అన్నపూర్ణమ్మ కుమారుని ప్రక్కనేలపై కూర్చుండి [illegible] ఇందిర తండ్రినోట తమలపాకు [illegible] టిగా పెట్టుచు, వానిని నమలినకొలది అతనినో రెర్ర బడుటచూచి ఆశ్చర్యపడుచుండెను. ఇంతలో అన్నపూర్ణమ్మ మెల్లన యిందిరను తనవద్దకుదీసికొని యొడిలో కూర్చుండబెట్టుకొని, ''నాయనా! మధూ! పిల్లతలమీద నాగరంవేస్తే బాగుండదూ?'' అనుసరికి మాధవరావు, ''బాగుండకేమి? మరి నాలుగైదు నెలలకి ఎలాగైనా చేయిస్తాను. 'నాగరం చేయిస్తే పిల్లకీ తనకీ కూడా ఉపయోగపడుతుం'దని వాళ్లతల్లి కూడా అంది.'' ఈ సందర్భములో మాధవరావునకు భార్య తన కిచ్చిన మూడుకాసులమాటయు జ్ఞప్తికి వచ్చినను అతడు ఆప్రసంగము కొంచెమైనను తల్లియెదుట నెత్తలేదు.

అన్నపూర్ణమ్మ—''ఇందిరకి నే నొక నాగరం చేయించి పట్టుకొచ్చాను. మంచి నగిషీ, గోపాలకృష్ణుని విగ్రహం, రెండుతులాలెత్తు. నిస్తురూపాయిలు ఏభై పెట్టి చేయించాను'' అనుమాటలను నవ్వు మొగముతో ననుచు, అన్నపూర్ణమ్మ తనపెట్టెవద్దకు జని కొంగున ముడివైచిన తాళపుచెవితో పెట్టెను దెరచి అందులో తనబట్టలమధ్యనున్న, డబ్బీలో మూడు కాగితములలో నాలుగుగుడ్డలలో భద్రముగా దాచిన ఆ నాగరమును దీసి కుమారునికి జూపెను. ఇంతలో కమలమ్మ పని పాట్లు ముగించుకొని, నాగరమును గూర్చి మాతాపుత్రులసంభాషణ లోపలనుండి యింతవరకే వినుచుండిన దగుటచే హాసితవదనయై, దృష్టుల నాతురత చూపట్టగ భర్తచేతనుండిన నాగరమును తానును జూచుచుండెను.

అన్న—''ఏమే, కమలా! నాగర మెలాగుందో? నీకూ, పిల్లకీ వుపయోగం పడుతుందని చేయించి తెచ్చాను. రెండుతులాలెత్తు.''

కమల—నాగరం ఎంతో బాగుంది. ఇలాంటి నాగరమే చేయిద్దామని మీ కొడుకు యత్నపడుతున్నారు. ఆయనయత్నం అక్కరలేకుండానే నేడు నాగరం [illegible] సర్వతోషమైన, దిన

మత్తా!'' అనుచు నాగరమును కుమార్తె తలపైనుంచి అత్తగారికి చూపి, ''అత్తా! సరిగా కొలపెట్టినట్టు సరి

పోయింది'' అనెను. పిమ్మట భర్తవైపు తిరిగి ''నాగరం చాలా బాగుందండీ'' అని పలికెను.

మాధవరావున కిదంతయు నొకకలవలె గానుపించినది. తనపై యింతఅభిమానము, ప్రేముడి, వాత్సల్యము గలతల్లికి, తనబిడ్డయగు నిందిర కొరకు ప్రత్యేకముగ, అదేపనిగ మూడురూపులమైళ్ళ దవ్వునుండి . అభిమానపూర్వకముగ తన ఖర్చులనిమిత్త మేర్పడిన సిస్తు రూపాయిలు పెట్టి నాగరముచేయించి తెచ్చినతల్లికి, ఖర్చులకు గాను ముప్పదిరూపాయిలు పంపినందుల కాత డెంతయో గర్వపడసాగెను... తన భార్యకు నాగరము చేయించమని భార్య పుట్టినింటివా రొసంగిన మూడుకాసులకును తల్లి రైలుఖర్చులకు పోను అనుకొనిన నాగరము అప్రయత్నముగా యింటికి వచ్చుటయే కాక, పవిత్ర మగు మాతృదర్శనమును, అమూల్యము, మధురము నగు వాత్సల్యసుధాస్వాదనమును అతనికి కోరని కోరికగా సంభవించుటచేత మాధవరావు ఆనందసాగరమున నోలలాడు చుండెనని వేరుగా చెప్పవలయునా? తల్లి ఖర్చుల నిమిత్తము పంపిన ముప్పదిరూపాయిలకు నాత డెవ్వారికి ఋణస్థుడయ్యెను? మొట్టమొదట సర్కారునకు, పిమ్మట మధ్యాహ్నము తనకమల మూడుకాసులమ్మి సర్కారు ట్రెజరీలో కట్టియుండుటచే భార్యకు ఋణస్థుడయ్యెను. తన భార్యకు, అర్ధాంగికి, తన్నే దైవమని నమ్మి తోడునీడవలె చరించుచుండిన తన ''కమల''కు బాకీపడినచో నెట్టి నష్టమును లేదు. ఇంతకును అనుకొనిన నాగర మయాచితముగ, అప్రయత్నముగ, వాత్సల్యమయి యగు తల్లి (అన్నపూర్ణమ్మ) కోడలికి ప్రసాదించియే యున్నది కదా?

మాధవరావు పరిపరివిధములనాలోచించెను. ఎంత యాలోచించినను అతనికి తనివితీరలేదు. సౌఖ్యదాయకము లగు భావములుగొల్పు సంతోషమునకు మించిన సంతోష మీ ప్రపంచమున నేమున్నది?

ఈలోపున కమల కుమార్తె యిందిరకు తలకునూనె రాచి దువ్వుచు జడ వేయుచుండెను. ప్రేమపూర్వకముగ నత్తగారు తెచ్చిన నాగరమును ఆమెసాధ్యమైనంత త్వరలో ఉపయోగింపనెంచి యుండెను. నీలాకాశమున చంద్రోదయ మగురీతిని యిందిర కుంతలములపై నాగరముఅందమును గొలుపునో లేదో యను తన యాతురము ఆమె మనంబున పెల్లుబ్బియుండుటయే ఆమె యిందిరకు ఇప్పుడే జడ వేయుటకు కారణము. ఎన్నిదినముల నుండియో నాగరము చేయించుకొనవలయునను తన యభీష్టమును భగవత్ప్రేరణముచే ప్రేమపూర్వకముగ దీర్చిన అత్తగారికి మనంబున వేయిసారులు నమస్కరించుచుండెను.

జడవేయుట పూర్తియైనది. నాగర మిందిర తలపై అందముగ మెరయుచుండుటజూచి కమలసంతోషమునకు మేరలేకుండెను. ఆమె ఇందిర నుద్దేశించి, ''చిట్టితల్లీ, నాగరం మామ్మకి చూపించి, జేజేపెట్టు'' అని నంతనే ఇందిర తన కోమలహస్తముల జోడించి ప్రతిదినమును తనతల్లి దేవునకు పూజ గావించునపుడు తానును ప్రక్కను నిలువబడి తల్లివలెనే నమస్కరించుట కలవాటుపడిన

దగుటచే తన తండ్రితల్లి యగు అన్నపూర్ణమ్మకు చక్కగా నమస్కరించెను. అది చూచి అన్నపూర్ణమ్మ ఆపుకొనెదమన్నను ఆగక పొరలివచ్చుచుండిన ఆనంద బాష్పములలో రెండింటినిమాత్ర మిందిరతల్లపై రాల్చి, తక్కినవాటి నతికష్టముపై మరల్చుకొని మనుమరాలగు యిందిరను రెండుచేతుల నెత్తికొని, "తల్లికి వేయేళ్లాయుస్సు! కన్నతల్లికి తమ్ముడుపుట్టి!" అని దీవించి మనుమరాలి ననేకసార్లు ముద్దాడెను.

౬

మాధవరావు రాత్రి పదకొండుగంటలపుడు పడక గదిలో మంచముపై కూర్చుండియుండెను. వేరొక మంచముపై యిందిర నిదురించుచుండెను. కమలమ్మ యిందిరను జోకొట్టుచుండెను.

మాధ—నీఋణము మాఅమ్మ తీర్చినది. నేను నీకు బాకీ పడిన మూడుకాసులకును మారుగ నీకు నాగరము వచ్చినది.

కమల—(తలవంచుకొని) ఆత్మలభేద మగువోట ఋణ మెక్కడిది? మీకును నాకును భేదములేదే!

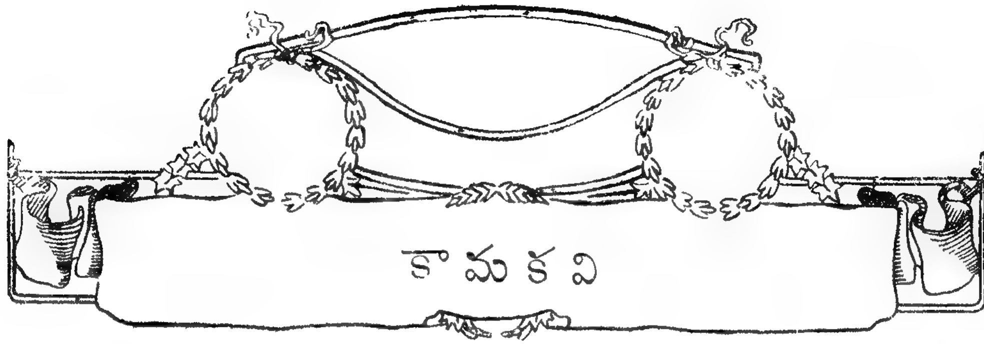
మాధ—(చిరునగవుతో) నిజమే కాని, నీ ఋణము పూర్తిగా తీరలేదుసుమా! ఏలయన మూడు కాసులలో నీకు నాగరము వచ్చుటయేకాక నాకు అమూల్యమును, శీతలవర్షపాతమువలె హృదయసీమనుచల్లజేయజాలినదియును, ఆనందదాయకమునునగు మాతృసందర్శనము లభించినది. దీని వెల భావాతీతము; గణింపరానిది. అందుచే నీఋణ మీజన్మమున తీర్చజాలనేమో!

కమల—ఈ ఋణము జన్మజన్మములకును తీరకుండును గాక! జన్మజన్మములకు మన మొకరినొక రనుసరించి జీవనమును గడుపుదుము.

మాధ—సాధ్వియన నీయట్టిది!

కమల—పొగడ్తలకు నేనెంతమాత్రము తగను!

ఉద్యోగరీత్యా దూరదేశమున నున్న కుమారుని గాంచు నుద్దేశముతో మనం బెంతయో ఉవ్విళ్లూరుచుండి మనుమరాలికి కానుకగా బంగరునగ నొకదానినిజేయించి రైలుఖర్చులకు సుతునివద్దనుండి ద్రవ్యమును దెప్పించుకొని కన్నులకరవుదీర కుమారుని కుటుంబము నెప్పుడు కాంచెదనా యని యాతురమున, తాను పయనముగావించిన రైలుబండికంటె వేయిమడుంగులు శీఘ్రగతిని తనకంటె నెంతయో ముందుగవచ్చిన మనోదృక్కునకు మాధవరావుని బలగమును జూచుచు, తన భౌతిక దేహము ప్రయాణమొనర్చుచుండిన రైలుబండి మందగతికి తిట్టుకొనుచు వచ్చి ఎట్టకేలకు రామవరములో పడిన అన్నపూర్ణమ్మ యభిమానమును, భర్త కానందదాయకమును గౌరవనీయమును నగురీతిని తనకు పుట్టినింటివా రొసంగిన మూడుకాసులను నిరాటంకముగ నిర్మలమానసముతో, ప్రతిఫల మపేక్షింపక భర్తకొసంగిన కమల ప్రేమమును ఈ రెంటిలో నేయది గాఢతరమో పాఠక సోదరసోదరీమణులే యూహింతురుగాక! ఈ రెంటికిని గల భేదమే వాత్సల్యమునకు ప్రేమమునకును గలభేదము. ఒకటి కారుణ్యమయుడగు నీశ్వరుడు భక్తులయెడ జూపునది; యింకొకటి సమానులగు నిరువురి పరస్పరానురాగము. ఒకదానికి అర్హానర్హ విచక్షణము కావలయును; ఇంకొకటి అకారణము, అప్రయత్నము, అయాచితము.— ఒకటి కాలానుకూలముగ నేతెంచెడి శీతలవర్షధార; మఱియొకటి సంతతమును శీతలత నొసంగెడి మందమలయానిలము.

కామకవి

శతావధాని వేలూరి శివరామశాస్త్రి గారు

౧

కామన్నకు లక్షణము రాదు; వ్యాకరణ మసలే రాదు. ఏదీ పుస్తకము లయితే చదువుకొన్నాఁడు కాని అతనికి వానిలో ప్రతి పదమును అర్థమయినదన్న మాటయు లేదు. కాని అతఁడు చాటుపద్యము చెప్పినాఁడన్నచో గాలి దాని నన్ని దిక్కులకు తీసికొని వెళ్లినటులు ప్రచారమయి పోవును.

కొంగను కొట్టిన బోయవానిపై వాల్మీకి యొక్క ఆదికవిత్వము బయలుదేఱినది: కోపముచేసి గురువుగారి మీఁద కామన్న యొక్క ఆదికవిత్వము బయలుదేఱినది. దానితో కామన్న కామకవి అయినాఁడు.

గురువుగార్కి కోపమునకు ఒక హేతువున్నది. అసలు గురుశిష్యుల మార్గములే భిన్నములు. గురువుగారికి గులకరాలవలె నోరి కడ్డుపడు పదములు, టెంకాయ పాకము కల పద్యము లనినచో ప్రాణము. వారా పద్యములు వివరించి వివరించి చెప్పుచుండెడివారు; వానినే వల్లింపుమనుచుండెడువారు.

ప్రయత్నముచేసి తెలిసికొనవలసిన పద్యము లనినచో శిష్యునికి శిరోవేదన; గులకరాలవంటి పదము లనిన నతనికి దవడతీపు; టెంకాయపాక మనినచో వాని కోఁకర.

ఇటు లొకరేటికి, మఱియొకరు కోటికి తీయుటచేత కామన్న చదువు మూలఁబడినది. అతఁడు కామకవి అయి పోవుటచే గురువుగారి కడకు రాకపోకలు చేయవలసిన పని తీఱిపోయినది. కాని అతఁడు మంచి దనుకొన్న పుస్తకములు తెప్పించి చదువుకొన మొదలుపెట్టినాఁడు. గురుబోధ లేకయే తెలియుచుండుటవలనఁ గలిగిన గర్వము యొక్క మహావేగముచే చాల పుస్తకములు పఠించినాఁడు. ఒకొక్క పుస్తకమును రెండు మూఁడు నాలుగు మాఱులను పఠించి చెఱకును సగము మాత్రమే నమలఁగలిగితి నని అనుకొనఁ జొచ్చెను.

ఏదేనివస్తు వనుభవపతితమై మనస్సు విశాలమై నపుడతఁడ దేపనిగా కవిత్వమల్లును. 'ఈవేళ ఏమిపద్యములు చెప్పితివి? వినిపింపు' మని అందఱును అతనికడ పడిగాపులు కాయుచుండువారు. కామకవి మనోహరముగా వానిని గానముచేసి వారివారిని తనుపుచుండువాఁడు. అతని పద్యములను ఆపద్ధతితో పత్త్రికలు ప్రకటించుకొను చుండెడివి. 'ఈపత్త్రికలో కామకవి పద్యములున్నవా'యని చదువరు లడుగుచుండెడువారు. పండితలోకము మాత్రము 'అబ్బే! అతి తేలిక పాకము! ఆఁడుదానికి కూడ అర్థమగును. ఒక అనుప్రాసమా? ఒక శ్లేషయా? ఒక బంధమా? ఒక ఏకాక్షర కందమా?' అని అనుకొనుచుండెడువారు.

౨

బాపట్లలో కామకవి చుట్టాలయింట వివాహము. కామకవి రయిలులో బాపట్లకు బయలుదేఱెను. అవి కాలేజీలు, హైస్కూళ్లు తెఱచురోజులు కాఁబట్టి విద్యార్థులు గుంపులు గుంపులుగా ఆరైలులోనే చెన్నపట్నము వెళ్లుచున్నారు.

క్రొత్తవానికి రైలులో పోవుటయే ప్రొద్దుపోక. అతఁ డెల్లపుడును గుమ్మముకడనే కూరుచుండి నేల రివ్వునఁ బరువెత్తుట చూచును; వంతెన లెన్నియున్నవో, ఏస్టేషను ఏవైపుననున్నదో గుఱుతుపెట్టుకొనును; దగ్గఱ డైరీయున్నచో అందు వ్రాసికొనుచుండును; ప్రతిస్టేషను లోను తాను దిగిపోవువానివలె తలుపుకడకు పరుగెత్తు ను. తెరువరులకు వాఁ డొకపిచ్చివాఁడేకాని పాపము మూయికుఁడు.

ప్రాఁతవానికి రైలొక యాతన. 'అబ్బా! ప్రతిస్టేష నులోను పన్నుండుట నేమి?' అని నిందించును. చీట్లపేక యో, ఫలాహారమో, సంగీతమో, వివాదమో లేనిచో ప్రొద్దుపోదు. దానిమాట యేమి? రైలే కదలదు. వాఁ డిత్తరులమీఁద కాళ్లుపెట్టి నిదురించును. అయ్యది తన స్వగృహమయినటులు తెరువరులను లోనికిరాకుండ గెం టును. వాఁడు దిగిపోవునపుడు ఆస్థలమును శ్మశానము వలె విసర్జించి లేచిపోవును.

ఆరైలులో పయనించు వెంకటరావునకు కాలేజీ విద్యార్థులందఱకంటె పాటలోను, భాషలోను ఆసక్తియు న్నది. అతఁడు కామకవిని పోల్చి ఆబండిలోనే తానును పయనించుట సఫలమని కామకవితో అనెను.

గాయకుఁ డనినను, కవియన్నను కడు లోకువ. అడుగుటయే తరువాయిగా కొందఱును, మొగమును కని పట్టియే కొందఱును గానముచేయ నారంభింతురు. ఒక వేళ తాము బెట్టుచేసి వినిపింపకున్నచో, ఇంకను లోప మున్నదని సరస్వతి లోలోపల నవ్వుకొని పోవునేమో యని వారు భీతిల్లుదురు. కాఁబట్టి వా రించుమించుగా 'Public property'.

వెంకటరావు కోరికమీఁద కామకవి లోఁగడ తాను చెప్పిన చాటుపద్యములు వినిపింప మొదలిడెను. అతని [redacted] ధోరణి కొంత గుఱ్ఱపుకదనువలెను, కొంత వృక్షచలనమువలెను, పోనుపోను ధూమశకటధ్వనినే శ్రు తిగాఁ జేసికొన్న ఒకానొక నిశ్చలోచ్చైస్స్వరమున సం పన్నమయి యుండెను. అతని ముఖమున ఆనందము వెల్లి వేయఁబడి నటులుండెను. సభ్యులలో నెచటను అలికిడి లేదు. అపుడు ధూమశకటముకూడ తనచప్పుడు నుపసం హరించుకొని వానిగానసుధను వినుచున్నదా యనునటులు దానిధ్వని యెవరికిని గోచరించుటయేలేదు. తెనాలిస్టేషను కడ రైలు నిక్కముగా చప్పుడు మాని ఆఁగి వినఁదొడఁ గినది. కామకవి కవితాస్వరము రెండింతల వికాసముతో జనుల నాకర్షించినది. వినుటకే కాఁబోలు రైలు అక్కడ పదినిమిషము లెక్కువ ఆఁగినది.

శ్రుతిలేనిపాట కష్టమని రైలు మఱల శ్రుతివేసెను. అతఁ డీశ్వర లీలపై వ్రాసినపద్యములు ప్రతివానిని పాతు లోనికి కదిలించి వైచినవి. అతఁడు క్రమక్రమముగా వానిని చదివి చాలించెను.

'భాషాసంగీత'మని ఒకఁడు, 'భావసంగీత'మని ఒకఁడు 'Wave of bliss' అనిఒకఁడు, 'Gamut of Appolo' అని ఒకఁడు, 'Song of the Soul' అని ఒకఁడు కీర్తించిరి.

రుచిభేదములేక పదార్థమని ఒకటి ఉండదు. నింద లేక స్తుతి పూర్ణము కాదు. స్వరూపసాక్షాత్కారములేని భక్తుఁడు భగవంతుని దివ్య కళ్యాణ గుణములను నుతించి నుతించి నిందింప మొదలిడును. నిషేధము విధిలో లీన మయినపుడే అది సమగ్రమయి యుండును.

అపు డచట వినుచున్నవారలలో వైయాకరణ శిరోమణి యగు అనంతకృష్ణశాస్త్రి అతని కవితనంతయు వినివిని తుదకు కామకవిని చూచి "అయ్యా తా మేమి పఠించితి"రని యడిగెను.

"అయ్యా! నేనేమియు చదువుకొనలేదు."

"ఆసంగతిని మీకవిత్వమే చెప్పక చెప్పుచున్నది అనఁగా వాచ్యముగా చెప్పుచున్నది. మీరు దండిపండి తు లయినఁగాని మీకవిత్వము రాణింపదు. అది యటుం డె, మీ రేమి చదివి దీనిని వ్రాసినారు?"

"అయ్యా! నాకటులు తోఁచినది; వ్రాసితిని. ఇటులు చెప్పుటకు, ఏమిచదువుకొనుట, కేమిపని?"

"ఓహో! వ్యాకరణమురాక కవిత్వమా! అది సపిండీకరణము; అలంకారము లేక కారము; పాకము లేక శోకము; శయ్య లేక కొయ్య, వ్యంగ్యము లేక భంగ్యము. కవిత్వమనఁగా గొల్ల సుద్దులా? నైషధము చూచితివా? చూచుకొలఁది దానినుండి వింతలు దొంతులుగా పుట్టుకొనివచ్చును. కవిత్వమనఁగా అదే; అది విద్వత్ కవిత్వము. —విద్వత్కవయః కవయః కేవలకవయః కేవలంకపయః" అని రెండుశ్లోకములు చదివి వ్యాఖ్యాన మనువదించి అందలి ఒకొక్కపదమునకు వ్యుత్పత్తి ప్రత్యయోత్పత్తి నిఘంటువులు, వ్యంగ్యవీచికలు, అలంకారములు, శయ్యలు, పాకములు మొదలగువానిని అనంతకృష్ణశాస్త్రి ఉపన్యసించుచుండఁగా బొట్లు వచ్చెను. అతఁడు 'నాయనా! చెడిపోవుచున్నావని ఇంతవట్టు చెప్పితిని. ఇఁకనైననుచదివి విద్వత్కవివి కమ్ము' అనియెను.

"మీకడనే చదివికొనవలయునా?" అని కాలేజి విద్యార్థు లనిరి. అనంతకృష్ణశాస్త్రి ఈర్ష్యనే ఒకచూపుగా చూచెను.

అనంతకృష్ణశాస్త్రి శిష్యు లూరక కూర్చుండలేదు. "కామకవిగారూ! వంపుక అనిప్రయోగించితిరే; ఇదెట్లు సాధువు? అర్ధానుస్వార శకటరేఫ సాంకర్యము కలిగించితిరే? అది కవిత్రయానుమతమా? 'దేవానాంప్రియ' శబ్దమును అన్యసమాసఘటితము చేసితిరే! అది అపాణినీయమే!" అనుచు ప్రశ్నపరంపర పరఁగించిరి.

"అయ్యా! నాకవియేవియు రావు. నాకట్లులుతోఁచినది; చెప్పితిని. లెస్సగా నున్నయెడల వినుఁడు; లేదా పోనిండు" అని కామకవి యూరకుండెను.

"కవిత్వమునకువ్యాకరణదోషములకును ఏమియు సంబంధము లేదు. వేమన్న పద్యములఁ జానందింతురు. తప్పులు పట్టరేల? వానిలో తప్పులు లేవా? పండితులు తప్పులనుకొను తప్పులతోడకయ్యే అది. కాని ఆతప్పుల నతిక్రమించి అందలికవిత్వ మత్తెత్తినది." అని కాలేజీ విద్యార్థులు స్వతంత్రవాదమును నెలకొల్పఁ దొడఁగిరి.

ఈవివాదమును సహింపనిదానివలె రైలు గుప్పు గుప్పుమని ధ్వనిచేయుచుఁ బట్టాలపై అనేక జర్జర స్వరము లుదయింప వాన్ని శాసించుచందమున తానును అఱచుచు స్టేషనుముం దాఁగెను. అనంతకృష్ణశాస్త్రి శిష్యసమేతుఁడై దిగి పోయెను. కాలేజీ విద్యార్థులు జయపెట్టుచు కామకవిని దింపిరి. కొంతసడికి రైలు అలుపుసొలపులులేని తన నడకను క్రమ్మఱసాగించెను.

స్టేషనునుండి గ్రామములోనికి జనఝరి బయలు దేఱినది. కామకవియే దానికపటి బిందువు. అతఁడేదియో లోప మొసరించిన వానివలెఁ బెండ్లి యిల్లు చేరెను.

3

కామకవికి పెండ్లిసందడియంతయు ముండ్లదండడివలె నుండెను. అనంతకృష్ణశాస్త్రి చేసిన నింద ఒకమూర్తి తాల్చి అతని కనుల వ్రేలుచుండెను. అతఁడు:—

"ఆపరితోషా ద్విదుషాం
న సాధు మన్యే ప్రయోగ విజ్ఞానమ్;
బలవదపి శిక్షితానా
మాత్మ న్యప్రత్యయం చేతః."

అను పద్యము నూరక చదివికొనుచుండెను.

స్తుతింపుము; గుండెని యెగురును. నిందింపుము; బెండేని క్రుంగిపోవును. స్తుతిని తేనెనుండియు, నిందను తేనెటీఁగల ముండ్లనుండియు తీసియుందురు. ఈ రెంటికి చిన్ననాఁటనుండియు శాశ్వతికమగు పోరు.

కామకవి స్తుతి కుబ్బలేదు కాని నిందకు క్రుంగిపోయెను. పండితు లన్నచో నతనికి భయమెత్తెను. పాణినియు నన్నయయు వ్యాకరణములు వ్రాయకుండిన నిటువంటివారి కెంతటి మేలు? అతనిలోనిపుడు పాణిని నన్నయాదులందు శ్రద్ధాబీజము పడెను. ఏమనఁగా పెండ్లికి వచ్చిన బంధువులతో పండితు లందఱు "కామకవీ! ఏమి చదువుచున్నావు?" అని అడిగినపుడు తాను గుటకలు మ్రింగుటకన్న నేమి ప్రత్యుత్తర మీయఁగలఁడు? శిష్యు

లను జూచినపుడు తన్నేమి వెంటఁబడి యడిగిపోదురో యని బెంగపడి వారికి దూరముగా వర్తించుచుండెను. శిష్యులు నిక్కముగా వేఁటకుక్కలు. వారు ఇతర శిష్యులను ఉడుములవలె వెంటాడుదురు. కామకవికి వారి గాటు బాగుగా తెలియును.

సదస్సున అవధానులు వేదముచెప్పిన పిదప, పండితులును శిష్యులును కొన్ని శ్లోకములతో ఆశీర్వదించి పానికి మూఁడు, నాలుగు, ఐదు, ఆఱు అర్థములు చెప్పినపుడు కామకవికి శాస్త్రమురాని లోపము అద్దమున చూపించినటులాయెను. అపు డతఁడు మున్మొదట గురువుగారికిని తనకును గలిగిన మార్గభేదమును స్మరించెను.

కామకవి ఇల్లు చేరెను. వివాదపడిన గురువుకడ చదువ నతనికి చిన్నతనము తోఁచెను. కొన్నాళ్లకు తిరుపతివెళ్లి అచటిపాఠశాలలో వ్యాకరణశాస్త్ర మారంభించెను. తీరుపాటయినపుడెల్ల కొన్ని వ్యాకరణసూత్రములను పద్యములలోనికి మార్చుచుండెను. అం దొకటి యుదాహరించుట అనావశ్యకము కాఁబోదు.

క. 'హాోఢ' యన ఝల్ పరంబున
వ్యాఢం బగుచోఁ బదాంత మొనరిన చోనున్,
హాఢా యగు 'లిహ్+సు' అనన్,
రూఢిగ 'లిఢ్' అగు బదారురుత్వులా రా!

ఇటులే కువలయానంద మంతయు పద్యములుగా మాఱుచున్నది. అమరము బట్టీపెట్టి నోరికానుపదముల నేఱుకొనుచున్నాఁడు. ఇఁకఁ దనమానసము విశాలమయినపుడు చెప్పు ప్రతిపద్యమునందును ఏశ్లేషయో, ఏగూఢవ్యంగ్యమో, ఏప్రాసమో లేకుండ లేదు. తొల్లి తనపద్యములను వినిపించి ఇతరుల నానందపఱుచువాఁడు. కామకవిచుట్టు జనులు మూఁగుచుండువారు. ఇపుడో ఏకాంత మం[illegible] తన పద్యములు తానే చదివి, తానే యర్థము చెప్పికొని తానే ఆనందించుకొనుచున్నాఁడు.

కొన్నాళ్లకతనికి కవిత్వము చెప్పుటకే తీరిక లేకపోయినది. గురువుగారు చెప్పిన పాఠమును వినుట తాను మరల చూచికొనుట, ఇంకొకరికడ చింతనచేయుట, తెలివితక్కువవాని నొకనిచూచి వానికి తాను మరల చింతనచెప్పుట, వెనుకటి పాఠము లేకరువు వేసికొనుట, ముందుగ్రంథము చూచికొనుట. వీనితో అతనికి గాలి గూడఁ బీల్చికొనుట కవకాశము లేకుండఁబోయినది. అతఁడిపుడు *కవిత్వపు Vacuum అయినాఁడు.

కవిత్వ మెంతెంత అడుగు పట్టినదో శాస్త్ర మంతంత పెరుఁగుచువచ్చినది. కామకవి క్రమముగా భాష్యాంతము వ్యాకరణము, బోధాంతము తర్కము, అలంకారశాస్త్రము చదివికొన్నాఁడు. శాస్త్రాభ్యాసము పూర్ణమయిన పిదప ఇల్లుచేరెను. శిష్యులు పలువురు చేరిరి. అతనికి ఇపుడు పాఠములు చెప్పుటతో సరిపోవు చున్నది. నడుమనడుమ పూర్వవాసనల వలన ఒకటిరెండు పద్యములు చెప్పుచు వచ్చుచున్నాఁడుగాని వానిని శిష్యులు తక్క ఎవరును ఆలకించుటలేదు. పూర్వపరిచయమువలన ఇతరు లెవరేని విననారంభించినను పూర్తికాకముందె లేచిపోవుచు "జల మల్లిపోయినది" అని అనుకొందురు. కామశాస్త్రి వీరికేమియు తెలియదని లోలోపల ఏనుకొనుచుండును. శిష్యులుమాత్రము గురువుగారు చెప్పిన సారస్యములను వారములకు వెళ్లినపుడు వారివారికిబోధించుచుండువారు; కాని వారు 'మాకు కొబ్బరికాయలు వలదయ్యా, అరఁటిపండ్లు కావలయు'నని అనుచుండువారు. శిష్యులు, విద్వత్కవిత్వ మనఁగా 'గొల్లసుద్దులును సువ్వాలపాటలునా?' అని అనుచుండువారు.

౪

ఆంధ్రదేశమున శతావధానసభలు, అష్టావధానసభలు, ఆశుకవితాసభలు వేలపువెఱ్ఱిగా జరిగిన పిదప ఆలోచించి ఆలోచించి వ్రాసియుంచిన ఖండకావ్యములను, భావకవిత్వములను, పాటలను వినిపించు సభలు

చిత్తవిత్తుగా జరుగుచున్నవి. ఒక ఉపన్యాసకునకు మఱొక యుపన్యాసకునకు పొత్తుకలియుట లేదు. వక్తలు చెప్పునది శ్రోతలకు తెలియుటలేదు. ఇంచుమించుగా ఆకాలమున కవిత్వపు అరాచకము ప్రభవించినది. విమర్శకులు వింతవింతల సిద్ధాంతముల నెలకొల్పఁ దొడఁగిరి. అపుడెంతమంది కవులు బయలుదేఱిరో అంతమంది విమర్శకులును వారికి సహోదరులవలె బయలుదేఱి వారికవితలమీఁద దీర్ఘ విమర్శములు వ్రాయుచుండిరి.

పూర్వపరిచితివలన కామకవికిఁగూడ ఒక సమితితరఫున ఆహ్వానము వచ్చినది. ప్రకృతము కామకవి కడ తాను శాస్త్రాభ్యాసము చేయుకాలమున రచించిన పద్యములు తక్క మఱివిశేషపద్యము లేమియు లేవు. అతఁడు వానిని వ్రాసియుంచుకొనలేదు గాని అతనికడ చినిఁగని తగులఁబడని-ఎత్తుకొనిపోఁబడని-ధారణాగ్రంథ మొకటి కలదు. కామకవి తత్సామగ్రితో ఉపన్యాస వేదిక నెక్కెను. అతఁడాధారణాగ్రంథము విప్పి ఒకపద్యము చదివి దానికి వ్యాఖ్యాన మారంభించెను. ఒకొక్కపదమే నిర్వచించుచు ప్రయోగముల నుదాహరించుచు తాత్పర్యము చెప్పుచుండెను. సభ్యలొకరి మోము ఒకరు చూచుకొనుచుండిరి.

కొంతవడి కొకసభ్యుఁడు లేచి వినయముతో "అయ్యా, వ్యాఖ్యానము చెప్పనక్కఱలేని పద్యములు మాత్రమే చదువుఁడు. అథవా వ్యాఖ్యానమేని మానుఁడు" అని కోరెను.

కామకవి వ్యాఖ్యానముమాని మూలము చదువుచుండెను. 'ఇది అరబ్బీ' అని ఒకఁడు, 'పాండిత్యముయొక్క కవితావేషము' అనిఒకఁడు, 'Galvanised iron' అనియొకఁడు. అఱచుటకు వెనుదీయలేదు.

అర్ధులు 'కామకవి కామశాస్త్రి అయిపోయినాఁ' డనిరి. అగ్రాసనాధిపతియు కామకవియుఁదక్క సభ్యులెంత సేపో లేరు. కామకవికి కవితాసమితుల కాహ్వానము మఱి రాలేదు.

కామకవి ప్రథమగురుపుత్రుతో వివాదమును, కాలేజీ విద్యార్థులస్తుతియు అనంతకృష్ణశాస్త్రి మందలింపును, నేటి సభ్యులయనాదరమును తలపోసి 'లోకోభిన్నరుచిః' అనుకొన్నాఁడు. అతనికి సభ్యులపై కొంచెమాగ్రహము కలుగకమానలేదు. "శాస్త్రవాసన యిసుమంతయు నెఱుఁగని వీరికేమి తెలియును? లోకమునకు నచ్చుపుస్తక మొకటి రచించి యచ్చొత్తించినఁగాని నాసంగతి వీరి కెఱుకపడదు" అని అతఁడు తలఁచెను.

అష్టాదశవర్ణనముల చిత్రా, విభావాను భావసంచారిభావ వ్యభిచారి భావముల లక్షణము, శతాధికాలంకారములు, సర్వవ్యంగ్యములు, నిఘంటువ్యాకరణ్యానిలో అసూర్యంపశ్యములైన పదములు, బంధముల జాబితాలు కంఠబద్ధము లయియే యున్నవికావున అతఁడు వానిని ప్రతిపదమందు భావించి భావించి ప్రబంధరచనకుఁ గడఁగెను. విద్యార్థులకు వేళకు పాఠ మందుట లేదు; ఒక్కొకరోజున అసలు లేనేలేదు. ఇంటివా రెవరికిని వేళకు భోజన మందుటలేదు.

కొన్నాళ్లకా ప్రబంధము తయారయినది. ఆలోచించి ఆలోచించి దానికి రెండు పేరులు పెట్టినాఁడు. ఒకటి 'కవితా విజయ' మని; రెండు 'కావ్యరాజ' మని.

చూడవచ్చిన ప్రతిపండితుని పది రోజు లుంచుకొని వినిపింప మొదలిడినాఁడు. ప్రతిపదసారస్యమును త్రవ్వి చూపుచున్నాఁడు. పండితులంతయు 'అమ్మా' అంటే 'అమ్మా' అన్నారు. కామకవి ఒకనాఁడు పని కట్టుకొని పోయి అనంతకృష్ణశాస్త్రి కా ప్రబంధమును వినిపించి ప్రశంసాపత్రికను తెచ్చికొనెను. కామకవి తనజన్మము సఫల మయిన దనుకొనెను. ఎవరు తనను నిందించిరో వారే తనను నుతించుటకంటె విజయము వేఱేచటనున్నది? దానిడబ్బు నదియే గడించుకొనుననుగర్వముతో ఏరాజునకు దానిని కృతియీయకయే అప్పు తెచ్చి 'కవితా విజయ' మను మాఱుపేరుకల ఆ 'కావ్యరాజము' ను అతఁడు అచ్చు వేయించెను

స్వరూపము తాల్చిన ఆసరస్వతి తనయింట నధివసించుటకు ఏఁబదిరూకలు వెచ్చించి ఒక బీరువా నతఁడు చేయించి ఆపుస్తకముల నతిశ్రద్ధతో నతఁడు చక్కఁగా అందు పేర్చెను. పత్రికలలో అడ్వర్టైజ్ మెంట్లకు ఇన్నూఱు రూకలు వ్యయపఱిచెను. రిప్లై కార్డులు అచ్చొత్తించి గ్రంథభాండాగారముల కన్నిటికిఁ బంపించెను. నోటీసు లచ్చువేయించి కవర్లలో పెట్టి గొప్పవారికిఁ బంపించెను. పోస్టునకు విరామము లేని పని కలిగెను.

మొత్తము మీఁద పది పదేనుగురు పుస్తకమును వి. పి. గా పంపవలసినదని లేఖలువ్రాసిరి.

గ్రంథభాండాగారాధిపతుల కడనుండి "అయ్యా! మేము పది సంవత్సరములనుంచీ ఈభాండాగారమును నడుపుతూ వున్నాము. మేము విద్వత్కవులు రాసే పుస్తకాలకే ఎక్కువ ప్రాధాన్య మిస్తాము. జగత్పండితులును విఖ్యాత కవులును అగు మీరు రచించిన ఈకావ్యరాజముచే మాభాండాగారము నలంకరించు కొనవలె నని తీర్మానించు కొన్నాము. అయితే సరస్వతి కుండే సహజ దారిద్ర్యముచే ఉచితముగా తమగ్రంథముదయచేయుఁడని ప్రార్థిస్తూ వున్నాము" అని రిప్లై ఉత్తరములు కామకవి కడకు ప్రవహింపఁ జొచ్చినవి.

మఱికొందఱకడనుండి—"అయ్యా! నేను గ్రంథములు కొనఁదగినంత ధనికుణ్ణికాదు; అయితే, చిన్నప్పటినుండీ చదువుమీఁద వుండే ఆసక్తివల్ల ప్రతిగ్రంథమూ చూడాలనే ఆశ అధికంగా వుంది. ఎంతషుంది ఎన్ని మాటలుచెపితే ఏమి ప్రయోజనం? తమకవిత్వానికి మిగతావన్నీ పిపీలికాయమానాలు. ఈ కవరులోనే తాము గ్రంథం పంపడానికి పోస్టుబిళ్ళలు పెట్టుకోవడ మైనది" అని ప్రార్థనలు వచ్చుచున్నవి.

ఇటువంటి ప్రార్థనాపత్రికలు చూచుకొనుటకంటె ధన[illegible]మును చూచుకొనుటయే కామకవి కష్టతరము. ఎటు చూచినను ఒకఆర్డరు కనఁబడుట లేదు. అతనికి బీరువాచూచుచో భయము పుట్టుచున్నది. అం దేవస్త్ర మిఱికింపను తావు లేదు. పైఁగా ఇంటిలో చాలస్థలమాక్రమించినది. రోజులు కడచిన కొలఁది పుస్తకముల మీఁద బూజు పెరుఁగుచున్నది. రెణ్ణాళ్ల కొకతూరి దులపనియెడల చెద లెక్కుచున్నది.

కామకవి పండువులలో విమర్శకుల నింటికి విందులకు పిలిచెను. కవిత్వము, కావ్యము, రసము, భాష ఈ మొదలగువానిపై తనపాండితిని వెల్లడించి, తనకావ్యరాజములోని కొన్ని పద్యములు వినిపించి, వ్యాఖ్యలు కురిపించి దానిని పత్రికలలో విమర్శింపవలసినదని ప్రస్తావించెను. విమర్శకులు కావ్యరాజముపై దీర్ఘవ్యాసములువ్రాసి పత్రికలకుఁ బంపిరి. కాని ఏపత్రికయు ఆవ్యాసములను ప్రకటింపలేదు. కామకవి ఆర్డర్లకు నిరీక్షించెను గాని వృథా ఆయెను. "ఇన్నిరూపాయలుపోసి అచ్చు వేయించితినిగాని అచ్చుఖర్చైన మళ్లలేదు"అని చింతించెను. బీరువాతలుపు తీసి చూచినపు డతనికాపుస్తకములు పితృదేవతలశల్యములవలెఁ గానఁబట్టుచున్నవి. మచ్చునకు కొన్ని యిచ్చుచో వ్యాప్తికలుగునను నమ్మకముతో ఉచితముగాఁ గోరిన వారి ఉత్తరములు వెదకి కొన్ని నప్పేటుగా పంపినాఁడు; కాని అవికొన్నాళ్లకుతిరిగివచ్చినవి."అయ్యయ్యో!—నమః ప్రామాణ్యవాదాయ మత్ కవిత్వాపహారిణే" అనీ అనుకొన్నాఁడు.

శిష్యుల కందఱకు కావ్యరాజము పాఠము చెప్ప మొదలిడినాఁడు. మొదట ప్రథమగురువుపై తన కెంత కోపము వచ్చినదో కవిత్వము చెప్ప నేర్చిన కొందఱు శిష్యులకు తనపైని అంత కోపము వచ్చినది. ఆకోపమే వారిలోని కవితావాసనను పూర్తిగా జాగరిల్లఁ జేసినది. మఱివారికి పాఠము చెప్పనక్కఱలేకపోయినది; కాని కవితావాసన లేనిశిష్యులు కావ్యరాజమునే ఒకశాస్త్రముగా పఠింపఁ దొడఁగిరి.

కామకవి బస్తీలలోనున్న తన శిష్యులకందఱకు 'మీరును మీ అనుయాయులును' ప్రతి పుస్తకశాలలోను "కావ్యరాజము కలదా? కావ్యరాజము కలదా?" అని పలుమాఱులుఅడుగవలసినది' అని ఉత్తర

ములు వ్రాసెను. వారిలో నెవ్వరును గురువాక్యమును జవదాఁటలేదు. పదిమంది పదిపర్యాయములు అడుగుట తోడనే కావ్యరాజములకు (Demand) ఉన్నదని షాప్ కీపర్లమనస్సులకు నాఁటినది.

అపుడే ఆంధ్రపత్రికలోను కృష్ణాపత్రికలోను 'కావ్యరాజము; ఇది యొక మహాకావ్యము; విద్వత్కవులయిన కామశాస్త్రిగారిచే విరచితము; విమర్శకశేఖరులైన వికంకటశాస్త్రిగారిచే విమృష్టము; కొలఁది ప్రతులే కలవు; ఈనెలలోఁగా తీసికొను వారికి రెండురూకలు మాత్రమే. వలయువారు గ్రంథకర్త కామకవిగారికి, బెజవాడ అనివ్రాసినఁ బడయఁగలరు' అని చిత్రమైన డిజైనుల మధ్య అడ్వర్టైజ్మెంటు ఆకర్షకముగా మఱల ప్రకటింపబడినది.

పుస్తకములకు ఆర్డర్లు రాఁదొడఁగినవి. కామకవి కత్తెర చేత పుచ్చుకొని కాకితములు కత్తరించి పాకెట్లు కట్టి వి. పి. లు పంపెను. కామకవి బీరువా సగము ఖాళీ అయి అంగళ్లబీరువాలలో క్రిక్కిఱిసినవి. అచ్చొటినుండి అవి విముక్తి కాలేదు. ఇపుడు దుకాణదారులు వాని విముక్తికి తీవ్రముగా ఆలోచించుచున్నారు.

విబుధాలాపము

కల్లూరి వెంకటసుబ్రహ్మణ్య దీక్షితులు గారు

శ్రీలలనాధినాథ! బుధసేవితపాదసరోజయుగ్మ! ప్ర
క్షాళిత సర్వదైత్యకుల గర్వ! నమస్కృతు లయ్య నీకు, వి
శ్వాలయ! కావవే వరద! పారములేని విపత్పయోధిలో
దేలుచు మున్గుచున్న మము దేర్చి దయామయ! దీనరక్షకా!

ఉ. కొండల నెత్తినావు మును గొల్లలకున్ జెలికాడవై మహో
ద్దండ గభీరఘోరతర దర్ప ఫణీంద్ర ఫణాంతరంబులన్
దాండవ మాడినావు సముదగ్ర పరాక్రమ! యీదశాస్యునిన్
భండనమందు గూల్చుటొక భారమె నీకు నజాండరక్షకా!

శా. చింతంజేసి భవద్దయామృతరస శ్రీబిందుసందోహమున్
బొందంజేతువు *పాదుకట్టినయిన స్వర్ణోన్నతు ద్దేవ! మా
యం దింతైన కృపారసం బిడవు మాయాలాప మాలింప వే
మెందు న్నోర్చెదువార మీ విటు లుపేక్షింప న్నిలింపాశ్రయా!

మ. స్థిరత న్ముప్పదిమూడుకోట్ల విబుధు ల్దిక్పాలు రర్కాదులున్
సరవిన్ స్వోన్నతి కర్హ మైనగతి దాస్యంబందు వర్తింప ము

* పాదుకట్టి: మురళి అని అర్థాంతరము గ్రహించునది.

ష్కరుఁడై శాసన మిచ్చి సర్వసుమనస్సామ్రాజ్య సంపత్పరం
పరలన్ హాయిగ నేలె లాఁడెడు నహో పాపాత్ము దౌర్జన్యముల్!

శా. ఆలోకాంతముల న్వెలుంగు తన రాజ్యంబందు నందంద దు
శ్శీలుం డీతఁడు రాక్షసానుచరులన్ శిక్షించి నిల్పెన్ రమా
లోలుం భక్తి భజించు శాంతుల తపోలోలాత్ములన్ యోగ్యులం
గ్లీలం బాధలఁ నొంప నాజ్ఞనిడి నిర్నిద్రప్రతాపంబునన్.

ఉ. జ్ఞాన మొకింత లేక సదసత్సువిచారవిహీనుఁడై కను
గ్గానక నన్యపూరుషుని గానఁగ బెగ్గిలు నట్టి దేవతా
మానవతీ వితానముల మానములన్ హరియించె నూరికే
మానునె వారి కుట్టుసురు మూఢ్పనుగా మొనయుంట వీనికిన్.

చ. సురుచిర వస్త్రజాలముల సుందరహారమణీ విభూషితా
త్యురుతర వస్తుజాలముల నొయ్యన జూపుచు నాసగొల్పి వా
రరమరలేక ధర్మనిరతాత్మత వర్తిల జూచి వారలన్
పరిపరి రీతుల న్మిగుల బాధల బెట్టెను నీచు డక్కటా!

శా. చేతన్ పెన్నెరు లూని యీడ్చి చెరలన్ జేర్పించి మానంబులన్
పాతివ్రత్యములన్ హరించి కుమతి ప్రావీణ్యత న్మించి త
త్త్రాతల్ గన్పడకుండ జేసిన తదుద్యత్తీవ్ర శోకానల
ప్రోతల్ హారన నేడ్చుచుండు రబలల్ పూర్ణాస్రునేత్రాంతలై.

ఉ. ధీరత యెల్ల డిందువడ దెల్పెడి దేమిక నీకు వీడునున్
ఘోరుడు రాక్షసప్రభుత ఘోరము దేవతలెల్లభూమి యం
దారసి చూడ సర్వవిబుధార్హములైన సమస్తశోభనా
చార పరంపరాళి కిట సత్యము ముప్పు ఘటిల్లె నీశ్వరా!

శా. చెప్పన్ లేమిక వాని దుండగమ్ములన్ జెప్పన్ భయం బయ్యెడిన్
తప్పు ల్సేసితి రంచు బంధముల మమున్ దండించు నీచెప్పుమా
చొప్పు ల్దా నెట్టులైన విన్ననకటా చోద్యం బహో క్రూరుఁడో
యప్పా! దిక్కిక నీవె సుమ్ము ధరపై నప్పాపుని న్గూల్పగన్.

